

The Project Gutenberg eBook of Kittyn päiväkirja

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kittyn päiväkirja

Author: Elizabeth Rundle Charles

Translator: Edvin Avellan

Release date: January 7, 2008 [eBook #24209]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KITTYN PÄIVÄKIRJA ***

Produced by Tapio Riikonen

KITTYN PÄIVÄKIRJA

Kuvauksia hengellisistä liikkeistä Englannissa viime vuosisadan keski-ajoilla

Kirj.

ELIZABETH CHARLES

"Helenan perheen" tekiä.

Suomentanut Edv. Tarkki

Tampereella,
Emil Hagelberg'in ja Kumpp. kirjapainossa, 1879.
Emil Hagelberg'in kustannuksella.

I.

Keskiviikkona toukokuun 1 p. 1745.

Äitini oli aina tapa sanoa, että hän sinä päivänä, jona minä täyttäisin kuusitoista vuotta, antaisi minulle kirjan; johon päivästä päivään saisin kirjoittaa muistoon, mitä tapahtui. Kymmenennestä vuodestani saakka tämä oli ollut hartaana toivonani; sillä äitini piti itse päiväkirjaa, ja kun jotakin

kodissamme oli mennyt nurinpäin, kun esim. veljeni Jack oli ollut puoleton ja isäni oli suuttunut häneen, taikka kun meidän molemmat palveliamme olivat äitini kärsivällisyyttä koetelleet, niinkuin koska Betty oli ollut tavallista itsepintaisempi ja Roger tavallista tyhmempi, silloin äitini oli tapa paeta omaan pieneen kammioonsa ja jonkun ajan perästä palata sieltä, tyyneys semmoinen kasvoissaan, joka koko kotimme ylitse levitti päivänpaistetta ja rauhaa.

Tuossa pienessä kammiossa ei ole muita huonekaluja kuin vanha keinutuoli, jossa meitä lapsia niin usein tuuditettiin nukuksiin, sekä valkea liina päällä, jossa nähdään viisi kirjaa: raamattu, Herbertin virret, piispa Taylerin "Pyhä elämä ja autuas kuolema," Tuomas Kempistä sekä äitini oma päiväkirja.

Noita neljää painettua kirjaa minun oli lupa lukea, mutta, paitsi raamattua, ne kaikki minusta näyttivät kovin ikäviltä ja kolkoilta eikä ollenkaan semmoisilta, että niitten johdolla taisi tulla sen suloisen lempeyden perille, joka äitini kasvoissa ja äänessä ilmestyi.

Minä päätin sentähden mielessäni, että salaisuutena raamatun ohessa oli päiväkirja, jota minä en koskaan tohtinut avata, niin suurta halua kuin siihen välisti tunsinkin, erinomattain sitten kuin siinä kerta, koska se oli jäänyt auki, olin nähnyt isäni ja Jack'in nimen. Siinä oli näet merkkejä samanlaisia kuin omassa käytöskirjassani niiltä päiviltä, joina läksy oli ollut erittäin kankea, ja koko mailma, tuulet, laululinnut ja mehiläiset, jopa omat sormenikin näyttivät olevan minulle esteeksi, ja minä en voinut kyyneliäni hillitä. Semmoisia merkkejä äitini oli tapa sanoa "haltiatar Faineanten jäljiksi."

Äitini äidin-äiti oli näet franskalainen, joka hugenottina Nantesin säännön julman peruuttamisen tähden oli paennut Englantiin, ja äitimme osasi itse ja opetti meille lapsillekin esivanhempiensa kieltä.

Noita merkkejä nähdessäni tuumailin itsekseni, oliko äidillänikin kankeita läksyjä opittavana, ja minun teki mieli silmäillä lehtiä ja ottaa asiasta selko. Aivan oikein, niissä oli kyyneliä, ja minun juohlahti mieleeni, tulisiko minunkin päiväkirjaani samanlaisia merkkejä.

Lehdet ovat nyt niin valkoiset ja puhtaat, ja kannet niin kiiltävät ja sileät! Uusi, kaunis kirjani on yhtä heleä kuin se elämä, joka on minun edessäni, ja se mailma, jonka hymyilevä näkö-ala avaantuu minulle.

Kuinka vaikea minun on uskoa, että mailma on niin vanha ja niin kauan on seisonut! Kun tänä aamuna kallioin ylitse tuolla puolen taloamme astuin laaksoon päin aitausta kohden, missä lehmämme ovat laitumella, lypsämään Daysya, jonka hyvää maitoa aina otan äitini aamujuomaksi, kostein pienen hakan makasi sinisenvihreänä edessäni, joka ruohonkorsi kiilsi ja kaukaa kuului aaltojen hiljainen pulina rannan hiekkaa vastaan, muistuttaen äidillisen olennon tyytyväisyyden ilmoituksista pienille lemmityille suojaavan siiven alla. Vielä kauempana kallior ryhmän pitkien varjojen keskellä nouseva aurinko suudelmillansa havautti aallon toisensa perästä, ja minusta näytti niinkuin aurinko, meri, vihertävä maa ja minä itse, kaikki tyyni olisimme nuoret, ja niinkuin Jumala isänrakkaudella hymyilisi meille.

Ja eikö tavallaan niin ole? Eikö joka auringonnousu ole niinkuin uusi luominen? Eikö joka aamu ole niinkuin uusi elämä? Eikö joka ilta ole niinkuin kätkeyty nuoruuden lähde, johon kaikki olennot sukeltavat, ja josta ne sitten uudesti-syntyneinä nousevat? minusta? Niin minusta usein on tuntunut.

Minua iloittaa, että äitini antaa minun auttaa Bettyä lypsämisessä. Alusta hän katsoi tämmöisen toimen minulle sopimattomaksi, koska isäni on vanhaa ja suurta sukua; mutta kun meillä ainoastaan on kaksi palveliaa, Betty ja Roger, ja meidän sentähden tavalla tai toisella tarvitsee olla avuksi, hän nyt on suostunut, että minä saan tehdä, niinkuin tahdon. Hän sanoo, että kun isäni kerta ennemmin valitsi köyhyyden hänen kanssansa kuin rikkauden ylhäisen sukunsa kanssa, meidän tulee tehdä kaikki, mitä suinkin voimme, hänen huoliensa huojentaaksemme. Hän katsoo sen suureksi uhraukseksi nuorelta aatelis-mieheltä, että hän tahtoi naida köyhän papintyttären, mutta minä puolestani en millään tavalla voi käsittää, että kukaan, olipa tuo sitten mikä tahansa, olisi tehnyt mitään uhrausta äitiäni naidessansa.

Kuinka ihastuttavaa oli istua Daysyn vieressä näitä kaikkia ajattelemassa sekä mieleeni johdattamassa, kuinka tervetullut minä tänä syntymäpäivä-aamunani olisin, kun vastalypsetty maito muassani tulisin sisään äitini luo, ja minä ajattelin ajattelemistani, sillä välin kuin ystävällinen lehmä tavan-takaa katseli taaksensa, isoilla äidillisillä silmillänsä kiittäen minua vaivastani taikka karhealla pitkällä kielellänsä nuoleskellen hamettani.

Luontokappaletten mykässä kiitollisuudessa on useasti jotain, joka enemmän kuin sanat tunkee sydämeemme. Lauleskellen palasin takaisin maito-ämpärit kädessä, mutta tiellä kohtasin Toby Treffryn, joka tulla ratsasti äitinsä aasilla — mrs Treffry parka on leski. Seipäällä poika armottomasti hutki aasia, purkaen suustansa noita inhimillisiä kurkku-ääniä, joita pidetään ainoana kielenä, jota aasit ymmärtävät. Tämä keskeytti kerrassaan lauluni; minä toruin Tobyä hänen julmuudestansa nälkäistä eläintä vastaan. "Aasi on saanut paremman suuruksen kuin minä, mrs Kitty," vastasi Toby äkäisesti, "ja jos minä olisin niin laiska kuin hän, isäntä hakkaisi minua vielä pahanpäiväisemmin. Ja äiti sitten, jolla

ei ole ruuan einettä, ennenkuin minä tulen kotia" Toby on laiha ja hoikka, hän näyttää itse niin nälkäiseltä, että minua pahoitti, että olin unhoittanut, kuinka suurena kiusana köyhyys lienee mielelle semmoiselle kuin hänen. Omia sanojani vähän palkitakseni minä tarjosin hänelle maitoa ja palasen leipää, joka minulla oli taskussani, pyytäen häntä ystävällisimmällä tavalla aasi parkaa armahtamaan.

Minusta näytti kuitenkin, kuin poika ei olisi ollut juuri niin kiitollinen, kuin hänen olisi pitänyt olla, enkä ollut varsin varma siitäkään, eikö hän katsonut lahjaani ainoastaan jonkunlaiseksi lahjomisen keinoksi.

Oli kuinka oli, tiemme erosivat nyt, ja ajatukseni rupesivat käymään varsin toista suuntaa kuin ennen. Samalla näyttivät myöskin esineet, jotka ympäröitsivät minua, tykkänään muuttuneilta.

Edessäni merenlahdelman valkoisella hiekalla loikui särkynyt laivavene, joka edellisenä talvena oli käynyt karille, ja päivänpaisteiset aallot, jotka ystävällisesti huhtoivat rantaa, eivät vielä olleet sen hävityksen jälkiä poistaneet, jonka itse olivat matkaan-saattaneet.

Tobyn aasi oli kääntänyt ajatukseni niihin äänettömiin, rankaisemattomiin vaivoihin, joita luontokappaleiden kurja suku ihmiseltä saa kärsiä; ja ajatellessani Tobyn äitiä, joka sairaana ja hyljättyä viruu matalassa majassaan, tungin vielä syvemmälle mailman surkeuteen köyhyyden, kärsimyksen ja kuoleman perille. Kaikkein syvimmälle mieleni kuitenkin vaipui ajatellessani, kuinka Toby itse mykälle juhdalelle kosti omat huolensa; sillä jos kaiken tämän kurjuuden lopuksi ei tule muuta, kuin että se pikemmin kiihdyttää kuin taivuttaa, pikemmin paaduttaa kuin parantaa, mikä kauhea sekamelska mailma ja tämä elämä sitten onkaan! Niin tapahtuikin, että luodut kappaleet, jotka vast'ikään olivat olleet valon tikapuina, joita myöten henkeni nousi korkeutta kohden, rakkaudesta iloon, ilosta rakkauteen, nyt kääntyivät kiertorapuiksi, jotka veivät syvyyteen, surusta syntiin ja synnistä suruun.

Pulma kävi minulle liian vaikeaksi selvittää; minä päätin kysyä johtoa äidiltäni, ja kaikissa tapauksissa ensimmäiseksi viedä hiukan maitoa ja leipää leski Treffrylle.

Minä laskin sentähden ämpärini maitohuoneeseen, jättäen ne Bettyn haltuun, leikkasin hyvän kappaleen isosta ohrakakosta, otin sen maitotuopin ohessa mukaani sairaan luo, ja olin taas takaisin äitini tykönä hänen aamujuomaansa viemässä, niinkuin luulen, tuskin myöhemmin kuin tavallista. Äitini oli kuitenkin jo odottanut minua, sen taisin ymmärtää, sillä hän tuli minua vastaan tämä kaunis päiväkirja kädessään.

Sitä ihaillessani hän hymyili mielihyvällä. Rikkaita kun emme olekkaan, meillä harvoin tapahtuu mitään erinomaista taikka uutta; pienimmilläkkin asioilla on minusta sentähden uutisuuden viehätys, ja minä en voi olla uutta hametta, uutta hattua eipä uutta pientä rihmaakaan iloitsematta, aivan niinkuin antaisi tuo itse päivällekin, joka tuottaa jotakin semmoista, erinäisen merkityksen ja juhlallisuuden, samalla tavalla kuin koska vielä olin lapsi. Kuitenkaan minä en enää ole lapsi, ja minun tulee, niinkuin pastori Spencer sanoo, arvostella asiat niitten oikean arvonsa mukaan sillä vakuudella, joka minun ikääni sopii. Uusi kallis tavarani tunki kaikki tämän mailman huolet ja vaivat sydämeni komeroihin, kunnes äitini laski kätensä pääni päälle, tuossa kun olin polvillani hänen vieresssänsä, ja lausui: "Poskesi, Kitty, on niinkuin äsken puhjennut ruusu, ja aamun kaste on yhtä terveellinen sinulle kuin vastalypsetty maito minulle," lisäten sitten, kulunutta päiväkirjaa kellastuneilla lehdillensä osoittaen: "Sinä ja *sinun* kirjasi sovitte toinen toisellenne yhtä hyvin, kuin minä ja *minun* kirjani olemme toinen toisemme kaltaisia ja sovimme yhteen."

Kiihkeä vastaväite oli huuliltani lähtemällään, mutta kuin katsoin hänen kalliisiin, milt'ei läpikuultaviin kasvoihinsa, minä en saanut mitään lausutuksi; sanat istuivat suuhuni, ja minä taisin ainoastaan katsoa maahan ja kallistaa poskeni hänen kättänsä vastaan.

"Älä kuitenkaan usko," sanoi hän nyt tavallisella hiljaisella ja suloisella hymyllänsä, "että vertaus on sinulle eduksi! Eiköhän tämän kuluneen kirjan sisäpuolella voi löytyä jotakin yhtä arvollista kuin kultaus ja tyhjät valkoiset lehdet sinun kirjassasi? *Minun* kirjani on minulle *nyt* kalliimpi kuin *silloin*, koska se vielä oli yhtä uusi ja yhtä kiiltävä kuin sinun."

Ne puolikuluneet rivit, jotka avoimella lehdellä kerta tulin nähneeksi, muistuvat nyt mieleeni, ja minä sanoin:

"Entä jos kirjaani tulisi kyynelillä kasteltuja lehtiä?"

"Lapseni, lehdet jotka kantavat kyynelten jälkiä, eivät aina ole synkimpiä niistä, joihin silmämme katsovat takaisin," vastasi hän lempeästi, ja tämä johdatti mieleeni, että sama kenties on historiankin lehtien laita. Kyynelillä kastellut, jopa vereenkin tahritut lehdet, eivät liene synkimpiä, minä ajattelin ja puhuin nyt äidilleni Tobysta ja hänen aasiansa sekä leski Treffrystä.

Hän viipyi hetken aikaa ikäänkuin silmissäni ajatustani loppuun asti lukeaksensa, ja lausui sitten hillityllä äänellä:

"Yksi historian lehti, ja juuri se, joka on kasteltu puhtaimmalla verellä ja kuumimmilla kyynelillä, ei kumminkaan ole synkimpiä lukea. Lapseni, sen veren ja niitten kyynelten valossa sinun täytyy oppia katselemaan kaikkea kuolemaa ja kaikkea hätää. Kaikki katkerat kysymykset ja kaikki kovat pulmat saavat siinä eikä missään muualla selvityksensä. Se sydän, joka oli nöyrä ja lempeä, vastaa jokaiseen kysymykseen, mutta kunkin täytyy itse etsiä vastaus."

"Tuota minä en voi sinulle opettaa, lapseni, eikä Jumala itsekään yhdellä erällä, yhtä haavaa. Mutta hän ei koskaan väsy opettamasta; älä sinä vaan väsy oppimasta! Kun sitten kaikki läksyt ovat opitut, ja me heräämme hänen kuvaansa, silloin sinä ja minä yhdessä saamme veisata sitä 'Amenta' ja sitä 'Hallelujaa,' jota meidän täällä täytyi niin kauan opetella, ja silloin, silloin emme tarvitse mitään muuta!"

Tuorstaina, toukokuun 2 p. 1745.

Aikomukseni oli eilen illalla kirjoittaa paljon enemmän, mutta kun itsekseen punnitsin äitini sanoja, lienenpä nukahtanut enkä tietänyt mistään, ennenkuin kuulin valkoisen tarhapöllön äänen, joka on tehnyt pesänsä hävinneeseen osaan huoneuksestamme, ja siitä sain muistutuksen kiiruusti panna maata.

Ja sitten en herännyt, ennenkuin suuruksen aikaan. Varsin kummallista on, että tarkoituksena ei voi olla, että päiväkirja käsittäisi päivän kaikki tapaukset — mitä tunnista tuntiin tapahtuu — sillä niin koko päivä menisi ainoastaan asiain kertomiseen.

Mutta kuka voikaan ennakoita, ennenkuin rupee kirjoittamaan, ajatella, kuinka paljon tapahtuu, kuinka monta sanaa puhutaan, ja kuinka paljon toimitetaan kunakin noista päivistä, jotka kaikki näyttävät niin samanlaisilta kuin yhden oksan marjat, ja jotka katoovat melkein ennen, kuin huomaa niitten alkaneenkaan.

Kuluessaan päivä tuntuu lyhykäiseltä kuin silmänräpäys, mutta kuin perästäpäin muistelee, mitä se on tuonut muassaan, yksi ainoa päivä useasti näyttää pitkältä kuin koko elinkausi. Minä olen kuullut vanhain sanovan, että elämä, kun siihen katselee takaisin, on kesäpäivään verrattava. Ja kuitenkin, kun meidän täytyy seisoa Jumalan tuomio-istuimen edessä, ja kaikki päivämme levitetään meidän eteemme, eikö silloin joka päivä ole niinkuin pitkä elinkausi, aikaisin rikottuja lupauksia, auttamattomasti kadotettuja armoitilaisuuksia, anteeksi-antamattomia syntejä, tuhlettuja siunauksia täynnä? Havainto, jonka vast'ikäni olen tehnyt rakkaasta päiväkirjastani, on johdattanut minua näihin yksivakaisiin ajatuksiin.

Päiväkirjan viimeiselle lehdelle äitini omalla kädellään on kirjoittanut seuraavan otteen piispa Taylerin "Kultaisesta lehdosta:"

"Agenda eli vaarin-otettavia." "Päiväjärjestys eli ohjeita, joka päivän jumaliseen viettämiseen."

1. Pidä joka päivä työpäivänä; sillä koko elämäsi ei ole kuin kilpajuoksu ja taistelu, puuha ja matka. Joka päivä on ruusu-kehä eli rukous-nauha hyvistä töistä, joita sinun tulee joka ilta kantaa Jumalan eteen.

2. Nouse niinpian kuin terveytesi ja muut asianhaarat sallivat; mutta hyvä on nousta niin säännöllisesti ja niin varhain kuin mahdollista. Muista, että joka ensin nousee rukoilemaan, on ensimmäinen saamaan siunausta. Mutta joka muuttaa yön päiväksi, työn laiskuudeksi, valppauden torkkumiseksi, muuttaa myöskin siunauksen toivon unelmaksi.

3. Älköön kukaan jääkö vuoteellensa siinä mielessä, että hänellä ei ole mitään tekemistä; sillä jokaisella, jolla on sielu ja tahtoo saada sen sielun pelastetuksi, on kylliksi toimittamista kutsumuksensa ja valitsemuksensa vahvistamiseksi, kylliksi Jumalan palvelemista ja rukoilemista, lukemista ja ajattelemista, katumista ja sovittamista, lähimmäisten auttamista ja syntien karttamista. Ja jos sinulla on vähän tekemistä, käytä sitä enemmän aikaa kokoomiseen ja kartuttamiseen korkeamman kunniankruunun voittamiseksi.

4. Niin pian kuin avaat silmäsi, ala päivä jollakin jumalisuudenharjoituksella, esimerkiksi:

a) Kiitoksella edellisenä yönä nautitusta suojeluksesta.

b) Jumalan ylistämisellä luomisen töistä taikka muulla kunnioittamisella.

5. Niin pian kuin olet noussut, kumarra nöyrästi ja hartaasti pääsi pyhän kolminaisuuden, Isän, Pojan ja Pyhän Hengen edessä.

6. Kun puet päällesi, ole niin hiljaa kuin mahdollista ja käytä aikaa pyhiin ajatuksiin; sillä muulla tavalla ei saa takaisin ostetuksi, mitä siliä välin menee hukkaan, kuin ajattelemisella ja lyhykäisillä sydämen huokauksilla. Jos tahdot puhua, puhu jotakin Jumalan kunniaksi, hänen hyvydestänsä, laupeudestansa, suuruudestansa, päättäen kantaa järkesi ja kaikkien avujesi esikoisen Jumalan eteen, niin että koko kanssakäymisesi ja puheesi laiho tulee pyhitetyksi.

7. Älä ole liian tarkka eikä liian huolimaton vaatteesi suhteen, vaan noudata aina seuraavia sääntöjä:

a) Älä vaivaa itseäsi eikä muita törkeillä taikka likaisilla vaatteilla.

d) Sovita pukusi säätysi ja varasi jälkeen.

c) Anna uskonnon määrätä vaatteesi, niin että pyhä- ja juhlapäivinä käytät parhaita verhojasi.

8. Kun vaattetat, anna henkesi jokaisen eri toimen johdosta huo'ata sopivalla tavalla; niinkuin esim. kun peset kasvosi ja kätesi, rukoile Jumalaa puhdistamaan sielusi synnistä; kun panet vaatteet päällesi, pyydä häntä pukemaan sielusi Poikansa vanhurskauteen j.n.e. Sillä uskonnon ei tule olla ainoastaan sielusi verhona, joka kokonaan varjoo ja peittää sitä, vaan sen tulee myöskin olla kaikkien töittesi kultaisena reunuksena, niin että niissä viattomuuden ja puhtauden ohessa näkyy myöskin jumalisuuden merkkiä.

9. Niinpian kuin olet sen verran vaatteissa, että sitä saatat säädyllyisesti tehdä, laske polvillesi ja lue "Isä meidän" rukous; nouse sitten ylös, toimita mitä muuta vaatetukseesi kuuluu sekä semmoisia asioita, joita ei käy tuonemmaksi lykkääminen, ja lopeta sen jälkeen vaatetukseesi.

10. Kun olet täysissä vaatteissa, pakene yksinäisyyteen ja toimita jokapäiväiset jumalisuudenharjoituksesi, jotka sinun sopii jakaa seitsemään eri toimeen:

a) Kunnioitukseen.

b) Kiitokseen.

c) Uhriin.

d) Tunnustukseen.

e) Avuksi-huutoon.

f) Esirukoukseen.

g) Tutkistelemukseen eli vakavaan, mieltivään ja sovittavaan pyhien kirjojen lukemiseen.

11. Minä kehoittaisin sinua järjestämään lukemistasi seuraavalla tavalla:

a) Älä lue raamattua lehdestä lehteen, vaan käytä rakennukseksi Uutta Testamenttia ja semmoisia osia Vanhasta, jotka käsittävät neuvoja pyhään elämään.

b) Historialliset ja vähemmän tarpeelliset osat sinun sopii lukea semmoisina aikoina, joina sinulla on vapautta jokapäiväisistä toimistasi.

c) Älä käytä pitkiä raamatun-kappaleita hartaudentarjoituksiisi, äläkä koskaan lue muuta kuin yksi luku erältään. Mutta pane niin paljon aikaa kuin mahdollista niitten pyhien neuvojen tutkimiseen ja punnitsemiseen, jotka olet lukenut.

d) Koeta tutkia luettua kappaletta niin kauan, kunnes sen johdosta tulet jonkun pyhän työn harjoitukseen, jos sitten saat jonkun uuden todistuksen jotakin syntiä vastaan taikka jonkun uuden kehoituksen johonkin hyvään avuun; jonkun hengellisen voiman taikka lahjan taikkapa muutoin jonkun eri keinon Jumalaa rukoilemaan tahi hänen nimeänsä ylistämään.

e) Minä kehoittaisin sinua lukemaan raamatunkappaleesi kesken aamurukouksiasi, jos nämät ovat niin jaetut, kuin ylempänä on neuvottu; tämmöisestä pienestä keskeytyksestä rukouksesi käyvät vähemmän yksitoikkoisiksi ja sinä itse enemmän tarkalliseksi. Mutta jos tiedät jotakin toista järjestystä, joka paremmin sopii eri mielenlaadullesi, noudata sitä vapaasti, ilman tunnonvaivaa.

12. Ennenkuin heität yksinäisyytesi, ja sitten kuin olet rukouksesi rukoillut, istu hetkeksi ajattelemaan, mitä sinulla sinä päivänä on toimitettavana, mikä asia näyttää tulevan sinulle työksi taikka kiusaukseksi, ja vahvista itseäsi jälkimmäisessä tapauksessa sitä vastaan, uhatkoon sinua sitten kiusaus riitaan, vihaan, ahneuteen, turhiin korupuheisiin taikka kerskailemiseen, ja kun niiksi tulee, ajattele, mitä yksinäisyydessäsi olet päättänyt. Jollei löydy syytä odottaa mitään outoa sinä päivänä, sulje päivän vaiheet yleensä Jumalan huomaan; mutta jos jotakin erinomaista on tarjona, koeta varustaa

itseäsi sitä vastaan voimallisella, jospa lyhykäiselläkin rukouksella sekä viisaalla ja vakavalla päätöksellä siitä, mitä sinun tulee noudattaa, ja ole sitten valveilla, kun kiusaus sattuu.

* * * * *

22. Kuu päivä rupee loppumaan, koeta paeta yksinäistä hartautta harjoittamaan. Lue, tutki ja rukoile.

23. Älä lue paljon yhtä haavaa, mutta tutki luettua, niin paljon kuin aikasi, voimasi ja järkesi suinkin sallivat, aina muistaen, että vähäinen lukeminen ja suuri tutkiminen, vähäinen uupuminen ja suuri kuuleminen, tiheet ja lyhykäiset sekä suurella hartaudella lausutut rukoukset ovat parhaana tienä viisauteen, jumalisuuteen ja pyhyteen.

24. Ennenkuin panet maata, tutki tarkasti kulunutta päivää. Jos mitään erinomaista ei ole tapahtunut, omantunnon koettelemuksesi on sitä helpompi; jos sinulla on ollut riitaa jonkun ihmisen kanssa taikka et muutoin ole sopinut hänen kanssansa, jos olet käynyt isoissa pidoissa, ollut isossa seurassa, tuntenut suurta iloa taikka suurta surua, kokoo silloin sitä tyystemmin ajatuksesi ja tutki itseäsi kaikella ahkeruudella; rukoile anteeksi siitä, mitä on ollut pahaa, ja anna Jumalalle kunnia siitä, mitä kenties on ollut hyvää. Jos sinä päivänä olet jonkun velvollisuuden laiminlyönyt, palkitse toisena, mitä sinulta jäi täyttämättä; ja vaikk'ei mitään pahaa olisikaan tapahtunut, nöyryytä itsesi kuitenkin, ole kiitollinen ja rukoile Jumalalta anteeksi siitä, mistä et itse tiedä. Koeta myöskin ottaa vaari kaikesta siunauksesta ja kaikista armon-osoituksista, joita sinä ja sinun omaisesi sinä päivänä olette saaneet vastaan-ottaa.

25. Juuri kuu panet maata ja muutoinkin, niin usein kuin suinkin voit, ajattele kuolemaa ja valmistusta siihen. Kun olet mennyt levolle, sulje silmäsi lyhykäisellä rukouksella; anna itsesi kokonaan uskollisen Luojan käteen, ja sen tehtyäsi luota häneen, niinkuin sinun täytyy tehdä kuolinhetkelläsi.

26. Jos yöllä heräät, käytä valvontasi pyhillä ajatuksilla ja pyhällä ikävöimisellä; muista nuoruutesi synnit sekä että sinun kerta täytyy kuolla, ja viimeiseksi rukoile Jumalaa tuomiopäivänä olemaan sinulle ja kaikille ihmisille armollinen.

Minulta on mennyt niin paljon aikaa näitä pyhiä sääntöjä lukiessani, niitä sekä äitini hyvyttä ajatellessani, hän kun omalla rakkaalla kädellään on ne minulle kopioinnut, etten ehdi mitään sen enemää lisätä. Huomenna tahdon ruveta niitä täydellä, todella noudattamaan.

Mitä viimeisiin niistä tulee, minä luultavasti en saa niitä täytetyksi; sillä minä en muista yöllä koskaan valvoneeni kauemman aikaa, kuin että juuri olen kerinnyt kuulemaan tuulenpuuskan kohinan vanhoissa, korkeissa jalavissa taikka vareksen räähkyvän vastalauseen poistuulemista vastaan lämpimästä pesästä taikkapa sateen räätinän akkunaruutuja vastaan, sekä kiittämään Jumalaa vuoteestani, jossa minun on niin hyvä maata, ja uudestaan nukkumaan patjalleni.

Eikä minulla myöskään ole ketään rakasta vainajaa muistettavana. Ei ketään! Kaikki rakastettuni elävät — isä, äiti, veli Jack ja Hugh Spencer; ja jos valvoisin kukon laulantaan asti, kuinka voisinkaan kylliksi kiittää Jumalaa tästä onnesta?

Perjantaina, toukokuun 3 p.

Niin varhain aamulla kuin heräsinkin, linnut kuitenkin olivat ennen minua liikkeellä. Ensin kaikui aamuvirkkujen varesten räähkyä jalavain latvoin tehdyistä pesistä korkealta ylipuolelta kattoa; sitten varpusten liverrys valkoisista orapihlaja-pensaista akkunani alta. Nämät äänet olivat minusta niinkuin esisoitto alkuvirren edellä kirkossa, jonka jälkeen heleä laulu itse kohta seuraa; tässä oli rastasten ja muitten sulallisten laulajien suusta ihana aamuvirsi jatkoksi liittyvä.

Niin, laulukunta oli minulle jo järjestettynä, ja kun avasin akkunani, minua vastaan, toisenlaisina ääniaaltoina, astui orapihlaja-kukkien ja syrenien suloinen tuoksu.

Minä tunsin itseni niin onnelliseksi, kun katselin ulos ja näin kaikki nuot nöyrät olennot, jotka nyt kantoivat kiitosuhriansa Jumalalle; silmäni tulivat täyteen kyyneliä, minä notkistin polveni ja rukoilin ääneeni: "Isä meidän." sitten minä sanoin hiljaa sydämessäni:

"Oi teitä, te rakkaat Jumalan luomat, jotka ette saa ilmoitetuksi kaikkia, mitä hänen ylistyksensä tahtoisitte lausua, ja kuitenkin ette tunne puoltakaan hänen hyvydestänsä — ei puoltakaan siitä, mitä me ihmiset tunnemme! Te päivittelette hänen hymynsä valossa, mutta me tunnemme sen rakkauden, joka hänen sydämessänsä asuu. Te ylistätte häntä hänen ylenpalttisesta rikkaudestansa, joka ei ole maksanut hänelle mitään; me ylistämme häntä hänen uhraavasta rakkaudestansa, joka on maksanut hänelle hänen ainoan Poikansa. Maa on täynnänsä sinun rikkauttasi; mutta me yksin, kallis Vapahtaja, tunnemme sinun köyhyytesi ja sinun ristisi rikkaan rakkauden."

Ne sanat, jotka äitini syntymäpäivä-aamunani lausui minulle, ovat siitä saakka olleet sydämessäni ja

mielessäni. Niin minusta nyt näytti kuin jokainen elämämme toimi olisi jotain semmoista kuin katkismuksemme sanoo pyhistä sakramenteista, nimittäin näkyväisiä merkkejä sisällisestä ja hengellisestä armosta, ja kun avasin akkunani, minä ajattelin: "Jesus aurinkoni, sinulle minä avaan sydämeni! Anna valosi ja henkesi tunkea sieluuni niinkuin luonnollinen valo ja ihana aamu-ilma tunkee huoneeseni." Ja eikö puhdas, kirkas vesi ollut hänen omia pyhiä vertauskuviansa? Eikö vaatteet, jotka minä pu'ien päälleni, muistuttaneet minua niistä valkoisista vaatteista, jotka ovat pestyt puhtaammiksi kuin yksikään ihminen voisi sitä tehdä, lähteessä, jota ei mikään ihmis-käsi voi avata eikä sulkea?

"Turhiin juttuihin" minulla ei ollut mitään halua, sillä Betty oli juuri lähtenyt kammioistansa minun huoneeni takaa, ja hän on ilman sitä harvoin juuri monisanainen. Mikään muu olento ei vielä ollut liikkeellä — lintuja lukematta.

Kun sain vaatteet päälleni, minä tuumailin itsekseni, kuinka parhaiten voisin noudattaa tuon hyvän piispan neuvoa, että pakenisin yksinäisyyteen. Minä ai'oin ensin pyytää äidiltäni, että saisin siivota itselleni kammion pienessä tornissa omenahuoneen päällä, mutta sitten johtui mieleeni, että sillä tavalla tulisin tekemään melkein niinkuin fariseukset, jotka rukoilivat kadunkulmissa; sillä minä en voinut mennä sinne ilman että kaikki näkivät ja tiesivät sen, ja minä kadottaisin sillä tavalla sen suloisen tunnon, että mitä minä tein, oli ainoastaan Jumalalle tuttu.

Minä tulin sentähden siihen päätökseen, että mikään paikka ei ole hartaudenharjoituksille vapaampi ja sopivampi kuin nuoren tytön kammio semmoinen kuin minun, jonka akkunasta ihana näky-ala ja hyvä haju tulee minua vastaan.

Mutta kun tämä tuumailu otti hyvän hetken, minulla ei ollut paljon aikaa jälellä noihin "seitsemään hartaudenharjoitukseen." Todellakin, minusta näytti kaksi ensimmäistä, kunnioitus ja kiitos, vaativan isomman ajan, koska minulla on niin paljon, josta minun tulee kiittää, mutta niin vähän, jota minun on syytä toivoa ja pyytää. Minun tarvitsee kuitenkin kysyä äidiltäni, onko tämä oikein, niinkuin myöskin, mitä "uhrilla" ymmärretään. Enkä myöskään ole varma, oliko raamatunlukemiseni oikeaa hartaudenharjoitusta. Luettavanani oli Math. 1:en luku, mutta minä en päässyt 21:en värsyn ylitse, koska minusta on niin suuri ja ihmeellinen sana, että Herra Jesus todella tahtoo pelastaa meitä synneistämme, tuskasta, epätoivosta ja kaikesta siitä, joka tekee meidät onnettomiksi. Ennenkuin luin edemmäksi, minun kuitenkin oli täpärä aika lähteä lypsämään. Minä päätin sentähden, sen siaan että olisin istunut ajattelemaan, mitä kiusauksia päivän kuluessa voisi kohdata minua, miettiä tuota tiellä lehmähakaan mennessäni. Niin tapahtui, että kiusaukset tulivat päälleni, ennenkuin olin kerinnyt valmistaa itseäni niitä vastaan, vaikka minusta näyttää vähän siltä, kuin se juuri olisi kiusausten oikea luonto, että tulevat silloin ja siinä, missä niitä ei tiedä odottaa. Kun menin maitoämpäriä maitohuoneesta noutamaan, minä katsoin hyllylle, oliko rintasiirappi, jonka olin keittänyt leski Treffryä varten ja pannut yöksi hyllylle, käynyt sakeaksi. Bettyltä kysyttyäni, mihin siirappi oli joutunut, (joka kysymys kyllä oli varomaton, koska sattui olemaan pyykkipäivä ja hänen luontonsa terävät piikit silloin tavallisesti nousevat pystyyn), hän vastasi, että hän ei millään tavalla voisi kärsiä, että tuommoista suttua seisoo kerman vieressä karpästen syöttinä. Hän oli laskenut kupin kyökin akkunalle, ja kissa oli kaatanut sen kumoon. Olipa onni, ettei kuppikin mennyt rikki, ja kissa tullut myrkytetyksi. Tuommoista rohjaa ei hän suinkaan sallisi maitohuoneessa. Tähän minä kiivaasti vastasin, että minulla oli yhtä suuri oikeus maitohuoneeseen kuin hänellä, ja että hänen olisi pitänyt tietää, että kissa, auringon paistaessa, pitää juuri tuota paikkaa tyyssianansa.

Betty vastasi, ettei hän suinkaan aikunut ottaa neuvoja semmoisilta, joita hän oli kehdesta saakka kasvattanut, ja minä peräännyin voitettuna, niinkuin minun olisi pitänyt ennakoita arvata. Kammiooni suuruksen edellä palatessani tapasin kaikki laatikkoni epäjärjestyksessä. Kuu suuruspöydässä sitä valitin, Jack nauroi ja sanoi, että hän ainoastaan oli hakenut nuoranpalasta, kysyen, hankinko kirjoittaa senkin päiväkirjaani.

Minä punastuin ja sanoin, että hänellä ei ollut oikeutta muljata laatikkojani eikä edes ilman lupaa käydä huoneessani.

Äitini rupesi nyt välittäjäksi ja sanoi, ettei minun pitäisi tehdä niin suurta melua pikku-asioista.

Isäni hymyili ja kysyi, tuleeko päiväkirjani samanlaiseksi kuin se, josta eräässä sanomalehdessä puhutaan, ja johon oli kirjoitettu:
"Maanantaina: nousin ylös, panin päälleni ja pesin käteni ja kasvoni.
Tiistaina pesin ainoastaan käteni."

Minun olisi pitänyt nauraa, mutta minä en voinut. Kova koskenta näytti ryöstäneen uudelta kalleudeltani nuoren viehätyksensä, ja niin kului päivä — jotenkin raskaasti.

Kuinkapa kaikki tämän päivän aamusta saakka on muuttunut! Tänä iltana minun ei suinkaan ole vaikea "tunnustuksen" ja "avuksi-huudon" aiheita löytää. Mutta totiseen tunnustukseen kuuluu, niin

minusta näyttää, että olen yhtä tunnollinen itseäni kohtaan kuin muitakin vastaan. Minä olen välisti nähnyt ihmisiä, jotka lankeevat jonkunlaiseen intohimoiseen itsesyytökseen, joka mielestäni osoittaa yhtä vähän totista katumusta, kuin koska yhtä kiihkeästi soimataan muita. Minä ajattelen, ettei saa kantaa väärää todistusta itseänsä vastaan, enempää kuin muitakaan. Ilman sitä minusta näyttää paljon huokeammalta puhjeta itkuun ja niiskuttaa: "Minä olen kurja raukka, vaivainen syntinen, viheliäisin kaikista," kuin hiljaisella häpeällä täydestä sydäimestä tunnustaa: "Minä olen tänäpäpä tehnyt väärin Bettyä vastaan; minä olen ollut itsekäs ja tyly Jackia vastaan; minä olen ollut kärsimätön kallista äitiänikin kohtaan." Mielipaha ja ärtymys ei kuulu totiseen katumukseen. Puoleton itsesyytös ei kuulu oikeaan synnintunnutukseen. Kesken kyyneltemme iloitsemme salaisesti tunteellisuudestamme. Tapahtuupa myöskin, että sydän nousee omaa itsesyytöstänsä vastaan ja lopulta pitää synnin aivan vähäisenä, mutta katumuksen varsin suurena. Ei, ennen kaikkia tahdon olla totinen itseäni ja kaikkia muita kohtaan. Mitä minä todella tarvitsen, on voittaa syntini — eikä ainoastaan vuodattaa kyyneltulvaa niitten päälle, ja siihen vaaditaan, että opin niitä tuntemaan, semmoisina kuin ne ovat. Pikainen luontoni vietteli minua tänäpäpä. Mutta mikä se on, joka tekee sen semmoiseksi? Mitä se oli, jota Betty niin äkkiä ja niin kovasti minussa loukkasi, kun hän sanoi, ettei minulla ole mitään valtaa hänen yliensä? Minä arvaan, että se oli ylpeyttäni.

Mikä kiivastutti minua Jackia vastaan?

Hänellä tosin ei ollut mitään oikeutta minun kalujani omistaa, mutta minulla ei liioin ollut mitään oikeutta suuttua. Kenties olen liian tyyskä kaluilleni. Mitä vikaa tämä ollee? Lieneekö se ahneutta?

Lopuksi: mikä se oli, joka teki minun niin kärsimättömäksi äitiäni kohtaan? Minusta näytti, että hän ei tarpeeksi puollustanut oikeuksiani.

Minun arvoni, minun kaluni, minun oikeuteni! Kuinka itsekkäältä ja turhan-aikaiselta se kuuluu!

Mikä olisi auttanut minua omaa itseäni voittamaan? Mikä muu, kuin jos olisin ajatellut Bettyn karkeaa, mutta itsekieltävää meidän kaikkien hyväksi tämän pitkän ajan kuluessa; jos olisin rakastanut Jackia enemmän kuin omia kurjia kapineitani; jos olisin rakastanut ja kunnioittanut äitiäni, niin että olisin muistanut, kuinka hellät ja uskolliset hänen nuhteensa ovat, ja kuinka hyvin minä niitä tarvitsen. Mikä minulta puuttuu, on sentähden rakkautta, enemmän rakkautta.

Niin, tänä iltana minulta ei suinkaan puutu tunnustuksen ja anteeksi-anomuksen aiheita.

Lauvantaina, toukokuun 4 p.

Tänä aamuna oli kovin kylmä ja tuulinen ilma; ja kun tulin alas maito- huoneeseen, Betty jo seisoi täydet maito-ämpärit kädessä.

"Luulitteko, että minä antaisin tuommoisen raiskan mennä kallioin ylitse tämmöisellä tuulella?" hän sanoi, laskien tukevista käsistään ämpärit laattialle. "Tuuli olisi paiskannut kumoon tusinan semmoisia vaivaisia kuin te."

Ja yhtä kaikki Bettyä vaivaa luuvalo, ja vaatteet ovat hänelle suuremmasta arvosta kuin minulle sekä myöskin vaikeammat palkita.

"Betty," sanoin minä kiitollisuuden innossa, "minun ei koskaan olisi pitänyt puhutella teitä, niinkuin eilen puhuttelin!"

"Nuorilla ihmisillä on välisti oikkujansa," vastasi Betty, nähtävästi siinä mielessä, että hänen tuli käyttää tilaisuutta kasvatustani edistääksensä. Katumukseni laimeni melkoisesti, kun Betty lisäsi:

"Yksikään olento ei tule missis'in läheisyyteen, jota hän ei kaikin tavoin koeta saada rikkipassatuksi. Ilman minua olisi järjestyksen tässä talossa jotenkin huonosti laita. Master Jack'ista alkaen meidän kissaamme asti ei kukaan tietäisi, mitä se on, että joka kalun tarvitsee saada olla paikallansa."

Kurituksen yleisyys vähensi sen kovuutta, ja minä en voinut olla hyvään nauruun hetkahtamatta, joka melkoisesti kevensi sydäntäni.

Minun tuli mieleeni, ettei haittaisi, vaikka hyvissä kirjoissa puhuttaisiin siitä, kuinka hyvältä joskus tuntuu omaa itseänsä nauraa. Eikö siitä välisti olisi enemmän hyötyä kuin itkemisestä?

Minä luulen todellakin, että jumaliset ihmiset useasti kietovat itsensä vaikeuksiin juuri sen kautta, että vioillensa antavat liian suuria nimiä. Tärkeää on epäilemättä kaivaa syntiemme ympäri ja tunkea niitten juureen, mutta välisti olisi luullakseni yhtä hyvä keveällä kädellä noukkia kukat pois. Sillä kukat tekevät siemeniä, ja siemenistä kasvaa rikkaruohoja, yhtä hyvin kuin juuristakin.

Sunnuntaina, kesäkuun 9 p.

Pyhäpäivät ovat ihania päiviä. Jo kirkkovaatetun käsille-ottaminen arkusta, missä ne koko viikon ovat maanneet lavendelin joukossa; jo ruokasalin vasta-pestyn, kiiltävän laattian näkeminen synnyttää niin raikasta, iloista ja juhallista mieltä!

Meillä ei ole juuri monta hartauskirjaa. Välisti äitini ottaa kirjahyllyltä kirjan nimeltä: "Pyhien sielujen elämä ja autuas kuolema," ja kuu minä istun hänen jalkojensa juuressa ja kuuntelen, mitä hän lukee, onpa juuri kuin vaeltaisin pyhimyksen parissa, kukkien ja hedelmien keskellä kuninkaan puutarhassa, oudonlaisiin vaatteisiin puettujen, ulkomaan kasveilla seppelöityjen sankarien ja pyhimysten vartalokuvia ympärilläni, sillä välin kuin ilma on täynnänsä päivänpaistetta ja tuoksua sekä lirisevien suihkulähdetien suloista ääntä. Se ihastuttaa minua suuresti!

Ja sitten, kuun viimeiseksi saan lukea kappaleen raamatusta, tuntuupa niinkuin tuosta kuninkaallisesta puutarhasta, haravoituilla hiekkakäytävillensä, nousisin sammaleiselle kalliolle asuntomme taaksi ja jalkojeni alla näkisin raikkaan, mehevän ruohoston ja pääni ympärillä tuntisin puhtaan, terveellisen meri-ilman puuskausta. Kuinkapa minua ihastuttaa katsellessani tanteria pitkin, missä karjalaumat käyvät ja kaikenlaiset muut Jumalan luomat olennot riemastelevat, ääretöntä merta myöten, purpurahohtaavilla smaragdi-aalloillansa, sekä korkeaa, valoisaa taivasta kohden, jolle ei myöskään näy mitään rajaa. Ja kun samalla kuulen äänen, inhimillisen niinkuin meidän, joka puhuu yksinkertaisimmista asioista ja koskee sydämemme sisimmäisimpään; kun tiedän, että tämä inhimillinen ääni samalla on jumalallinen, ja että kaikki, mitä se puhuu, on totuutta, ijankaikkista totuutta, oi kuinka suloista tämä on!

Sitten meillä myöskin on eräs postilla sekä rukouskirjamme tietysti. Minä puolestani en useampia hengellisiä kirjoja havittelekaan. Paitsi sitä Bettyllä on Fox'in "Martyyrien kirja," sisältävä kauheita kuvia ja kertomuksia hirveistä vaivoista ja kidutuksista, joita pyhät ihmiset suurella kärsivällisyydellä ja ilolla totuuden tähden vapaaehtoisesti ovat kestäneet. Tätä kirjaa minä mielelläni luen, erittäin sitten kuin olen tullut niin vanhaksi, että tiedän erottaa, mitä piinakertomuksista ja hirmukuvista sopii käydä ohitse.

Maanantaina kesäkuun 10 p.

Jospa vaan voisin olla levollinen Jackin puolesta! Ei niin, kuin hänessä olisi mitään isoja vikoja. Hän on rehellinen ja suora, niinkuin isäni pojan sopiikin, ja hänellä on vilpitön, hyväntahtoinen ja miellyttävä olento, joka vähän muistuttaa äidistämme ja useasti saa Betty'n sydämen hetyymään, juuri kun hänellä olisi mitä enimmäin syytä suuttua. Minä en tiedä, mikä hänessä on, joka tekee minun levottomaksi, jos ei juuri se, että hän niin harvoin tahtoo tehdä mitään, joka ei miellytä häntä. Hän tekee elon-aikana työtä yhtä raskaasti ja yhtä paljon kuin joku muu; mutta mitä ikinä minä taikka Betty koetammekin, emme saa häntä aikansa aamuisin liikkeelle, vaikka hän kyllä tietää, kuinka se pahoittaa isäämme, että hän ei tahdo nousta, ja kuinka me kaikki saamme puuhata laiminlyötyä täyttääksemme. Ja sitten hän joku kaunis päivä heittää kaikki tyyni ja lähtee metsälle taikka kalaan, kesken kiireimmän työ-ajankin; kun hän sitten palaa takaisin, lintuja ja kaloja kosolta muassaan, Betty kyliä leppyy, mutta ei isämme, ja äitimme on yhtä huolestunut kuin ennen. Niin hän hukkaa ja hävittää omat kalunsa ja tulee sitten meidän muitten luo, vaatien meitä kapineillamme palkitsemaan, mitä hän on hävittänyt. Jos koetamme estellä, hän sanoo meitä kitsaiksi ja turhantarkoiksi ja saa useasti meidät itsekkin samaan mieleen, kysyessään, onko *hän* koskaan kieltänyt jakamasta meidän kanssamme, mitä hänellä on. Mutta onko se anteliaisuutta, kun omastansa jakaa toisille, mutta samalla pitää toisten omaisuutta tyhjentyttömänä aarteena, jota yhä ammentaa takaisin?

Hän ei koskaan tule valmiiksi oikealla ajalla kirkkoon lähtemään, vaikka hän tietää, että äitimme ei suo mitään ennemmin, kuin että kaikki yhdessä seurassa lähdemme sinne, ja kirkkoherrakin näyttää varsin tyytymättömältä, kun huomaa hänen, jumalanpalveluksen aljettua, astuvan käytävää pitkin; tapahtuipa tuo kerta kesken virttäkin, niin että koko seurakunnan silmät kääntyivät häneen. Saarnassa viitataan välisti tämmöisiin pahohin tapoihin, ja silloin Jack sanoo: "Kuinka voidaankaan tehdä niin suuri asia pikkuseikasta, pienestä ajattelemattomuudesta?" Mutta mitä se on, joka piilee tämän ajattelemattomuuden takana, joka läheisiämme ja rakkaitamme huolettaa?

Minua ei mikään iloittaisi niin paljon, kuin jos näkisin Jack'in tekevän jotakin, joka ei miellytä häntä, taikka panevan alttiiksi jotakin, joka on oikein rakasta hänelle, koska hän sillä tavalla tekisi, mitä hänen tulee tehdä; minä olen varma, että äitimme useasti suree häntä, erittäin sitten kuin tati Beauchampin mies, joka on korkea herra Lontoossa, on luvannut hankkia hänelle paikan sotaväessä. Siellä on niin monta kiusausta, äitini sanoo, niille, jotka menevät muitten mukiin. Minä en voi uskoa, että Jack koskaan tekisi mitään halpaa taikka häpeällistä; mutta oikean vastakohta on kuitenkin väärä, eikä koskaan voi tietää, mihin väärä tie saattaa viedä.

Lapsina ollessamme minä en koskaan havainnut mitään tämmöistä. Jack oli paras leikkikumppani mailmassa. Jos hän oli vetänyt minua kanssansa johonkin pulaan, hän aina tiesi pelastaa minua siitä, ja jos tämä ei onnistunut häneltä, minua ei pahoittanut ottamasta osaa vastuksiin hänen kanssansa. Jos häntä huvitti olla johdattajana, minua huvitti seurata perässä, ja onnellisempia lapsia, kuin me olimme, minä en voi ajatellakaan. Millä ruhtinaan lapsilla olisi voinutkaan olla parempi leikkipaikka kuin rakas vanha piha kaadettuun, vanhoin puunrunkoinensa, hävinnyt vanha vaja ja kyyhkyislakka, tuo ennen muinoin komea pieni torni kiertorappuineensa? Koiramme Trusty, kissa, kanat, kalkkunat, ankat ja kyyhkysset kävelivät kaikki luonnollisessa vapaudessa, jonka Bettyn suuri rakkaus eläimiä kohtaan valmisti heille, yltä-ympäri, missä heitä halutti, ja tekivät, juuri mitä tahtoivat, ja mitä parhaaksi näkivät. Taikajuttu, hauskempi kuin Aisopon sadut, oli meillä katsellessamme kukon uljaita liikuntoja edestakaisin, emäkanojen ja anka-äitien kasvatuserjestyksestä, heidän huoliensa ja murheitansa, sekä nähdessämme Trustyn juhlallista, patriarkan-tapaista käytöstä, hänen vakavaa, järkähtämätöntä etujensa valvomista kissan suhteen. Piha oli meille koko suuri mailma. Lapset, jotka monia aikoja sitten elivät täällä, silloin kuin asuin- ja ulkokuoneet ja kaikki tyyni vielä oli täydessä kunnossa, komeaa ja kaunista, eivät suinkaan voineet rakastaa tätä niin paljon, kuin me rappiutilassaan sitä rakastimme. Sitten oli meillä myöskin tuolla laaksomme toisessa päässä kaunis merenlahti, valkoisella hiekallaan, johon meri nousuveden aikana tunki, välisti pieninä kareina suikertaen, mutta useammin vyöryen suurina, valkoisina aaltona, jotka, paljon korkeampina kuin me, ja pauhaten niinkuin ystävälliset jättiläiset, ainoastaan olettelivat meitä nielläksensä hyvin tietäen, että me tunsimme heidät emmekä pelänneet heitä. Mikä taikapaikka tämä meille oli! Joka päivä viskasi meri jotakin uutta ilmiin, hohtaavia simpsukkoja taikka raakunkuoria, ja sitten oli meillä vielä pienen pieni leikkilahdelma, valkoinen hiekkavuori perällä ja pieni salmi suussa, jonka ylitse rakensimme sillan, "niinkuin Aleksanteri suuri Tyron kaupunkiin," Hugh Spencer sanoi.

Onnellisimmat päivämme olivat ne, jolloin Hugh Spencer, kirkkoherran poika, tuli leikkimään meidän kanssamme. Hän on kolme vuotta minua vanhempi ja oli jo silloin niin oppinut historiassa, että hän aina osasi yhdistää leikkimme entisten aikojen mainioin miesten ja naisten sekä suurien tapausten kanssa, niin että leikissä, johon hän otti osaa, aina oli jotakin todennäköistä ja suurta. Ja sitten hänellä oli ihmeellinen kirja miehestä, nimeltä Robinson Crusoe, jonka herra Defoe Lontoosta on kirjoittanut; ja vaikka Jack ei mielellään tahtonut vaivata itseänsä lukemisella, hän aina oli valmis lukemaan noita merkillisiä kertomuksia saaresta ja merenlahdesta ja villi-ihmisistä.

Ja minun Hugh aina pani jonkunlaiseksi kuningattareksi, koska olin ainoa tyttö, eikä hän näyttänyt voivan koskaan tehdä tarpeeksi vaivojani säätääksensä ja minulle huvia hankkiaksensa. Hän se oli, joka vuoreen hakkasi nuot pienet sievät astimet, joita myöten minun oli niin mukava kiivetä kun nousuvesi tuli. Eikä hän milloinkaan tahtonut antaa Jack'in kommentaa minua, niinkuin tämä toisinaan teki, vaikka minä en juuri koskaan paheksinut sitä.

Minä arvaan, että pojat tulevat vähän toisenlaisiksi, kun heillä ei ole mitään omaa sisarta, ja Hughin ainoa pieni sisar kuoli ainoastaan seitsemän vuoden vanhana. Muutamana sunnuntaina otti Hugh minut kanssansa isänsä lukukamariin katsomaan sisarensa pienoiskuvaa, joka oli siellä seinällä. Se oli niin kaunis, vakavan-näköinen pieni kuva suurilla, avoimilla, syvämietteisillä silmillä — juuri semmoisilla, mimmoisiksi minä ajattelen enkelin silmät. Siltä ei puuttunut kuin siivet ollaksensa enemmän kerubin muotoinen kuin kaikki kerubit kirkossamme, jotka lukkari on maalannut punaisilla poskilla ja sinisillä silmillä, ja joista hän on niin ylpeä. Minä arvaan, että se on tuon taivaasen siirtyneen pienen sisaren muisto, joka antaa Hughille tuommoisen leppeyden keskuudessaan pienten tyttöjen ja muitten naisten — yksin Bettynkin kanssa.

Tähän muistoon liittyy hänen äitinsä, joka kuoli vähää jälkeen pienen tytön. Äidilleni hän on niin kohtelias ja osoittaa niin suurta kunnioitusta, kuin olisi hän joku pyhimys — niinkuin minä todella luulen hänen olevankin.

Varmaan näyttää kaikki hyvin pyhältä, kun se, joka on meitä kaikkein lähimpänä, jo on tuolla ylhäällä taivaassa.

Onpa sentähden, kuin tämä mailma Hugh Spenceristä olisi paljon pyhempi paikka kuin useammista muista ihmisistä. Hän katselee monta asiaa toisella tavalla kuin muut. Sen kuulin esimerkiksi sunnuntaina, kun palasimme kirkosta, ja Hugh oli meidän kanssamme. Kun lähenimme vuorityömiesten kylää, joka on notkossa kirkkotien varrella, juopuneitten hurja melu sattui korvaamme. Jack sanoi silloin: "Vuorityöläiset näyttävät olevan hyvällä tuulella tänäpäpä," mutta Hugh kuiskasi minulle, tuolla kun tulimme toisten perässä: "onnetonta paikkaa! Usein en saa unta noita ihmis-raukkoja ajatellessani."

"Kuinka niin?" minä kysyin. "Betty sanoo, että he eivät ole köyhiä." "Ei, mutta he ovat kuolemattomia," hän vastasi, "ja minä luulen, että Jumalan nimeä ei mainita heidän keskellensä paitsi kirouksissa. Muutama viikko sitten minä siellä näin kuolevan vaimon, joka ei tietänyt niin mitään meidän Herra Herrastamme ja Vapahtajastamme Jesuksesta Kristuksesta."

"Eivätkö koskaan käy kirkossa?" minä kysyin.

"Ainoastaan pariskuntiansa vihkiyttämässä ja ruumiitansa siunauttamassa," hän vastasi; "ja jos kävisivätkin, mitä hyötyä heillä noista kalliista sanoista olisi, raakoja ja tietämättömiä kuin hengellisissä asioissa ovatkin. Yhtä hyvin sopisi puhua lapselle kreikkaa."

"Kirkkoherra puhuu paljon semmoista, joka minullekin on kreikkaa," minä sanoin; (sillä meidän kirkkoherramme on hyvin oppinut mies, ja häntä ei pidettäisi niin suuressa kunniaassa, kuin pidetään, jos hänen ajatuksensa aina liikkuisivat seurakunnan käsitysten tasalla). "Hän tietää niin paljon," minä lisäsin, peläten lausuneeni jotakin loukkaavaa, "sentähden ei aina sovi pyytää häntä ymmärtää. Hänen saarnansa johdattavat aina mieleeni, kuinka tietämätön minä olen. Ne opettavat, kuinka monta viisasta miestä on elänyt mailmassa: Sokrates, Aristoteles ja Krysostomo ja niin monta muuta, joitten nimeä minä en osaa edes lausua; se ylentää ja samalla nöyryyttää mieltä, kun ajattelee, kuinka paljon on oppimista ja kuinka vähän tietää. On sentähden suuri siunaus saada muistutusta siitä." "Mutta löytyy ihmisiä, jotka tietävät yhtä vähän Kristuksesta, kuin sinä tiedät Sokratesta," jatkoi Hugh, "ja minä en pääse siitä ajatuksesta, että jos Krysostomo taikka P. Paavali itse olisi ollut täällä, he kyllä olisivat keksineet jonkun keinon saattaaksensa semmoisiakin kuin nämät vuorityömiehet totuuden tuntoon." Se oli uusi ajatus minulle, että saarna voisi olla yhtä yksinkertainen kuin raamattu; sillä äitini ei koskaan sallinut, että mitä kirkossa puhuttiin taikka tapahtui, perästäpäin tuli meidän välillämme keskusteltavaksi. Minä pelkäsin sentähden, että nyt olimme kielletyllä alalla.

Mutta Hugh jatkoi omaa ajatuksenjuoksuansa, lausuen: "Minä olen kohta valmis lähtemään Oxfordiin, ja kun olen tullut maisteriksi ja oppinut, kuinka kreikkalaiset ja roomalaiset puhuivat, minun tekisi mieli, ennenkuin pääsen papiksi, jatkaa lukujani toisessa paikassa, oppiakseni, kuinka ihmiset, jotka reutoovat ruumiillisella työllä, miehet ja vaimot meidän ympärillämme, ajattelevat ja puhuvat. Minä tahtoisin oleskella kalastajien keskellä meidän rannoillamme, käydä merellä heidän kanssansa, ottaa osaa heidän vaaroihinsa ja kieltämyksiinsä, niin että kerta saarnallani löytäisin tietä heidän sydämiinsä. Sitten tahtoisin alati elää semmoisten ihmisten joukossa kuin nämät vuorityömies-raukat, käydä heidän kanssansa kaivoksissa, olla heidän perettensä luona, kun isä kannetaan kotia haavoitettuna taikka runneltuna, ja puhua heidän kanssansa Jumalasta ja Vapahtajasta — ei ainoastaan pyhäpäivinä ja muina elämän rauhallisina hetkinä, vaan aina kun heidän sydämensä on sortunut tuskasta, särkynyt murheesta taikka heltyneet taudista ja pelastumisesta uhkaavasta vaarasta. Miehiä, jotka rohkenevat alati panna henkensä altttiksi vaimoansa ja lapsiansa elättääksensä, ei pitäisi jättää kuulemaan yltäpmpärillemme tietämättöminä kuin pakanat."

"Mutta, Hugh," minä sanoin, "tunnethan sinä kaikki kalastajat ja kaikki vuorityömiehet koko paikkakunnalla, ja kun tulemme heitä vastaan, he kaikki tervehtävät sinua niinkuin vanhaa ystävää; enkä minä ole koskaan kuullut puhuttavan papista, joka on päättänyt opintonsa vuorikaivoksissa taikka kalastajapaikoissa."

"Etkö ole kuullut puhuttavan saarnoista, jotka pidettiin merenrannalla kalastajille?" kysyi hän matalalla, kunnioittavalla äänellä, "taikka elämästä, joka vietettiin köyhien majoissa? Minusta tuntuu välisi," jatkoi hän, "kuin olisi se hyvä sääntö, jos jokaisen papin täytyisi alkaa jonakin muuna, niin että hän oppisi tuntemaan, mitä koetuksia ja kiusauksia muilla ihmisillä on; niin että saarnat tulisivat enemmän toisen sydämen ystävälliseksi puheeksi toiselle kuin kylmäksi, heliseväksi kai'uksi inhimillisistä äänistä, kerran elävistä, mutta aikaa sitten kuolemaan vai'enneista."

Minä olin hetken aikaa vaiti, sillä Hughin sanat antoivat minulle uusia asioita ajatellakseni. Mutta sitten minä muistin äitiäni ja sanoin:

"Äitini ei koskaan ole elänyt kalastajien majoissa eikä vuorityömiesten joukossa. Vuosikausiin hän ei ole ollut niin terve, että olisi uskaltanut lähteä pidemmälle kuin kirkkoon; nuoruutensa ajan vietti hän rauhallisessa pappilassa, ja yhtä kaikki hän näyttää niin hyvin käsittävän, mitä kukin tarvitsee. Kaikenmoiset ihmiset uskovat hänelle murheensa, ja hänellä on lohduttavia sanoja heille kaikille."

"Niin," vastasi Hugh syvämielisesti. "Kenties tekee kaikenlainen murhe sydämen sääliväksi ja helläksi niinkuin äitisi, niin että se aukenee kaikkien muitten sydänten syvyydelle. Kenties oppivat muutamat, niinkuin hän, tuntemaan kaikki miehet ja kaikki naiset suorastaan sen kautta, että oikein ovat oppineet tuntemaan *Hänet*, joka itse tuntee ja tietää kaikki. Mutta joka mies voi tuskin tulla semmoiseksi kuin äitisi."

Kun iltapäivällä tulin kyökkiin, sanoi Betty:

"Minkä mahdolloman kauniin saarnan kirkkoherramme meille tänäpäpäni piti! Hänen puheensa tulvasi niinkuin kuohuvat meren-aallot."

"Mikä se on, joka teitä siinä niin miellytti," minä kysyin.

"Mitä puhuittekaan, lapsi," Betty huusi, "luuletteko, että minä olisin niin rohkea, että sanoisin kirkkoherraamme ymmärtäväni? Niin oppinutta miestä ei löydy koko maassa, kehutaan. Mutta se oli ihmeellisen kaunis saarna, sen minä sanon. Se tulvasi niinkuin meren-aallot, niin, ihan niin."

Tuorstaina, heinäkuun 11 p.

Kun olimme illallisella ja Hugh Spencer oli meillä, Betty tuli sisään kovasti säikähtyneenä ja kertoi, että alhaiso Falmouthissa oli karannut erään papin päälle ja milt'ei tappanut hänet.

Hän oli saarnannut kansalle ulkona taivas-alla ja oleskeli sitten kaikessa hiljaisuudessa Falmouthissa, kun alhaiso, satamasta tulleen merisissi-joukon yllytyksestä ja johdolla, hyökkäsi huonetta vastaan, missä hän asui, kiroten ja vanhoen tahtovansa tappaa papin. Perhe, jonka tykönä hän oli sisällä, pakeni kauhistuksissa, heittäen hänet yksinään rohkean ja rotevan palvelustyön kanssa. Alhaiso särki portin, syöksi sisään, tunki porstuaan ja rupesi rikkomaan seinää sitä huonetta vastaan, missä pappi oleskeli, kirkuen ja ärjyen: "Pappi ulos! Missä hän on?" Palvelustyttö, jolta Betty oli kuullut tätä kerrottavan, huusi: "Voi, herra pastori, mitä meidän tulee tehdä?" "Rukoilla," oli papin tyven vastaus. Hän jäi sitten alallensa; mutta nähtyänsä, että seinässä, jota vastaan hyökättiin, oli peili, hän varovasti otti sen alas, ettei lasi särkyisi. Juuri silloin syöksivät sissit, joitten mielestä rahvas ei menetellyt tarpeeksi rajusti, huoneustoon, repivät seinän maahan ja piirittivät papin, joka rohkeasti astui heidän keskellensä ja sanoi: "Tässä minä olen! Kenellä teistä on minulle jotakin sanomista? Ketä vastaan olen rikkonut?" ja kääntyen milloin sinne milloin tänne, hän lisäsi: "Teitkö vastaan — vai teitkö? Sanokaat se minulle!" näin hän yhä ystävällisesti puhutteli heitä, siksi kuin hän oli päässyt väkijoukon lävitse ulos kadulle. Siellä hän seisahtui ja sanoi: "Naapurit, maanmiehet! tahdotteko kuulla minun puhuvan teille?" Empien ja häpeissään seisoivat rahvas, ja ääniä kuului, jotka huusivat: "Niin, niin! antakaat hänen puhua, antakaat hänen puhua! Kukaan ei estäkö häntä!" Ja kaksi rahvaan johdattajista katsoi ympärillensä ja vannoi, ettei kukaan saisi mieheen kajota. Sitten veivät he hänen turvallisesti toiseen taloon, ja kohta sen jälkeen hän venheellä lähti kaupungista.

"Sillä papilla mahtaa olla rohkea sydän," sanoi isäni. "Minä tahtoisin ennemmin seisoa koko armeijaa vastaan kuin olla alhaison kynsissä. Mutta minkä tähden he karkasivat hänen päällensä?"

"Sentähden, master," vastasi Betty, "että hän tahtoo saarnata aukealla kadulla taikka muissa vapaissa paikoissa, johon kansa tulvaa häntä kuulemaan; ja sepä ei ole muitten pappien mieleen, ja maistraati oli edellisenä päivänä antanut lukea hänelle kapinasäännön."

"Papit ja merisissit eivät tavallisesti vedä yhtä köyttä", säisti isäni, "ja kapinasääntö näyttää sopivan paremmin alhaisolle kuin papille."

"Minä olen kuullut puhuttavan," sanoi Jack, "että tämän papin luullaan olevan pretendentin lähetteläisiä. Kansa lankee joukottain häntä kuulemaan, ja hän saarnaa aidoilta, portailta ja mistä milloinkin sattuu. Naiset itkevät ja tulevat puistutuksiin."

"Ei ainoastaan naiset, master Jack," keskeytti Betty. "Lankoni, joka oli niin hurja veitikka kuin joku muu, sai viimis kesänä niin kovan kohtauksen, että hän kaatui maahan ja siitä asti on ollut lakea kuin lammas."

"Mikä se oli, joka kaasi hänet maahan," kysyi äitini hämillään. —
"Kuinka se tapahtui?"

"Sanat, jotka puhuttiin," vastasi Betty; "ne olivat niin mahtavat ja ihmeelliset; ja sanotaanpa, että ne parhaasta päästä ovat raamatun omia sanoja; ja pappi on oikea pappi, kirkon omia pappeja eikä ollenkaan noita kurjia eri-uskolaisia. — Jos hän tulee tänne meidän paikoillemme, minä menen häntä kuulemaan, se on varma."

"Betty," sanoi äitini, "teidän tulee ajatella, mitä teette. Löytyy susia lammasten vaatteissa, enkä minä voi käsittää, kuinka naiset tulevat puistutuksiin ja miehet antavat kaataa itsensä maahan. Semmoisista ei puhuta Apostolien Teoissa. Hyvä vaan, ellei tuo ole jesuiittain vehkeitä."

Mutta Betty piti puoltansa. "Minä en ole paljon oppinut, missi," sanoi hän; "mutta minä tahtoisin kuulla papin joka osasi lauhduttaa lankoni."

"Ja minä," sanoi isäni, "tahtoisin nähdä miehen joka tuolla tavalla voi hillitä rahvasjoukon."

"Ja minä," sanoi Hugh Spencer hiljaa minulle, "minä tahtoisin kuulla saarnoja, jotka voivat koota tuhansia kuulioita."

Minä puolestani en tiedä, olisinko tuota sen enempää ajatellut, ellei kirkkoherramme seuraavana sunnuntaina olisi siitä saarnannut. Mitä hän muutoin puhuu, näyttää yleensä koskevan ammoon aikoja

sitten olleita asioita, niin että meitä kummastutti, kun nyt kuulumme hänen sanovan, että äskettäin oli ilmaantunut uusi haira-usko, hurjien ja vaarallisten henkilöiden johdolla, jotka nimittävät itseänsä englantilaisen kirkon papeiksi. Niitä, jotka kuuluvat tähän uuteen lahkoon, hän sanoi, puhutellaan metodistoiksi, vaikka juuri kaikkea metodia ja kaikkea järjestystä polkevatkin. He ovat sytyttäneet koko Englannin ja Wales'in uskonvimmaan ja uhkaavat nyt, hän sanoi, meidänkin rauhallista paikkakuntaamme. Lopuksi hän viittasi, kuten luulen, Hieronymon sanoihin, joissa sen-aikuisia haira-uskoisia verrataan susiin, shakaaleihin ja moniin muihin ulkomaan peto-eläimiin. Hän luetteli haira-uskot neljännessä vuosisadasta saakka näihin asti ja sanoi, että hän puolestaan nyt oli tehnyt velvollisuutensa uskollisena sielunpaimenena, ja että meidän myöskin tuli tehdä velvollisuutemme kirkon uljaina sotureina.

Betty käsitti asian niin, että meidän tulisi olla uljaita samalla tavalla kuin Falmouthissa, mutta minä selitin hänelle, mitä minä luulin kirkkoherramme tarkoittaneen.

Iltapäivällä kun lu'in Apostolien Teoista neuvoston ja kansan yksimielisyydestä apostoleja vainotessa sekä Efeson kapinasta ja P. Paavalin mielentyyneydestä, minä ajattelin itsekseni, olivatko apostolit samannäköisiä ja puhuivatko samalla tavalla, kuin tuo rohkea pappi Falmouthissa.

Ja uneni sinä yönä olivat kummallista sekasotkua Efeson vanhasta kapinasta, tästä uudesta melskeestä Falmouthissa sekä Fox'in "Martyyrien kirjasta."

Hugh sanoo, että pappismiehen nimi on John Wesley, sekä että hän on oikea pappi ja erään Oxfordin oppilaitoksen stipendiolainen.

II.

Tänäpäni on tullut kirje täti Hendersonilta, jossa hän pyytää isääni ja minua käymään hänen ja täti Beauchampin luona Lontoossa. Hän sanoo suureksi vahingoksi, jos jätämme tämän tilaisuuden käyttämättä; onpa aika, että saan vähän mailmaa nähdä, ja täti Beauchamp, joka parhaallaan oleskelee Bath'in kylpypaikassa, tulee meitä vaunuillansa Bristolista noutamaan, jos itse kustannamme itsemme sinne.

Isäni ei itse puolestaan tahtonut kuulla koko asiasta; hän oli nähnyt mailmaa tarpeeksensa, hän sanoi, eikä pitänyt enemmällä väliä; mutta mitä minuun tuli, hän halusta tahtoi antaa minun lähteä. Minä en saisi tuhlata elämäni tässä kaukaisessa sopukassa, hän sanoi.

Äitini poski vaaleni, ja hän puhui maailman vaaroista, jotka uhkaavat lasta semmoista kuin minä.

Mutta isäni ei tahtonut ottaa sitä korviinsa; hän tiesi laivan, joka on valmis lähtemään Falmouthista Bristoliin, ja hän tahtoi itse saattaa minut sinne. Niin on siis kaikki päätetty, ja äitini sanoo, että se varmaankin on paras. Paha olisi, jos mieleni ja käsitykseni kävisivät ahtaiksi, hän sanoo, ja minä rupeisin katsomaan pikku mailmaamme mailman suureksi kokonaisuudeksi. Mutta minä en pääse siitä ajatuksesta, että metsän esikölle mailma ei ole ahdas; se näkee yhtä kauas ympärillensä kuin ruusut kuninkaan puutarhassa; se katselee päiväkaudet viheriän lehväristikon lävitse aurinkoa kohden ja öisin Jumalan suureen, äärettömään tähtisaliin.

Minä en käsitä, kuinka mailmamme voi tulla avarammaksi kuin juuri semmoiseksi, miksi Jumala sen meille laajentaa osoittaessaan meille tien, jota meidän on vaeltaminen ja tehdessään tämän meille tasaiseksi. Ja minä en ollenkaan ymmärrä, että se voi tulla isommaksi kuin koti ja taivaan valtakunta.

Isäni ja Jack sanovat molemmat, että juuri se osottaa, kuinka suuresti minä olen vaihetuksen tarpeessa, että minun ei tee mieli lähteä. Ja äitini on koko päivän hakenut kätkeistänsä, löytyykö niissä vanhoista ajoista jotakin sievää, joka sopii minulle vaatteeni. Minä arvaan sentähden, että juuri tämä on se tie, joka minulle on eteen pantu — ja jota minun tulee vaelttaa.

Sunnuntai-iltana.

Arkkuni on täyteen pakattu, paitsi juuri siitä kulmasta, johon ai'on pistää päiväkirjani — olkoon sitten vaikka ainoastaan niitten kalliitten sanojen tähden, jotka äitini siihen on kirjoittanut.

Minua oikein iloittaa, että, kun matka kerta on päätetty, se nyt on niin lähellä tulossa. Minä en kestä katsoa äitini silmiin eikä nähdä, kuinka hän koettaa hymyillä kääntäen silmänsä pois, ja sen ohessa

tuntea, kuinka kauan ne ovat olleet minussa kiinni. Ja minä en liioin jaksa nähdä, kuinka murheellisina Trusty pitää minusta vaarin, eikä kuulla, kuinka hän lyö häntäänsä laattiaan joka kerta, kun minä katson häneen. Koira parka tietää varsin hyvin, että minä lähden pois, mutta minä en voi sanoa hänelle, minkätähden minä lähden, eikä kuinka pian minä palaan. Ja minä tunnen mielessäni, kuinka hän huomen-illalla kulkee ympäri ja nuuskii kaikkia kalujani, viiptyy tuolin vieressä, missä minun on tapa istua, ja sitten menee äitini luo ja panee maata inisten ja yksivakaisella katsannolla, ikäänkuin valittaen, että olen hyljännyt hänet ja tehnyt hänen vanhalle uskolliselle sydämellensä pahaa. Eikä yksikään ihminen voi asiaa hänelle selittää!

Oi, että saisin jäädä kotia, ja että kaikki aina pysyisi muuttumatta! Kauhistava ajatus tuli minun päälleni tän'iltana, kun kaikki istuimme ääneti isossa salin-akkunassa iltavirttämme veisattuamme.

Minun tuli mieleeni, että syy, minkä vuoksi tätä eroa pelkään, on joku hämärä, epämääräinen tunto kauheista, mutta varmoista muutoksista, joitten kerta täytyy tapahtua, ja että jok'ainoana noista onnellisen yksijonoisista päivistä käsi kättä, sydän sydäntä vastaan yhä lähenemme sitä päämäärää, jossa kättemme *täytyy* eritä.

Eroamiset ovat kauheat sen puolesta, että ne kuvaavat kuolemaa. Mutta elämä, elämä itse, hilpeä, alati kehittyvä elämä se on, joka johdattaa meitä kuolemaa kohden!

Tuo epämääräinen surumielisyyys, tuo ikävyydentunto ja nuot pahat aavistukset asioista, jotka kenties eivät koskaan tapahdu, ne eivät kuitenkaan ole tyhjiä, eksyttäviä; ne kyllä ovat varjoja ja kaikuja; mutta ne ovat varjoja kuoleman varjon laaksosta, joka on ainoa varmuus, jonka elämä meille tuottaa; ne ovat kaikuja "jäähvyäisistä," joita viimein täytyy sanoa, mutta joihin ei mitään vastausta saa.

Äitini tuli sisään, kun sain nämät sanat kirjoitetuksi tuoden muassaan muutamia pieniä laventelipusseja liinavaatetteni väliin pantavaksi. Hän oli itse valmistanut ne minulle. Nähtyänsä, että olin itkenyt, käski hän minun kohta mennä maata ja aamulla lopettaa kalujeni pakkaamisen.

Sitten lankesi hän polvillensa minun kanssani vuoteeni viereen, niinkuin hänen tapansa oli, kun vielä olin pikku lapsi, luki ääneensä minun kanssani "Isä meidän," viiptyi sitten luonani, siksi kuin olin pannut maata, kääri peiton ympärilleni juuri kuin pienenä ollessani, suuteli minua ja sanoi omituisella, suloisella äänellensä minulle "hyvää yötä."

Mutta kun hän oli mennyt, minä itkin ja olisin melkein suonut, ettei hän olisi tullutkaan. Enkö kaikkina päivinä ja kaikkina öinä, joina minun täytyy olla erotettuna hänestä, tunne itseäni pimeyteen heitetyksi lapseksi?

Mutta sitten kuulin taas hänen suloisen äänensä kajahtavan: "Isä meidän, joka olet taivaissa," ja jos ainoastaan voin pitää tuosta kiinni sydämessäni, minä en tunnekaan itseäni hyljätyksi, pimeyteen heitetyksi lapseksi.

Minä luulen, että se oli siinä mielessä, kuin kallis Vapahtajamme opetti meille tämän rukouksen, eikä ainoastaan opettanut sitä, vaan rukoili sen meidän kanssamme. Hän tahtoi, että rukoillessamme ikäänkuin tuntisimme kätemme hänen kädessänsä ja itsemme niinmuodoin kokonaan hänen rakkauteensa suljetuiksi.

Hackneyssa, toukokuun 22 p.

Äitini oli oikeassa. Ensimmäiset päivät olivat kauheat. Minä tunsin itseni niinkuin henki toisessa mailmassa — minä tarkoitan jonkunlaista pakanallista henkeä varjojen mailmassa, johon se ei kuulu. Mutta nyt rupee mailma taas näyttämään todenperäiseltä silmissäni, varsinkin koska kahdeksan päivää todellakin jo on kulunut, ja minä sentähden olen yhtä monta päivää kotia lähempänä.

Kun ratsastin pois, seisoi äitini liikahtamatta kuin valkoinen kuvapatsas katsellen minua, tuolla kun istuin satulassa isäni takana. Jack nauroi ja ilveili, osaksi minua huvittaaksensa, osaksi miehuuttansa osoittaaksensa. Betty lausui sen toivon, että onnellisesti palaisin takaisin ja kohtaisin heidät kaikki elossa, "jota ei kuitenkaan kukaan voi tietää," hän sanoi; ja sitten hän rupesi itkemään, ja hänen synkät aavistuksensa ja rehelliset kyynelensä olivat tavallaan parhaana lohdutuksenani; sillä Betty'n itku ikäänkuin avasi sulvun minunkin kyyneliltäni, jotka nyt valuivat vahvana virtana. Ja mitä hänen aavistuksiinsa tuli, ne kiihoittivat minua pakenemaan tuskaa ja epävarmuutta, jonka olivat synnyttäneet, ja turvaamaan Häneen, joka on sulaa vakuutta ja valoa, tapauksista ja mahdollisuuksista niitten kaikkien jumalalliseen vallitsiaan, lausuen:

"Sinä tiedät kaikki. Sinä pidät huolta kaikista. Suojele omaisiani ja minua!"

Tämä teki minut taas levolliseksi, niin että ratsastaessamme taisin puhua isäni kanssa sekä johdattaa

mieleeni, mitä minulla vielä oli sanomista eläinten ja kukkasten suhteen, jotka poissa-ollessani jäivät muitten katsottaviksi.

Rannalla tuli Hugh Spencer meitä vastaan ja auttoi kapineitani laivaan. Minä en muista, että hän puhui mitään erinäistä mieltäni rohkaistaksensa, mutta minusta tuntui hyvältä häntä nähdä, ja minä pyysin että hän usein kävisi äitini luona. Ja minua lohdutti ajatellessani, että hän tekee sen nyt ensi aikana, siksi kuin hän itse tulevalla kuulla lähtee pois.

Hän alkaa silloin opintonsa Oxfordissa.

Onnekseni laivassa oli kipeä vaimo pienen lapsensa kanssa, jota minun täytyi ottaa hoitaakseni, koska vaimo oli liian heikko sitä itse tehdäkseen. Minä näin tässä suloisen todistuksen siitä, että Jumala nytään ei kieltänyt suojelustansa minulta, vaan oli löytänyt jotakin hyödyllistä minun toimittaakseni. Ja ilman sitä tuntuu aina hyvältä olla pienten lasten parissa, ja mahdotonta on olla niitä iloitsematta.

Bristoliin päästyämme oli vähän samanlaista kuin kotoa lähtiessäni. Pieni lapsi tarttui niin rakkaasti minuun kiinni, ja äiti parka oli niin kiitollinen ja sanoi, että hän ei kylliksi voinut kiittää alentuvaisuudestani. Hän piti minua näet ylhäisenä rouvana, varmaankin isäni tähden, hänen muotonsa ja ryhtinsä vuoksi. Minä oikein ylpeilin nähdessäni, kuinka jalolta isäni yksinkertaisissa, vanhoissa vaatteissansa näytti. Joka mies taisi havaita, että hän oli "aateliseksi syntynyt" ja kun orpanat kalliissa, sametista ja pitseistä tehdyissä puvuissansa tulivat meitä vastaan, minusta tuntui kuin hän, tuolla kun seisoi heidän keskellensä, olisi ollut valepukuun vaetetettu ruhtinas.

Kannattaapa lähteä vähän ulos mailmaan ainoastaan nähdäkseen, kuinka isääni siellä katsotaan ja arvotaan. Orpanain kävi niinkuin minunkin. Ensimmäisiä sanoja, jotka orpana Harry, kun kaikki istuimme vaunuissa tehden matkaa Lontoosen, puhui minulle, olivat nämät: "Isäsi, Kitty, on vanhan kenraalin näköinen. Sitä ei koskaan uskoisi, että hän neljänneksen vuosisataa on oleskellut kaukaisessa sokukassa mailla."

"Kapteeni Trevelyyan ei voi muuta kuin näyttää gentlemanilta ja soturilta," sanoi Harryn isä sir Beauchamp.

Sir John'in olento miellyttää minua paljon enemmän kuin Harryn. Hän on niin yksivakainen ja kohtelias ja ottaa kuullaksensa kaikkia, mitä minä lausun, niinkuin olisin joku prinsessa, juuri kuin vanhat kavalierit, joista isäni puhuu, ja hän ei koskaan kiroile, paitsi joskus palveliaan taikka ajajaan suuttuessaan. Harry sitä vastaan höystöttää puhettansa kaikenmoisilla, jotenkin törkeillä kirouksilla ja keskeyttää useasti ei ainoastaan minun, vaan myöskin orpana Ewelynin puhetta. Hän on ilman sitä niin vallaton ja rohkea minun parissani, kuin olisimme nähneet toinen toisemme lapsuudesta asti. Minä luulen kuitenkin, että hänellä on hyvä sydän, siliä kerta kun hän oli sanonut jotakin, joka pani minut punastumaan, hän sitten otti hyvin vaarin itsestensä ja oli parin tunnin kuluessa varsin tyyskä puheillensa.

Matkalla hän ja orpana Ewelyn parhaasta päästä pitivät haasteloa vireillä, vaikka Ewelyn puolestaan ei ollut juuri monisanainen. Kun katsoin häneen, minä usein huomasin, kuinka hänen isot, mustat silmänsä olivat kiinni minussa; ikäänkuin olisi hän lukenut kasvoissani niinkuin kirjasta. Täti Beauchamp istui turkiksissa, jotka lemahtivat haju-aineita, ja näytti tavan-takaa, kun hevoset käänsivät jonkun kulman ympäri taikka vaunut hetkahtivat kuoppaisilla teillä, olevan puistutuksiin tulemallaan.

Yhdessä paikassa lähellä Bristolia hän kovasti säikähtyi. Meidän täytyi vähän pysäyttää, siksi kuin meille avattiin tietä melkoisen väkijoukon lävitse, joka oli kokoontunut kuulemaan saarnaajaa, joka puhui vähän matkan päässä meistä. Häntä nimitettiin Whitefieldiksi. Setä Beauchamp sanoo, että hän on hurja ylitiö, ja että maistraati itse on antava vedelle ja leivälle, jos se ei saa häntä vaikenemaan. Täti arvelee, että yhtä hyvin olisimme voineet matkustaa villien ja raakalaisten maassa kuin kuninkaan maantiellä, kun siinä ei pääse kulkemaan mustilta vuorityömiehiltä, jotka saastuttavat ilmankin missä liikkuvat.

Mutta sillä välin kuin odotimme, minä en voinut olla huomaamatta, kuinka säyseänä kansa pysyi. Tuhannet ja taas tuhannet, kaikki kuuntelivat yhtä ainoata miestä, niin ääneti, että olisi voinut selittää oman hengenvetonsa. Kaikki oli niin hiljaa, niin hiljaa, mutta tyyskemmin tarkasteltuani kuulin hillittyjä niiskutuksia sekä miehiltä että naisilta, ja minä näin kyyneliä, jotka tekivät valkeita juumuja noihin karkeisiin, nokisiin kasvoihin.

Saarnaajalla oli niin kirkas ja ihmeellinen ääni, ja hän näytti puhuvan ilman vähintäkään vaivaa. Koko hänen ruumiinsa eikä ainoastaan hänen kielensä näytti olevan liikkeellä sisällisen tunteen voimasta; vahva, heleä ääni sujui niinkuin ystävällisessä haastelossa, ja ihana, syvä sointu kajautti puheen ulkosyrjään asti, missä me viivyimme, yhtä selkeästi, kuin jos olisimme kuulleet kuiskauksen korvaamme. Hän näytti olevan pappi, ja hänen sanansa olivat oivalliset. Hän puhui Jumalan suuresta

rakkaudesta meitä kaikkia kohtaan sekä Herramme ja Vapahtajamme suuresta kärsimisestä meidän kaikkien tähtemme.

Kuinka mielelläni minä olisin jäänyt kansan joukkoon kuuntelemaan! Kauniimpaa musiikia kuin tämä ääni en koskaan ole kuullut, ja yhtä kaikki sanat olivat enemmän kuin ääni, ja totuus, jota ne julistivat, paljon enemmän kuin sanat. Ne synnyttivät minussa kotitunteen semmoisen kuin äitini viimeisen rukouksen jälkeen minun kanssani en mistään sanoista ollut tuntenut. Kuinka mielelläni minä olisin suonut, että Hugh olisi ollut siellä!

Kun taas jatkoimme matkaamme, kysyi setä Beauchamp, minkä tähden minä näytin niin yksivakaiselta.

Minä sanoin miettiväni, olivatko nuot ihmiset samanlaisia kuin ne, jotka Cornwallissa nimitetään metodistoiksi, ja jotka tuhatlukuisina kokoontuvat kuulemaan pappia nimeltä Wesley.

"Onko niitä jo sielläkin?" lausui setä Beauchamp. "Ne ovat niinkuin heinäsirotat, jotka leviävät yli koko maan; mutta jos rohkenevat astua jalkansa Beauchampin seuduille, minä kyllä tiedän heitä kyydittää, siihen voivat luottaa."

"Heitä on enemmän kuin yhden kerran kyyditetty," virkahti Harry ja jutteli sitten koko joukon kertomuksia metodistalais-saarnaajista, joita oli ahdistettu, lyöty, laahattu vesirapakoissa ja kaikella tavalla rääkätty, joka näytti häntä suuresti huvittavan.

Mutta minua nämät kertomukset muistuttivat Fox'in "Martyyyrien kirjasta."

Äkkiä orpana Harry keskeytti puheensa ja lausui:

"Orpana Kitty näyttää niin totiselta, kuin hän itse olisi metodista, ja niin uljaalta, kuin hänen tekisi mieli noudattaa sen metodistalais-vaimon esimerkkiä, joka löi kolme miestä puollustaaksensa saarnaajaa, jota nämät rääkkäsivät."

"Minusta se ei ole mikään naurun asia, että satoja hurjia ihmisiä hyökkää turvattoman miehen päälle ja rääkkäävät häntä," minä sanoin.

"Oikein vastattu, ja niinkuin Englannin tyttären sopii," huusi setä Beauchamp. "Mutta jos Kitty ei ole lyönytään pahantekijöitä maahan, hän ainakin olisi kiiruhtanut saarnaajan luo ja alhaisen nokan edessä hoitanut hänen haavojaan, vai kuinka?"

"Minä toivon, setä Beauchamp, että olisin sen tehnyt," minä vastasin. Siitä asti setä tavallisesti nimittää minua pikku samarialaiseksensa.

Täti Beauchamp keskeytti nyt puheenjuoksun sillä uneliaalla muistutuksella, että kylliksi kauan oli haastettu vuorityömiehistä, alhaisosta, metodisteista ja kaikenlaisista halvoista ja siistittömistä ihmisistä.

"John Wesley ei kumminkaan ole siistitön," säisti Harry, "hän on sievä ja pulska kuin hovisaarnaaja".

"Onko mies teikari?" huudahti setä Beauchamp, "sitten hän on vielä kurjempi kuin luulinkaan."

"Teikari vai eikö," sanoi Harry riidanhimoisena, "gentlemanin hän ainakin on."

"Kaikissa tapauksissa," virkahti orpana Ewelyn, "hän ei ole teikari siinä suhteessa kuin teikarit Harryn koulussa, jotka näyttävät ottaneen esikuvaksensa tallipojan, joka tulee suoraa päätä askareistansa."

Näin kääntyi puhe toisesta asiasta toiseen; oli nyt tultu vaatetten määrättömälle alalle, ja minun kotikutoinen matkahameeni ei päässyt olemasta monen suojelemaan pilkkasanan esineenä, vaikka äitini oli tuottanut miss Pawseyn Trurosta paki-parastaan vaatteitani laittelemaan, ja tämän on tapa kumminkin joka kolmas vuosi käydä Lontoossa uusia muoteja oppimassa.

Kun kolmipäiväisen matkan perästä pääsimme Lontooseen, minä en hämmästynyt niin suuresti, kuin orpanani odottivat ja toivoivat. Kadut olivat kyllä leveämmät, huoneet korkeammat, kauppuodit uljaammat, ja tunnin kuluessa minä näin useampia kantotuoleja, komeita vaunuja ja muhkeasti vaatetettuja ajajia ja palvelioita, kuin sitä ennen koko elin-aikanani; mutta siinä olikin mielestäni koko erotus. Kaikki mitä ihmiset työllään toimeen-panevat, on minusta jotenkin yhdenlaista, ainoastaan vähän isompaa taikka vähän vähempää, vähän rikkaampaa taikka vähän köyhempää. Muuta väliä niillä ei ole.

Suurena ihmeenä, jopa mieltä hurmauttavanakin, ovat ainoastaan ihmiset. Yhtä vähän kuin joki taikka meri tuolla kotonani pysähtyy juoksussaan, yhtä vähän lakkaa täällä ääretön ihmistulva eteenpäin

kulkemasta. Hauskaa olisi tietää, onko tämä ihmistulva enemmän niinkuin joki vai niinkuin meri — minä tarkoitan, onko se ainoastaan yhä saman virran juoksua alati uusilla pisaroilla, vai eikö se pikemmin ole meren aaltojen tyrskyä rantaa vastaan: aallot yhä erilaiset, mutta vesi alati yhtä, raskasta, kuohuvaa ja eteenpäin pyrkivää, mutta takaisin työnnettyä, uudestaan esiin-tunkevaa, tietä itselleen raivaavaa, yhä uudestaan eteenpäin — eteenpäin.

Minä luulen, että se on enemmän niinkuin meri. Monet noista kasvoista näyttävät niin kalveilta, niin riutuneilta, niin hävinneiltä, ikäänkuin tuo köyhä, uurastava kansa yhä uudestaan olisi tullut pois-sysätyksi, takaisin-tungetuksi ja räähkätyksi. Jumala kuitenkin ei anna luotuin olentoinsa turhaan ponnistella, lopullisesti räähkääntyä. Siitä olen varma.

Mikä siunaus se on, että kaikki, mikä meistä näyttää epätietoiselta ja ikäänkuin sumuun peitetyltä, ainoastaan on *matkalla* päämäärää kohden, ja että matkan perällä, loppupäässä kaikki on täyttä kirkkautta ja heloittavaa valoa.

Sillä *siellä* on Jumala, joka on meidän isämme, siellä on hänen Poikansa, joka myöskin on ihmisten poika, Herra Jesus Kristus, meidän veljemme, ja — "Jumala on rakkaus."

Niin, ijankaikkisten kukkulain huipuilla ei ole ijankaikkinen lumi, siellä ei ole ääretön tyhjiys, vaan taivas ja Jumala. Ja missä hän on, siellä mekin saamme olla, siellä kaikki meillekin tulee niin selkeäksi, kuin se hänelle itselle on.

Ja sillä välin kuin tätä odotamme, sinä, kallis Vapahtajamme, olet meidän kanssamme täällä maan päällä; ja sinä, joka rakastat meitä enemmän kuin veli, enemmän kuin äiti, joka tiedät kaikki, jopa Jumalan hyvyidenkin, tiedät myöskin, että *kaikki on hyvin* ja siihen sinä tyydyt.

Minäkin tahdon tyytyä siihen.

Yhtä minä kuitenkin suuresti soisin — minä soisin että saarnaaja, jonka kuulin Bristolissa, mr Whitefield tulisi tänne näille ihmisraukoille, tälle äärettömälle kansan paljoudelle puhumaan! Minä luulen, että heillä siitä olisi lohdutusta. Kenties hän jo on puhunutkin heille auttaen niitä, jotka ovat kuulleet häntä.

Hackney, lähellä Lontoota.

Seutu, missä setä ja tati Henderson asuvat, sanotaan Hackneyksi. Minä en olisi uskonut, että kaupпамiehen asunto voi olla niin soma ja kaunis. Isäni sanoo aina Henderson sisartansa "Patientia paraksi" tarkoittaen sillä, että hän on peräti alentanut itsensä mennessään naimisiin "porvarin" kanssa; mutta minä kuulen nyt tati Hendersonin sanovan isääni "veli paraksensa," koska hän pitää Cornwallia jonkunlaisena kolkkona kellarinholvina maan päällä, jossa vietämme ainoastaan aaveen-tapaista olemusta, joka tuskin ansaitsee elämän nimeä.

Niin, jos kaikki olisi rikkaudella, loistolla, komeilla huonekaluilla ja kalliilla vaatteilla, silloin tati Henderson eittämättä olisi oikeassa; mutta löytyyhän muitakin tavaroita kuin nämät!

Jumalan armorikkaudet, hänen hyvytensä ja laupeutensa, joita, niinkuin raamattu sanoo, maa on täynnänsä, ja jotka alati vuotavat tyhjentyttömästä lähteestä, ovat onneksi yhteiset kaikille niille, jotka uskossa tahtovat niitä omistaa.

Minua kummaksuttaa, että muutamat ihmiset täällä Lontoossa ajattelevat koko muuta mailmaa ainoastaan synkeäksi, enemmän taikka vähemmän, tähdelliseksi ulkosyrjäksi tähän suureen kaupunkiin.

Kohteliaalla tavalla osoittivat sekä tati Beauchamp että orpanani hämmästyttävänsä ja mielihyväänsä siitä, että minä en syö sormillani enkä puhu niinkuin maatolvana. He ovat alentaneet itsensä ihmettelemään, että minä voin käyttää itseni, niinkuin käytän, vaikka tähän asti olen niin vähän mailmaa nähnyt.

Tati Henderson näyttää kiittävän Jumalaa, että minulla ei ole kyttyrää selässä taikka aasinkorvia taikka jotakin muuta vammaa, jota inhimillisessä olennessa, joka on syntynyt ulkopuolella "kaupunkia", sopisi odottaa.

Mutta kun Lontoo ei ole taivaan kuninkaan kaupunki eikä edes maan keskipaikka, ihme lopulta ei liene peräti suuri.

Asunhuoneen takana on kaunis puutarha, ja makuukammioistani minä puutarhan ylitse voin katsella maisemaa, joka on täynnä samanlaisia sinertäviä kukkuloita kuin kotonani. Varmaan tuolla on kaikenlaisia luonnon kasveja, ja minun oli ruvennut tekemään mieli taas astua jalkani nurmikolle ja hengittää kehon kukkaistuoksua. Eräänä aamuna minä nousin varhain liikkeelle sinne mennäkseni.

Mutta mitä näinkään, kun olin avata puutarhan portti, ellei setä Hendersonia itse, joka yönuttu yllä ja yömyssy päässä, hengästyneenä, täyttä juoksua tuli alas huoneestansa ja huusi: "Lapsi, mihin ai'otkaan tähän aikaan päivää? Onhan vielä varsin aamupuhde."

"Minua haluttaa mennä tuonne kukkuloille, setä," minä sanoin. "Ne ovat juuri saman-näköisiä kuin kotonani. Minä olen tottunut pitkiin kävelymatkoihin ja toivon ennättäväni takaisin suuruiseksi."

Hän katseli minua surkutellen, niinkuin tavallisesti katsotaan sitä, joka ei ole varsin suunnillansa, pani käsivarteni kainaloonsa ja vei minut takaisin asunhuoneeseen.

Suuruspöydässä täti Henderson varoitti minua koskaan lähtemästä puutarhan muuria ulommaksi. "Ja mitä Hampsteadiin tulee," hän sanoi, "ei setäsi enkä minä eikä kukaan muu parempi ihminen tahdo siellä liikkua sitten kuin sinne tehtiin tuo paha paikka, missä kansa tanssii ja melskaa. Ilman sitä tiet ovat täynnä rosvoja, ja minua oikein väristyttää ajatellessani, kuinka sinun olisi voinut käydä, lapsi."

Minua virkistääksensä setä suuruksen jälkeen otti minut kanssansa puutarhaan, vei minut yltä-ympäri ja näytti minulle joukon pieniä, heikkoja puita, joitten nimiä en ole koskaan kuullut, ja jotka hän oli kaikista mailman ääristä tuottanut. Niitten joukossa oli yksi, jonka hän sanoi olevan lajinsa ainoa koko Englannissa.

Siitä saakka minä en voi muuta kuin kunnioituksella ja jonkunlaisella hellällä säälillä katsella noita maanpakolaisuuteen riistettyjä pieniä puita, vaikka minun on mahdoton kokonaan yhdistyä täti Hendersonin kanssa, joka ei sano käsittävänsä, kuinka ihminen, jolla on sivistystä ja kauneuden tuntoa, voisi pyytää mitään parempaa kuin puutarhaa semmoista kuin setä Hendersonin.

Ennen olen aina aamurukouksiani pitäessäni kääntänyt kasvoni sinertäviä kukkuloita kohden. Mihinkähän minä nyt katselen? Ylös, ylös taivasta kohden, sillä toinen akkunani antaa Lontoota päin, missä sen savu, sen ikävä huonemailma ja ennen kaikkea sen suuri kansantulva astuu silmääni.

Mutta kenties tämä kuitenkin lopulta on juuri oikea suunta. Sillä raamattu sanoo, että Jumala maan päällä "ainoastaan katsoo ihmisten lapsia." Kukkulat, niinkään kuin kaupunkikin, ovat ainoastaan tomua, mutta noissa huoneissa ja noilla kaduilla on kuolemattomia ihmis-sieluja, ja kaikki nuo mies- ja vaimo-raiskat ovat Jumalan kuvaksi luodut, mutta niin ei kaunis ja vihertävä maa.

Kenties ovat loistavat tähdetkin tuolla ylhäällä ainoastaan tomua uurastavien ihmis-lasten verralla tässä suuressa kaupungissa.

Jos täällä ahtaalla olisi ainoataan yksi kärsivä sydän, Vapahtajamme siitä yhdestä sydäimestä pitäisi enemmän huolta kuin kaikista muista kappaleista maan päällä, ja nyt niitä, minä pelkään, on lukemattomia!

Ja jos täällä olisi ainoastaan yksi rukoileva sydän — ja niitä on kyllä tuhansia — se sydän olisi Jumalaa lähempänä ja hänelle kalliimpi kuin kaikkein loistavin tähti korkealla taivaanlaella!

Minun tekisi juuri mieli tietää, tahtoiko Jumala matkallani Lontoosen saattaa minut tuota oppimaan.

Meri, kukkulat ja taivaanlaki ovat kaikki niin herttaisia. Mutta Jumala pitää kuitenkin paljon enemmän huolta yhdestä ainoasta langenneesta, kärsivästä ihmis-raiskasta kuin koko mailman metsistä, meristä ja vuorista. Sen Hugh Spencer usein on sanonut, mutta minä en koskaan ole sitä niin käsittänyt kuin nyt, sitten kuin kuulin saarnaajan Bristolissa, ja hänen sanansa puhuivat kiiltäviä itkupisarointa mustien vuorityömiesten silmistä, kun hän puhui heille heidän Jumalatansa, Vapahtajatansa.

Setä Henderson on eri-uskolainen. Äitini varoi minua siitä vähäisen; mutta minä näen, että heillä on omat hyvät kirjansa aivan niinkuin meilläkin, vaikk'ei kuitenkaan samat.

Varsin toisia nimiä seisoo kirjahyllyllä parhaassa vierashuoneessa. Barter, Howe ja Owen sekä joukko korkeita vanhoja kirjoja vasikan-nahkaisissa kansissa, joita ei näytä paljon luetun, ja jotka minusta alusta loppuun asti sisältävät hyvin paljon samoja asioita melkoisen pitkissä pykäleissä.

Joku näistä kirjoista se lieneekin, josta setä Henderson pyhä-iltoina lukee saarnaa, koska siinä yhä käydään ympäri eteen-päin pääsemättä, niin ettei koskaan tiedä, koska loppu tulee, joka minusta tuntuu ikävältä. On paljon helpompi kantaa jotakin kärsivällisyydellä, kun ainoastaan voi nähdä lopun, vaikka tuo vielä saattaa olla kyllä kaukanakin. Muutamat näistä kirjoista näyttävät minusta kuitenkin yhtä hyviltä ja paljon huokeammilta käsittää kuin piispa Tayler, varsinkin mr Barterin kaunis kirja: "Pyhien lepo" ja mr Howen kirjanen: "Vapahtajan kynelet kadonneitten syntisten tähden".

Muun ohella siellä myöskin löytyy muutamia mr Watts'in ja tri Doddridgen kirjoittamia uusia virsiä, jotka minusta ovat varsin kauniita.

Tuskin luulenko, että äitini tuntee kaikki nämät hyvät kirjat. Häntä varmaan iloitaa, kun saa niistä hänelle jutella. On niin suloista ajatella, kuinka paljon enemmän hyviä kirjoja ja hyviä ihmisiä on löytynyt ja vielä löytyy mailmassa, kuin ollenkaan tiedämmekään.

Setä Henderson ei kuitenkaan näytä äitini kirjoja ensinkään hyväksyvän. Kun hän joku päivä kysyi minulta, mitä tuolla kotonamme sapatina luemme, ja minä sanoin sen hänelle (vaikka äitini ei lue ainoastaan pyhisin), hän pudisti päätänsä piispa Taylerille ja sanoi, että Tayler on kovin epäselvä ja sen lisäksi arminilainen taikka pelagilainen, sekä että hän, niinkuin kaikki piispat, ei voi muuta kuin erehtyä. Siihen minä sanoin, että raamattu on äitini paras kirja, ja että minäkin puolestani pidän sen kaikkia muita kirjoja etevämpänä.

"Tietysti; siitä ei voi olla kuin yksi mieli," vastasivat setä ja tati Henderson yhteen suuhun.

Setä sanoo aina sunnuntaita "sapatiksi". Se kyllä on oikein, mutta minua se ei juuri miellytä. Minun korvissani se kuuluu niinkuin loppu alun siasta. Herran päivä on nyt viikon *ensimmäinen* päivä eikä *viimeinen* niinkuin Israelin kansan aikana, enkä minä voi käsittää, että sunnuntai on pakanallinen nimi, niinkuin setä Henderson väittää. Aurinko ei ole mikään pakana, ja minä ajattelen mielelläni sunnuntaita jonkunlaiseksi uuden viikon auringonnousuksi ja aamukoitteeksi, päivän päiväksi.

Kotonani saarna usein meni paljon yli minun käsitykseni, mutta meillä oli sen ohessa aina rukoukset, virret ja tekstit. Täällä rukous on melkein yhtä vaikea ymmärtää kuin saarna ja miltei yhtä pitkään sekä sen lisäksi yhteen ainoaan, katkaisemattomaan jaksoon koottu. Ja kun päästään loppuun, minusta tuntuu, kuin ainoastaan olisin kuullut pyhistä asioista puhuttavan enkä itse puhunut Jumalan kanssa (vaikka se tietysti on oma vikani). Saarnaaja ei puhu Sokrateesta ja Hieronymosta niinkuin meidän pastorimme; mutta kuinka lieneekään, hän puhuu Jumalasta ja Herrasta Jesuksesta, niinkuin nämät olisivat eläneet kaukaisessa muinaisuudessa ja ammoin, ammoin aikoja sitten antaneet lakeja ja tehneet ihmetöitä.

Mutta minä en juuri usko, että muut ihmiset tästä pitävät paljon enemmän kuin minäkään. Sanankuuliat näyttävät olevan hyvillään, kun vaan pääsevät pois, ja jo ennenkuin siunaus on luettu, silkit kahisevat ja vaatteita järjestetään levottomuuden merkinä, ja tuskin on viimeinen sana kajahtanut, ennenkuin useimmat nousevat liikkeelle; herrat kiiruhtavat panemaan hatut päähänsä ja näyttävät kilvan koettavan päästä ulos kirkosta.

Setä Henderson sanoo, että hatut pannaan päähän osoitukseksi, ettei mitään paikkaa saa pitää taika-uskoisessa kunniassa.

Saarnat ovat kovin pitkät. Sunnuntain saarnassa oli neljäkolmatta pää-osaa, ja jokainen osa melkein yhtä pitkä kuin meidän pastorimme joulusaarna, joka kuitenkin on tavallista lyhempi, putinkien tähden. [Ruokia, joita Englannissa syödään jouluna, niinkuin meillä puuroa. Suoment. muist.]

Ja ihmiset eivät osoita mitään vilkkaampaa tarkastusta. He ovat kaikki kovin hyvissä vaatteissa. Tati Henderson sanoo kirkon portilla lukeneensa viidet vaunut eli melkein yhtä monta kuin sillä Westendin kirkolla, missä lady Beauchampin on tapa käydä.

Minä arvaan, että köyhä kansa käy jossakin toisessa paikassa, ja minun tekisi mieli tietää missä. Setä Henderson sanoo, että heidän kirkkonsa vanhojen puritanien aikana oli aivan kuuluisa. Henkensä kaupoilla saarnaajat silloin saarnasivat ja sanankuuliat kokoontuivat.

Minä olisin mielelläni tahtonut nähdä sanankuuliat siihen aikaan. Luultavasti ei kenenkään silloin ollut tapa nukahtaa, ja kenties köyhät silloin kävivät täällä ja vaunut menivät toisaalle.

Kirkosta tänäpäpä palatessamme, minä näin, missä köyhän kansan on tapa käydä.

Oli suuri, avoin paikka, joka sanotaan Moorfields'iksi. Tuhansia miehiä ja naisia huonoissa, osittain likaisissa ja ryysyisissä vaatteissa oli kokoontunut kuulemaan miestä papillisessa pu'ussa. Meidän täytyi seisahtaa, sillä välin kuin kansa teki tilaa meille. Alusta minä luulin saarnaajan samaksi mieheksi, jonka olin kuullut Bristolin luona, mutta lähemmäksi tultuamme minä näin, etteivät ollenkaan olleet toinen toisensa muotoiset. Tämä oli vähäinen, hoikanpuolinen soma, pieni valetukka päässä, kauniit, lujat ja hyvin muodostuneet piirteet, suu niin vankannäköinen, että se olisi sopinut vaikka kenraalille, ja kirkas ja vakaa katse semmoinen, jossa näytti olevan voimaa ihmisjoukkoja hallita. Setä Henderson sanoi:

"Se on John Wesley."

Hänen olentonsa oli hyvin tyven eikä ollenkaan kiihkeä niinkuin Whitefieldin, mutta liikutus kansassa ei sen puolesta ollut vähempi.

Mr Whitefield näytti tahtovan houkutelulla ihmisiä pakenemaan vaaraa, jonka hän yksin huomasi, jopa vasten heidän omaa tahtoansaakin saattaa heitä taivaaseen; mr Wesley sitä vaataan ei näyttänyt niin paljon houkuttelevan kuin pikemmin vaativan; mr Whitefield näytti kaikin sieluinensa tunkeuvan ja ottavan osaa sanankuuliainsa vaaraan; mr Wesley sitä vastaan näytti kaikin sieluinensa nojaavan siihen totuuteen, jota hän julisti, ja oman tyvenen vakuutuksensa voimalla saattavan joka miehen tuntemaan ja käsittämään, että, mitä hän puhui, oli totta, täyttä, järkähtämätöntä totta.

Jos hänen sanankuuliainsa taipuivat, se ei ollut saarnaajan liikutus, joka heissä synnytti liikutusta, vaan niitten asiain suora totuus, joita hän julisti.

Mutta he taipuivat, ja heidän liikutuksensa oli suuri. Ei mitään lentäviä katseita; ei yksikään silmä viipynyt muissa esineissä. Monet itkivät, muutamat niiskuttivat, niinkuin heidän sydämensä olisi ollut pakahtumallaan, ja vielä useammat ainoastaan tuijottivat saarnaajaa, ikäänkuin eivät olisi tahtoneet itkeä, liikkua eikä hengittää, ettei joku sana hänen puheestansa menisi heiltä hukkaan.

Minun olisi tehnyt mieli jäädä kuulemaan, mutta setä Henderson vaati meitä jatkamaan matkaamme.

"Miehellä on epäilemättä hyvä tarkoitus," setä sanoi, "mutta hän on arminilainen. Hän on julkaissut vaarallisia, jopa herjallisiakin kirjoja järkähtämätöntä, jumalallista armovalitsemusta vastaan."

Ja täti sanoi:

"Tuo voi olla aivan sopivaa semmoisille kadonneille ihmis-raukoille kuin alhainen kansa; mutta mitä meihin tulee, jotka viljelemme armo-välikappaleita, me emme mokomaa saarnaa kaipaa."

Saarnaaja ei kuitenkaan puhunut toisesta tai toisesta inhimillisestä käsityksestä, vaan elävästä Jumalasta, kuolemattomasta sielusta, Vapahtajasta, joka on vuodattanut verensä syntisien tähden, sekä "hyvästä Paimenesta, joka antaa henkensä lampaitten edestä."

Ja minua iloittaa suuresti, että juuri eksyneitä ja kadonneita lampaita oli häntä kuulemassa!

Minusta näyttää niinkuin ne, jotka kokoontuvat setä Hendersonin kirkkoon, parhaasta päästä olisivat semmoisia, jotka pitävät itsensä jo löydettyinä ja voitettuina; he eivät sentähden luule lunastuksen iloista sanomaa tarvitsevansa eivätkä siitä liioin paljon huolikaan.

Olisi hauska tietää, uskoivatko fariseukset, jotka sanoivat, että Vapahtajallamme oli perkele, että hänen sanansa kuitenkin voivat olla hyödyksi niille, jotka eivät, niinkuin he, "viljelleet armo-välikappaleita." — — —

Minä olen tavannut ystävän.

Puutarhan toiseen päähän setä Henderson on antanut rakentaa pienen, soman huoneuksen sukulaisellensa, eräälle vanhalle rouvalle, joka yksinään palveliattaren kanssa asuu siellä. Kaikki ihmiset sanovat häntä "täti Jeanieksi".

Hän on leski ja kahdeksannella vuosikymmenennellä. Hänen miehensä surmattiin, kun molemmat vielä olivat nuoria, kuningas Jaakobin sotamiehiltä, joita oli pantu hajottamaan kansajoukkoa, jolle hän Skottlannin kukkuloilla paljaan taivaan alla saarnasi — luultavasti melkein samalla tavalla kuin mr Whitefield ja mr Wesley näinä aikoina.

Täti Jeanie ei kuitenkaan näytä kantavan mitään katkeraa mieltä sen johdosta. Kuinka hän sitä tekisikään, nyt kun hän surunensa päivinensä on niin lähellä elämän rajaa? Alusta häntä kyllä karvasteli, mutta mitä hyödyttäisikään, että Jumala lähettää meille murhetta, jos se ei voisi katkeruutta sydämestämme poistaa? Ja nyt on eron-aika kohta ohitse, ja hänen miehensä, joka noina monena vuotena on kehittynyt tuolla ylhäällä Herran luona, odottaa häntä jo tervetulleeksi kotia.

"Mutta, täti," minä eräänä päivänä sanoin, "eikö olisi ollut suloisempi yhdessä täällä alaalla valmistua ijankaikkisuutta varten? Yksi vuosi taivaassa siirtää varmaankin sen, joka on siellä ylhäällä, niin kauas meistä, jotka olemme jääneet tänne alas, että *siellä* tuskin enää oikein toinen toistamme ymmärrämme."

"Lapsi parkani," sanoi hän surkutellen, "mikä käsitys sinulla on autuaitten pyhydestä? Se on ylpeys eikä hurskaus, tyttö, joka täällä erottaa meidät toisistamme. Minä uskon varmaan, että olisi huokeampi puhutella taivaan suurinta pyhää, kuin monta syntis-raukkaa maan päällä. Etkös muista, kuinka Herra itse antoi syntisen vaimon suudella ja kyynelillä kastaa jalkojansa?"

Täti Jeanie sanoo minua aina joko "lapseksi" taikka "tytöksi". Hänen skottlantilaista murrettansa minä en saa osoitelluksi, mutta se miellyttää minua suuresti. Hänen äänessään on sointu niin suloinen ja niin hellä, etten koskaan ole mointa kuullut. Se liikuttaa minua niinkuin rakkaan, kaukaa kuuluvan äänen kaiku.

Hänellä on suuri vara kauniita kertomuksia hurskaista ja hyvistä ihmisistä, jotka hän isoksi osaksi itse on tuntenut. Kaikkein mielukkaimmin minä kuulen hänen puhuvan mr Filip Henrystä Broad-Dakissa Flintshiressä. Yksinkertaisen kodin varallisuus ja hauskuus, yhdistettynä semmoisen opin ja hurskauden kanssa kuin mr Henryn, viehättää minua suuresti. Yhteinen rukoushetki isossa kyökissä, veli ja neljä sisarta, kaikki kasvaneet Jumalan ja vanhempien rakkauden kahtamo-valossa; isä lukukammiossaan, opettamassa, saarnaamassa taikka vankien ja sairaitten luona käymässä; äiti semmoinen kuin vaimo Salomonin sananlaskuissa, joka "nousee jo yöllä, ja antaa perheellensä ruokaa ja pii'oillensa heidän osansa ja kohottaa kätensä köyhille, ja ojentaa kätensä tarvitseville" — tämä kaikki näyttää minusta niin suloiselta, niin pyhältä ja suurelta kuin itse raamatusta otettu kertomus.

Ja sitten mr Henryllä oli niin kauniita sananlaskuja. Yhden niistä: "Rukous on aamun avain ja illan lukko," minä olen kirjoittanut päiväkirjaani äitini otteen jälkeen "Kultaisesta metsälehdosta".

Koko tämä hurskas perhe kuului presbyteriläisiin. Täti Jeanie ei tunne äitini kirjoja paljon enemmän kuin setä Henderson, mutta hän ei pudista päätänsä, kun minä puhun. Hän sanoo:

"Mahdotonta on tietää kaikkia niitä ihmeellisiä teitä, joilla ihmiset tulevat taivaaseen; mutta jos vaan rakastavat Herraa Jesusta ja sen valistuksen jälkeen, jonka saaneet ovat, ahkeroitsevat häntä seurata, he eivät ole väärällä uralla. Eikö kerta pappis-vallan pahimpina aikoina ollut englantilainen pappi, joka sanoi itsensä Glasgowin arkkipiispaksi, mutta joka on kirjoittanut niin hyvän selityksen apostoli Pietarin lähetykskirjoista, että John Knox ei olisi voinut parempaa tehdä?"

Kun sentähden joku asia setä Hendersonin luona taikka hänen kirkossansa väsyttää taikka häiritsee minua, minä pujahdan täti Jeanien luo, ja hän auttaa minua kaikesta pulasta. Välisti hän hymyilee kuivakiskoisesti ja sanoo: "Sinä olet epäilemättä lapsi, juuri yhtä viisas kuin se mies, joka teki kirjan: 'Ihmisen velvollisuudet' pilkkakirjaksi sen kautta, että hän kirjoitti naapuriensa nimet jokaisen eri synnin kohdalle." Toisella erällä hän hymyilee suloisesti ja sanoo: "Sinä olet eksynyt lapsi parka, ja minä pelkään, että erämaa juuri nyt on epätasaisempi ja kuivempi kuin ennen, koska se tahtoo harhauttaa niitäkin, jotka kauan aikaa ovat siellä kinanneet; mutta hyvä paimen", hän lisää, "tuntee epäilemättä tien ja tahtoo, juuri sentähden että se on vaikea, sitä hellemmin ja huolellisemmin omaisiansa johdattaa."

Täti Jeanie on kuitenkin presbyteriläinen ja luullakseni puritanikin, aivan niin kuin setä Henderson, ja tämä on, mitä isäni ennen kaikkia kammoo. Hänen miehensä oli kumminkin konvenantti, ja mitä tuo merkinneekään, minä ainakin tiedän, että se on jotain kovin hirmuista, koska muistan pastorimme kerran, samalla kuin hän kiitti onneamme, että elämme niin kristillisessä maassa, puhuneen "veisaavista, kapinoitsevista konvenanteista" sen alennuksen syvimpänä kuiluna, johon presbyteriläisyys on Skottlannin vaivuttanut.

Minusta kuollut puritanisuus on kauhistava asia. Se on ruumis ilman voiteita, ryytejä ja hautakiveä. Paras lienee kuitenkin, että kuollut kantaa kuoleman merkkiäkin, niin että ihmiset niin pian kuin mahdollista huomaisivat erheytöksensä, kääntyisivät pois ja etsisivät elämää, missä sitä on olemassa.

Mutta oi kuinka ihanalta kristillinen elämä jokaisessa eri muodossaan nyt näyttää, ja kuinkapa helppo sitä yhdenlaisuutensa vuoksi onkin tuntee, äidissäni niinkuin täti Jeaniessakin! Se on yhdenlaista siinä, että se on elämää, mutta kuinka erilaisena, suloisen erilaisena se kuitenkin heissä molemmissa ilmaantuu!

Orpana Tom Henderson on tullut kotia. Hänessä ei ole orpana Harry Beauchampin vapaata ja liukasta olentoa. Alusta hän näytti vähän saamattomalta ja kainolta, mutta nyt hän on tottunut minuun ja minä häneen, ja me olemme tulleet oikein hyväksi ystäviksi. Hänen suuret, kysyväiset silmänsä, jotka alusta takkuisten kulmakarvojen alta iskivät niin epäluuloisia silmäyksiä, katsovat nyt täydellä luottamuksella minun silmiini.

Kun tänäpäpä jumalanpalveluksen jälkeen olimme yhtenä puutarhassa kävelemässä, hän sanoi minulle:

"Kitty orpana, voitko koskaan muistaa saarnan pää-osia?"

"Kotonani", minä sanoin, "saarnassa ei koskaan ollut mitään osia; se oli aina yhtenä jaksena alusta loppuun asti."

"Minä arvaan, ettet sitten pitänyt väliä käydä kirkossa?" hän kysyi.

"Minä kävin aina halusta Herran huoneessa," minä vastasin.

"Kuinka niin?" hän kysyi.

"Se oli äidilleni mieleen," minä sanoin, "ja sitten oli sunnuntai, kun siellä kävimme, päivä, joka on paras kaikista. Tantereet eivät koskaan näyttäneet niin vihannilta eikä pelot niin kullankarvaisilta taikka meri niin kirkkaalta, kuin koska äitini kanssa menin kirkkoon pitäen hänen kädestänsä kiinni. Kotimatalla hän aina antoi minun noukkia metsän kukkasia, ja nämät ja kaikki muut esineet mailmassa näyttivät minusta silloin raikkaammalta ja kauniimmalta ja ikäänkuin pyhävaatteisin puetulta — aivan niin kuin me itse. Lapsena minä käsitin asian ainoastaan tältä puolelta, mutta nyt minä mielelläni käyn kirkossa muistakin syistä."

"Kitty orpana, saitkos noukkia kukkasia sunnuntaina? Oliko sunnuntai sinusta todellakin parempi ja etevämpi kuin muut päivät?" kysyi hän kummastellen. "Minusta," hän jatkoi, "se aina oli paljon ikävämpi. Minä en silloin koskaan saanut lukea niitä kirjoja, jotka minua miellyttivät, eikä tehdä, mitä minua huvitti. Varmaan kirkkomatalla semmoisella, josta sinä puhut, ja saarnalla ilman yli- ja ali-osia olisi ollut joku ero, sen minä kyllä uskon. Mutta minulle sanottiin aina, että minä tietysti en voinut pitää sapatista, koska en ollut kääntynyt. Kitty orpana," hän äkkiä lisäsi, katsoen tarkasti silmiini, "sano minulle, oletko *sinä* kääntynyt?"

Kysymys hämmästytti minua suuresti, enkä minä tietänyt mitä vastata.

Kun viivyin vastaamasta, sanoi Tom:

"Tiedäthän, Kitty, että Jumala ei voi rakastaa ketään, joka ei ole kääntynyt."

"Jos tuota tarkoitat, orpana Tom, minä varmaan tiedän, että Jumala rakastaa minua. Kuinka voisin olla niin kiittämätön, että epäilisin sitä, kun Jumala koko elin-aikanani ei ole tehnyt minulle muuta kuin hyvää, kun hän on antanut minulle anteeksi niin paljon pahaa, jota olen ajatellut, puhunut ja tehnyt; kun hän on nyt niin kärsivällinen minua kohtaan, näyttänyt minulle syntini ja auttanut minua niitä voittamaan".

"Mutta tuo kaikki ei käy mistään, sanotaan, jollei ole kääntynyt, ja kaikkia ei suinkaan voi sanoa kääntyneiksi. Näyttääpä siltä, kuin kääntyneitä ei juuri olisikaan."

"Mutta onhan meillä risti, Tom, johon meidän sopii paeta. Kuinka voisinkaan Jumalan rakkautta epäillä, kun hänen ristiänsä ajattelen," minä sanoin.

"Mutta sanotaanpa, että risti, jollemme ole kääntyneet, ainoastaan painaa meitä syvemmälle helvettiin," sanoi Tom. Kun hän sitten näki, että minä rupesin itkemään, sillä minä en muuta voinut, hän lisäsi leppeämmin:

"Älä itke, Kitty orpana. Ehkä olet kääntynyt. Käythän Herran ehtoollisella, eikö niin? Ehkä siis oletkin kääntynyt. Näyttää varmaankin siltä, kuin Jumala *sinua kohtaan* olisi ollut kovin hyvä."

Oli jotakin niin surkeaa ja niin katkeraa siinä äänessä, jolla hän lausui sanat: "*sinua kohtaan*," että minä kokonaan unhoitin omat vastukseni surkutellen hänen tilaansa. Minä sanoin:

"Orpana Tom, Jumala on kovin hyvä meitä kaikkia kohtaan. Hän on hyvä sen tähden, että hän on hyvyys itse, eikä sen vuoksi, että me olemme hyvät. Siitä olen varma, vaikk'en voi sanoa, olenko kääntynyt"

Mutta illalla, kun pääsin ylös huoneesen, avasin raamattuni, lankesin polvilleni ja kaikki ajatukseni kääntyivät rukoukseksi, koko asia näytti käyvän minulle selväksi.

Vapahtajamme sanoo kyllä: "Ellette käänny ja tule lasten kaltaisiksi, ette suinkaan tule sisälle taivaan valtakuntaan."

Mutta sen hän puhui opetuslapsillensa, kun nämät riitelivät keskenänsä, kuka heistä olisi suurin taivaan valtakunnassa.

Suurille, eksyneille joukoille hän ei sanonut: "Kääntykää," vaan heille hän sanoi: "Tulkaat minun tyköni!"

Ja minä ajattelin sydämessäni:

"Herra minä tulen sinun tykösi. Minä olen jo ennen tullut sinun tykösi; mutta minä tulen nyt uudestaan, niin, yhä uudestaan sinun tykösi! Minä käänny sinun puoleesi enkä tahdo koko mailman edestä kääntyä sinusta pois. Katso, minä makaan maassa sinun jalkojesi juuressa ja uskon, että sinä, joka tunnet, mitä minä tarvitsen, myöskin annat sen minulle. Herra, minä olen turvaton lapsi enkä voi itse itseäni taluttaa, mutta sinä olet minun taivaallinen isäni, ja sinä voit minua taluttaa. Yksinkertaisuudessa, suorudessa ja totuudessa minä en liki-pitäenkään ole niin paljon lapsi, kuin itse soisin, mutta turvattomuuteni tunnossa minä olen lapsi ja ilman sinutta kaikkiin kykenemätön. Auta

minua sentähden, Isä, ei sen vuoksi, että minä olen lapsi, vaan sen vuoksi, että olen turvaton! Armahda minua, kallis Vapahtaja, ei sen vuoksi, että minä olen kääntynyt, vaan sen vuoksi, että minä tarvitsen sinua; ei sen vuoksi, että minä rakastan sinua (ja yhtä kaikki minä sinua rakastan!), vaan sen vuoksi, että sinä rakastat minua ja olet mennyt kuolemaan minun edestäni, auta minua ja vapahda minua! Ja auta myöskin tuota toista eksynnyttä lammasta, joka ei vielä näytä sinun tykösi tulleen; vapahda häntä, ei sen vuoksi, että hän palaa takaisin, vaan sen vuoksi, että hän on eksynyt pois, ja että on niin kauheaa ilman sinutta tässä mailmassa harhailla!"

Minä en koskaan laskenut maata suloisemmalla tunteella kuin juuri sinä iltana.

Ensi kerralla kuin minä ja Tom olimme yksinämme — se oli parhaan vierashuoneen akkunassa — setä oli puutarhassa tupakoitsemassa, ja täti oli saanut erään ystävän luoksensa — minä sanoin:

"Tom orpana, minä olen ajatellut sitä, mitä sinä minulle lausuit, ja sinä et saa sanoa että Jumala ei rakasta sinua, kun et vielä ole kääntynyt. Minä olen varma, että hän sinua rakastaa. Sanotaanpa vielä selvästi, että kallis Vapahtajamme käy eksyneitä ja kadonneita etsimässä, ja nämät eivät samalla voi olla kääntyneitä. Ja luonnollista on, että kun hän etsii niin hän myöskin rakastaa heitä. Mutta *kääntyä* sinun kuitenkin täytyy, orpana Tom!"

Ääni, jolla hän vastasi minulle, ei ollut samanlainen kuin viimein, ei hellä ja murheellinen, vaan pikemmin katkera ja pilkallinen. Hän sanoi:

"Kitty orpana, sinä olet kehno jumaluus-opin tuntia. Kuinka minä voisin kääntyä, ellei Jumala tahdo minua kääntää?"

Minä en tietänyt mitä vastata, kunnes vihdoin sanoin jotakin, jota minun kenties ei olisi pitänyt sanoa.

Minä sanoin:

"Jumala kääntää sinut, kun hän ikäänkuin ottaa sinua kädestä ja kääntää sinut ympäri — minä tarkoitan, että *Hän* tekee kaikki mitä hän voi, kun hän kutsuu sinua, pitää vaarin sinusta, surkuttelee sinua ja etsii sinua tuhannella tavalla — *Hän* yksin tietääkin kuinka monella ja kuinka usein."

"Sitten minä arvaan, että kaikki kerta tulee hyväksi", sanoi Tom, "sillä kuka voi Hänen tahtoansa vastaan seisoa?"

Hänen katkera äänensä koski minuun kipeästi, ja minä en voinut olla lausumatta mitä sydämeeni tunki:

"Tom orpana, sinä itse seisot Jumalan tahtoa vastaan, ja sinä et *tahdo* palata takaisin Vapahtajan tykö."

"Ja sinä, Kitty orpana, puhut P. Paavalia vastaan."

Tuntien mieluksuni vajavaiseksi minä huudahdin:

"Oi että saisit kuulla mr Whitefieldiä taikka mr Wesley'ä!"

"Isäni sanoo, että mr Wesley on arminilainen," vastasi Tom pilkallisella naurulla; "mutta ehkä sinä oletkin vähän leppeämpi. Äitini sanoo, että 'sisar Trevylyan parka' ei ole paljon parempi kuin paavilainen."

Alusta minä suutuin hänen kevytmielisyyttänsä; mutta pian huomasin, että pilkka ainoastaan oli rauhattoman sydämen ilmaus, ja minä sanoin ystävällisesti:

"Tom orpana, sinä tiedät, ettet ollenkaan pidä lukua sillä, onko mr Wesley kalvinilainen vai arminilainenko. Minä olen melkein varma, että sinä tän'iltana olet pahoillasi jostakin asiasta; sano minulle sentähden, voinko sinua auttaa. Jack sanoo useasti olleen hänelle huojennukseksi, kun hän on sanonut minulle, mitä häntä on painanut — ja sinulla, Tom, ei ole mitään sisarta."

"Ei ketään muutakaan, joka minusta huolii," hän huudahti.

"Tom," minä vastasin, "sinä et saa sanoa, että setä ja täti ei huoli sinusta."

Hän oli istunut kyynärpäät polvilla ja kädet silmien edessä, mutta nousi nyt ylös ja sanoi matalalla äänellä, joka kuului niinkuin raudan kirskena kiveä vastaan:

"Kyllä he minusta huolivat — *huolivat siitä, että tulisit rikkaaksi*. Kitty, täällä kotona on tukalampaa kuin kestää jaksan. Sitten kuin sinä tulit tänne, on ollut vähän parempi, mutta muutaman viikon perästä sinä lähdet, ja silloin tulee kolkommaksi kuin milloinkaan. Täällä on ainoastaan yhtä ainoata,

alinomaista: 'sinun pitää' ja 'sinä et saa.' *Sinun pitää* koota rahaa ja tulla rikkaaksi, ja *sinä et saa* käydä teaterissa eikä tansseissa. Mutta minä käyn operassa ja huvittelen niin usein kuin voin, ja se tekee minulle vähemmän pahaa, kuin jos istuisin kotona kuulemassa, kuinka täti Beauchampia ja orpana Harrya ja yhdeksääkymmenettä osaa meidän tuttavistamme parjataan ja tuomitaan kadotetuiksi. Mutta minä en voi puhua siitä isälleni, sillä hän ei koskaan uskoisi, että minä teen *tätä*, tekemättä myöskin sitä, mikä on pahempaa, ja mitä minä en tee. Niin koko elämäni on pitkä valhe, ja minä kammon itseäni sentähden enkä kuitenkaan näe mitään keinoa tuosta päästä."

"Minä tiedän keinon," minä sanoin, "sinun tarvitsee kohta heittää kaikki tyyni. On tuhannen kertaa parempi viettää ikävintä elämää kuin tehdä sitä, mikä on väärin, ja minä olen varma siitä, että sinä sitten tunnet itsesi onnellisemmaksi."

"Yksi asia on, orpana Kitty, jota minä en tahdo, ja se on — teeskennellä. Minä en tahdo kantaa jumalisuuden varjoa taikka yhtyä siihen farisealaiseen ruikutukseen, jota ympärilläni kuulen. Jos kuljen väärille perille, se tapahtukoon suoraa, leveää tietä eikä sillä ulkokullatulla tavalla, jolla fariseukset samaa päämäärää kohden vaeltavat.

"Mutta, orpana Tom," minä sanoin, "eipä olekaan välttämätöntä olla joko paha taikka teeskentelevä. Voithan suorastaan tulla hyväksi — ja sitä sinun tarvitsee koettaa."

"Luuletko, orpana, että minun tarvitsee kääntyä — sitäkö tarkoitatkin?" kysyi hän melkein ynseästi.

"Minä luulen," minä sanoin, "että sinun tarvitsee lakata kääntymystä ajattelemasta ja sen siaan kääntyä Jumalan puoleen, siirtää silmäsi omista ja muitten synneistä, kaikesta kurjuudesta kalliin Vapahtajamme puoleen sekä rukoilla häntä auttamaan sinua oikein hyväksi. Hänessä on kaikki totuus, ja minä olen vakuutettu siitä, että hän tahtoo sinua kuulla."

Tom oli ääneti, ja minä jatkoin:

"Minusta näyttää, Tom, kuin asettaisit kääntymyksen sinun ja Kristuksen väliin, ikäänkuin olisi se joku suljettu ovi, jonka lävitse ainoastaan vaivalla voi päästä, sen siaan että menisit suoraa tietä ovelle, joka on avoinna. Sillä että taivaan valtakunnan ovi on avoinna, siitä olen varsin varma. Vapahtajamme sanoo: 'Minä olen ovi,' osoittaen sillä, että mitään muuta ovea, mitään suljettua ovea ei löydy, vaan että hän itse seisoo ovelle meitä tervehtimässä ja sisään-auttamassa. Ajattele vaan, mikä erotus on suljetulla ovelle ja ystävän avoimilla kasvoilla, ystävän lempeällä kädellä, kurotettuna kätehemme tarttumaan. Ja mikä ystävä! Me olemme niin paljon häntä vastaan rikkoneet, ja alati hän kuitenkin on valmis anteeksi antamaan! Ja mikä käsi! Käsi lävistetty ristipuussa meidän tähtemme. Tuomas näki naulojen lävet."

Sydämeni oli niin täynnä, ja kun nostin silmäni, Tom kädellään pyyhkäisi kasvojansa ja tahtoi mennä.

Mutta minä astuin hänen luoksensa ja sanoin: "Tom orpana, puhu täti Hendersonille, mitä olet puhunut minulle. Minä olen vakuutettu, että se olisi oikein, ja kenties siitä lähtisi teille molemmille apua."

"Sinä et tiedä, Kitty," sanoi Tom, "kuinka vaikeaa se olisi. Äitini katsoo kaikki synnit yhdenvertaisiksi. Jos sanoisin hänelle, että olen käynyt operassa, hän ei pitäisi minua paljon parempana kuin varasta. Ja kuitenkin," hän huudahti, "minä en tiedä, olenko todellakaan sen parempi. Enkö alati ole elänyt paljasta valeen elämää?"

Samalla tuli setä Henderson sisään, ja minä lähdin tädin luoksi vierashuoneeseen.

Hän vertaili parhaallaan omaa ja täti Beauchamp paran kasvatustapaa, toinen toiseensa viiptyen mielihyvällä siinä mahdottoman suuressa erotuksessa, joka oli hänen Tominsa ja Harry raukan välillä, joka, niinkuin hän luuli tietävänsä, vast'ikään kilpa-ajoissa oli hukannut koko pikku omaisuuden vedolla. Tästä kääntyi hän opettaviin selityksiin omasta talouden järjestyksestensä. Muut ihmiset, sanoi hän, huutavat tavallisesti, että palkolliset vaatettavat itsensä yli säätynsä, mutta siitä hän puolestaan ei tietänyt mitään. Hän tahtoi nähdä sen lutuksen, joka hänen talossaan rohkenisi käydä silkkihameessa taikka pitää nuuskatuosaa. — Vieras rouva, hiljainen pieni olento, näytti varsin lannistuneelta tädin vlevyydestä ja sanoi kohta sen jälkeen nöyrällä ja alammaisella tavalla "jäähyväiset."

Täti Henderson ei puhu paljon muuta kuin naapurien virheistä ja heikkouksista. Ja sen hän tekee täydestä vakuutuksesta. "Tärkeää on," sanon hän, "ottaa vaari muitten vi'oista ja harhauksista, niin että niistä voimme viisautta ja varotusta koota."

Täti Henderson näyttää uskovan, että koko muu mailma on täynnä virheellisiä olentoja, paki-parastaan luotuja hänelle viisautta opettamaan, aivan niinkuin koulu-aikana meille esitetään huonosti kirjoitettuja ja väärin tavattuja lauseita, jotta niistä oppisimme kieli-oppia.

Mutta minä puolestani olen aina uskonut, että hyvin kirjoitetuista oppii paljon enemmän. Sillä tapaa taipuu käsi-ala ja oikikirjoitus, ilman että sitä ajatteleekaan. Ja paljon hauskempi on edessämme nähdä oikeaa ja hyvää kuin väärää ja huonoa.

Paitsi sitä täti Hendersonin kieli-oppi lopulta ei lienekään oikeaksi ohjeeksi katsottava.

Ja ainakin riippunee paljon siitä, kuinka muut mallikirjoitukset ovat kirjoitetut, kumminkin niille, jotka itse niitä kirjoittavat. Minä en voi ikinä uskoa, että kukaan ihminen on pantu tänne mailmaan ainoastaan pelättäväksi esimerkiksi, täti Hendersonia vastakohtana täydellisentämään. Mutta entäpä, että hän taisi sanoa kallista äitiäni paavilaiseksi!

Tänäpäni minulla on ollut suuri ilo.

Sunnuntaina kävimme eräässä toisessa kirkossa Burey kadun varrella vanhaa kunnian-arvoista saarnaajaa, t:ri Watts'ia kuulemassa. Hän puhui ijankaikkisesta autuudesta lohdutukseksi vanhemmille, jotka ovat kadottaneet pienet lapsensa. Ja minä olen varma, että moni sydän siitä sai lievittävää balsamia haavoihinsa. Hän vertasi mailmaa kolkossa maanpaikassa olevaan puutarhaan, josta Jumala huolellisen puutarhurin tavalla siirtää aremmat kasvit omaan kasvihuoneeseen, jo ennen kuin talvi ehtii niitä lakastuttaa. Niin suloinen ja liikuttava kuin tämä saarna olikin niille, joitten sydämet jo ovat avoinna, se kuitenkin puuttui sitä herättävää, ytimiin tunkevaa mahtia, joka voi nukkuvia havahduttaa.

Vanhus puhui niin isällisesti ja hellästi, että minä luulin hänen itse kokeneen kaikki tyyni, mutta täti sanoo hänen olevan naimaton.

Ja tänäpäni sain käydä tädin kanssa hänen asuntopaikkaansa katsomassa. Se on kaunis puisto, jonka sir William ja lady Abney omaavat State Newingtonissa. Ja sinne veivät he viisineljättä vuotta sitten vieraaksensa ainoastaan muutamaksi viikoksi t:ri Watts'in, joka silloin oli köyhä, kipeä ja hyljätty. Ja siitä saakka ovat he pitäneet hänet luonansa, kunnioittaen häntä isänä. Hänellä on omat, sievät huoneet, mutta hänen isäntäväkensä suo mielellään, että hän liittyy heidän pariinsa; sillä tavalla hän voi olla yksin, kun hänen tekee mieli, ja myöskin seurassa, kun häntä haluttaa, ja hän nauttii sentähden rikkauden etuja kantamatta sen edesvastausta ja perhe-elämän iloa ilman sen huolia.

Minusta tämmöinen rikkauden käyttäminen on hyvin jalo ja ylevä. Pyhän miehen läsnä-olo pyhittää heidän huoneensa temppeliksi, ja kun kunnian-arvoinen vanhus kerta on muuttanut täydellisempään temppeliin, puutarhan käytävät, joilla hänen oli tapa liikkua, puut, joitten alla hän lepäsi, ja kukkaset, joita hän ihasteli, minun päättääkseni säilyttävät jotakin Edenin suloisesta tuoksusta.

Niin noilla jaloilla ihmisillä on palkkansa, jos kohta ei vielä täydellisenä. Se tulee suuremmaksi, kun saavat nähdä Herran ja hän kiittää heitä, että ottivat hänen palveliaansa holhotaksensa. T:ri Watts kirjoittaa niin kauniita virsiä. Niissä ei ole sitä pitkällistä aika-määrää, sitä notkeutta ja sointuvaisuutta kuin John Miltonin ja piispa Taylerin virsissä, mutta niissä on kuitenkin jotakin erinomaisen suloista, joka yhtä paljon miellyttää minua varsinkin ajatelllessani, että ne ennen kaikkia sisältävät totuutta, ijankaikkista, katoamatonta totuutta.

Virttä, jonka sunnuntaina kuulin t:ri Watts'in kirkossa, en ikinä unhoita; se oli seuraava:

Kun ristipuuta katselen,
Miss' Herra taivahan
Ol' riippumassa, loistehen
Maailman unhoitan.

Oi, että kuolos katkeran
Ma aina muistaisin,
Ja rakkahimman tavarän'
Sun eestäs uhraisin!

Mit' oivaa verta haavasi,
Oi Herra, vuotavat!
Ja piikkikruunu, tuskasi
Min mulle lausuvat?

Ett' synnin, kuolon, helvetin
Sa voitit, ainoinen,
Ja rakkautes helmoihiin
Mun vaadit vaivaisen.

Kaunis virsi teki pienen kirkon minulle yhtä miellyttäväksi kuin loistavin tuomiokirkko, sillä sen kestäessä minusta oli kuin suoraa päätä olisin saanut katsella sisälle taivaasen, missä "Herra itse asuu."

Kun silmämme näin tunkevat ijankaikkisiin asuntoihin, emme huomaakaan, onko se, jonka lävitse katselemme, yksinkertainen, koristamaton katto vai komea holvi. Ja mikäpä siunaus on siinä, että kaikkein köyhin ja yksinkertaisin voi nähdä taivaan kirkkauden yhtä hyvin kuin kaikkein rikkain ja oppinein.

Abney Parkissa käydessämme näimme erään papin Northamptonista, joka on t:ri Watts'in hyviä ystäviä. Hän oli kovin kalvea ja näytti keuhkotautiselta. Lady Abney oli itse omissa vaunuissaan tuonut hänet muassaan Lontoosta, ja tämä mies, lempeällä, syvämietteisellä katsannollaan, oli t:ri Doddridge. Hänkin kirjoittaa kauniita virsiä, sanotaan. Lady Abney kertoi minulle, että hänellä on herttainen, pieni tytär, jolta kerta kysyttiin, minkätähden kaikki ihmiset rakastivat häntä. Hiukan mietittyänsä tyttö vastasi: "Luultavasti sentähden, että minä kaikkia ihmisiä rakastan."

Huomenna minä heitän täti Hendersonin viipyäkseni jonkun aikaa täti Beauchampin luona, joka asuu West Endissä Great Ormond kadun varrella.

Minä pelkään, että Tom ei vielä ole mitään äidillensä tunnustanut. Mutta hän on luvannut minulle koettaa saada kuulla mr Wesley'ä ja useasti käydä Jeanien luona.

Täti Henderson on hyvin yksivakaisesti puhunut minulle niistä vaaroista, joita vastaan minä lähden, niistä kiusauksista, joille joudun alttiiksi. Hän sanoo, että täti Beauchamp paran perhe on tuiki maallinen ja elää varsin "mailman" keskellä.

Tokkohan "mailma" alkaneekin jossakin Hackneyn ja Great Ormond kadun välillä?

Äitini taas näytti ajattelevan, että se kohtaisi minua, kohta kun olin kotini jättänyt.

Ja katkismuksemme sanoo, että meidän lapsuudesta saakka tulee kieltää "mailma ja sen himot," niinkuin myöskin "perkele ja oma lihamme."

Jos meidän aina ja joka paikassa tulee kieltää mailma, täytyyhän sen myöskin löytyä kaikkialla ja jokaiselle meistä olla jotakin erinäistä; toista äidilleni, toista täti Hendersonille, toista taas orpana Tomille taikka täti Beauchampille; minulle lasna ollessani toista ja nyt isoksi tultuani toista, mutta kaikkialla se kuitenkin on olemassa ja aina jonakin semmoisena, jota meidän tulee kieltää. Mutta mitä mailma sitten oikeastaan lienee? P. Johannes sanoo, että se "ei ole isästä."

Kenties ymmärretään mailmalla jokainen Jumalan hyvä lahja, jonka teemme ylpeytemme päänalaiseksi, sen siaan että pitäisimme sitä astinlautana, jolla nöyrästi notkistamme polvemme katsellen häntä itseä kohden.

III.

Great Ormond katu

Kaikki olivat niin ystävällisiä minua kohtaan, kun lähdin Hackneysta, ja minun oli oikein ikävä ja olisin ollut vielä enemmänkin jos ero ei olisi ollut ikäänkuin välipaikka matkalla kalliisen kotiini.

Setä Henderson antoi minulle kukkaron, viisi uutta guineaa sanoen tietävänsä ihmisiä, jotka yhtä vähästä alusta olivat koonneet koko suuren omaisuuden, ja kuka takaisi, arveli hän, eikö minunkin viisi guineaani voisi kasvaa "plumbiksi" s.o. sadaksituhanneksi punnaksi. Minä en juuri käsitä, kuinka tuo tapahtuisi, koska jo olen ajatellut enemmän kuin kymmentä eri tapaa niitä hukatakseni; mutta sen tiedän, että minulla niistä tulee olemaan yhtä suurta iloa, kuin mitä setä Henderson suinkin voi minulle toivottaa. Minä puolestani tahtoisin ainoastaan tietää, mikä kaikista tuumistani on paras. Täti Henderson antoi minulle pienen kirjan pitkällä nimellä. Tämän kirjan lukemisesta hän päätti minulle olevan enemmän hyötyä kuin piispa Taylerin teoksista. Orpana Tom oli ottanut takaisin sen arkamaisen, vähän äkeän käytöksen, jota hän heti tultuani oli osoittanut, hänen silmänsä säkenöitsivät ja hänen äänensä oli kovin tiukka. Mutta juuri kuin olin vaunuihin astua, sanoi hän äkkiä: "Anna anteeksi, orpana Kitty, jos olen sinua jyrkästi puhutellut; sinä olet aina ollut hyvä minua kohtaan, ja joka päivä tahdon mennä mr Wesley'ä kuulemaan."

Täti Jeanie ei antanut hopeaa eikä kultaa, kun aikaisin aamulla kävin häntä hyvästi jättämässä, mutta apostolien tavalla hän antoi sitä, mitä hänellä oli, ja yltäkylläisesti. Kyynelet kiilsivät hänen rakkaisa, ystävällisissä silmissään, hän nimitteli minua "pikku karitsaksensa," ja hausalla vanhalla Skotlannin murteellansa rukoili hän, että hyvä paimen varjelisi minua kaikista erämaan vaaroista. "Mailma," sanoi

hän, "on todellakin erämaa, sen vaarat suuret ja monet." Hän rukoili Herraa suomaan hänelle anteeksi, jos hänen sanoissansa oli jotakin nurkumista. Hän ei tahtonut mailman monia huovahduspaikkoja kieltää, ja tie oli hänelle yleensä ollut hyvä tie, jokainen orjantappura tarpeellinen, ja hän oli havainnut autiot hiedikot yhtä terveellisiksi kuin vihertävät kosteikot; kalliosta huokuvan veden suloisemmaksi kuin lähteet palmupuitten juurella. "Ja kuinka voisinkaan olla niin riittämätön," lisäsi hän, "että pitäisin epätoivoa rakastetustani? Jos minä olen vanha ja sitkeä, niin että toisinaan ilman perääntymättä voin jonkun puuskan kestää, ja jos sinä olet nuori ja arka ja hento, eikö Hän, joka kokosi lampaat helmaansa, tiedä tuota paremmin kuin minä." Niin me itkimme yhdessä hetken aikaa, ja sitten hän notkisti polvensa minun kanssani vuoteensa viereen, tyhjentäen sydämensä hellimpiin esirukouksiin, joista sydämeni sulii, niinkuin jää kevään päivänpaisteesta ja sateesta sulaa.

Mitä hän lausui, minä en sanasta sanaan muista. Se ei ollut tavallista puhetta — se oli toisen sydämen vuodatusta toiseen, lapsensydämen Jumalan suureen, äärettömään sydämeen taivaassa. Mutta kun hän nousi ylös, suuteli minua ja sanoi minulle jäähyväiset, tuntuipa niinkuin oma sydämeni, joka ennen oli ollut niin pehmeä ja liikutettu, yht'äkkiä olisi käynyt rohkeaksi ja lujaksi. Minusta oli kuin joka kuorma olisi tullut keveäksi, joka tehtävä mahdolliseksi, joka murhe tuon palavan rukouksen valossa kirkastetuksi.

Great Ormond kadulle tullessani portinvartia sanoi, että armo vielä oli huoneissaan, mutta oli antanut käskyn saattaa minut kohta luoksensa. Tämä oli mielestäni varsin ystävällistä tätti Beauchampilta, ja minä kuljin niin hiljaa, niin hiljaa, juuri kuin minun on tapa kulkea kotona, kun äidilläni on päänsärky, odottaen joutuvani johonkin sairashuoneeseen.

Mutta hämmästykseni minä näin tätti Beauchampin istuvan peilinsä edessä, jonkunlainen yönuttu, muhkeampi kuin tätti Hendersonin silkkinen pyhähame, päällä. Ja huone oli paljon komeampi kuin paras vierashuone Hackneyssa, matto pehmeämpi kuin sametti, permannolla; kullatuilla aluksilla seisoivat kiinalaisia kummituksia; sohvut, tuolit ja tyynyt olivat silkkiseen tamastikankaaseen puettut; edelliset eivät uljaissa riveissä, niinkuin setä Hendersonilla, juurikuin elämän päätehtävänä olisi ollut pitää niitä järjestyksessä, vaan niinkuin sattumalta sinne tänne viskattuina taikka jonkun haltiattaren runsaudensarvesta kaadettuina. Kaksi erinomaisen huolellisesti vaetetettua vanhaa herraa istui vastapäätä tättiä, ja eräs minusta nähden ylhäinen ja hyvin kaunis rouva pani parhaallaan hänen hiuksiansa lukemattomille pienille kiharoille, sillä välin kuin kiiltävä, valkoinen pieni villakoira maata kellitteli hänen sylissänsä, ja hnoneen perällä seisoivat musta passari, jonka toimenä oli jauhaavaa papukajaa ruokkia.

Tämä kaikki ihmetytti minua suuresti; mutta sittenkuin tätti Beauchamp oli syvästi kumartavaa pientä olentoani tarkastellen silmäillyt, hän ei kurottanut minulle kättänsä, vaan ainoastaan pari sormea suudeltavaksi, ja koskien niillä poskeani lausui hän:

"Niin kukoistava kuin suinkin, Kitty; poskesi ruusut saavat palkita yksinkertaisen pukusi puutteet. Pieni sukulainen mailta", sanoi hän, suojelevalla tavalla esitellen minua pitsireunaisiin silkkitakkeihin puetuille herroille.

Toinen heistä katseli minua suurennuslasilla, niinkuin olisin ollut äärettömän kaukana, joka suuresti narkästytti minua ja kerrassaan karkotti kaiken ujouteni. Toinen, joka kanto taivaansinistä pukua ja minusta näytti vanhemmalta, nousi ylös ja tarjosi minulle sievällä kumarruksella tuolin lausuen sen toivon, että monta aikaa kuluisi, ennenkuin kaupungilta ryöstäisin läsnä-oloni valon. "Kiertotähdet," sanoi hän luoden silmäyksen tätti Beauchampiin, "kokoontuvat tietysti auringon ympärille." Tätti Beauchamp nauroivat, niinkuin pikku tyttö mielestäni olisi tehnyt, sivalsi imarteliaa viuhkallaan, sanoi häntä "hullutteliaksi," ja käski minun mennä orpana Ewelyniä hakemaan.

Minusta oli kovin kummallista, kun näin noitten ikä-ihmisten leikkivän niinkuin vanhat lapset. Tätti Beauchamp on äitiäni paljon vanhempi — minä luulisin hänen olevan viidenkymmenen vaiheilla. Ja vanhan herran kasvot pilkistivät niin terävinä ja ryppyisinä ison, valkoisen valetukan alta. Minä en voinut olla huomaamatta, kuinka huolellisesti hän puhuessaan ummisti huuliansa, juuri kuin olisi tahtonut hampaitansa salata. Hän ei suinkaan ollut paljon vailla kuuttakymmentä. Minua pahaksutti nähdessäni, kuinka tätti antoi panna kirsikanpunaisia nauhoja hiuksiinsa. Se teki, että hän näytti paljon vanhemmalta ja hänen kasvonsa paljon tyypistyneemmiltä. Ne ovat muutoin hyvin rakkaat vanhat kasvot, jotka melkein tulevat isäni muotoon. Isäni sanoo hänen nuorena olleen hyvin kaunis. Raskaalta tuntunee, kun täytyy nähdä kauneuden katoavan. Mutta minusta näyttää, kuin joka ijällä olisi sulonsa: hopeanvalkoiset hiukset seitsemänkymmenen-vuotisella ovat yhtä kauniit kuin kullankeltaiset seitsemäntoista-vuotisella. Ainoastaan sen kautta että kauneutta pyydetään pysyttää toisesta ikäkaudesta toiseen, se näyttää menevän hukkaan. Minä toivoisin tietäväni, kun tulen viidenviidettä vuoden ijälle enkä ai'o ruveta unhoittamaan, että käyn vanhaksi, kun kaikki muut hyvin huomaavat sen. Sentähden olen vakaasti päättänyt kaikkina syntymäpäivinäni sanoa itselleni: "Muista, Kitty, että olet kahdeksantoista, yhdeksäntoista, kahdenkymmenen vuoden vanha j.n.e." sillä tavalla luulisin, ettei

vanhuus tule äkki-arvaamatta minun päälleni.

Minä tapasin Ewelynin huoneestansa jonkunlaisessa aamupu'ussa tavallisesta, mutta kestävästä ja hyvästä kankaasta; toisessa kädessä oli hänellä novelli, jota hän luki, ja toisella hän silitteli ison koiran päätä, joka seiso i etukäpä lät hänen polvillaan, sillä välin kuin kamarineitsyt kampasi ja tasoitti hänen kauniita hiuksiansa.

Hänen tervehdyksensä ei ollut varsin sydämellinen, mutta kuitenkin ystävällinen, ja hänen isot, terävät silmänsä tarkastelivat minua yhtä tyyskästi kuin matkallamme Bathista. Kun hän oli päässyt vaatettamasta ja lähettänyt kamarineitsyensä puis, sanoi hän: "Minkätähden viivyit niin kauan Hackneyssa? Eikö sinun siellä ollut kovin ikävä?"

Minä en ollut koskaan ennen ajatellut, oliko minun siellä ikävä vai ei, ja minun täytyi sentähden vähän aprikoita, ennenkuin osasin mitään vastata.

"Sinun ei tarvitse pelätä mieltäsi minulle ilmoittamasta," sanoi Ewelyn: "Mamma pitää t äti Hendersonia itsetyytyväisenä fariseuksena, ja t äti katsoo meitä kaikkia publikaaneiksi ja syntisiksi, jonka tähden molempien perhetten välillä ei ole juuri suurta yhteyttä. Paitsi sitä minä arvaan sinun tietäväsi, että matka Amerikasta Englantiin ei ole paljon mitään sen matkan suhteen, joka on Lontoon itä- ja länsi-osien välillä, niin että, vaikka kuinka mielellämme tahtoisimmekin, emme kuitenkaan juuri usein voi toisiamme kohdata."

"Minä en suinkaan pelkää sinulle mitään ilmoittamasta, orpana Ewelyn", minä virkoin, "mutta minä en todella ole tullut ajatelleeksi, oliko minun siellä ikävä. Siitä ei olisikaan ollut mitään apua. Minun täytyi viipyä siellä, ja vaikka siellä ei voinut olla niinkuin kotona, kaikki kuitenkin olivat hyvin hyvät minua kohtaan, varsinkin orpana Tom ja t äti Jeanie."

"Ja nyt *sinun täytyy viipyä täällä*", lisäsi Ewelyn, "ja minä arvaan, ettet nytkään ajattele, tuleeko sinun ikävä vai ei, vaan kaikessa hiljaisuudessa valmistele itseäsi martyyrina kohtaloasi vastaan-ottamaan."

"Minä en ole mikään martyyri," minä sanoin, "mutta tied ähän, kuinka mahdotonta on miss ään muualla viihtyä niin hyvin kuin omassa kodissa." Ja minä sain ainoastaan suurella vaivalla kyyneliäni hillityksi, niin kummalliselta ja t ylyltä tuntui minusta hänen käytöksensä.

Äkkiä hän kuitenkin muuttui, hänen äänensä kävi lempeämmäksi, hän istui jakkaralle jalkojeni juureen, otti toisen käteni käsiensä väliin ja sanoi:

"Sinä et saa huolia siitä, kuinka minä käytän itseni. Minä sanon aina, mitä ajattelen, ja minä luulen, että tulen pitämään sinusta. Minä en ole kuin lapsi, se sinun pitää tietää," ja vä äntäen suutansa pilkalliseen nauruun, lisäsi hän: "Mamma ei koskaan pääse yli kolmenkymmenen, sentähden minäkään en voi päästä yli kymmenen."

Minä en voinut olla punastumatta, kun kuulin hänen noin puhuvan äidist änsä, ja kuitenkaan en saanut häntä vastaansanotuksi. Hän näki aina silmänr äp äyksessä, mikä ei ollut minulle mieleen, ja muutti kohta puhe-ainetta sanoen leppe ästi:

"Kerro minulle jotakin kodistasi. Minä tahtoisin mielelläni kuulla siitä. Sinä näytät niin rakastuneelta tuohon pikku pilkkuun maamme vihertävällä pinnalla."

Alusta minusta oli, kuin siitä ei olisi ollut juuri mitään kertomista. Kaikki olennot ja kappaleet kodissani ovat niin yhtä oman sydämeni kanssa, että minusta tuntui, kuin olisin ottanut palasen siitä katseltavaksi. Mutta Ewelyn houkutteli minua toisesta toiseen, kunnes minusta oli, kuin en enää olisi voinut lakata.

Hän kuunteli minua, niinkuin lapsi kuuntelee satua, nojaten kasvojansa käsi änsä vasten, syvät, kysyväiset silmät minussa kiinni, ja kun joskus pidin vähän väliä, hän yhä vaati: "Vielä, vielä — — no sitten?"

Äidist äni puhuessani hänen kasvonsa saivat murheellisen ja hellän vivahduksen, ja ensi kerran havaitsin, kuinka kauniit ja lempeät hänen silmänsä ovat. Tämä katsanto katosi kuitenkin äkkiä, ja kun viimein lopetin, sanoi hän hymyillen: "Minua iloittaa, että teid ään Trustynne on kieltämätön, puhdas vanha lammaskoira. Minä en kärsi villakoiria" — ja sitten lisäsi hän kuivakiskoisesti niinkuin tavallisesti: "Kertomuksesi on yhtä hyvä kuin joku paimenlaulu ja yhtä huvittava kuin joku novelli. Kun palaamme Beauchampin hoviin, minä pyyd ään is ääni rakentamaan minulle mallimaitohuoneen, ja siellä tahdon sitten viettää uutta, arkadilaista elämää. Se vasta hauskaa!"

"Mutta," sanoin minä hämilläni, kun kuulin hänen puhuvan minusta, äidist äni ja Bettystä, niinkuin olisimme ainoastaan kuviteltuja olentoja jossakin runokappaleessa, "sinun maitohuoneesi, orpana,

Ewelyn, olisi ainoastaan leikkiä, ja siinä minä en voi mitään hauskaa nähdä, ellei juuri ajatus, että minun tulee noita kaikkia tehdä, että omaisteni menestys riippuu siitä, se se on, joka tekee, että minä tunnen itseni niin onnelliseksi."

"Että *tulee* jotakin tehdä, sitä ei kukaan ihminen täällä käsitä. Me teemme, mitä meitä miellyttää, ja mitä meidän välttämättömästi *täytyy*. Jos luulisin, että minun tulee käydä operassa taikka tanssihuoneessa, minä kammoisin kumpaakin yhtä paljon kuin kirkossa käymistä."

"Kuin kirkossa käymistä," kerroin minä kummastellen.

"Niin," vastasi Ewelyn. "siinä tarkoitan Beauchampin hoviin kuuluvaa kirkkoa, jossa t:ri Humden lukee pitkiä saarnoja, jotka joku piispa vainaja vuosisatoja sitten on kirjoittanut; niitä hän lukee niin kuolleella äänellä, kuin tulisi tuo kanta-isiemme vanhoista kuvista, jotka seisovat kirkon kuorissa. Kaupungissa on peräti toista. Tuomioprovasti ei koskaan saarnaa kauemmin kuin puolen tuntia erältään ja silloinkin aina kaikkein pehmeimmällä äänellä ja kaikkein kauniimmilla sanoilla — ja hänen saarnansa on ainoastaan vähäisen ikävämpi kuin ikävin n:ro *Spectatorista* taikka *Tatlerista*. [Senaikuisia sanomalehtiä.] Ja sitten siellä näkee koko joukon väkeä, ja ihmiset käyttävät itseänsä melkein niinkuin ilvenäytelmässä."

Sitten hän tahtoi tulla minun huoneeseni katselemaan vaatteitani, jotka näyttivät hänen mieltänsä suuresti kiinnostavan. Minusta tuntui melkein häväistykseltä, kun minun nyt täytyi nähdä niitä kaluja, joihin äitini oli pannut niin paljon huolta ja vaivaa, ainoastaan puoli-salatulla säälillä tarkotettavan. Ewelynin huuli vääntyi tavan-takaa ivalliseen mutkaan, ja kun hän näki pyhähattuni, koko hänen kasvonsa saivat ilkullisen katsannon; mutta pahinta oli kuitenkin, kun varovasti otin esiin parhaan pyhähameeni, joka äärettömällä kekseliäisyydellä oli koottu kalliin äitini morsiuspu'usta. Nyt oli Ewelynin herkkä maltti peräti lopussa, ja hän purskahti täyttä kurkkua nauramaan. Muutoin hän ainoastaan harvoin osoittaa mitään muuta ilon merkkiä kuin kuivakiskoista, ivallista hymyä, ja hänen outo heleä naurunsa näytti sentähden nyt yhtä paljon hämmästyttävän hänen lempikoiraansa kuin minuakin. Uskollinen koira parka näytti luulevan itseänsä hänen naurunsa esineeksi — loukkaus, jota koira ei koskaan voi kärsiä — läheni empien ja sukelsi vaikeroitsevalla äänellä, ikäänkuin soimaten, kauniin kuononsa hänen kätensä alle, joka huolimatonna lepäsi hänen polvellansa.

Ewelyn antoi koiralle sopivan sivalluksen, kääntyi sitten minuun ja huomasi luultavasti ne turhat kyynelät, jotka olivat nousseet silmiini.

"Rakuna ja sinä, Kitty, näytätte yhtä alakuloisilta," sanoi hän; "minä pelkään, että olen tullut johonkin oikein arkaan asiaan koskeneeksi. Sinä näytät olevan kaluihisi kovin mielistynyt."

"Ei sen vuoksi, orpana Ewelyn; mutta äitini ja me kaikki muut katsoimme kaikki tyyni varsin hyväksi; miss Pawsey Trurosta käy joka kolmas neljäs vuosi Lontoossa muoteja oppimassa, ja hänellä on ilman sitä iso paksu kirja täynnä muotikuvia."

Että tuo Ewelynin silmissä niin naurettava pyhähame oli ollut äitini morsiuspukuna — ei millään tavalla voinut päästä huulieni ylitse.

Rikkaat ihmiset, jotka voivat ostaa mitä tarvitsevat, samalla hetkellä kuin heidän tekee niitä mieli, ja niinpian kuin vanhoihin kaluihinsa suuttuvat, taas heittää ne luotansa, eivät koskaan voi käsittää niitä helliä huolia, sitä lempeää neuvokkaisuutta, sitä itse-uhrausta, sitä mieluista vaivannäköä ja sitä kyynelillä sekotettua iloa, joka on köyhien pieniin kapineisiin kätkeyty. Ewelynistä vaatteeni olivat ainoastaan kehno muotien jälitys, minusta jok'ainoa palanen niistä oli pieni osa kodistani, pyhitetty äitini kekseliäällä huolella, hänen yöt päivät uurastavilla käsillänsä. Se palautti mieleeni hänen leppeäin silmiensä hiljaisen tyytyväisyyden, kun hän viime kerran näki minun puettuna asuun, joka kalliitten muistojen kautta oli hänelle niin rakas, jonka laskuja hän pehmoisin käsin tasoitteli silmäten minua äidin mielihyvällä, joka katselee lastansa, taideniekan, joka tarkastaa työtänsä.

Näitä minä en voinut selittää, vaan palasin taas miss Pawseyhin ja hänen puollustukseensa, mutta Ewelyn ainoastaan nauroi ja sanoi:

"Etkös ymmärrä, orpana Kitty, että täällä meillä kolme vuotta on enemmän kuin kolme vuosisataa. Suuri ero on vanhentuneella ja muinais-aikaisella. Sinä olisit paljon muodikkaampi laahohameessa kuningatar Elisabetin ajoilta kuin noissa miss Pawsey'n uudistamissa vaatteissa. Jos tällä hetkellä voisni nähdä täti Trevvilyanin, minä epäilemättä pitäisin hänet varsin uusi-muotisena sinun rinnallasi noissa Falmouthilaisen muotijumalanne vanhan-aikaisissa käsi-aloissa. Meidän täytyy panna käskemään omaa muotikauppiastani ja ompeliaani myöskin."

"Mutta äitini mielestä kaikki oli varsin hyvää, orpana Ewelyn," minä viimein sanoin, "ja minä en jaksa nähdä, että sitä, joka hänelle on tuottanut samalla niin paljon vaivaa ja niin paljon iloa, tehdään nauruksi."

Hän katseli minua taas tuolla leppeällä, mieltivällä katsannolla, joka välisti tekee hänen niin rakastettavaksi, pani varovasti kalliin pukuni takaisin paikallensa ja sanoi ystävällisesti:

"Älä huoli tuota enää ajatella, Kitty orpana, minä tahdon toimittaa niin, että kaikki tulee hyvään kuntoon." — — —

Minä olen käynyt operassa ja kirkossa ja käsitän nyt, minkätähden orpana Ewelyn niitä toinen toiseensa vertasi.

Sunnuntaipäivien yksitoikkoisuus Hackneyssa on minusta sulaa hauskuutta täkäläisen jokapäiväisen loiston kolkkoutteen verrattuna. Operan musiikki oli niin ihastuttava kuin lintujen laulu metsässä kevät-aamuna; se oli nuoren saksalaisen — mr Händelin — sepittämä. Että ihmiset ottivat siitä niin vähän vaaria, näytti minusta käsittämättömältä. Täti Beauchampin ympärillä oli koko pikku hovijoukko keski-ikäisiä ja vanhoja herroja, joille hän jakeli milloin armollisia hymyjä, milloin sivalluksia viuhkallansa, kumpiakkin, kuten näytti, yhtä suureksi mielihyväksi, ja mihin ikinä näytösten välillä katselinkin, oli samanlaisia kummallisia kohtauksia edessäni. Musiikin kestäessä minä en nähnyt enkä kuullut mitään muuta.

Ewelyn ainoastaan nauroi minua, kun olimme kotimatalla. Kauneudentuntoni oli vielä niin viaton, hän sanoi, että taisin käydä operassa musiikia ihailemassa.

"Minkätähden siellä muutoin kävisinkään!" minä kysyin. "Eikö ole velvollisuutena sitä kuunnella?"

"Samasta syystä kuin käymme kirkossa," vastasi Ewelyn; "ja jos käymme operassa taikka muualla kanssanäytteliöitämme elävän suurella näyttämöllä kohtaamassa, kuvailemme omaa osaamme ja näemme muitten kuvailevan osaansa myöskin. Minä voisin kertoa kolmesta eri näytelmästä, jotka esitettiin lähisissä logeissa, ja joista yksi kumminkin päättynee tragediana. Sinä pidit musiikista, Kitty?"

"Pidin niinkin, se oli kaunis kuin unelma," minä sanoin; "minä soisin vaan, että se olisi unelmaa ollutkin."

"Kuinka niin?"

"Minun tuli niin surkeani sitä nuorta, kainoa naista, jonka täytyi lausua niin paljon sopimattomia yleisön edessä. Varmaankin se hänestä tuntui kovin raskaalta, ja hän tuskin taisikaan sitä oikeaksi katsoa!"

"Sinä kummallinen pieni olento," sanoi Ewelyn, "aina ja kaikissa sinä vaan ajattelet oikeaa ja väärää. Sinä et saa katsoa näytteliöitä miehiksi ja naisiksi, vaan ainoastaan koneiksi."

Kirkossa minusta oli melkein samanlaista. Täti Beauchamp kohtasi siellä useampia pikku hovijoukkonsa jäseniä ja jakeli nyt niinkuin operassakin milloin suosivia, milloin soimaavia silmäyksiä ja hymyjä. Virtsen aikana herrat tekivät syviä kumarruksia lähisissä penkeissä istuville naisille, ja rukouksia sekä litaniaa luettaessa huiskutettiin ehtimiseen viuhkoja taikka käytettiin hajutuosia, niinkuin synnintunnustus ja puhe synnistä olisi läsnä-olevien herroja liiaksi koetellut. Mutta pian huomasinkin, että itse olin yhtä hajamielinen kuin kaikki muut, ja minua huojensi litanian sanoilla sitä tunnustaa. Sitten nousin seisolle ja rupesin kaikesta sydämestäni ottamaa osaa virteen, kunnes Ewelyn nyhjäsi minua hameesta ja sanoi: "Ainoastaan kuorilaiset veisaavat." Minä huomasin nyt, että useammat näyttivät nauravan minua ja minä häpesin ensin itseäni ja veisaamistani ja sitten sitä — että olin voinut tuota hävetä. Saarnan aineena oli: "Kuinka sopimatonta on olla järki hurskas," ja kun ihmiset kirkosta lähtiessään sattuivat yhteen ja vaihettivat tervehdyksiä, sanottiinpa, että se oli ihmeellisen kaunis ja oivallinen saarna, ja että oli suuri vahinko, että nuo kurjat metodistat eivät olleet sitä kuulemassa. Sitten pidettiin kaikenmoisia tärkeitä tuumia alkavan viikon huvituksista, korttiseuroista ja tansseista, jopa itse sunnuntai-iltaakin varten.

Kotimatalla sanoi täti Beauchamp minulle: "Lapsi kulta, sinä et millään muotoa saa lukea vastauksia niin kovasti, ei ainakaan missä meitä sanotaan vaivaisiksi syntisiksi. Ihmiset voisivat luulla, että olet tehnyt varsin kauheita rikoksia, sen sijaan että ainoastaan olet tavallinen syntinen niinkuin muutkin ihmiset, ja niinkuin meistä kaikista tietysti täytyy tunnustaa." Täti Beauchampin kirkossa minä en oikein viihdy senkään puolesta, että se ei ollenkaan ole semmoinen kuin meidän oma kirkkomme. Minä en pääse siitä, että minä pidän enemmän noista isoista pylväistä ja tuosta kapeasta laesta, kuvaveistoksista akkunain pielissä sekä erivärisistä ruuduista tuolla täällä akkunoissa kuin tästä uudenaikaisesta, matotetulla permannolla, penkeillä ja tyynyillä, maalatuilla pylväillä ja tasaisella katolla varustetusta kirkosta. Musiikki ja ihmis-äänekin rukouksissa ja vastauksissa tuntuvat ikäänkuin vienommilta ja pyhemmiltä kumistessaan holvikaarien lävitse ja kajahtaessaan korkeasta laesta, joka muistuttaa taivaan kantta ja avaruutta.

Mutta orpana Ewelyn väittää kauneuden tuntoani kummalliseksi sanoen vanhoja kirkkoja

jäännöksiksi pimeistä, ammoin aikoja sitten kadonneista vuosisadoista, jonka tähden on syytä toivoa, että niitten siaan koko Englannissa vähitellen tulee rakennuksia, jotka tehdään kreikkalaiseen ja roomalaiseen malliin taikka siihen sekamuotoon, joka on syntynyt näitten molempien rakennustapojen yhdistyksestä, ja joka niin täydellisenä ilmaantuu sen kirkon saarnastuolissa ja uruissa, jossa meidän on tapa käydä.

Täti sanoo myöskin, että osa kirkon puutyöstä on vast'ikään sisään-tuotua, uuden-aikaista ja kallista puulajia, jota sanotaan mahongiksi, jonka tähden siihen ei ollenkaan käy vähemmän sivistyneitten aikakausien porotöitä vertaaminen.

Mutta minä tahtoisin mielelläni tietää, eikö rakennuksissa niinkuin vaatteissakin ole eri muoteja, ainoastaan sillä erotuksella, että niitä luetaan vuosisatojen eikä vuosien jälkeen. Erinomaista olisi, jos vanhoja kirkkoja uudestaan ruvettaisiin ihailemaan, samalla tavalla kuin vaateparsia kuningatar Elisabetin ajoilta, ja uusia sitä vastaan vanhaksumaan ja nauramaan — aivan niinkuin Pawsey'n muoteja! Minua iloittaisi, jos niin kävisi! Vanhat gootilaiset rakennusniekat näyttävät tehneen työtänsä niin suurella ilolla ja siihen panneen niin suurta vaivaa, kuin enemmän olisivat katsoneet oikeaa ja väärää, velvollisuustuntoa ja rakkautta kuin uutishalua ja kauneutta.

Elämä semmoinen kuin tämä on raskas tyhjyyden taakka. Täti Hendersonin ankara lain-alaisuus on minusta sulaa vapautta tämän säännöttömän elämän pakoittavaa, ääretöntä levottomuutta vastaan. Aamusilla vaateustoimet tervehdyskäyntien, kiivaitten keskustelujen ja loppumattomien väitösten ohessa muoteista väreistä, pu'uista, hiusrakennuksista, j.n.e. Iltasilla taas suuret joukot somasti vaateutettuja ihmisiä, jotka lausuvat hienoja kohteliaisuuden lauseita läsnä-oleville taikka parjaavat poissa-olevia, ja jonkunlaista yksivakaisuutta ei huomaa muuta kuin niissä, jotka istuvat pelipöytien ääressä, ja jotka useasti joutuvat milt'ei ilmi riitaan taikka kumminkin sankkinaan keskenänsä.

Tämmöinen elämä ei millään tavalla voi olla oikeaa laatua. Jok'ainoan päivän täyttäminen partaita myöten kaikenmoisilla joutavilla, niinkuin jok'ainoa päivä olisi kokonainen elämä ja jok'ainoa pikkuseikka kaikkein tärkein asia — sehän ei voikaan olla järjellisten olentojen tehtävänä.

Kun Vapahtajamme opetti meitä elämään sille päivälle, joka tänäpä on, hän minun nähdeni tarkoitti päivää, jota ijankaikkisuus piirittää, päivää, jonka edeltäjä ijankaikkisuuteen sulaneena, kantaa pienen lisänsä entisyyden unhoittumattomaan tilikirjaan, ja jonka seuraaja voi siirtää jokaisen meistä Jumalan kasvojen eteen. Meidän tulee elää päivästä päivään, ei perhosten tavalla, jotka ovat hetken lapsia, vaan kuolemattomina ijankaikkisuuteen kuuluvina olentoina, joitten maallinen elämä voi loppua jo ennen illan tuloa, ja joka, pisimmälläänkin, ainoastaan on pieni osuus ijankaikkisuudesta.

Ewelyn näyttää usein kovin hajamieliseltä. Seuroissa hän välisti vilkastuu, ja kun hän puhuu, hänen mielijohteensa lentävät niinkuin salamat. Mutta hänen sukkeluutensa on usein pisteliäs, ja sen tutka terävä. Hän on kieltämättä suurivaltiaana piirissänsä, ja tämä tulee isoksi osaksi siitä, että hänessä ei ole tavallista turhamielisyyttä. Hän ei huoli niitten ajatuksista, joitten parissa hän oleskelee, ja sillä välin kuin kaikki kumartelevat toinen toistaan hiukan suosiota taikka kiitosta voittaaksensa, hän vapaana muista jakaa päätöksiänsä istuimelta, jonka hän itse on itsellensä pystyttänyt.

Tällä haavaa hän luullakseni pitää minua fariseuksena, parastaan sen johdosta, mitä minä tuonain lausuin uudesta, Mesias-nimisestä oratoriosta. Alusta se minusta tuntui ihanammalta kuin kaikki, mitä sitä ennen olin kuullut, mutta kun tultiin noihin Vapahtajamme kärsimistä koskeviin sanoihin: "*Hän oli enimmäin halveksittu ja ylenkatsottu, täynnä vaivaa ja kipua,*" eikä ylt'ympäriitämme kuulunut yhtäkään häpeän taikka katumuksen ilmausta, vaan ainoastaan puolihillittyjä suosion-osoituksia ja kuiskauksia semmoisia kuin nämät: "Ihastuttavaa!" — "Mikä verraton sävel!" — — "Kukaan muu ei voisi sitä noin pitkittää" — ja yleisö lopulla raikkailla käden-taputuksilla ilmoitti mieltymystänsä laulajattarelle, joka puolestaan syvällä teaterillisellä kumarruksella kiitteli kiitoksesta, silloin minä ajattelin harrasta virttä t:ri Watts'in kirkossa ja tunsin, että ennemmin olisin tahtonut olla siellä yksinkertaista, jonottavaa veisua kuulemassa kuin tätä kaunista ilvehdystä tähystämässä. Minä en voinut kyyneliäni pidättää. Kun taas olimme kotona, sanoi Ewelyn: "Ihailithan musiikia, Kitty orpana?"

"En, Ewelyn orpana," minä sanoin; "monta vertaa ennemmin olisin tahtonut olla operassa ja ennemmin, paljon, paljon ennemmin täti Hendersonin kirkossa Hackneyssa."

"Kauneuden tuntosi on todellakin omituinen," sanoi Ewelyn kuivakiskoisesti.

"Ajattelepas," minä sanoin, "että kalliin Vapahtajamme kivut ja tuskat pannaan soitannolle iltahuvia varten ja niille taputetaan käsiä niinkuin teaterissa ainakin! Yhtä hyvin sopisi tehdä murhenäytelmä äidin kuolinvuoteesta. Sillä onhan se totta, täyttä totta! Onpa hän sen kaiken meidän edestämme kärsinyt!"

Hän katseli minua vähän aikaa vakavasti ja lausui sitten kylmäkiskoisesti:

"Mistä tiedät, orpina Kitty, eikö muut ihmiset tunteneet samoja kuin sinä. Mikä oikeus meillä on pitää muita maallisina ja penseinä ainoastaan sentähden, ettemme joka tilaisuudessa näe kyyneliä, huokauksia ja liikutuksia edessämme. Raamattu sanoo: *'Älkää tuomitko, ettei teitä tuomittaisi,'* ja se opettaa myöskin malttamaan mielemme, ennenkuin käymme ottamaan raiskaa veljemme silmästä."

Suuni oli kokonaan tukittu. Vaikea on silmänräpäyksessä löytää oikea vastaus. Perästä-päin ajattelin satoja vastauksia, sillä aikomukseni ei millään tavalla ollut ketään tuomita. Minä olin ainoastaan puhunut omista tunteistani. Mutta Ewelyn on sulkeunut kuoreensa ja karttaa kaikkia yrityksiäni ottaa asia uudestaan puheeksi. Tänäpäni suuruspyödessä puhui orpina Harry, jonka ainoastaan harvoin näemme, eräästä kahdentaistelosta, niinkuin tuo olisi ollut varsin tavallinen asia. Se oli alkanut jonkun naisen tähden, ja mainittiinpa sen johdosta toisestakin samanlaisesta seikkailusta, joka oli päättynyt sillä tavalla, että eräs ylhäinen rouva Englannista oli paennut mannermaahan.

Perästäpäin minä kysyin Ewelyniltä, mitä tuo tarkoitti. "Ainoastaan sitä," vastasi hän, "että joku on ryöstänyt toisen vaimon, ja että vaimon mies on pannut sen pahaksensa, ruvennut kahdentaisteluun ja saanut surmansa."

"Mutta," minä sanoin, "onhan tuo kauhea synty. Siitä puhutaan selvästi Jumalan kymmenessä käskyssä."

"Synty, kirjan-oppinut orpanani," vastasi Ewelyn, "on sana, jota sivistyneissä seuroissa ainoastaan käytetään sunnuntaisin, kun jotakin kirkkorukouksista kerrotaan. Mokoma sana ei ollenkaan kuulu jokapäiväiseen puhekieleemme."

"Tapahtuuko tuommoisia hirveitä asioita useasti?" minä kysyin.

"Eipä juuri joka päivä," vastasi Ewelyn kuivakiskoisesti. "Minä pyydän sinua vastapäin muistamaan, että olet joutunut rosvojen luolaan. Paljon ihmisiä löytyy, jotka ainoastaan laskevat leikkiä jälitellyillä jääsydämillä. Niinpä esim. mamman pikku hymyt hänelle itselle ja muille ovat yhtä harmittomat kuin kissanpojan harppaukset. Ainoana haittana tämmöisistä huveista," lisäsi hän katkerasti, "on se, että lopulta tuskin saattaa oikeata sydäntä jälitellystä erottaa."

Hilpeä, hieno mailma minun ympärilläni ei minusta enää ole tyhjä, vaan täynnä hirmuja. Nuot huvituksen jääteet eivät niinmuodoin ole muuta kuin kiiltävä kalvo synnin ja intohimojen kuulujen päällä.

Saattaa kyllä olla mielenjännitystä ja viehätystä tästä tämmöisestä näytelmästä, jos samalla tietää, mitä sen alla liikkuu — mielenjännitystä samalla tavalla kuin nuorallatanssimisesta, jota orpina Harryn kanssa kävimme tanssihuoneessa katsomassa. Ihmiset tanssivat henkensä — jopa vielä kalliimmankin kaupalla. Pienin pään taikka sydämen huumetus, vähin hairahdus vaaralliselta polulta, näkymättömin jalan luiskahdus ja tanssia syöksee syvyyteen, jota hirvittää ajatellakin.

Minua kauhistuttaa tuota mieleeni johdattaessani. Niin ikävältä ja kylmältä kuin uskonto täti Hendersonin luona minusta näytti, se kuitenkin oli sulaa puhtautta ja turvallisuutta tämän kurjan ja kauhean kevytmielisyyden verralla, tämän tanssimisen verralla jääkalvolla, jonka alle lähimmäisemme tuskallisesti taistellen vaipuvat ja uppoovat.

Uskonto ei kuitenkaan ole peräti arvoton, vaikkapa sitä ainoastaan pidetään suojana ja turvana, vaikka se on lakannut olemasta hengen elämänä ja ilona. Vihreä pensas-aita, jonka kukat keväällä tuoksuttivat hyvää hajuansa, ei myöhäisenä syksynäkään ole suloa vailla, ja talvella, kun lehdet ovat varisseet, piikit vielä tarjoovat apua aitana ja suojeluksena.

Puut, jotka kesällä olivat livertävien lintujen onnellisena tyssiana, rikkaana varjon ja virvotuksen aarteena, tarjoovat vielä silloinkin, kun niitten lehdeettömät oksat natisevat ja ratisevat, vaeltajalle tukea ja turvaa talven myrskyjä vastaan, kumminkin niinkauan kuin rungossa ja oksissa on joku pienikin elonkipinä jälellä.

Jos kuoleman kylmyys talvikylmän verosta varistuttaisi lehdet, puut pian hakattaisiin pois eikä sentähden enää olisi suojaksi ja ihastukseksi. — — —

Eilen Ewelynin kamarineitsyt toi minulle kirjeen, joka oli kirjoitettu ruusunpunaiselle, hyvänhajuiselle paperille.

Kirjeenkirjoittaja rohkenee siinä runoiliain käyttämällä kielellä nimittää minua jumalattareksi, tähdeksi ja piikittömäksi ruusuksi.

Jos asia olisi jäänyt siihen, minä ainoastaan olisin suuttunut, sillä minä en luule käyttäneeni itseäni niin, että olisin antanut aihetta tuommoiseen tyhmään ja loukkaavaan puheeseen. Mutta lopulla tuli

suorasanaisten osa, jossa kirjeenkirjoittaja raittiimmalla kielellä sanoo olevansa minuun rakastunut puhuen välikirjan teosta, lakimiehistä ja muusta semmoisesta. Orpana Ewelyn tuli sisään, juuri kuin istuin hämilläni ja ajattelin, mitä minun olisi tuohon vastaaminen. Hän nauroi minua ja sanoi voivansa näyttää koko laatikon samanlaisia kyhäyksiä.

"Raskasta on ajatella, että täytyy tehdä joku onnettomaksi," minä sanoin, "ja näethän, että hän tässä, kirjeen suorasanaisessa osassa, sanoo elämän käyvän hänelle raskaaksi kuormaksi, jos minä en anna hänelle semmoista vastausta, kuin hän pyytää."

"Todellakin Kitty, sinun ei tarvitse tuota tunnollesi panna. Minä olen itse samalla tavalla särkenyt tuhansien ihmisten sydämet, mutta minä vakuutan sinulle, ett'eivät ole siitä ollenkaan pahenneet, vaan elävät yhtä hyvästi sydämiänsä paitsi. He ovat sen aatelismiehen kaltaiset, jonka Dante hämmästyksensä tapasi manalassa, kun mies vielä luultiin olevan elossa. Joku henki liikkui hänen ruumiissansa, sillä välin kuin hänen oma sielunsa oli kadotuksessa, ja henki ja sielu olivat niin samanlaiset, ettei kukaan ollut vaihetusta huomannut."

"Mitään tämmöistä ei ole minulle koskaan tapahtunut," minä sanoin, "ja asia pahoittaa minua sentähden suuresti. Näyttää todellakin siltä, kuin hänellä olisi täysi tosi, ja minä tahtoisin mielelläni vastata suopeasti ja samalla vakavasti. Kuinka mielelläni soisinkin, että voisin neuvotella äitini kanssa!" Mutta samalla muistui mieleeni se turva, jonka äitini osoitti minulle kaikissa tämmöisissä vaikeuksissa, ja minä lausuin hiljaa ajattelemattakaan, kuuliko Ewelyn sanani vai ei: "Minä tahdon rukoilla ja Jumala on minua auttava tekemään mikä oikea on."

"Rukoilla kosiokirjeen tähden!" huusi orpanani näyttäen yhtä närkästyneeltä kuin minä silloin kuin hän sanoi, että kirkko ei ole parempi kuin teateri. "Kosiokirje rukouksen esineenä! — Kitty orpana, niin hulluihin et ikänä rupeekaan!"

"Minä rukoulen Jumalalta apua tehdäkseeni mikä oikea on," minä sanoin. "Rukoilenpa kaikkia, orpana Ewelyn. Mitä ikänä oikeaan ja väärään koskee, se ei ole hänen huolenpidostaan suljettu."

Ewelyn silmäili minua taas tuolla miettivällä, leppeällä katseellansa ja lausui sitten hyvin yksivakaisesti: "Kitty, minä luulen todellakin, että sinä uskot Jumalaan!"

"Onko siinä mitään ihmettä, orpana Ewelyn?" minä kysyin.

"Onpa niinkin," sanoi Ewelyn juhlallisesti. "Kaiken aikaa olen ottanut vaarin sinusta; minä olen vakuutettu, että sinä uskot Jumalaan ja minä luulen, että sinä myöskin rakastat häntä. Siitä saakka kuin imettäjäni kuoli, en ole nähnyt ketään, joka on sitä tehnyt."

"Kuinka, etkö ole nähnyt ihmisiä, jotka pelkäävät Jumalaa?" minä kysyin.

"Sitä en sano," vastasi Ewelyn. "Minä tunnen paljon ihmisiä, jotka kantavat jumalisuuden varjoa, ja joita sentähden pidetään jumalisina. Semmoisia ovat esim. setä ja tati Henderson sekä useat rouvat, jotka pelipöydässä vuodattavat kyyneliä mr Whitefieldin 'taivaallisten saarnojen' tähden; ja lady Huntingdonille kokoontuu koko joukko ihmisiä, jotka yhtä vähän tahtoisivat panna toimeen tansseja paaston-aikana kuin tati Henderson käydä kirkossa, missä joku pappi saarnaa. Minä olen nähnyt paljon semmoisia, joilla on jumalasia aikoja, paikkoja ja epäluuloja, jotka jumalisesta kiivaudesta tahtoisivat repiä lähimmäisensä palasiksi kiittäen Jumalaa, etteivät ole niinkuin muut ihmiset. Händelin oratoriota toimitettaessa minä luulin sinun yhtä farisealaiseksi kuin nuot, mutta minä olin väärässä. Kitty, ja imettäjäni olette minun tietääkseni ainoat, jotka ette usko — uskontoon, vaan Jumalaan, ette usko Jumalaan tuossa ja tässä tilaisuudessa, tuossa ja tässä paikassa, vaan aina ja joka paikassa, ja minä tahtoisin mielelläni, että voisin olla hänen ja sinun kaltaisesi."

"Oi, orpana Ewelyn," minä sanoin, "sinä et saa ihmisiä niin kovasti tuomita. Kuinka voimme tietää, mitä heidän sydämensä pohjalla oikeastaan liikkuu? Kuinka voimme tietää, eikö toki juuri niissä, joita sinä sanot fariseuksiksi, ole sekä rakkautta että nöyryyttä, eivätkö salaisuudessa itke juuri samoja heikkouksia, joita sinä heissä lastaat, kuinka paljon vastuksia heidän on voitettavana, eiköhän se kovuus, jota sinä soimaat, ole ainoastaan ahdistuneen sydämen ärtymystä taistelllessaan vielä ilman menestystä omia kiusauksiansa vastaan? Kuinka voit tietää, eikö ihmiset rukoile sinunkin edestäsi, sillä välin kuin sinä heitä naurat?"

"Minä en tahdo, että rukoilevat minun edestäni," sanoi Ewelyn jyrkästi. "Minä tiedän kuinka sen tekisivät. He sanoisivat Jumalalle, että minä olen täynnä katkeraa sappea, vääryyteen kietoontunut. He kiittäisivät häntä, että itse eivät ole niinkuin minä, että hän laupeudessaan on antanut heidän tulla peräti toisenlaisiksi, ja lausuisivat sitten sen toivon, että oppisin teitteni hulluuden tuntemaan. Minä tiedän, että tekisivät niin, sillä minä kuulin kerta kaksi jumalista rouvaa puhuvan minusta. Toinen kysyi, olinko uskovainen, ja toinen, joka oli osoittanut hellää myötätuntoisuutta minulle ja pyytänyt voittoa luottamustani, sanoi, että hänellä oli hyvä toivo minusta, koska olin lausunut suurta ylenkatsetta

mailmaa vastaan. Hän sanoi puhuneensa lady Huntingdonillekin, että hän toivoi minun tulevan totuudelle voitetuksi. Sama rouva oli teeskentelemällä voittanut luottamukseni teeseurassa minusta ainoastaan kielitelläksensä."

Minä koetin soimattua puollustaa, mutta Ewelyn huusi: "Orpانا Kitty, jos voisin luulla, että uskontosi sallii tuommoista petosta, minä en puhuisi sinulle sanaakaan. Mutta sinä et koskaan ole pyytänyt tunkeutua luottamukseeni etkä liioin ketään toista minulle ilmaissut. Minä tunnen, että voin luottaa sinuun. Minä tunnen, että jos sinä suosit minua, sinulla on puhdas tarkoitus, ja että sinä rakastat minua itse tähteni — eikä niinkuin lääkäri ammattinsa suhteen hauskana ilmiönä. Laita on semmoinen," jatkoi hän leppeämmällä äänellä, "että minä en suinkaan ole onnellinen, mutta minä uskon, että jos voisin rakastaa Jumalaa niinkuin sinä, kaikki tulisi hyväksi. Sinusta tämä lienee peräti keho syy parantumisen haluuni, mutta näyttääpä siltä, kuin Jumala tahtoisi meitä onnellisiksi, ja minä olen koettanut, mutta se ei menesty. Minä luulen pikemmin, että ainoastaan käyn pahemmaksi. Minä olen koettanut tunnustaa vikani Jumalan edessä. Minä luulin sen huokeammaksi, mutta mitä enemmän minä koetan, sitä vaikeammaksi se minusta tuntuu. Minusta on kuin en koskaan voisi päästä perille asti; kätkeytyä *vikojen* alla, jotka ovat moittimishalu, laiskuus ja pikamielisyys, makaavat synnit: itsekkäisyys ja omarakkaus. Se ei ole tuo taikka tämä, joka on väärin, se on minä itse, joka *teen väärin* ja kuinka voinkaan tulla muutetuksi? Kenties voin sanani ja työni muuttaa, mutta kuka muuttaa *minut itse*? Välisti minun tekisi mieli langeta pitkään, pitkään uneen siitä sitten toisena, kokonaan uutena olentona herätäkseni."

"Tämän kuullessani minusta oli kuin kääntymyksen aate, joka orpانا Tomille väärän käsityksen kautta oli käynyt väli-aidaksi hänen ja Jumalan välillä, juuri olisi ollut se, jota Ewelyn mielellään tavoitteli. Ja minä sanoin: 'Ellette käänty ja tule niinkuin lapset, ette taida valtakuntaan sisälle tulla.' Se on me *itse*, joitten tarvitsee kääntyä, muuttua, eikä ainoastaan, niinkuin sinä sanotkin, meidän työmme, — meidän tarvitsee kokonaan kääntyä pois *synnistä ja pimeydestä Jumalan ja hänen valkeutensa puoleen*."

Ewelyn otti kiinni sanoista: "*Niinkuin lapset*." "Tämä, orpانا Kitty, on juuri mitä minä tahdon — mitä minä tarkoitan uutena olentona heräämisellä. Mutta kuinka se on tapahtuva?"

"Minusta näyttää," minä sanoin, "kuin sen tarvitsisi tapahtua niinkuin sokealle miehelle, joka uskoi Herraan ja hänen sanallansa katsoi ylös ja näki. Häneen katsominen ei voi olla muuta kuin hänen puoleensa kääntämistä ja tämä ei muuta kuin kääntymystä."

Ja niin tulimme siihen päätökseen, että meillä molemmilla oli paljon oppimista, ja että rupeisimme lukemaan raamattua yhdessä.

Ja me luumme sitä nyt useasti toinen toisemme keralla, Ewelyn ja minä. Hänen tuskansa ja levottomuutensa näyttää kuitenkin ainoastaan kasvavan. Hän sanoo, että raamattu on varsin täynnä Jumalaa, että hän siellä ei ainoastaan tule meitä vastaan kuninkaana, jonka pateilla meidän sunnuntaisin täytyy käydä, taikka tuomarina, joka kokoo syntimme viimeisenä päivänä vaa'alla punnittaviksi, vaan myöskin lempeänä isänä, joka alati on luonamme, ja jolla on pyhimmät oikeudet hellimpään rakkauteemme ja syvimpään kunnioitukseemme.

"Ja minä," sanoo hän, "en rakasta häntä likimainkaan ylitse kaikkia kappaleita — olen tuskin koskaan tehnyt mitään taikka kieltänyt mitään hänen mieltänsä noudattaakseni."

Minä lohdutan häntä niin paljon kuin voin. Minä sanon hänelle, että hänen ei pitäisi niin paljon ajatella *omaa* rakkauttansa *Jumalaa* kohtaan kuin Jumalan rakkautta häntä kohtaan, meitä kaikkia kohtaan jopa vastoin kaikkea kiittämättömyyttämme ja hulluuttammekin. Me puhumme keskenämme rististä — Hänestä, joka kantoi syntimme omassa pyhässä ruumiissansa, ja kantoi ne kauas, kauas pois meistä.

Minä en pääse siitä ajatuksesta, että tämä on oikea voide Ewelynin tuskaan. Se on aina minulle tehnyt niin hyvää — ja yhtä-kaikki hän ei siitä vielä tunne mitään lievitystä.

Minusta näyttää välisti, kuin juuri silloin kuin minä koetan häntä rohkaista, mahtavampi käsi kuin minun hiljaa ottaisi pois lohdutuksen balsamin tehden juuri ne armorikkaat sanat, jotka minä mainitsen, teräväksi miekaksi, joka tunkee yhä syvemmälle haavaan.

Ja niin minä ainoastaan voin odottaa ja ihmetellä ja rukoilla. Näyttää siltä kuin Jumala itse vaikuttaisi hänen sydämässensä. Hän on nyt paljon lempeämpi ja nöyrempi kuin ennen, eikä raamattu sanokaan ainoastaan iloa ja rauhaa Hengen hedelmiksi, vaan myöskin nöyryyttä ja lempeyttä.

Minä toivon usein, että Ewelyn ainoastaan olisi niin vapaa kuin vanha akka, joka myy hedelmiä setä Beauchampin portilla, taikka nuori poika, joka lakasee katua meille. He voivat mennä mihin tahtovat, voivat käydä mr Wesley'ä taikka mr Whitefieldiä kuulemassa, ja minusta näyttää kuin jompikumpi

noista Herran palvelioista voisi auttaa orpana Ewelyniä, niinkuin minä en voi. Oi, että hän ainoastaan saisi kuulla noita mahtavia, hellyttäviä todistuksen ja lohdutuksen sanoja, joitten minä näin pusertavan kyyneliä vuorityömiesten silmistä taikka valloittavan ihmiset Moorfields'in kedolla, niin että pistos sydämessä äärettömällä tarkkuudella kuuntelivat saarnaajaa.

Toivoni on täytetty. Me lähemme kuulemaan mr Whitefieldiä lady Huntingdonin taloon Park kadun varrelle. Tämä päätös on syntynyt seuraavalla tavalla:

Eräs rouva, joka viimeisiin aikoihin kehuaan tulleen hyvin jumaliseksi, kävi täällä joku päivä sitten; kaikemmoisista jokapäiväisistä asioista haasteltua pakinat kääntyivät mr Whitefieldin saarnoihin ladyntalossa. Rouva koetti mitä kiivaimmin kehoittaa tättä ja Ewelyniä tulemaan sinne sanoen, että siellä oli varsin valittu seura — ainoastaan niitä, joita tahtoo kohdata, ja jos muita tulisi, ei ollenkaan tarvinnut pelätä mitään yhteyttä niitten kanssa. "Ja hän on varsin mainio saarnamies, ei ollenkaan tuota tavallista, jokapäivästä lajia, sen voin taata. Hänen esitystapansa on juuri semmoista, että teidän täytyy sitä ihmetellä, ihan sopivaa korkealla sivistyksen kannalla seisoville kuulioille. Lord Bolingbroke oli siihen varsin ihastunut, ja lord Chesterfield sanoi omituisella, hienolla ja kohteliaalla tavallansa mr Whitefieldille, että hän ei millään tavalla tahtonut sanoa *hänelle itselle*, mitä hän sanoisi kaikille muille, että hänen saarnansa suuresti viehättävät häntä."

"Minä en koskaan ole kuullut," sanoi Ewelyn kuivakiskoisesti, "että lord Chesterfield ja lord Bolingbroke kykenevät saarnaa arvostelemaan."

"Ei suinkaan, mitä itse oppiin tulee — mutta se onkin toinen asia," sanoi jumalinen rouva. "Minä tarkoitan esityksen suloutta ja puhujan kauneuden tuntoa, joita kumpikin aivan hyvin ymmärtää. Mainio näytteliämme Garrick sanoo mr Whitefieldin äänessä olevan niin suuren voiman, että hän ainoastaan sanalla: 'Mesopotamia,' eri äänen vaihetuksilla lausuttuna, voi saada kuuliansa itkemään ja vapisemaan. Moni järki mies, joka ei ollenkaan ole jumalinen, sanoo yhtä mielellään kuulevansa mr Whitefieldiä kuin parasta näytelmää."

"Minä olen kuullut monta hengellistä puhetta, jotka mielestäni ovat muistuttaneet teateria," sanoi Ewelyn, "ja minä en voi käsittää, kuinka mitään sielunhyötyä voi olla siitä, että heltyy itkemään sanasta: 'Mesopotamia.'"

"Jos kysymyksessä on totinen sielunhyöty," jatkoi rouva vakavasti ja hartaasti, "minun täytyy tunnustaa, että koko elin-aikanani en ole kuullut kenenkään puhuvan kuin mr Whitefield. Kun hän puhuu lunastuksesta ja autuudesta Kristuksessa, minä en voi ajatella mitään muuta kuin sitä suurta asiaa itseä; vasta perästä-päin muistuu mieleeni hänen puheenlahjansa ja äänensä."

Päätettiin sentähden, että ensi tilaisuudessa lähtisimme lady Huntingdonin luoksi mr Whitefieldiä kuulemaan.

"Kumma kuitenkin," sanoi Ewelyn minulle vieraan lähdettyä, "mimmoisten seikkain jumaliset ihmiset luulevat vaikuttavan meihin, jotka vielä olemme mailman omia! Kuinka se voisi saada minua jotakin saarnamiestä kuulemaan, että lord Bolingbroke ja lord Chesterfield ja kaikki viisasteliat ja kaikki uskottomat ihmiset Englannissa ovat häneen mieltyneet, kun eivät kumminkaan tule sen paremmiksi. Tahdotaan houkutella meitä kuulemaan sitä, mikä oikea ja hyvä on, sen kautta että saarnaajaa huudetaan neroksi, kaunopuhujaksi taikka mailman taituriksi, kuulioita seura-elämän parhaimmistoksi taikka sivistyneitä esitykseen ihastuneiksi, mutta minä puolestani luulen varsin varmasti, että kaikkein maallisimmat panevat enemmän arvoa saarnan hengelliseen puoleen kuin mihinkään muuhun ja sentähden ennemmin tahtovat mennä kuulemaan saarnaajaa, jonka sanotaan puhuvan synnistä, lunastuksesta ja armosta, kuin sitä, jota kiitetään kaunopuheisuudestaan."

"Minua haluttaisi tietää," jatkoi hän hetken päästä, "tekisinkö minäkin, jos kerta tulisin jumaliseksi, samalla tavalla, menisinkö esim. sanomaan Harrylle: tarvitsee kuulla tuota taikka tätä saarnaajaa, koska hän on parempi hevois-mies kuin mikään tallirenki."

Me olemme käyneet mr Whitefieldiä kuulemassa.

Mitä muistoa siitä on sieluuni jäänyt?

Minä muistan miehen, joka kaikesta sydämestänsä ja kaikesta mielestänsä koettaa vetää kadotettuja sieluja mailmasta Jumalan luo, mailmasta, joka katoa, ijankaikkiseen elämään, Kristuksen luo, pyhitykseen, rauhaan ja riemuun.

Minä muistan sydämeen tunkevan, kaikkivoittavan sanantulvan, täynnä väkevää, liikuttavaa, varottavaa, hellää ja kiivasta todistusta siitä, että Herra Kristus on paljon huoleellisempi sieluja voittamaan kuin mikään maallinen sielunpaimen, että sillä välin kuin saarnaaja itkee ja vaatii, Vapahtaja vapahtaa ja kuolee.

Niin, se on päätetty. Lunastuksen työ on päätetty. Se on "täytetty".

Niinkuin nyt, minä en milloinkaan ole sitä käsittänyt. Herra Kristus ei ainoastaan rakasta meitä, sääli meitä, varota meitä hukkumasta, vaan hän on vapahtanut meidät. Hän on tosiaankin ottanut meidän syntimme, pyyhkinnyt ne pois, jopa tehnyt ne kokonaan olemattomiksi, niin että niitä ei enää ensinkään näy, ja pessyt meidät valkoisiksi, valkoisemmiksi kuin lumi, omassa puhtaassa ja pyhässä veressään.

Hän ei ainoastaan sääli meitä. Hän vapahtaa meidät. Hän on kuollut meidän edestämme. Hän on lunastanut, hän on ostanut meidät. Kädet, jotka olivat levitettynä ristinpuussa meidän tähtemme, ne ne olivat, jotka maksoivat sen kauhean lunastusrahan. Hän on ruvennut vasta silloin meitä armahtamaan, kuin me rupesimme häntä etsimään. "Meidän vielä syntisinä ollessamme," hän meni kuolemaan väärintekiäin edestä. "Jumala oli Kristuksessa ja sovitti mailman itse kanssansa eikä lukenut heille heidän syntejensä. Sillä sen, joka ei mitään tiennyt synnistä, Jumala on tehnyt synniksi meidän edestämme, että me hänessä tulisimme Jumalan vanhurskaudeksi."

Minä en milloinkaan ole tätä näin käsittänyt, ja yhtä-kaikki se on ja on ainakin ollut selkeänä kuin valkoinen päivä raamatun lehdillä.

Koko kotimatalla Ewelyn ei puhunut yhtään sanaa. Täti Beauchamp oli ainoa, joka haasteli, ja hän sanoi, että tämä kaikki kyllä oli aivan liikuttavaa, mutta mitään erinomaista hän siinä ei voinut huomata. Se seiso i kaikki tyyni rukouskirjassa ja raamatussa.

Hetken päästä lisäsi hän sitten melkein vastapäiseen suuntaan: "Mutta jos tulisimme semmoisiksi kuin mr Whitefield tahtoo meidät, olisi paras suoraa tietä mennä luostariin. Hän puhuu todellakin, niinkuin ihmisillä ei olisi muuta tekemistä kuin olla jumalasia. Hän unhoittaa, että muutamilla meistä on toisiakin velvollisuuksia."

Lopuksi hän turvasi hajusuolaansa ja sanoi raukealla äänellä: "Ewelyn kultani, sinä näytät varsin kalvealta, tämä olisi liian rasittavaa meille kummallekin. Mies on niin mahdottoman kiivas, niin väristyttävä, ja hän panee meitä tuntemaan, kuin olisimme elämän ja kuoleman vaiheilla. Tämöinen saarnatapa saattaa sopia ihmisille, joilla ei ole mitään hermoja, mutta minua se ennen pitkää tappaisi. Minua vaan iloittaa, että pääsin puistutuksiin tulemasta. Minä olen kuullut puhuttavan," pitkitti hän, "että lady Suffolk joku päivä sitten on käynyt siellä. Minua oikein kummastuttaa, että niin ylhäinen rouva kuin lady Huntingdon voi käskeä mokomaa väkeä. Semmoinen menetys ei todellakaan ole *comme-il-faut*. Minä en käsitä, kuinka lady Mary taisi kehoittaa meitä käymään tuommoisessa kokouksessa, ja minä ihmettelen itseäni, että ollenkaan lähdin sinne. Se ei lainkaan ole sopiva paikka kirkollisesti mieltyneille ihmisille, ja minä en millään muotoa soisi, että tuomioprovostimme tietäisi, että olemme käyneet siellä. T:ri Humden sanoisi varmaankin, että olen tehnyt suuren tyhmyyden."

Käyttäen näin monenmoisia vahvistavia keinoja: lääkkeellisiä, yhteiskunnallisia ja kirkollisia, täti Beauchamp sai takaisin tavallisen mielentyyneytensä ja itsetyytyväisyytensä.

Mutta Ewelyn ei puhunut sanaakaan. Vasta pari tuntia sen jälkeen, kun koputin hänen makuukammionsa ovea, hän aukaisi sen ja sulki sen ääneti, mutta tarttui sitten molempiin käsiini ja lausui leppeällä, vapisevalla äänellä: "Orpana Kitty, minä olen täynnä syntiä! Niin, minä olen pahempi kuin yksikään ihminen, sillä vaikka itse olen niin paha, olen kuitenkin ylenkatsonut kaikkia muita. Minä olen ollut fariseus ja samalla publikani."

Ja sitten hän purskahti itkemään ja kätki kasvonsa käsiinsä. Muutaman minuutin perästä katsoi hän kuitenkin taas ylös kasvot täynnä suloista, lapsellista ja herttaista rauhaa, lausuen: "Mutta minä olen kuitenkin onnellinen, orpana Kitty, paljon enemmän, kuin olen luullut kenellekään ihmiselle mahdolliseksi. Sillä minä uskon, että Herra Kristus on kuollut minunkin edestäni, ottanut ja pyyhkinnyt pois kaikki minunkin syntini. Ja minä olen varma siitä, että Jumala rakastaa minua, myöskin minua, ja minä uskon, että hän tahtoo tehdä minut hyväksi — minä tarkoitan nöyräksi, rakkaaksi ja lempeäksi. Minä tunnen itseni niinkuin kotona, niinkuin olisin palannut takaisin isän huoneeseen ja isän sydämen luo, ja niinkuin hän rakastaisi minua, oi, niin hellästi, niin äärettömästi ja niinkuin hän olisi sitä tehnyt jo ennenkin, tehnyt aina. Niin Kitty, minä olen kotona, missä minä ikinä olenkin, ja ijankaikkisesti."

Varhain seuraavana aamuna tuli Ewelyn minun luokseni vaaleana, mutta hiljainen rauha avoimissa elävissä kasvoissaan. "Kitty," sanoi hän, "minulla on ollut merkillinen yö. Minä en saanut unta. Minusta oli kuin kuluneen elämäni kaikki synnit käskemättöminä virtoina olisivat astuneet minun eteeni, niinkuin hukkuvan koko entisyys sanotaan silmänräpäyksessä näyttäytyvän. Minä näin pahat, jotka olin tehnyt, ja hyvät, jotka olin laiminlyönyt, ylpeyden ja itsekkäisyyden, jotka piilevät tuon kaiken alla. Ja ennen kaikkia minä tunsin, kuinka tyly, kuinka paha olin ollut omaa äitiäni vastaan, kuinka kovaa oli ollut jättää hänen pieniä vikojansa peittämättä, sillä tiedänpä, että hän rakastaa isääni, Harrya ja minua enemmän kuin mitään muuta mailmassa. Minä tunsin, että minun päivän koittaen täytyisi käydä näitä kaikkia sinulle tunnustamassa. *Yksi* yö palasi ennen kaikkia niin elävästi mieleeni. — Oli kauan, kauan

aikaa sitten, kun minä olin pieni, pieni lapsi. Harry ja minä olimme punarupulissa, ja minä näin nyt edessäni, niinkuin se olisi ollut eilen, äitini kalveat, huolelliset kasvot, kun hän kulki toiselta pieneltä vuoteelta toiselle.

"Minä muistan selvästi, kuinka hän oli, tuolla kun istui lieden ääressä, hehkuva valo kasvoillansa ja mustilla hiuksillansa, kuinka hän Harryn taikka minun pienimpään liikuntoon taikka ääneen havahti pystyyn, hiipi vuoteemme ääreen ja levottomalla, rakkaalla katseella kumartui meidän ylitsemme lausuen helliä, lohduttavia sanoja; kuinka hän siirteli tyynyä taikka suuteli otsaamme tuolla pehmeällä suutelolla, joka oli parempi kuin mikään jäähdyttävä lääke. Siitä saakka olemme olleet paljon erotettuna hänestä, opettajien ja opettajattarien holhottavina, mutta ajattelepas, Kitty, mikä armo on saada palata takaisin noihin ensimmäisiin, herttaisiin aikoihin *nyt* eikä vaata *silloin*, kun jo voisi olla liian myöhäistä lausua joku rakkauden sana taikka tehdä joku rakkauden työ hänelle iloksi! Näitä ja kaikkea kärsimättömyyttäni ja tylyyttäni minä nyt silmäten ristiä ja Jumalan anteeksi-antavaa rakkautta saatan ajatella ja sen ohessa toivoa — toivoa niitä päiviä, jotka tulevat. Mutta voi, kuinka olisi käynytkään, jos se olisi ollut myöhäistä?"

Näyttää siltä kuin Ewelyn palatessaan takaisin Jumalan luo myöskin olisi palannut takaisin kaikkeen siihen, mitä luonnollisessa, inhimillisessä ja lapsellisessa rakkaudessa on ylevää ja jaloa.

Minä arvaan, että tämä ei voi olla muuta kuin kääntymystä. Tämmöisestä heräämisestä lienee kovin suuri ilo. Mutta iloa on tarpeeksi siitäkin, että jo *olemme* hereillä, jos kohta emme itse oikein tiedä, *koska, kuinka ja missä* olemme heränneet. Iloa on tarpeeksi siitä, että taivaallisen isämme rakkauden valossa olemme toimittamassa sitä päivätyötä, jonka hän on määrännyt meille.

Tänäpäni sanoi Ewelyn minulle hymyillen: "Minä luulen, että nyt en enää huoli, vaikka lady Huntingdonin iltaseuroissa puhutaan minusta. Minä soisin kyllä, ettei sitä tehtäisi, mutta jos se ainoastaan tapahtuu hyvässä tarkoituksessa, minä mielelläni tahdon siihen taipua. Mutta minä päätän vieläkin," jatkoi hän, "ettei voi puhua paljon ja samalla varsin totta sydämen tunteista. Minä luulen ilman sitä, että sillä tavalla tuhlataan voimia, jotka tarvitsemme tosiyöhön."

"Meidän ei tarvitse istua tunteistamme puhumaan," minä sanoin. "On hetkiä, joina ne tunkevat esiin ikäänkuin itsestensä. Raamattu tarjoo ilman sitä tarpeeksi puheen-aineita, ilman että meidän tarvitsee puhua itsestämme taikka muista ihmisistä."

"Niin," sanoi Ewelyn, "minä luulen, että laverteleminen hengellisistä asioista ainoastaan loimentaa mieltä. Ajattelepas, jos Harry ja minä rupeisimme pitämään pitkiä puheita tunteistamme vanhempiamme kohtaan, vertaamaan, kumpi meistä enemmän rakastaa heitä, ovatko he tänäpäni meille rakkaammat kuin eilen j.n.e. On kuitenkin pyhiä aikoja, jolloin meidän *täytyy* rakkaistamme puhua."

Täti Beauchamp on puoliksi hämmästynyt, puoliksi huolestunut siitä muutoksesta, joka Ewelynissä on tapahtunut. Hän ei sano voivansa sitä käsittää. "Kaikki ihmiset," arvelee hän, "uskovat kristin-oppia totuudeksi paitsi juuri muutamat Jumalankieltäjät semmoiset kuin esim. lord Bolingbroke. Tietysti sovituksen työ on 'täytetty.' Se tapahtui jo kahdeksantoistasataa vuotta sitten. T:ri Humden saarnaa siitä aina, kumminkin pitkäperjantaisin. Minkätähden Ewelyn erittäin halaisi saada syntinsä anteeksi, sitä hän ei voi käsittää. Hän on aina ollut hyvin viehättävä, jos kohta vähän pisteleväinenkin. Mutta jos hän itse tuntee itsensä tyytyväiseksi, kaikki on varsin hyvä; se on hänen oma asiansa eikä kenenkään muun."

Ewelynin mielenmuutoksessa ei ole mitään silmään astuvaa. Se osoittaa itsensä enimmästään lempeässä ja hiljaisessa olennessa, joka hänen luonnollisen suorutensa ja vakuutensa ohessa tekee hänet hyvin miellyttäväksi. Se tulee parhaasta päästä ilmi hänen käytöksessään täti Beauchampia kohtaan, siinä lapsellisessa kunnioituksessa ja rakkaudessa, jota hän osoittaa hänelle, ja joka liikuttaa tätiä paljon enemmän, kuin hän itse huomaakaan. Kuka uskoisi, että täti on ruvennut kysymään Ewelynin neuvoa vaatettensa suhteen!

Ewelyn ei ole uudestaan tahtonut lähteä mr Whitefieldiä kuulemaan. Mutta hän on käynyt minun kanssani vanhan metodistalais-akan luona, jonka oli tapa myydä hedelmiä meidän portillamme, mutta joka nyt on kadonnut sieltä, koska hän makaa sairaana, yskää ja kipua rinnassa, tyytyväisenä halvalla vuoteellansa odottaen Herran aikaa ja hetkeä, joka aina, hän sanoo, on oikea. Rakas vanha akka antaa meidän lukea itsellensä kappaleita vanhasta raamatustansa sekä mr Wesley'n uudesta virsikirjasta ja kertoo meille sen verosta osia hänen saarnoistansa. Ja vaikka kieli-oppi on vähän sekava ja jumaluus-oppikin hiukan epäselvä, meillä kuitenkin siitä Jumalan voimasta, joka tällä kuolinvuoteella ilmestyy heikkoudessa, lienee yhtä suurta apua kuin mr Whitefieldin mahtavasta puhelajahjasta.

Tänäpäni Hugh Spencer on käynyt meillä matkalla Cornwallista Oxfordiin.

Alussa hän puhutteli minua 'mrs Kittyksi' ja oli vähän juhlallinen. Mutta minä puolestani olin niin iloinen, että tuskin sain kyyneliäni hillityksi, oli mielestäni niinkuin pieni osa kodistani. Mutta mitä hän puhui rakkaasta äidistäni, ei ollenkaan ollut miellyttävää, ja siitä minä täydellä todella rupesinkin itkemään! Sen havaittuansa hän taas tuli entiselleen, niin ystävälliseksi ja niin suoraksi.

Hänen lähdettyänsä kysyi Ewelyn, kuka hän oli, ja minkätähden minä niin vähän olin hänestä puhunut, "hän näyttää olevan kunnan mies," sanoi Ewelyn.

Mutta mitäpä olisinkaan hänestä puhunut? Hän on juuri kuin me muutkin tuolla kotona — juuri kuin yksi meistä. Minä olen niin kiitollinen ja iloinen. Täti Beauchamp lähtee taas ja sieltä tulee isäni ja Jack minua noutamaan.

Minä tunnen itseni niin onnelliseksi, että tahtoisin laulaa aamusta iltaan asti. Kun en vaan olisi kiittämätön! Kaikki ihmiset täällä Lontoossa ovat olleet niin hyviä minua kohtaan. Yksin täti Beauchamp'in komea kamarineitsytkin, jota alussa niin pelkäsin, kävi varsin murheelliseksi, kun kuuli puhuttavan lähdestäni. Ja hyvästiä jättäessään, kun hänen täytyi lähteä edellä Bathiin valmistuksia varten, hän äkkiä unhotti hienoutuneen englantinsa ja kävi kiinni alkuperäiseen Devonshiren murteesensa. Vedet silmissä hän lausui minulle sydämmelliset jäähyväiset toivottaen minulle siunausta ja kaikkea hyvää.

Ja yhtä-kaikki minä en ole hänen edestänsä tehnyt muuta, kuin että surkuttelin häntä ja koetin häntä lohduttaa, kun hän joku päivä itki sitä, että hänen ainoa veljensä oli juonut itsensä juovuksiin ja ottanut pestin sotaväkeen, jonka kautta heidän äitinsä, joka oli leski, tuli jäämään yksin, ilman mitään turvaa.

Tänäpäni Ewelyn kävi minun kanssani jäähyväisillä täti Hendersonin luona. Täti oli omituisella neuvovalla tavallaan hyvin ystävällinen häntä kohtaan. Hän sanoi mielihyvällä kuullessaan, että Ewelyn oli muuttunut "vakamieliseksi," mutta hän tahtoi varottaa häntä puolettomuudesta. "Kun nuoret ihmiset tulevat mailmasta erotetuksi," hän sanoi, "tapahtuu usein, että lankeevat vastaiseen ylenpuolisuuteen ja käyvät raivoisiksi." Hän toivoi kuitenkin, että Ewelyn, jos hänessä oli täysi tosi, pitäisi kultaista keskuutta. Sitä hän itse aina oli ahkeroinut, ja hänelle oli siitä ainoastaan ollut hyvää.

Orpana Tom oli ujompi ja saamattomampi kuin milloinkaan. Häneltä kysytyäni hän sanoi pari kolme kertaa olleensa mr Wesley'ä kuulemassa, mutta hänen saarnansa olivat hänelle olleet niinkuin halkaiseva miekka ja terävät kynnet. Tunnustaa kaikki isällensä ja äidillensä, sitä hän ei voinut, se oli enemmän kuin yksikään olento voisikaan. Istua päivästä päivään kotona luulon-alaisena rikkojana, suorakohtaisten ja epäkohtaisten syytösten esineenä, oli enemmän kuin hän jaksoi kestää. Jos hän tunnustaisi, hänen täytyisi ennen seuraavaa aamua olla pakosalla. Minä sanoin hänelle, että hänellä ei ollut mitään käsitystä äidin rakkauden syvyydestä ja kehoitin häntä ainoastaan sitä koettelemaan. "Yhtä vähän," minä sanoin, "hänellä voisi olla käsitystä tästä rakkaudesta kuin Jumalankaan rakkaudesta, ennenkuin hän oli kumpaakaan koetellut."

Valon säde välähti tuokioksi hänen tuuheitten kulmakarvojensa alta, ja hän nosti silmänsä minun puoleeni jotakin toivontapaista katseessaan. Mutta alakuloinen, tuskallinen näky palasi kohta hänen kasvoihinsa, ja kun täti Henderson ja Ewelyn nyt liittyivät meihin, hän ei enää puhunut mitään.

Täti Jeanie näytti heikommalta kun viimein, mutta hänen rakkaat, vanhat kasvonsa kirkastuivat, kun hän puhutteli meitä, ja kun nousimme ylös lähteäksemme, hän tarttui käteemme ja lausui hellällä, vapisevalla äänellä:

"Lasten semmoisten kuin te ei ole huokea osata tasaista tietä mailmassa. Eikä minun tietääkseni löydykään kuin yksi ainoa tie, joka alusta loppuun asti voidaan sanoa turvalliseksi, ja se tie käy Herramme ja Vapahtajamme omissa siunatuissa jäljissä. Mutta tätäkään tietä ette saa nähdä pitkältä edessänne, vaan ainoastaan askel askelelta. Älkäätkin hämmästykö! Vapahtajamme uskollinen käsi on paljoo parempi johdattaja kuin kaikkein täydellisin kartta. Se käsi kannattaa, samalla kuin se johdattaa. Minä olen havainnut, että ne ajat, joina kaikkein enimmin ikävöitsin karttaa, olivat juuri semmoisia, joina olin johdattavasta kädestä hellittänyt, ja usein haavoittuivat jalkani silloin orjantappuroihin, jotka ajoivat minut takaisin tunnettuihin jalansioihin ja sen käden nojaan, josta minun ei koskaan olisi pitänyt luopua."

"Mutta teidän ei tarvitse orjantappuroita pelätä," jatkoi hän rakkaudesta ja luottamuksesta kirkastuneilla kasvoilla, "sen Vapahtajan jalat, jonka jälkiä me käymme, lävistyivät kerta vielä pahemmasta kuin orjantappuroista. Ja kasi, joka johdattaa ja kannattaa, voi sitoa ja parantaa. Se on parantanut, mitä ei kukaan muu saa parannetuksi, särjetyn ja haavoitetun sydämen." Sitten, niinkuin pari kertaa ennenkin, hän näytti kokonaan unhoittavan läsnä-olomme ja elävän ainoastaan Jumalan näkemisessä. Hänen henkensä näytti olevan rukoukseen vaipuneena.

Kotimatalla emme puhuneet paljon mitään, ei Ewelyn enkä minäkään. Ei niin, kuin sydämemme

olisivat olleet toinen toisellensa suljetut, vaan ainoastaan sentähden, että olivat liian lähellä toisiansa sanojen välitystä tarvitaksensa.

IV.

Kotona, jälleen kotona! Kuinka suurella ikävällä minä olen katsellut sitä hetkeä kohden, jona voisin nämät sanat kirjoittaa! Ja nyt minä tuskin saan rivejä kyyneliltäni selitetyksi!

Syystäpä silmäni täyttyvätkin kyynelistä! Äitini on kipeä, sen suhteen en voi erehtyä, hänen kasvonsa ilmoittavat sen, hänen askelensa, tavallisestikin hiljaiset, ovat nyt hengettömät; hänen äänensä, aina lempeä, on nyt niin matala, niin suloinen; hänen hymynsä, tuo surumielinen ja hellä, ei ole kirkkaan päivänkoitteen kaltainen, joka käy raikkaan naurun edellä, eikä iloisen kai'unkaan, joka seuraa sen perästä, vaan himeän auringonsäteen, joka pilkottaa paksun pilvipenkeren takaa.

Olisivatko nämät muutamat kuukaudet voineet tehdä niin suuren muutoksen, vai olenko itse ollut sokea? Isäni ei näy mitään huomaavan eikä liioin Jack. Voisiko olla niin, että silmäni huijentuneena Lontoon mailman loisteesta nyt näkevät kaikki omassa hiljaisessa kotomailmassamme himmeämmässä, vaaleammassa valossa?

Sillä huoneet, huonekalut, kaikki tyyni on minusta nyt niin toisenlaista. Koskaan ennen en huomannut, että vierashuoneen matto oli niin virttynyt ja kulunut; että sitsiset akkunaliinat olivat niin parsitut; että äitini pyhähuonekin oli niin vanhentunut.

Nämät kaikki eivät ole voineet ainoastaan muutamassa kuukaudessa näin muuttua.

Minä en usko, että olisin huonekaluja paljon katsonutkaan, jos olisimme kokoontuneet jokapäiväiseen huoneeseen, tavallisen pöytäme pöytäme ympäri, tavalliselle atriiallemme. Mutta Betty oli saanut päähänsä panna toimeen jotakin ilosta ja oli sentähden kattanut pöydän vierashuoneessa parhailla posliineilla, juuri kuin olisin ollut joku suuri vieras, ja minä tein varmaankin väärin, kun tulin edes huomanneeksi parsimat vanhassa tamasti-pöytävaatteessa, joka oli valkaistu hiukaisevan valkoiseksi, taikka poreet parhaassa sokeri-astiassa, jotka kantoivat merkkiä jostakin muinaisesta ottelusta Bettyn ja Jackin välillä.

Niin, se oli tuo ylenmääräinen juhlallisuus, johon Betty oli koettanut nostaa kaikki mikä hänen vallassansa oli, joka saattoi minut naurun-asteelta itkun-rajalle, joka ei olekaan kaukana edellisestä. Se oli äitini silmistä loistava hellä huoli siitä, että kaikki minulle olisi oikein mieluista ja hyvää, joka hänen rakkaisiin kasvuihinsa katsellessani oli kääntää kaikki hymyni kyyneliksi. Se oli Bettyn uljaileminen talon parhailla kaluilla, joka minussa synnytti sydämen ahdistusta, kun isäni riisui parhaan takkinsa, jonka hän oli pukeutunut päällensä minua tervehtääksensä, ja jonka äitini nyt otti haltuunsa valkoiseen vaatteesensa käärittynä hyllylle takaisin laskettavaksi. Sillä mitään raskasta ei ole siinä, että parhaat vaatteemme pannaan korjuun, eikä kukaan meistä sitä siksi katsokaan.

Enkä minä myöskään tahtoisi, että rakkaita vanhoja kapineitamme ja huonekalujamme alennettaisiin ainoastaan semmoisiksi koristuksiksi kuin rikkaitten huoneissa nähdään, sen siaan että ne meille ovat ikäänkuin ystävällisiä vanhoja kirjeitä, joihin niin paljon elämämme historiasta on kirjoitettu. Ei, ei se ei ollut sitä. Se oli juuri tuo korkean ja suuren tavoittelemisen, joka ei sopinut matolle, pöytävaatteelle ja takille, äidilleni ja minulle.

Sillä kun isäni vihdoon vilusta värähtäen, loi silmänsä kylmään lieteeseen satunnaisilla kukkais- ja lehtimeijuillansa, joita Betty ei millään tavalla olisi tahtonut panna alttiiksi semmoisten pikkuseikkojen tähden kuin lämmin ja mukavuus; kun Trusty kypälät vierashuoneen rauhoitetun piirin kynnyksellä surkealla äänellä vinkui vastaväitöstänsä; kun loistomme alkoi hälvetä, ja Jack otti kynttilän ja meni viemään valkeata arkihuoneeseen, ja tuo suuri juhla oli loppunut, ja me kaikki viisi pakenimme sinne: *silloin* rupesimme taas tuntemaan itsemme kotona oleviksi ja kodittuneiksi. Äitini näytti minusta silloin vähemmän kalvealta ja enemmän itsensä muotoiselta, ja kaikki oli taas niinkuin ennen: Trusty ja minä istuimme hänen jalkojensa juuressa, hänen kätensä silitteli lempeästi hiuksiani, ja Trustyn pitkät korvatkaan eivät jääneet hyväilemistä vaille.

Tätä ei kuitenkaan kestänyt kauan aikaa. Isäni, joka oli nukahtanut, heräsi äkkiä ja kysyi, oliko Jack katsonut hevosia. Hevonen, jota olin käyttänyt, oli naapurilta lainattu, ja isäni oli käskenyt panna sen talliin ruokottavaksi ja lämpimällä jauhojuomalla juotettavaksi.

Mutta Jack ei ollut katsonut — niin mitään. Isäni sanoi kuivakiskoisesti, että se ei ollenkaan häntä oudoksuttanut, se oli varsin tavallista, hän ei ollut muuta odottanutkaan. Jack nousi ja lähti haukotellen ulos. Isäni ei enää nukkunut, vaan lähti pian perässä mutisten jotakin semmoista, kuin että kumminkin laina-eläimiä olisi kunnollisesti hoidettava.

Levoton katsanto palasi taas äitini silmiin. Trusty tunsi varmaankin, että hän oli lohdutuksen tarpeessa, jonka tähden hän seurattuaan isääni ovelle kääntyi takaisin, pani kápälänsä äitini polville ja rupesi hänen kättänsä nuoleskelemaan. Ja minä — minä tunsin itseni yhtä mykäksi ja hämmästyneeksi kuin koira enkä saanut paljon suurempaa myötätuntoisuutta osoitetuksi kuin hänkään. Minä en voinutkaan muuta kuin kiertää käsivarteni äitini kaulan ympäri, liittyä likemmäksi häneen ja suudella hänen rakasta kättänsä.

Lopulta olemme kuitenkin kaikki tavallamme "mykkiä eläimiä". Ainoa erotus, se, että koira ennemmin kuin me joutuu tälle hämmästyksen kannalle.

Näin on käynyt kaiken aikaa, jona olen ollut poissa! Sillä välin kuin minä päivästä päivään olen elänyt ilman huolta ja pelkoa; sillä välin kuin täti Henderson on hoitanut taloudentoimiansa, maanantaina antanut tehdä pyykkiä, tiistaina tryykätä, keskiviikkona pestä parhaat vierashuoneen, tuorstaina arkihuoneen, perjantaina puutarhasalin ja lauantaina juurta jaksain siivota kaikki paikat; sillä välin kuin täti Beauchamp aamuisin kesken vaatetuspuuhiansa on huvitellut sievistelevien vanhojen herrojensa kanssa ja iltaisin harjoitellut kortinlyöntiänsä, huolet ja murheet, tuska ja pelko on kalvaneet äitini elämänlankaa, eikä kukaan muu kuin ainoastaan Trusty ole sitä nähnyt! Uskollinen vanha koira on sen nähnyt — hänen murheellinen katsantonsa ja hänen hiljainen vinguntansa ilmoitti sen minulle tän'iltana, kun Jack lähti ulos jättäen oven auki, ja isäni, joka seurasi häntä, paiskasi sen kiinni. Ja minä olen voinut olla niin kauan poissa täältä! Mutta mikään mailmassa ei enää saa minua äitiäni heittämään.

Samana iltana.

Nämät sanat kirjoitettuani en kyennyt mitään sen enempää lisätä, vaan panin päiväkirjani kiinni ja hankein mennä maata peläten äitini käyvän levottomaksi minun tähteni, jos näkisi valkeata huoneestani. Mutta se oli jo liian myöhäistä. Minä kuulin hänen hiljaa käyvän kiinni ovenhakaan, ja ennenkuin olisin ennättänyt sammuttaa kynttiläni ja pyyhkiä kyyneleni, hän jo seiso vieressäni.

"Lapsi kultani," sanoi hän — käyttäen lausetapaa, joka on suloisia poikkeuksia hänen tavallisesta puheestansa, "lapsi kultani, sinä olet väsynyt ja sinun olisi jo aikaa pitänyt panna maata. Meidän tarvitsee palata takaisin vanhoihin kotitapoihimme."

"Todellakaan, äiti, minä en ole väsynyt," minä sanoin koettaen tehdä ääneni niin vakaaksi kuin mahdollista.

"Onko mikään, lapsi kultani, sinun poissa-ollessasi huolestuttanut?" kysyi hän.

"Ei, äiti, ei," minä sanoin, "kaikki ihmiset ovat oikein kilvalla koettaneet minua pahentaa."

"Pahentaa vanhalle kodillesi, Kitty?"

Hän oli nyt antanut minulle oikeuden itkeä, ja minä niiskutin ääneeni:

"Oi äiti, se ei ole muuta kuin ainoastaan levottomuutta sinun tähtesi. Sinä olet niin kalvea, sinulla on ollut huolia eikä kukaan ole ottanut siitä vaaria."

Hän oli liian vilpittön pyytääksensä minua tyhjillä tekosyillä lohduttaa. Hymyillen sanoi hän:

"Sinä yksinkö sen huomaitkin? No entä, jos olisin kaivannut sinua, kaivannut yöt päivät enkä koskaan tietänyt, mikä sinä minulle olit, ennenkuin olit poissa, eikö tuo voisi lohduttaa sinua, Kitty? Tuleeko meidän itkeä sitä, että kaikki taas on hyvin?"

"Minä en koskaan, äiti, sinua heitä, en koskaan, niin kauan kuin elän," minä kiihkeästi vakuutin.

"Niin kauan kuin kumpikin meistä elää, lapsi kultani," lausui hän lisäten hiljaa: "Jos se on Jumalan tahto eikä liian itsestä minulta."

Hänen sanansa rauhoittivat minua.

Vasta kun hän jo oli sulkenut oven, mutta palasi takaisin minua vielä kerta suutelemaan, hänen sanansa saivat toisen merkityksen.

"Niin kauan kuin kumpikin meistä elää."

Mutta nyt ne kajahtivat korvissani niinkuin kuolonkellot; minä vääntelin sinne tänne vuoteellani enkä saanut unta. Mieleeni muistui, etten ollut iltarukoustani tehnyt.

Oli ensimmäinen yö *kotia päästyäni*, sen saavutettuani, jota siitä saakka kuin heitin kalliin kotini, aamut illat, jopa useasti päivälläkin olin rukoillut, ja nyt minä ilman ainoatakaan kiitoksen sanaa Jumalaa kohtaan olin pannut maata!

Minä hämmästyin kiittämättömyyttäni, nousin ylös, panin päälleni ja laskin polvilleni akkunan ääreen täysikuun valossa, joka välähteli vanhojen jalavien latvoissa, kimelteli ruusupensaitten lehdillä ja murtuen kirkkaita akkunanruutuja vastaan sirotteli timantteja permannelle.

Se oli tätä, jota minä tarvitsin: rukousta ja ylistystä. Se teki minun hyvää jo samalla hetkellä kuin aloitin.

Eikä ihmettäkään! Rukous ei ole puhe, joka laantuu yksinäisyyteen. Raamattu sanoo, että kun huudamme Herraa, hän kallistaa laupiaat korvansa meidän puoleemme ja kuulee meitä niinkuin isä lapsiansa. Jumala kuulee meitä! Hän kuuli minua, kun tunnustin hänelle kiittämättömyyteni ja pelkoni. Hän kuuli minua, kun jätin kalliin äitini hänen haltuunsa!

Vaikka olin kiittämätönkin! Koko ajan Herra on valvonut äitiäni, ottanut vaarin hänen salaisimmista tarpeistansa ja isällisesti holhonnut häntä.

Ja hän pitää yhä edelleenkin huolta meistä, "*niinkauan kuin kumpikin meistä elää.*" Niin, kun lausuin nämätkin sanat hänen korvaansa, kuolonkellot eivät enää soineet minulle. "Niinkauan kun kumpikin meistä elää" — elää täällä maan päällä ensin, ja sitten kun meillä ei enää ole mitään huolia hänen päällensä sälytettävänä, hän kuitenkin pitää huolta meistä, jopa ijankaikkisesta ijankaikkiseen. — Minä tein väärin lausuessani, että kukaan ei ole ottanut vaaria äidistäni taikka huomannut, kuinka huonoksi hän on mennyt, sillä kun tati Beauchampin luona Ormond kadun varrella kohtasin Hugh'in, hän sanoi minulle, että äitini ei ollut terve.

Minä voin nyt ilman tuskaa ja kyyneliä mennä levolle.

* * * * *

Tänäpäni kaikki minusta tuntuu paljon toisemmalta kuin eilen.

Ensiksikin kallis äitini näyttää hiukan virkeämmältä; hän ei ole niin kalvea, ja hänen hymynsä on hilpeämpi.

Toiseksi minä taas olen toimittanut tavallisia pieniä aamu-askareitani; lypsänyt lehmiämme ja suuruksen edellä vienyt astiallisen uutta maitoa äidilleni. Rakkaan meren paljas näkeminen ja kuuleminen pani sydämeni hypähtämään ilosta niinkuin aallot tuolla silmiäni edessä, ja minä tunsin itseni niin onnelliseksi, kun taas sain katsella pitkin suurta, aavaa merenselkää, joka syvyydestä nosteli lukemattomia laineita, sillä välin kuin tuuli huutoi niitä vaahdolle, niin että lopulta olivat kuin ääretön joukko lumettuneita merilintuja.

Minun tuli niin hyvä olla, kun taas sain kuulla meren tuttavaa tyrskyä kallioita vastaan ja kuulla pakoveden hiljaista pulinaa, se kun kääri simpsukat liepeesensä ja kuljetti niitä muassaan kauas valkoiselta rannalta kallioin juuresta. Maa oli kylmähtänyt, härmä kirisi jalkojeni alla ja kallioilta tuleva tuuli puhalsi kalseaa, mutta ystävällistä aamutervehdystensä pääni ylitse. Kun sitten istuin tuulen suojassa jakkarallani, rakas vanha Daisy katseli minua isoilla, äidillisillä silmillänsä omituisella, tyvenellä ja ystävällisellä tavallaan myönnyttäen minulle oikeuden siinä istua. Niin koko mykkä luonto tervehti minua kotia palanneeksi.

Ja kolmanneksi minulla on ollut riita Bettyn kanssa, joka tällä tavalla on lausunut minua tervetulleeksi ja oikeutetuksi astumaan takaisin entisiin oloihini.

Minä olin ottanut maidon ja lähtenyt ylös äitini luo, mutta ihmeekseni en tavannut häntä omasta pienestä kammioistaan portinvajan päältä; hän ei vielä ollut liikkeellä.

"Minusta tuntuu," sanoi hän, "kuin maito enemmän vahvistaisi minua maaten, enkä minä luullut sinun nousevan niin varhain matkasta tultuasi. Aamut ovat välisti kylmäkulpeita," jatkoi hän ikäänkuin poistaaksensa sitä levottomuutta, jonka hän taisi lukea silmistäni, "mutta kun tulee kevät, tahdomme taas pitää pieniä aamupakinoitamme tuolla ylhäällä."

Minä koetin katsella asiaa yhtä tyvenesti kuin äitini, mutta hänet heitettyäni en voinut hillitä haluani ilmoittaa huoltani jollekin ihmiselle. Isäni oli jo ulkona kedolla, Jack vielä vuoteellaan, ja koska Betty paitsi heitä oli talon ainoa inhimillinen olento, minun ei ollut muuta neuvoa kuin pujahtaa

maito huoneeseen, missä Betty oli voita kirnuamassa.

Akkunat olivat auki, auringon säteet tunkivat sisälle taajan lehdistön välistä, ja aamutuuli, joka myöskin luikasti huoneeseen, nosti pieniä kareita äsken kuoritun maidon pinnalle, samalla kuin vielä pitelemätön maito paksu keltainen ja herkullinen kerma päällä palautti muistooni ne lukemattomat pienet juhla-atrasiat, joita minä ja Jack lapsena olimme siellä nauttineet. Tämä kaikki kokonaisuudessaan oli ihastuttava viileyden, vihannuuden, kerman ja lapsuuden muistojen ilmapiiri, ja minä tunsin itseni nyt Bettyn rinnalla yhtä paljon lapseksi, kuin koska me molemmat, Jack ja minä, nöyrinä anojina seisomme hänen edessänsä, hänen, joka oli maito huoneen kuningatar, kaiken herkullisen ja hyvän jakaja, ja me itse tuskin olimme sen mittaisiksi kasvaneet, että varpaisiltamme yletyimme noihin viehättäviin maito-astioihin kurkistamaan.

Betty seiso i akkunaan päin kääntyneenä vanuttaen kaikella halulla voitansa ja hyräillen pitkäveteistä nuottia, jolla oli yhtä vähän alkua ja loppua kuin puron yksijonoisella solinalla. Hän ei huomannut minua, ennenkuin seiso i varsin hänen vieress änsä ja sanoin:

"Oi Betty, miks'ei ollut ketään, joka olisi ilmoittanut sen minulle? Eikö kukaan ole havainnut, että äitini on kipeä?"

Se oli varomaton alku. Betty näytti ottavan sen loukkaukseksi.

Hetken aikaan hän ei puhunut mitään; sitten vastasi hän kuivakiskoisesti ja kuten näytti työhönsä kovin kiintyneenä: "Muutamat ihmiset luulevat, ettei mitään nähdä, sentähden ettei asioita huudeta kadunkulmissa. Muutamat, varsinkin nuoret ihmiset päättävät, ettei kukaan muu näe mitään paitsi he itse."

"Te tiedätte, Betty, mitä minä tarkoitan," minä sanoin. "Kuinka kauan aikaa on sitten kuin äitini ei ole jaksanut nousta ylös maitoansa juomaan? Ja miks'ei kukaan ole siitä minulle kirjoittanut?"

"Miks'ei kukaan ole kirjoittanut, mrs Kitty, sitä en voi sanoa," hän vastasi. "Miks'en itse ole sitä tehnyt, on yhtä selvä asia, kuin ettei koira puhu."

Ja niin hän yhä edelleen näppärästi ja mukavasti niinkuin ainakin vanutteli voitansa pieniksi sieviksi kappaleiksi, juuri, kuin olisi ollut erinomaisen tärkeää saada niitä ihan yhdenlaisiksi ja puheen aineena sitä vastaan peräti mitätön asia.

Minä olin tietysti tämmöisessä riidassa peräti allakäden. Naisella, jolla on sormet kiinni jossakin käsityössä, on riidan alkaessa aina edullinen asema työttömän suhteen. Riita-asiaa sopii silloin aina käyttää huolettomalla tavalla, ikään kuin sivuttamalla ja käsillä olevaa tointa paljon halvempana. Betty oli ilman sitä keskellä valtakuntaansa, kun minä sitä vastaan seiso i siellä ainoastaan nurkkavieraana, joka tunkee toisen alalle.

Ainoa neuvoni oli antaa hänen nähdä, etten ollenkaan ollut mikään riiteliä, vaan ainoastaan nöyrä anoja, ja minä tiesin hyvin, että kun hän nuhteillansa vaan oli saanut oman asemansa turvatuksi, hänen uskollinen sydämensä kerrassaan avaisi koko suosionsa ja myötä-tuntoisuutensa aarteeseen.

Kyönelet, jotka olivat ääneni tukahduttaa, tulivat minulle avuksi lausuessani:

"Betty, minä tiedän, että te rakastatte äitiäni melkein yhtä paljon kuin minä. Sanokaat minulle sentähden, onko äitini todellakin niin kipeä, kuin hän näyttää, eikö siihen voi mitään tehdä?"

Kun Betty oli pannut viimeisen voikappaleen valkoiselle vadille, hän rupesi kuivaamaan käsiänsä käsivaatteeseen, joka riippui oven takana, ja lausui:

"Minä tahdon sanoa teille, kuinka tämän on, mrs Kitty. Minä luulen, että missis'istä tehdään pakanallinen epäjumala, ja Herra ei tahdo sitä sillä tavalla." Ja käsivaate kulki huomaamatta Bettyn kasvojen yli.

"Tehdä äitini pakanalliseksi epäjumalaksi," minä sanoin, "mitä sillä tarkoitatte, Betty?"

"Mitä sillä tarkoitan, Kitty, on tämä: Minä olen käynyt kuulemassa pappia, jota muut papit eivät tahdo kärsiä, sitä, joka muutti lankoni lakeaksi kuin lammas, ja hän sanoi, että kaikki luonnostamme olemme epäjumalan palvelioita emmekä ensinkään parempia kuin pakanat, ellemme ole oppineet Jumalaa rakastamaan."

"Ja sitten hän selitteli, mitkä epäjumalamme ovat. Alusta minä luulin meidän pääsevän varsin helpolla, sillä hän puhui rikkaista, jotka jumaloitsevat tavaroitansa, ja minä ajattelin vanhaa saituria Falmouth'issa, joka joka ilta lukee rahojansa; ja sitten hän puhui niistä, jotka jumaloitsevat maitansa ja tilustuksiansa, ja silloin minä ajattelin olevan kysymyksessä kartanonhaltia, meidän naapurimme, joka

ei tahdo suoda masterille tuota pikku maatilkkaa, joka on meidän tilustustemme rajalla, ja jossa Trustyalla olisi niin hyvä syötinmaa; vielä puhui hän turhamaisista nuorista tytöistä, jotka tekevät itsellensä jumalia rihmoistansa ja korennuksistansa, ja minä katselin ympärilläni nähdäkseni, miltä se maistuisi. Mutta sitten hän puhui aviomiehistä ja vaimoista, jotka tekevät itsellensä epäjumalia toinen toisistansa, isistä ja äideistä, jotka jumaloitsevat lapsiansa, ja silloin minä ajattelin teitä kaikkia, mrs Kitty, ja olisin suonut, että master ja missis ja te, lapset, olisitte olleet siellä kuulemassa, joka varmaankin olisi tehnyt teille kaikille hyvää. Sillä näettekö, master tekee itsellensä epäjumalan teistä, mrs Kitty, ja missis ei ole paljoa parempi, vaikka hän tekee sitä salaa hän, jopa itse tietämättänsäkin. Ja te, mrs Kitty, ajattelette, ettei kukaan voi katsoa missis'iä paitsi te itse."

Saarnallaan omaa-tuntoansa kevenettyänsä Betty oli raivannut tietä sääliväisyydellensä, ja istui nyt penkille, pyyhkäisi silmiänsä esiliinallaan ja sanoi puolittain jyrkästi, puolittain lempeästi:

"Muuten minä en juuri usko, että teidän tarvitsee missis'iä murhettia. Minun päättääkseni hän on ikävöinyt teitä, mrs Kitty, ja nyt kun hän on saanut teidät takaisin, elämäkin palaa takaisin, juuri kuin kalalle, joka heitetään takaisin veteen — se on, ellette puolestanne rupee tekemään hänestä epäjumalaa ja itkuisilla silmillä ota vaaria pienimmistä vivahduksista hänen kasvoissaan ja niin sokealla rakkaudellanne auta häntä suorinta tietä taivaasen, joka minun luulteni voi tapahtua aivan helposti rakkaan missis'in suhteen. Sillä että hän on valmis toiseen mailmaan siirtymään, sitä ei kukaan voi kieltää. Mutta mitä siihen tulee," jatkoi Betty, "ettei missis nouse peräti varhain, siitä ainoastaan sopii olla kiitollinen. Minä se olin, joka sain hänet siihen, ja minä soisin, ettei kukaan ottaisi häntä siitä kääntääksensä. Muutamat ihmiset näyttävät uskovan, että heikko köysi vahvistuu siitä, että sitä venytetään niin pitkäksi kuin mahdollista, mutta minun luuloni on, että se sillä tavalla paljon pikemmin katkee."

Bettyn ajatus äitini terveyden tilasta lohdutti minua suuresti. Se näytti siirtävän asian epämääräisen, äärettömän ja auttamattoman alalta määrätyksi, mutta kuitenkin voitettavaksi ja helpoksi vaaraksi, jota hellillä ja rakkailla huolilla kävi poistaminen. Minun rupesi nyt tekemään mieli kuulla vähän enemmän Bettyn havainnoista metodistain suhteen, ja minä sanoin:

"Jos asian oikein ymmärrän, pappi ei siis puhunut mitään joka erittäin miellytti teitä, Betty, vai kuinka?"

"Miellyttikö? Ei suinkaan, mrs Kitty, yhtä vähän kuin raippa miellyttää hullua, ja hullu minä olin, kuin menin vaikka missis varotti minua."

"Se ei siis ollut hyvää mitä hän puhui?"

"Sitä en tahdo sanoa, mutta minä en siitä pitänyt, ja minun tekisi juuri mieli tietää, kuka voisi pitää siitä, että hänen täytyy istua jalkapuussa koko seurakunnan edessä kivitettynä ja lokaan tahrittuna, ja että häntä isketään juuri siihen, missä kipeimmin sattuu."

"Kuinka niin, Betty?" minä kysyin.

Hämmästyksekseni Betty nyt rupesi änkyttämään ja purskahti katkerasti itkemään. Minä en koskaan ennen ollut hänessä mitään muuta tunteen merkkiä havainnut, kuin että ääni korkeintaankin oli hiukan vapissut ja käsi äkkiä pyyhkäissyt silmiä. Hän häpesi tavallisesti kyyneliänsä niinkuin koulupoika, mutta nyt hän itkeä niiskutti, ja hetken aikaa kului, ennenkuin hän taas sai puhutuksi.

"Mrs Kitty," sanoi hän, "juuri kuin ajattelin, kehenkä hän sen jälkeen ryhtyisi, ja hymyilin itsekseni nähdessäni, kuinka nuo houkkio-raukat yltä-ylpäälläni niiskuttivat ja menivät tainnoksiin, tulipa äkkiä sana, joka nuolen tavalla tunki sydämeni pohjaan, ja siinä seisoin nyt väännellen itseäni niinkuin kala ongessa, sillä välin kuin pappi yhä vaan ajoi sitä syvemmälle, jopa yhtä levollisesti ja varovasti, kuin kysymyksessä olisi ollut hakata naula oikeaan paikkaan puunkappaleeseen, jota ei kuitenkaan tahdo rikkoa. Minä olisin voinut lyödä hänet kuoliaksi, mrs, Kitty, mutta siinä minä seisoin avutoinna niinkuin lävistetty mato."

"Mutta mitä hän sitten sanoi, Betty?"

"Mitä hän sanoi? — niin, mrs Kitty, hän antoi minun tuta, etten ollut parempi kuin tavallinen pakana, ja että epäjumalat, joita olin Jumalan edestä palvellut, olivat semmoisia kappaleita, joita julmin indiaani olisi hävennyt."

"Mitkä ne olivat, Betty?"

"Mitkä muut kuin juuri maitohuoneeni ja kyökkinen ja minä itse," sanoi hän, "juuri nämät somat voikappaleet, jotka minun mielestäni välttämättömästi ovat paremmat kuin kaikki muut koko mailmassa, ja tämä kivilaattia, johon yhtä vähän olen tahtonut mitään jalan jälkeä, kuin jos

kysymyksessä olisi ollut kuninkaan oma astin-lauta."

"Pappi ei ainakaan maininnut voikappaleita eikä kivilaattia?" minä kysyin.

"Ei varsin suorilla sanoilla, mutta kyllä minä hyvin ymmärsin, mitä hän tarkoitti, ja päälliseksi vielä kaikki harmi, jota olen tuntenut, kun master Jack ja te, mrs Kitty, olette mieltäni pahentaneet, ja vanha Roger parka sitten ja hänen likaiset kenkensä ja paljon muuta."

"Mutta, Betty," minä virkahdin, "sekä minä että Jack ja Roger olemme todellakin useasti olleet kiusalliset ja tehneet väärin, ja kyökki ja maito huone ovat juuri ne paikat, jotka Jumala on määrännyt teille vaikutus-piiriksi; niistä teidän sentähden tuleekin pitää huolta."

"Mitä auttaakaan vastustaminen, mrs Kitty," sanoi Betty toivottomasti päätänsä pudistaen. "Minä en suinkaan tahdo sanoa, että Roger on mikään pyhimys, ja vaikka itsekin olisin semmoinen, en kuitenkaan voisi väittää, ettei Roger useasti käytä itseänsä tyhmästi, ja ettei asiat meillä mene hullusti toisinaan."

"Olen kyllä tuhat kerrat mitä suurimmalla tarkkuudella koettanut harkita ja tutkia, enkä voisi keksiä mitään otollista syytä suuttumukseeni ja mitään oikeutta kiinnittää sydämeni niihin toimiin, jotka Kaikkivaltias on määrännyt minulle, mutta se ei auta, haava pysyy haavana, ja sanat istuvat siinä kuin naulat ja ei auta, mrs Kitty, minä olen vaivainen, syntinen ihminen, se on täysi tosi, ja minä en pääse siitä mihinkään."

"Mutta, Betty," minä sanoin, "ettekö käyneet siellä uudestaan jotakin lohdutusta etsimässä?"

"Sen tein," sanoi hän, "vaikka minulla oli varsin vähän taikka ei mitään toivoa. Puhuessaan hän kaiken aikaa tarkasti minua, niinkuin hän olisi tahtonut tunkea lävitseni katseellansa, mutta minä en kertaakaan silmiäni räpähtänyt, vaan katselin rohkeasti kovalla otsalla häneen takaisin, sanoen sydämessäni: 'Sinä olet yhden kerran saanut minut kiinni, mutta älä koetakaan toistamiseen.' Mutta kun hän oli lopettanut, ja minä olin kotimatalla, olipa juuri kuin jokin alati olisi vetänyt minua takaisin, aivan niinkuin koi vetääntyy valkeata kohden. Minä menin sentähden vieläkin kerran, ja siellä oli suuri joukko ihmisiä vuorikaivoksista ja kalapaikoista, ja minä näin erään miehen, joka seisoi siellä ja puhui heille. Mutta tällä kertaa se ei ollutkaan pappi, joka muutti lankoni lakeaksi kuin lammas, mr Wesley, vaan toinen, iso, pitkä mies Yorkshirestä, joka olisi voinut lyödä maahan minkä Cornwallin nyrkkitaistelian tahansa. Ensin minä luulin hänen puhuvan vierasta kieltä, mutta sitten rupesin ymmärtämään häntä ja huomasin silloin, että hän oli vielä pahempi kuin pappi. Tämä ajoi nauvoja sydämeen ja antoi niitten jäädä sinne istumaan, kuinka ikinä itseänsä käänteli ja väntelikin; mutta Yorkshiren mies nakutteli ja hakkasi ihmistä niinkauan, ettei ollut yhtäkään eheää paikkaa kiireestä kantapäähän asti. Leveällä kielellään hän antoi minut ymmärtää, että kaikki mitä siihen asti koko elinkautenani olin ajatellut, puhunut ja tehnyt, oli sulaa vääryyttä ja jopa siihen päivään asti, joka tänäpäpä oli. Ja siinäpä kaikki, mitä minä voitin, kun en totellut missis'ia."

"Mutta, Betty," minä sanoin, "onpa lohdutusta, onpa voidetta tuommoisiinkin haavoihin; eihän se ollutkaan kaikki, mitä saarnaajat puhuivat."

"Ei, ei," virkahti Betty surullisesti, "ihmiset kehuvat heidän puhuvan ihmeellisen suloisesti Vapahtajastamme, hänen kärsimisestänsä ja armeliaisuudestansa. Mutta sen minä tiedän, että minulle kaikki tyyni on käynyt sapeksi. Puhutaan sokerin muuttuvan etikaksi, kun ihminen on sisältä kipeä, ja niin minä arvaan, että suloisimmatkin sanat, joita ihminen taikka enkeli voi lausua, minulle tulevat karvaaksi, niinkauan kuin sydämeni on katkera. Niin, mikä tekee minun pahemmaksi kuin julmia indiaani, on juuri Vapahtajamme armeliaisuus, ja mitä hän on kärsinyt minun tähteni, sillä indiaani ei tuosta tiedä mitään, mutta minä, minäpä tiedän kaikki tyyni."

"Mutta Betty," minä sanoin, "onpa jotakin, joka sanotaan rukoukseksi; osaattehan rukoilla?"

"Luulin kyllä osaavani, mrs Kitty," sanoi Betty, "siksi kuin rupesin oikein koettamaan. Kaiken aikani olen joka ilta lukenut 'Isä-meidän' rukouksen ja sunnuntaisin uskontunnustuksen ja Jumalan kymmenen kääskysanaa. Mutta kun tunsin itseni olevan hädässä ja avun tarpeessa ja koetin ruveta rukoilemaan, se ei tahtonut minulta oikein menestyä. Ja jos rukoilen rukouksen, onpa niinkuin ei olisi ketään, joka tahtois ottaa siitä vaarin."

"Betty," minä sanoin, "näyttää siltä, kuin todellakin yhtä vähän kuin indiaani tuntisitte Jumalan laupeutta. Te puhutte, niinkuin olisitte yksinänne kaikessa murheessanne, ja tämä kuitenkin ainoastaan on keppi ja sauva, jota Herra käyttää teitä kotia saattaaksensa."

"Kenties, mrs Kitty, mutta katsokaat, minä en voi. Minä tunnen ainoastaan iskut ja haavat, ja ne kiusaavat minua niin, että tuskin ollenkaan voin kärsiä Rogeria ja master Jackia, ja kun kovalle käy, ei juuri missis'ia ja masteria ja teitä itseäkään, mrs Kitty. Minä tuskin voin kärsiä yhtään ainoata olentoa

ja meninpä muutama päivä sitten niin pitkälle, että pesinrievulla hutkaisin Trustyä — tuota mykkää, harmitonta eläintä. Mutta hän ymmärsi, että minä en tarkoittanut mitään pahaa, sillä seuraavassa silmänräpäyksessä hän jo tulla hiipi kättäni nuoleskelemaan."

"Oi Betty," minä sanoin, "eläinparat ymmärtävät paremmin meitä, kuin me ymmärrämme Jumalaa. He luottavat meihin."

"Sen heidän kyllä sopii tehdä, mrs Kitty, sillä he eivät ole koskaan syntiä tehneet. Kissan on kyllä tapana varastaa maitoa, ja koira-houkka kaappaa joskus itsellensä jonkun luun, mutta Kaikkivaltias on tehnyt heidät semmoisiksi, ja sitten me tulemme ja sekoitamme heitä lajeillamme omasta ja toisten omaisuudesta, joita he tietysti eivät ollenkaan ymmärrä. Se kuuluu heidän luontoonsa. Mutta se ei suinkaan ollut Luojan tarkoituksena, että me upottaisimme sielumme voipytyihin ja maito-astioihin, unhottaisimme hänet ja kävisimme vihan vimmassa likapilkusta kyökin laattialla. Ja ennenkuin tämä saadaan suoritetuksi, minä puolestani en voi tuntea mitään halua Kaikkivaltiaista ajatella."

"Mutta tulipa Vapahtajamme tänne alas juuri kaikkia suorittamaan," minä sanoin. "Tulipa hän ottamaan pois syntimme itsensä alttiiksi antamalla."

"Niin kyllä, mrs Kitty, se on aivan totta; mutta minun ei ole asiat suoritettuna, ei," hän virkahti.

Hän nousi ylös, pyyhkäisi silmiänsä ja meni kyökkiin suurusta laittamaan. Mutta ennenkuin rasvan kirinä riehtilässä hämmensi hänen äänensä, hän vielä kääntyi minuun lausuen erin-omaisella leppeydellä:

"Teidän on hyvä tarkoitus, mrs Kitty; mutta minä en tiedä, kuinka tulin teitä huolettaneeksi murheitani ilmoittamalla. Eipä ole odottamistakaan, että nuori tyttö kuin te tuommoisia ymmärtäisi. Mutta teidän oli niin hyvä tarkoitus, niin hyvä tarkoitus, älkää nyt vaan menkö puhumaan sanaakaan, joka voisi häiritä missis'iä, ja älkää itse pelätkö, sillä hän kyllä toipuu, nyt kun on saanut teidät kotia — ellette vaan tahdo tehdä hänestä epäjumalaa, josta pappi meitä varotti. Ja paitsi sitä minä sanon, etten koskaan ole nähnyt minkään menestyvän paremmin sentähden, että sitä ruvetaan murhettimaan ja tuskailemaan. Kalua ei voi parantaa, ennenkuin se menee rikki, ja jos teillä on sata kalua, voitte olla varma siitä, että ne menevät rikki juuri semmoisista kohdista, mistä niitä on vaikein parantaa. Kaikki käy enimmästään hullusti, mutta sitä ei tietääkseni voi ennakolta auttaa."

Bettyn johtopäätökset olivat vähän omituisia, mutta hänen ennustuksensa näyttävät käyvän toteen, sillä hänen kehoittavat sanansa äitini suhteen kevensivät sydäntäti, ja sen keventyminen näyttää keventävän äitinikin mieltä.

Kasvojen tuskallinen katsanto on kadonnut, jospa ei vaaleuskaan. Mutta valitettavasti en voi sanoa, että kaikki on hyvin isäni ja Jackin välillä.

Tän'aamuna heillä taas oli noita sanariitoja, joita äitini ja minä niin suuresti pelkäämme.

Me kolmen olimme jo päässeet suurukselta, ja isäni suututteli parhaallaan Jackin poissa-oloa, kun tämä itse tuli sisään ja kaikkia yhteisesti tervehdettyänsä keveällä, huolettomalla tavallaan paiskasi itsensä pöydän ääreen ja rupesi leikittelemään kotopanoisen oluen, leivän ja juuston kanssa näyttäen jotenkin voipuneelta ja haukotuksiansa hilliten.

"Väsyksissä edellisen illan työstä, minä arvaan," sanoi isäni, alkaen niinkuin tavallista kohteliaalla sanalla. "Kun nuoret kaarestavat puoli-yöhän, vanhain täytyy tehdä työtä heidän edestänsä, sillä välin kuin aamulla nukkuvat."

"Luulenpa viipyneeni vähän kauan ulkona eilen illalla," sanoi Jack koettaen itseänsä hiukan puollustaa.

"Ja hyvässä seurassa, nuori herra!" sanoi isäni. "Se oli varsin viehättävä iltalaulu jonka nuoret seurakumppanit eritessään tarjosivat meille. Vähän harjoittelemista ja ainoastaan pientä epävakaisuutta äänessä."

"Minä en ollut päissäni," sanoi Jack jyrkästi.

"Sitä en ole sanonutkaan," virkahti isäni, "minä puhuin seurasta enkä iloista. Gentlemani juokoon joskus tilkan vertaistensa kanssa, mutta minun poikani ei enempää kuin kukaan muukaan, jolla on Trevelyenin nimi, koskaan minun luvallani tule pitämään tuttavuutta kurjien houkkioin kanssa, jotka juopuvat huonosta oluesta."

"On kyllä ero oluella ja klaretilla, sir," sanoi Jack käänneen olutlasiansa, samalla kuin hän silmäili sitä pientä viini pulloa, joka aina pantiin isäni eteen. Hän tottui siihen, äitini sanoo, Flandernissa sotaväessä ollessaan eikä nyt voi olla sitä paitsi; jos se tuleekin vähän maksamaan, me sen verosta

säästämme muissa asioissa.

"On ero teillä ja minulla, nuori herra," sanoi isäni lakaten pistelemästä ja karkaisten sanansa muutamilla noista väkilauseista, joita äitini sanoo hänen myöskin oppineen Flandernissa sodan aikana.

"Minä tahdon ilmoittaa teille, etten ai'o maksaa useampia rätinkejä noihin pikkukapakkoihin, joissa näette hyväksi seurustella jos mimmoistenkin heittiöin kanssa kaupungista ja sen lähisyydestä."

"Minäkin pitäisin enemmän paremmasta seurasta, sir," sanoi Jack, "mutta minulla ei ole tilaa valita. Minulla ei ole hevosia metsästystä varten eikä hienoja vaatteita hienoa seuraa varten, ellen juuri tahtois ruveta ystävytyteen naapurimme, kartanon-isännän kanssa, joka joka ilta talutetaan maata väsyneenä parhaan klaretin vaikutuksesta."

"Pois pöydästä, sir," huudahti isäni, "jolllette voi olla minua loukkaamatta."

Sanaakaan lausumatta nousi Jack ylös viskaten leipänsä loput Trustylle; mutta ennenkuin hän lähti huoneesta, kääntyi hän takaisin ja otti kirsikanpunaisen rihman taskustansa sanoen ostaneensa sen markkinoilta minulle lahjaksi.

"Onko se myöskin maksettu, sir?" sanoi isäni hillityn vihan äänellä.

"Minulla ei osannut olla pientä rahaa muassani," sanoi Jack, "mutta Hugh Spencer sattui olemaan varsin lähellä, ja hän lainasi minulle, mitä tarvitsin."

"Kukaan omaisistani ei saa varastettua kalua kantaa," sanoi isäni, otti rihman ja heitti sen tuleen.

Tästä Jack suuttui ja syöksi pois huoneesta, mutta isäni viha näytti laimenevan; ja kun hän näki kyyneliä silmissäni, hän hellästi silitteli hiuksiani lausuen, että niitten ruskeat kiharat olivat paremmat kuin kaikki kirsikanpunaiset repaleet mailmassa.

"Se ei ole rihman tähden, isä," minä sanoin.

"No, mintähden sitten?" hän kysyi.

"Sinun tähtesi, isä, ja Jackin," minä sanoin.

"Kenties olin liian kova poikaa vastaan," sanoi hän. "Nuoret ovat nuoria."

"Se ei ollut sitä, jota minä tarkoitin," minä sanoin, sillä minä tunsin, että minun tuli puhua, koska äitini itki, ja isäni, niin paljon kuin hän häntä rakastaakin, ei kuitenkaan koskaan salli yhtään sanaa hänen suustansa.

"Se ei ole tämä, joka minua huolettaa," minä sanoin, "vaan se, että vaikka sinä aina olet oikeassa ja Jack väärässä, sinä kuitenkin annat hänen uskoa, että asia on päin-vastoin, hän kun itse on niin tyven, mutta kiihoittaa sinua vihaan."

"Oikeinpa oivallista kasvatusta annatte lapsillenne, rouvani," sanoi isäni kääntyen äitini puoleen. "Poikanne kiivastuttaa minua, vanha hupsu kuin olenkin, ja tyttärenne pitää minulle nuhdesaarnan."

Mutta hän ei ollenkaan ollut äitiini taikka minuun suuttunut.

Ja päivällisellä oltaessa hän jalomielisenä ja ritarillisena kuin ainakin kurotti Jackille kättä ja sanoi:

"Kenties olin liian kuva sinua vastaan tän'aamuna, poikani. Sinulla oli kuitenkin hyvä tarkoitus, kun ostit rihman sisarellesi."

Mutta tuo ei ollenkaan ollut, mitä minä olisin suonut. Jack pääsi asiasta itsetyytyväisenä voittajana ja luuli tehneensä varsin jalon työn, kun minulle oli ostanut rihman Hugh Spencerin rahalla, jota hän tietysti nyt kun rihma oli poltettu, ei koskaan ajattelisi maksaaksensa.

Ja Jack on niin rakastettava, että kun minä torun häntä, kaikki tavallisesti häättyy leikiksi; kun isäni taikka Betty nuhtelee häntä, he lopulta aina itse joutuvat väärään ja luulevat itsensä velvollisiksi pyytämään hältä anteeksi, ja kun äitini lempeällä tavallaan oikaisee häntä, hän itse tekee lopun asiasta luulottaen äitiäni, että hän juuri on kääntää uutta lehteä, ja että hän, jo ennenkuin äitini sanoi ajatuksensa siitä, on ollut aikeissa sitä tehdä.

Mutta tuo uusi lehti ei sisällä mitään muuta kuin vanhakaan, ja sydämeni vapisee ajattellessani, kuinka tämä kaikki vihdoon päättyy. Minusta tuntuu niinkuin ihmiset ainoastaan sattumuksesta harvoin pääsisivät oikeaan satamaan.

Minä tahtoisin mielelläni tietää, onko ollut ketään, joka päivästä päivään varsin tsemälleen on piispa Taylerin sääntöjä noudattanut. Eikä hän kenties juuri sitä tarkoittanutkaan. Minun tapahtuu usein, että yksi ainoa "jumalaisuudenharjoitus" ottaa koko sen ajan, joka olisi kaikkiin seitsemään pantava. Niin tapahtuu esim. joku aamu, että minä en voi muuta kuin ainoastaan iloita ajatellessani, kuinka hyvä Jumalani ja Vapahtajani on, sekä kiittää häntä kaikesta hänen hyvydestänsä ja laupeudestansa. Toisella kertaa minä olen kokonaan lannistunut ajatellessani omaa heikkouttani ja synnillisyyttäni sekä kaikkea sitä, mitä minä ajattelen, puhun ja teen väärin. Juuri tän'aamuna minä en voinut muuta kuin ainoastaan rukoilla Jackin edetä. Minä olen niin levoton hänen puolestansa, ja mahdotonta on olla häntä hellästi rakastamatta yksin kalliin äitimmekin tähden, joka pitää hänestä niin paljon, ja jonka silmäteränä hän on.

Minä tahtoisin mielelläni tietää, onko äitini varsin oikeassa erään asian suhteen. Hän näyttää uskovan, että vaimo on luotu kärsivällisyydellä kestämaan ja kantamaan kaikki, mitä mies tieteen taikka tietämättänsä tahtoo panna hänen päällensä. Mutta minä luulen, että meidän tulisi koettaa miesten itsekkäisyyttä ja malttamattomuutta meitä kohtaan estää, jo senkin tähden, että siitä on heille itselle yhtä suurta vahinkoa kuin meillekin.

Mutta onko minun lupa niin paljon katsoa raiskaa veljeni silmässä? Tarkoittaako Herra, että olisimme sokeat niitten virheille, joita rakastamme, taikka joll'emme ole sokeat, että ummistaisimme silmämme ja sanoisimme: "Minä en tahdo nähdä." Sitä en voi uskoa, sillä se olisi petosta, ja sen tiedämme, että Herran edessä kaikki petos on kauhistus. Minä luulen Jumalan tarkoittavan, että alati rakastaisimme huolimatta siitä, mitä näemme. Kuinka voimme auttaa toinen toistamme, ellemme näe, missä apua tarvitaan. Meidän ei tule nähdä paljastaaksemme, vaan peittääksemme, ei tuomitaksemme, vaan auttaaksemme.

Rakkaus ei ole sokea, minä olen varma siitä, sillä totinen rakkaus elää ja hengittää ja pitää olentoansa totuudessa.

Se on luonnollisen rakkautemme itsekkäisyys, joka on sokea, se on intohimoinen rakkaus, joka sanoo: "Tämä on minun, sentähden tahdon katsoa sen hyväksi ja julistan jokaisen valhetteliaksi, joka ei sitä myönnytä."

Mutta Jumala on rakkaus. Hän on myöskin totuus, ja Hän sanoo meille: "Te ette ole ilman syntiä; mutta te olette ilman hyvyttä ja kauneutta, minä olen kuitenkin armahtanut teitä — juuri sentähden, että olette synnillä saastutetut ja kadotetut; minä olen lunastanut teidät, ja minä tahdon tulla teille avuksi!" Emmekö siis mekin heikkoudessamme ja niin paljon kuin voimme, koettaisi olla Hänen kaltaisiansa ja tehdä niinkuin Hän?

Viime kokeeni ottaa raiska veljeni silmästä ei tosin ole ensinkään onnistunut, ellei juuri siinä, että se selkeämmin on osoittanut minulle malan omassani.

Kuitenkin olin kirjoittanut niinkuin eilen illalla kirjoitin, minusta tän'aamuna oli kuin en tekisi oikein eikä sisaren tavalla, ellen sanoisi hänelle, mitä olen ajatellut.

Jack oli porsaita katsomassa; isäni kulki Rogerin kanssa auran perässä; kyntöhärkien ukittaminen kuului selkeästi koko laaksossa; äitini istui neulostyönsä ääressä jokapäiväisessä kokoushuoneessamme, minä ja Jack olimme kyökissä, missä avoimen akkunan edessä perkasin kaaliksia, sillä välin kuin Jack kirkasteli uuden pyssyn rautoja, jonka olin tuonut hänelle muassani Lontoosta. Tilaisuus näytti sopivalta, ja minä rohkenin lausua: "Jack, sinä et saa suuttua minuun, jos pyydän sinun ensi tilassa maksamaan Hugh'ille tuo kirsikanpunainen rihma. Tottapa sinä sen teet?"

"Kuinka voitkaan vaivata päätäsi tuommoisilla turhilla, Kitty?" sanoi Jack. "Sitä ei ollut kuin ainoastaan muutama penssi; josta ystävien ja nuorten gentlemanien välillä ei kehtaa puhuaakaan."

"Mutta olihan se lainaa," minä sanoin, "ja velka on velka, siksi kuin se tulee maksetuksi:" — "No, maksakoon sitten isämme," sanoi Jack nauraen; "talo on hänen. Taikka maksa itse, Kitty, koska olet niin turhan-tyykä."

"Sen tekisin kernaasti, Jack," minä sanoin, "mutta minä en mielelläni tahtoisin siitä Hugh'in kanssa puhua."

"Enkä liioin minäkään," sanoi Jack jyrkästi.

"Mutta velka on *sinun*," minä sanoin.

"Kitty," virkahti Jack, "sinusta tulee ennen pitkää ikävimpiä ihmisiä, joita olen tuntenut. Se on

jonkunlaista hulluuden merkkiä, kun pikku asiat rupeevat aivoja vaivaamaan. Sinun tarvitsee todellakin olla varullasi."

"Mutta kuinka paljon sitä oli?" minä itsepintaisesti kysyin. "Minä voisin antaa sinulle rahan, ja sinä saisit maksaa Hugh'in."

"Sinun sopii antaa minulle kuinka paljon rahaa tahdot," vastasi Jack, "minä en ole niin ylpeä, etten olisi kiitollinen vähästäkin. Mutta Hugh'ia minä en maksa, enpä niinkään. Paljas viittaaminen tuommoisiin asioihin olisi alentava. Ja ilman sitä," jatkoi hän, "Hugh on saituri eikä sentähden ansaitsekaan sen parempaa. Minä pyysin häneltä muutama päivä sitten viisi guineaa lainaksi eikä hän sanonut antavansa. Hänen turhamaisuutensa on todellakin ilettävä."

Minä tunsin kiivastuvani, ja minä sanoin: "Minun päättääkseni turhamaisuus seisoo lainan *pyytämises*sä eikä sen *kieltämises*sä."

"Sinä olet aina valmis kääntymään minua vastaan," sanoi Jack, "mutta sinun sopii katsoa raamattuun, eikä siellä puhuta tarpeeksi velvollisuudesta auttaa lähimmäistä lainalla, jopa silloinkin, kun ei voi odottaa lainaa takaisin saavansa. Publikanien tapaista on lainata rahaa takaisin-saantia varten. Ja kieltää lähimmäiseltä lainaa on vielä pahempi, se on mitä fariseukset ja ulkokullatut tekevät. Avoin sydän ja avoin käsi, kas siinä se josta minä pidän, ja jota minä itse, kun tulen rikkaaksi, tahdon noudattaa. Voikos uskoa, että minä olisin sulkenut kukkaroni Hugh'ilta, jos hän olisi ollut rahan tarpeessa, ja minulla olisi ollut jotakin hänelle lainata?"

"Jack," minä sanoin, "Hugh ei ole mikään publikani eikä fariseus, sen sinä tiedät yhtä hyvin kuin minä. Sinä tiedät, että hän kerran toisensa perästä on tyhjentänyt kukkaronsa sinua jostakin selkkauksesta auttaaksensa, ja jos hän joskus on kieltänyt rahaa sinulta, se on tapahtunut siitä syystä, että hän silloin on katsonut sen velvollisuudeksensa, enkä minä ollenkaan epäile, että hän on ollut oikeassa. Ja mitä suuria aikeita sinulla lieneekin, koska oletkaan itseltäsi mitään muitten tähden kieltänyt?"

Jack oli kietonut minut viisastelmiinsa ja pakoittanut minua kiivaisin ja alentaviin syytöksiin, niinkuin hänen oli tapa tehdä isänikin. Hän itse pysyi tyvenenä niinkuin ainakin ja kehui tavallisella mielenmaltillaan omaa etevyyttänsä.

"Mitä itsekieltoon tulee," hän sanoi, "sinä voit olla varma, että jos minulla vaan olisi varoja, minä en suinkaan katsoisi uhraukseksi auttaa ystäviäni. Se päinvastoin olisi suurin iloni. Ja minä en ollenkaan sanonut, että Hugh on publikani taikka fariseus, vaan minä sanoin ainoastaan, että semmoiset ihmiset eivät mielellään tahtoneet antaa rahoja lainaksi. He olivat kyllä oikeassa, ja Hugh oli myöskin oikeassa, mitä rahoihin tulee."

"Oi. Jack," minä sanoin, "kuinka voit puhua noin Hugh'ista? Oletko unhoittanut ne lukemattomat tilaisuudet, joina hän maksoi mitä sinä ostit estääksensä, että rätinkejä lähetettäisiin isällemme, josta, niinkuin sinä sanoit, äitimme sydän särkyisi? Oletko unhoittanut, kuinka usein hän hankki jotakin pientä hauskuutta äidillemme taikka lähetti hänelle jonkun pienen makupalan, niinkuin hänen oli tapa sanoa, 'koska se juuri oli sattunut hänen käteensä.' Kysy köyhältä, työtä-tekevältä kansalta seurakunnassamme, onko Hugh Spencer hyväntahtoinen vai eikö. Sinä tiedät, että hän ei suinkaan ole rikas, ja että hänen isänsä harvoin antaa hänelle enemmän rahaa."

"Minä luulen todellakin, että jonkunlainen rahanhimo kulkee Spencerin su'ussa," oli Jackin pistävä vastaus.

Minä tiedän hänen tehneen väärin käyttäessään niin loukkaavia sanoja; mutta jos minä puolestani ainoastaan olisin pysynyt tyvenellä mielin, omatunto kenties olisi saanut voiton hänessäkin. Mutta sydämeni kuohui, minä kiivastuin kiivastumistani ja sanoin viimein:

"Jack, minä en tiedä, mihin sinä pyrit ja tahdot saattaa meitä kaikkia. Raamattu sanoo: 'jumalaton ottaa lainan eikä maksa.' Sinussa ei näytä olevan kunniantuntoa eikä kiitollisuutta eikä häpyä, ja minä luulen, että sinä lopulta särjet äiti-parkamme sydämen."

"Joutavia," sanoi Jack hengähtäen syvästi ja lakaten hetkeksi työstänsä minua silmätäkensä, jatkaen sittemmin: "Mitkä ne synnit lienevätkin, jotka kulkevat su'ussa, niissä jotka kantavat Trevelyyanin nimeä, tuihtupäisyys kieltämättä on sukuvikana. Kitty hyvä, tuolla tulee äitimme, ja koska sinä niin paljon hänen tunteitansa pelkää, minä neuvoisin sinua, ettet jäisi tänne. Sinä näytät kiihtyneeltä ja kadut epäilemättä huomenna pikaisuuttasi, niinkuin äitimme on tapa sanoa."

Ja minun täytyi todellakin mennä, sillä minä en voinut kyyneliäni hillitä, ja mikä pahempi on, minun täytyy todellakin huomenna katua ja pyytää anteeksi Jackilta. Sanat, joita minä käytin, olivat epäilemättä liian ankarat.

Puheen-alaiseen seikkaan katsoen oli kumminkin niin laita, mutta mitä itse asiaan, tuohon Jackin onnettomaan taipumukseen tulee, mitkä sanat voivatkaan olla liian ankarat? Ja minkä tilaisuuden häntä hyödyttää minä tällä tavalla olen tuhlannut.

Eilen ajattelin viimeiseksi, kuinka heikko katumukseni Bettyn tunnonvaivojen verralla on, ja minä olin päättänyt ensi sunnuntaina lukea piispa Taylerin: "Tutkistelemuksia suruttoman ihmisen ja nukkuvan omantunnon herätykseksi," sekä hänen: "Synnin ja katumuksen tunnustussanansa paastopäivinä." Mutta nyt minun ei ole tarvis ottaa mitään vapa-ehtoista nöyryytystä päälleni. Minä olen kylliksi nöyryytetty omissa ja Jackin silmissä. Niin malttamattomana, niin äkkipikaisena, niin intohimoisena kuin itse olenkin, kuinka taisinkaan ruveta toista soimaamaan? Kenties on tämä ylpeyttä ja tämä itsetyytyväisyys malka omassa silmässäni. Kenties voinkin nyt kun tiedän, kuinka perin sokea minä olen, ja kuinka väärässä minä olen ollut, huomenna paremmalla menestyksellä puhua Jackille. Mitä lainaamiseen tulee hän varmasti on väärässä. Kenties, kun asetun hänen omalle kannallensa ja yhtä vian-alaiseksi kuin hän itse, vaikka eri tavalla, hän silloin ottaa minua kuullaksensa.

* * * * *

Se on turhaa. Jack vastaan-otti anteeksi-pyyntöni loukatun, mutta jalomielisen hallitsian alentuvaisuudella.

"Älä enää puhukaan tuommoisesta pikku-asiasta, Kitty kulta," sanoi hän. "Me kiivastumme kaikki vähäisen toisinaan, se on luultavasti veressämme, vaikka se vaivaa minua puolestani vähemmän kuin teitä muita."

Ja kun vielä kerta tein heikon yrityksen lainaamisen suhteen häneen vaikuttaakseni, hän jyrkästi keskeytti minua lausun:

"Kenties olin itsekin vähän kova eilen Hugh-parkaa vastaan. Hän on oikeimmittain kelpo poika. Meillä on kaikilla pikku omituisuutemme, varsinkin raha-asioissa. Minä tarkoitin ainoastaan, että kun olen saanut paikan armeiassa, voittanut pari tappelua ja valloittanut kaupungin tahi kaksi sekä päässyt saalisrahani perille, se ei juuri tule olemaan minunapani pitää kiinni siitä, mikä minulla on. Avoin sydän ja avoin käsi, Kitty, se on minun käsitykseni oikeasta kristitystä, jos kohta se kyllä toisinaan hiukan kukkaroa keventänee."

Ja hän suuteli minua ystävällisesti ja lähti tiehensä viheltäen:

"Pois joutava tuska ja huoli!"

Mitä voinkaan tehdä? Selvä on, että kirsikanpunaisen rihman hinta on liian vähäpätöinen asia Jackin "avoimen käden" maksettavaksi.

Ja selvä on, että hän pitää itseänsä, jos kohta hieman osallisna yhteisestä syntiturmeluksesta Aatamissa, kuitenkin erinomaisen vapaana kaikista niistä vioista, jotka Spencerejä, Trevelyaneja ja kaikkia muita rasittavat.

Ja selvä on myöskin, että käteni on liian heikko ottamaan raiskaa veljeni silmästä, jospa silmäni olisikin tarpeeksi tarkka sitä näkemään.

Enkä minä kuitenkaan voi muuta kuin pitää noita pahoja tapoja pilven-alkuina, jotka kokoontuvat länessä; tuulenleyhkänä, joka nousee myrskyn edellä; kareina, joista isot aallot syntyvät; pilvenkaunana, ainoastaan ihmiskäden kokoisena, jonka profeetan palvelia näki, kun taivas kohta sen perästä meni mustaan, synkkään pilveen.

* * * * *

Minusta tulisi kehno historiankirjoittaja. Minä en vielä ole puhunut sanaakaan matkastamme Lontoosta.

Ei juuri sentähden, kuin minulla siitä olisi paljon puhuttavaa, sillä me tulimme merisin Bristolista, isäni, Hugh Spencer ja minä, ja minä puolestani olin niin kiinni kotia ajatellessa, etten ottanut vaaria paljon mistään.

Mitä pää-asiallisesti muistan, on haastelo, joka minulla oli Hugh'in kanssa.

Oli rauhallinen ilta. Isäni oli käärinyt itsensä vanhaan sotaviittaansa lakki silmillä, ja Hugh ja minä seisomme toisella puolella laivan kantta katsellen valkeaa juovaa, jonka laiva jätti jälkeensä veteen. Paitsi meitä laivan kannella ei ollut kuin peränpitäjä ja vanha merimies, joka päivän viimeisellä siinteellä paransi muutamia touveja hyräillen itseksensä jotakin, joka minusta oli virren nuottiin vivahtavaa.

"Tiedätkö, mitä hän veisaa?" kysyi Hugh.

"Sitä en voi sanoa enkä luule kenenkään muunkaan voivan," minä sanoin, "mutta äänen täristys muistuttaa vanhojen ukkojen ja eukkojen nuottia kirkossamme."

"Se on metodistain virsi," sanoi Hugh. "Hän kertoi sen minulle aamupäivällä."

Hugh'in on niin helppo voittaa työtä-tekevien kansaluokkien luottamusta, olletikin merimiesten. Vanhus, niin oli hän itse kertonut, oli ollut niitä, jotka olivat siinä laivassa, jossa mr John ja mr Charles Wesley menivät Amerikkaan. Siinä oli myöskin ollut useampia saksalaisia, jotka lähtivät lähetysaarnajiksi. He nimittivät itse itseänsä määriläisiksi veljiksi. Muta hän oli ylenkatsonut heitä kaikkia yhteisesti mielettömänä, veisaavana joukkona. Mutta Atlantin merellä oltaessa oli noussut kauhea myrsky, ja vanha merimies sanoi, että hän ei koskaan unhoittaisi sitä rohkeutta, jota nuot kristityt vaaran hetkenä osoittivat. "Näytti siltä," hän sanoi, "kuin heidän olisi ollut varsin tyventä, kun myrsky raivosi muitten ympärillä." Hän ei ollut antanut itsellensä mitään lepoa, ennenkuin oli saanut selkoa heidän salaisuudestaan. Kun nousivat maalle, hän oli käynyt yltä-ympäri heidän kokouksissansa, "ja nyt," hän sanoi, "kiitos Jumalan ja mr Wesley'n, minä olen saanut jalkani kalliolle ja seison siinä vakaana niin merellä kuin maalla."

"Nuot metodistat löytävät tien joka paikkaan," minä sanoin. "Näyttää siltä, kuin heidän harrastuksillansa olisi suurempi siunaus kuin muitten ihmisten toimilla."

"Eikä ilmettä," sanoi Hugh, "kuka tekeekään työtä niinkuin he!"

"Mutta niin monta hyvääkin ihmistä näyttää kuitenkin heitä pelkäävän," minä sanoin. "Eivätkö välisti ole liian kiivaita? Eivätkö välisti erhety?"

"Epäilemättä niinkin," sanoi Hugh. "Kaikki ihmiset, jotka ovat jotakin suurta ja ylevää mailmassa toimittaneet, ovat enemmän taikka vähemmän erhettyneet, jos asian oikein ymmärrän. Se on ainoastaan laiskat ja varovaiset, jotka istuvat alallansa eivätkä tee mitään, jotka pääsevät erhetymästä — ellei koko heidän elämänsä kenties ole yksi ainoa, suuri ja vaarallinen erhetys."

Ja sitten kertoi hän minulle yhtä toista siitä, mitä hän oli nähnyt mailmassa ja Oxfordissa; kuinka Jumala kaikkialla näyttää olevan tykkänään unhoitettu, ja kuinka saarnastuoleista julistetaan epä-uskon evankeliumia yhtä peittelemättä, kuin kaikenmoiset pahat tavat viihtyvät yhteiskunnan kukkuloilla; kuinka kaiken tämän keskellä John ja Charles Wesley seisovat erillään suuresta joukosta, valmiina panemaan kaiken elämänsä Jumalan palvelemiseen ja ihmisten hyväksi; kuinka he olivat mystisyyden synkillä aloilla hapuilleet, kunnes olivat oppineet tuntemaan, kuinka Jumala ijankaikkisuudesta saakka on rakastanut meitä, kuinka hän rakastaa meitä juuri nyt, ja kuinka *nyt, tällä hetkellä*, antaa syntimme anteeksi; ja kuinka he sitten täynnä tätä iloista sanomaa riemulla olivat luopuneet kaikesta maallisen kunnian ja edun toivosta Jesuksen Kristuksen sanansaattajina palauttaaksensa pois-luopuneita ja kapinallisia ihmis-raukkoja Hänen luoksensa, Hänen valtakuntaansa.

"Aamut, puolipäivät ja illat," sanoi Hugh, "John Wesley kulkee ympäri julistamassa evankeliumia Irlannissa, Amerikassa ja koko Englannissa, kolarien, vuorityömiesten ja orjien joukossa; hengiltä tuomittuin pahantekijäin tyrmässä; sairaitten hoitohuoneissa; markkinapaikoissa, ahdistettuna kivenheitolla; kirkoissa, uhattuna vankeudella; pappien herjaamana, alhaisen hätyyttämänä ja oikeuksiin haastamana. Hän ja hänen mielenheimolaisensa ahkeroitsevat ja kestävät rakastaen mailmaa, joka vainoo ja viskaa heitä ulos, alati voittaen sieluja Jumalan valtakunnalle."

"Se muistuttaa apostolien käytöstä," minä sanoin, "se on ihmeteltävää."

"Kitty," sanoi Hugh hartaasti, "kun oikein asiaa ajattelen, se minusta ei olekaan mikään ihme. Ihmeenä on mielestäni ainoastaan se — että sitä niin paljon ihmettelemme. Jollemme usko raamattuun ainoastaan silloin tällöin ikäänkuin sattumalta, vaan lujasti, varmasti, alati, emme voi olla havaitsematta, että kaiken mailman miehet ja vaimot kulkiessaan kuolemaan päin, rientävät joko sanomatonta onnettomuutta taikka ääretöntä, loppumatonta riemua kohden. Ja jos voimme sanoa heille totuuden ja näemme, että he kuulevat meitä, mikä onkaan verrattava siihen iloon, jota tätä totuutta julistaessa tunneimme? Ja Whitefieldiä ja Wesley'ä kuulee kansa. Ajattelepas mitä lieneekään, kun näkee kymmeniä tuhansia ihmisiä kuolettavan taudin vallassa ja voi sanoa heille apukeinon, suoran ja samalla pettämättömän! Ajattelepas mitä lieneekään, kun seisoo tuhansien sidottujen orjien edessä kaikkien ja itsekunkin lunastusraha ja kiinnekirja ijankaikkiseen perintöön kädessä! Ajattelepas mitä lieneekään, kun näkee suuret joukot nälkäisiä miehiä ja vaimoja ja Herralta itseltä on saanut vallan keskellä suurta erämaata hankkia heille elämän leipää! Ajattelepas miltä tuntuneekaan, kun näkee heidän tunkevan esiin, tarttuvan tähän leipään ja syövän sitä; kun näkee, kuinka sammuva silmä vilkastuu ja hehkuu, kuinka väri palaa kalvistuneille kasvoille ja elämä puuttuneisin jäseniin! Ajattelepas mitä lieneekään, kun keskellä hyljättyjä orpojoukkoja voi sanoa: 'Se on erhetystä, te ette ole orpoja. Minulla on jokaiselle

teistä sanoma isältänne, joka odottaa saada sulkea teidät syliinsä.' Oi Kitty, jos löytyy sanoma semmoinen kuin tämä, köyhille, murheellisille, eksyneille, nälkääntyneille ja kuoleville edes-kannettavana, ja jos voimme saada heitä kuulemaan sitä ja ottamaan sitä vastaan, ihmekö sitten, jos ihminen, jonka rinnassa sydän tykkii, katsoisi autuaallisimmaksi osaksi koko mailmassa mennä ulos julistamaan tätä sanomaa lähellä ja kaukana, pohjoisessa ja etelässä, yötä ja päivää, kaikilla markkinatoreilla ja jokaisessa unhoittuneessa sopessa, missä joku inhimillinen korva vaan on kuulemassa?"

"Sen kyllä käsitan," minä sanoin, "mutta suurin vastus näyttää olevan siinä, kuinka ihmiset saadaan uskomaan, että todellakin ovat orpoja, orjia, alastomia ja nälkääntyneitä."

"Se se juuri on, johon Whitefield ja Wesley heitä saavat," sanoi Hugh. "Taikka oikeammin he antavat heidän tuta, että se voipumus, jonka joka mies välisti tuntee, on nälkää, mutta että löytyy leipää sen sammuttamiseksi; että se sydämen-ahdistus ja tuska, jonka useasti tunnemme, tulee synnin orjuudesta, mutta että voimme sen kahleista päästä; että se yksinäisyyden tunto ja koti-ikävä, joka välisti käsittää meidät, todistaa sitä, että elämme ulkopuolella isänhuonetta, mutta että meillä kuitenkin on isä, joka on sovittanut meidät itsensä kanssa Kristuksen ristipuusta valuneen veren kautta."

Hugh'in puhuessa itsekkäinen tuska tuli minun päälleni, ja minä sanoin:

"Hugh, tahdotko sinäkin mennä ulos, luopua kaikista ja suuressa, avarassa mailmassa julistaa tuota iloista sanomaa?"

"Jos tulen kutsutuksi," sanoi Hugh, "eikö minun ole meneminen."

"Mutta kuinka voit tietää, oletko kutsuttu?" minä kysyin.

"Yksi kutsumus elämän leipää jakamaan on se, että itse on siitä osallinen; toinen, että voi lähteä; kolmas, että tekee mieli sitä tehdä. Jos minulla on nämät kolme kutsumusta, minun täytyy totella."

"Ja onko sinulla nuot kolme kutsumusta, Hugh?" minä kysyin, melkein peläten, että hän vastaisi: "on".

"Niinpä luulen," vastasi Hugh, "mutta yhdestä en ole varsin varma: isäni suostumuksesta, ja sitä saamatta en katso oikeaksi lähteä. Muutoin en epäilisi."

Sydämeni tuntui raskaalta. Voisiko hän sitten niin helposti heittää meidät kaikki? Kävi hiljaiseksi, aallot loiskivat meidän ympärillämme juosten kiinni meidän takanamme, sittenkuin olimme avanneet itsellemme tien niitten lävitse, solinalla semmoisella, joka aikaisena aamuhetkenä olisi ollut virkistytävä, mutta joka nyt yön sumussa ja hiljaisuudessa tuntui kummalliselta, kolkolta ja kauhistavalta. Minä en kuitenkaan paljon ajatellut niitä aaltoja, joita kuljimme, ja jotka jakaantuivat meidän edessämme niinkuin tulevaisuus ja elämä, vaan niitä, jotka juoksivat kiinni meidän takanamme, niinkuin entisyys, niinkuin kuolema. Minussa syntyi tuskallinen yksinäisyyden tunto ajattellessani, kuinka Hugh ja minä, jotka nyt olimme yhdessä ja koko elin-aikamme olimme yhdessä olleet, pian eroisimme toinen toisestamme; ja kuinka kaikki entisyyden herttaisuus pian katoisi synkeyteen aivan niinkuin meri meidän takanamme, joka alussa jätti jälkeensä pientä karettä, pienen juovan vaahtoa, mutta pian ei mitään ollenkaan — ja että Hugh näytti olevan yhtä huoleton kuin meri. Minusta oli niin kylmää, niin kolkkoa yön pimeydessä. Tähän asti olin ajatellut elämää hiljaiseksi virraksi, joka tosin alati kulkee eteen-päin, mutta joka samalla suikertaa tunnettuja, ystävällisiä rantoja pitkin, jolla on omat pienet lähteensä, omat pienet kumpunsa ja omat pienet niittyreunansa kasteltavana ja tuoreena pidettävänä, ja lopuksi oma tervehdyskuiskauksensa suurelle, aavalle merelle — ijankaikkisuuden merelle. Ja tulisiko elämä nyt sen siaan ainoastaan retkeksi suuren, kolkon meren ylitse, jossa toinen aalto on toisensa kaltainen, toinen avaruus juuri semmoinen kuin toinen, toinen taivaan-ääri samannäköinen kuin toinen, ainoastaan sillä erotuksella, että paikka paikoin on vähän kuumempi taikka kylmempi, myrskyisempi taikka tyynempi.

Tarvitseeko kaikkien paikkojen uskovaisille olla samanlaiset — ainoastaan osia siitä suuresta, muodottomasta merestä, jolla meidän on kulkeminen? Tarvitseeko kaikkien inhimillisten olentojen meille olla samanlaiset, ainoastaan kuolemattomien sielujen haamuja, joita ei voi eikä saa toinen toisestansa erottaa?

Ensi kerran eläessäni tunsin sydämeni epäsopuiseksi Hugh'in kanssa. Enkä oikein tietänyt minkätähden. Kylmä varjo näytti tunkeneen meidän väliimme, ja jos sillä oli korkeampi, uskonnollinen perustus, sillä oli selityksensä uskonnossa, olisipa ollut väärin, jos olisin toivonut sen poistuvaksi.

Mutta oliko todellakin niin? Minä kysyin tuota itseltäni ja kysyinpä myöskin, oliko se oikein? Kaikilla ihmisillä ei suinkaan ollut sama sia apostoli Paavalin sydämessä, kuten tervehdyssanoista epistolain lopulla näkee. Ja kallis Vapahtajamme, joka rakasti kaikkia ihmisiä yhtä paljon, rakasti kuitenkin joka miestä eri tavalla, joka miestä erinäisellä rakkautensa osalla, erityisellä, tuntevalla, huolenpitävällä ja

mieskohtaisella mielihalulla, joka tarkoitti juuri *sitä ainoata* eikä ketään muuta! Kenties oli Hugh'lla vähän samanlaisia tunteita kuin minulla, sillä hetken aikaa ääneti oltuamme hän lausui leppeästi:

"Kenties erhetyn. Kenties se juuri sentähden, että tuo este on minun tielläni, kuin minä olen luullut itseni halulliseksi lähtemään, jos sitä ei olisi." Sitten rupesi hän pitämään huolta, että yökylmä ei tekisi minulle vahinkoa, kääri ympärilleni kaikki vaatteet, jotka sattuivat olemaan käsillä, ja käski minun sioittua likemmäksi isääni. Ja sen perästä ei kukaan meistä enää puhunut mitään.

V.

Minulla on tänäpäpä ollut suuri ilo. Minulle on tullut kirje orpana Ewelyniltä, ensimmäinen, jonka eläissäni olen saanut niitä kahta lukematta, jotka Lontoossa ollessani tulivat äidiltäni, ja kaikkein ensimmäinen, jonka olen saanut kotonani. Tämä onkin sentähden, kuten luulen, arvoani Bettyn silmissä melkoisesti enentänyt. Minä silvin parhaillani herneitä kyökin akkunassa, kun eräs herra tulla ratsasti asunhuoneemme eteen ja kysyi, asuiko miss Trevelyyn täällä.

"Mitä uuden-aikaisia puheentapoja!" [Naimattomia vallasnaisia puhuteltiin Englannissa ennen nimeltä: "mistress (mrs); sana 'miss' oli pääkaupungissa vast'ikään tullut käytäntöön. Suoment. muist.] mumisi Betty itseksensä, 'miss Trevelyyn,' entäs tuota! Jos mrs Trevelyania haette, hän on täällä, ja te voitte häntä itseä puhutella."

Betty on yhä edelleen huonolla tuulella ja sulkee itsensä läpitunkemattomaan salamielisyyteen.

Paljain päin ja kohteliaalla kumarruksella antoi ratsastaja minulle nyt akkunasta Ewelynin kirjeen, johon tämä oli kirjoittanut tuon uuden-aikaisen päällekirjoituksen.

"Minä olisin saanut sen paljoa ennemmin," sanoi hän, "mutta sitä oli kohdannut monet esteet tiellä."

Kuninkaanposti oli ryöstetty Houslowin kankaalla, ja vaikka "maantienritari" korjattuansa mitä laukussa oli rahoja, varsin ritarillisesti oli antanut kirjeet takaisin, postinkuljettaja kuitenkin vastusta tehdessään oli haavoittunut, ja tämä oli tehnyt muutaman päivän viivytyksen. Sitten oli vesi noussut tielle ja rikkonut sillat; ja kun kirje viho viimein oli tullut Falmouth'iin, oli poika, jonka haltuun se annettiin, viikon päivät kantanut sitä taskussaan ja sillä välin unhoittanut, kenelle se oli vietävä, ja kun hän ei voinut lukea kirjoitusta, hän suuremmaksi vakuudeksi oli kantanut sen takaisin postiin. Sinne kirje olisi voinut jäädä — tiesi kuinka pitkäksi aikaa — jollei herra, joka nyt antoi sen minulle, olisi ottanut sitä perille saattaaksensa kulkiessaan meidän ohitsemme matkalla edempänä olevaan kotiinsa. Hevoiskavioin outo kopina oli houkutelut isäni alas pihalle, ja hän ei helpottanut, ennen kuin hevonen oli pantu talliin, ja vieras oli suostunut syömään päivällistä meidän kanssamme. Ja tällä oli sitten niin paljon kertomista päivän valtiollisista ja muista asioista, jotka kaikki suuresti kiinnittivät isäni ja Jackin mieltä, että kumminkin kaksi taikka kolme tuntia kului, ennenkuin sain kalliin kirjeeni avata.

Jack kuunteli ahneesti vieraan uutisia ja huokaili vehkettä, joka hänelle avasi uuden, toivotun tien mailmassa.

Erilaisilla tunteilla kuuli isäni vieraan kertomuksia. Häntä iloitti, että Cumberlannin herttua oli "veisaavia skotlantilaisia" kurittanut, mutta hänen mielihyvänsä väheni melkoisesti "franskalaisten koirien voitoista." "Me opetimme heille toista Marlborough'in päivinä, sir," sanoi isäni. Käyttäen monta sotamiehen väkisanaa hän sitten puhui kerjäläis-saksalaisista, jotka hannoverilaisen kuninkaan seurassa olivat tulleet Englantiin. Hän kiitti Lontoon alhaisen käytöstä, kun hannoverilainen hovinainen sen vihaa asettaaksensa vaunuistansa oli huutanut: "Hyvät ihmiset, me olemme tulleet tänne teidän parhaaksenne," ja tämä oli vastannut: "Teidän pitäisi hävetä ja tunnustaa, että olette tulleet meitä myöskin nylkemään."

Hän suuttui kuullessaan, että pretendentti Parisin operassa kuvailtiin sankariksi, vaikka ylämaitten urheat ruhtinaat hänen asiansa tähden olivat Tyburnissa hirtetyt. Mutta hän lohdutti itseänsä sillä, että se oli noitten "hävyttömien papistain" tapaista, ja joi protestanttisen perintö-oikeuden maljaa. Mutta hänen lojaalisuuttansa loukkasi taas kertomukset kuninkaan ja Wales'in prinssin riidoista sekä muista häpeällisistä hoviseikoista, joita minä en tahdo kertoa. "Kauheita aikoja, sir," sanoi isäni, "maa ulkomaalaisten koirien käsissä ja vankihuoneet täynnä kurjia taskuvarkaita, jotka varastavat uudestaan, niin pian kuin pääsevät irti. Meidän on perikato edessä, kun whigit ja jakobitat saavat meidät kukistetuksi. Hän virkistyi kuitenkin vähäisen kuullessaan muutamista kirjanpainajista, joitten oli täytynyt ylähuoneen edessä polvillaan pyytää anteeksi sitä, että olivat rohjenneet painattaa

kertomuksia parlamentin keskusteluista. 'Mokomat heittiöt,' sanoi isäni, 'kehtaavat kertoa aatelismiesten sanoja.'

Mutta hän lannistui taas kuullessaan metodistalaisista maallikkosaarnaajista, jotka kaikkialla kokoavat suuria ihmisjoukkoja ympärillensä. "Sir," sanoi hän, "minun aikamani olisi pidetty lyhykäistä komentoa tuommoisten laiskurien kanssa, jotka heittävät auran, muurilaastan taikka kraataripöydän kiertääksensä ympäri maata saarnaamassa mitä hulluja heitä haluttaa. Painetin kärjellä olisimme hajottaneet kuuntelijat, ja saarnaajan olisimme panneet jalkapuhun ensi-tulevaa saarnaansa ajattelemaan. Papistat, sir, tietävät, kuinka villittyjä haaveksioita tarvitsee pidellä, ja me protestantitko antaisimme heidän voittaa meidät ja saattaa meitä häpeään?"

"Niin oikein, sir" vastasi vieras, "mutta uskoisitteko, että tänne tullessani tapasin miehen, joka tunnetaan pahimmaksi metodistaksi, John Nelsonin, niin-sanotun 'Yorkshirelaisen', ja tämä kertoi minulle kohdanneensa kapteeni Trevelyenin, joka oli osottanut itsensä vieraanvaraisimmaksi herraksi, jonka hän milloinkaan oli nähnyt. Hän oli antanut hänelle sen piirakan, joka hänellä oli muassaan omaa päivällistänsä varten, ja ilman sitä käskenyt hänen poiketa sisälle juustolle ja leivälle, niin usein kuin hän kulkisi hänen talonsa sivutse."

Isäni näytti säikähtävän ristiriitaisuutta metodistoja vastaan viskatun syytöksensä sekä suvaitsevaisuutensa välillä sitä ainoata metodistaa kohtaan, jonka hän yksityisesti oli tavannut. Mutta hän malttoi pian mielensä ja sanoi:

"Sir, se mies on oikea englantilainen ja kirkkoa kohtaan niin uskollinen kuin te ja minä. Mies ilman sitä ruumiiltaan niin väkevä, että yksi ainoa semmoinen soturi kuninkaalle olisi suuremmaksi avuksi kuin koko joukko noita viheliäisiä hessiläisiä. Ja juuri ennenkuin kohtasin hänet, kurja ja pelkurimainen alhaiso oli kavalasti piirittänyt ja julmasti hakannut, potkinut ja sotkenut häntä, niin että hän oli vähällä henkensä heittää."

"Hänen verta vuotava päänsä kolkutti kiviä vastaan, kun häntä tukasta laahattiin pitkin katua, ja hän olisi viskattu kaivoon, jos lähellä seisova jalomielinen nainen ei olisi lyönyt useampia noista viheliäsistä raukoista maahan."

"Ja minä tunnustan, että yhtä mielelläni olisin paljastanut pääni tuolle naiselle kuin itse kuninkaalle. Sen jälkeen nousi mies taas rohkeasti ylös, astui taas hevosesensa selkään ja ratsasti samana päivänä neljäkymmentä penikulmaa, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut. Niin urheaa miestä, sir, ei yksikään oikea englantilainen, saatikka vanha soturi herttuan ajoilta voisi olla kunnioittamatta. Paitsi sitä hänen oli nälkä, ja tahtoisitteko että gentlemani ajaisi pois nälkäisen matkustajan oveltansa? Todellakaan sitä en tekisi, vaikka se olisi paavi itse taikka pretendenti. Eihän se minun vikani ole, jos mies piirakastani vahvistuneena saarnaa semmoisia, joihin papit eivät mielisty. Mies ei ole mikään teeskenteliä, siitä vastaan kunniallani. Ei, ei, jolla on semmoinen rohkeus rinnassa ja ääni niinkuin itse jalopeuralla, se ei koskaan alentaisi itseänsä teeskenteliäksi. Ja paitsi sitä," lisäsi hän leppeämmällä äänellä, "minä voin vakuuttaa teille, että mitä hän puhui minulle, ei ensinkään ollut tyhjää lorua, vaan selkeitä, oivallisia sanoja uskosta Vapahtajaamme ja velvollisuuksistamme lähimmäistä kohtaan. Kunniani puolesta," jatkoi hän kasvavalla yksivakaisuudella, "se teki minun hyvää. Mitä hän puhui minulle oli semmoista, jota emme usein saa kuulla, vaan jonka meidän kaikkien pitäisi panna mieleemme. Minä tunnen itseni siitä kiitolliseksi ja toivon, etten sitä koskaan unhoita."

Isäni nöyrät ja vakavat sanat lopettivat kaikki leikkipuheet, ja pian nousi vieras ylös, heitti kohteliaat jäähyväiset, ja lähti Jackin kanssa hevostansa satuloitsemaan. Minulla oli nyt vapaus kiiruhtaa ylös huoneeseni ja lukea *Orpana Ewelynin kirje*.

"Sydämellisesti rakastettu orpana Kitty!

"Minä arvaan, että sinulla ei ole enemmän tietoa siitä, kuinka paljon sinun kallista, hellää, hentoa, hiljaista, suloista, järkevää ja hauskaa pikku olentoasi täällä kaipaamme, kuin tulenliekillä on siitä, kuinka kylmäksi sen sammuttua käy. Äitini vaikeroitsi sinun lähdeytyäsi vielä enemmän, kuin koska pikku villakoira uppoontui soppa-astiaan; hän varoi, että vapisisit vilusta vetisillä suoseuduillanne, että olisit hengen vaarassa raa'an kansan keskellä, ja että kovat merituulet pieksisivät ihosi siniseksi ja punaiseksi. Ensiksi hän ihmetteli, kuinka tuommoisilla oloilla semmoinen olento kuin sinä on voinut syntyä, ja sitten kuinka mokomassa erämaassa olet voinut kasvaa semmoiseksi kuin olet eli yletä punaisten intiaanien tasalta.

"Täti Henderson, jonka olen tavannut pari kertaa, surkuttelee, että sinun jälleen täytyy peittyä pimeyteen maassa semmoisessa, joka hänen päättääksensä ei ole paljon parempi kuin pakanain asuttava; hän toivoo kuitenkin, että se terve kasvatus, jonka sait Hackneyssa ollessasi, tulisi joksikin hyödyksi sinulle ja myöskin sisar Trevelyen-paralle, jolla on ollut niin vähän etuja aikanaan.

"Harry vannoo, että jos äitimme voisi löytää hänelle semmoisen tytön kuin Kitty, hän tahtois naida huomispäivänä, mutta kuinka paljon hän ylistää sinua ja esittää sinua kultaiseksi tarkoituseräksi sen kautta koroittaaksensa sitä tummaa väriä, jolla hän kuvaa tuota 'varsinaista harsojen ja brokadien kokousta,' joka hänen huomioonsa saatetaan, sitä en todellakaan saa selitetyksi!

"Isäni kulkee ympäri yhtä levotonna, kuin koska hänen metsästyksen aikana jonkun asian tähden täytyy viipyä Lontoossa. Hän sanoo sinun olevan vanhan, hyvän ajan tyttöjä, semmoisia, kuin hän muistelee nuoruudestaan; ei liiaksi oppinut tehdäkseen järkevän miehen onnelliseksi — vaikka tuo ei saa franskalaisen tavalla puhua muuteista taikka italialaisen seikkailian tavalla operoista ja maalauksista taikkapa piispan tavalla kirkosta ja sen asioista.

"Katso vain, Kitty, ettet rupee yleilemään, kun sinulle kerron, että sinun etevyyttäsi käytetään minua vastaan erään pohatan suhteen, jonka laveat tilustukset ovat rajatuksin Beauchampin maitten kanssa, mutta jonka omaisuudet eivät ole samassa suhteessa kirjeenvaihtajasi mielipiteitä ja tunteita kohtaan. — Mitä siihen hartaasen kunnioitukseen tulee, jonka äitini kamarineitsyt antaa sinulle ja sinun muistollesi, puhumattakaan täti Jeaniestä, ei itse panetuskaan sitä vastaan voisi mitään muistutusta tehdä. Ylistäessään tuota 'kaikkein rakkainta ja ystävällisintä nuorta neitiä' edellinen turvaa milloin syntyperäiseen Devonshiren murteesensa, milloin nenäliinaansa estääksensä kyynelten kastetta lankeemasta puuterijauhoille äitini hiusrakennuksessa.

"Ja täti Jeanie kievahtaa korkealle Skottlannin ja raamatun kukkuloille kertoessaan, kuinka tuo ihastuttava, sydäntä-voittava lapsi, tuo pikku karitsa, joka päivä tuli kuulemaan vanhaa mummua kuin hän; kuinka hän antoi hänen tuntea itsensä ikäänkuin ympäröityksi ylämaitten ilmalta palauttaen hänen korvaansa ja muistoonsa aikaa kuluneitten aikojen suloista kaikua.

"Kitty kultani, minä tahtoisin antaa kaikki, mitä minulla suinkin on, voidakseni kuljettaa muassani kaikkialla sitä raikasta ja lempeää ilmaa, joka on sinulle omituinen! Sinua ympäröi, sinä pikku lumooja, jotakin paljon suloisempaa ja virkistävää kuin kaikki sukkeluus, kaikki nero ja kaikki taide, jonka Lontoon kiitetty mailma käsittää, ja se onkin tuota vastaan niinkuin tuulihenki kevät-aamuna mailla Lontoon salongin haju-aineilla täytetyn ilman verralla. Mitä tämä onkaan muuta, kuin että sinä olet — juuri oma luonnollinen 'itsesi'. Niin, mitään hajua-ainetta ei löydy semmoista kuin raikkaus eikä mitään hyvää hajua semmoista kuin totuus!

"Ja tämä, orpana Kitty, antaa myöskin selitystä muutamiin minun vaikeuksiini. Elämä — minä tarkoitan sisällistä, hengellistä elämää — ei ole minulle niin tasaista, kuin sinä ehkä luulet, ja kuin itsekin toivoin, kuin kuulin Mr Whitefieldin ihmeellistä saarnaa. Kenties pitäisi ennemmin sanoa: se ei ole niin yksinkertaista. Mitä minä ajattelin oli, että minua kohtaisi kovuutta ja vastusta, mutta sitä levottomuutta ja sitä hämminkiä, johon olen joutunut, minä en odottanut.

"Vaikeuteni, Kitty, eivät ole hauskoja, mieltäylentäviä, semmoisia, jotka voisivat synnyttää myötätuntoisuuden kyyneliä ja hyväntahtoisuuden kehoittavaa hyvää hengellisessä teeseurassa. Eikä kukaan ihminen ole nähnyt vaivaa minusta marttyria tehdä. Minä luulen, että se olisi miellyttänyt minua, ja kenties tämä juuri on syynä siihen, että se ei ole tapahtunut. Alusta äitini kyllä oli vähän pahoillaan, mutta nähtyänsä, että minä en antanut vaatetta itseäni niinkuin kveekari taikka pitää esityksiä tynnyristä, hän tunsu huojennusta ja näyttää nyt katsovan minua pikemmin paremmaksi kuin pahemmaksi kuin ennen. Harry sanoo, että kaikki tytöt, jotka eivät tule naiduksi, ovat langeta johonkin hulluuteen, ja jos tulevatkin, ehkäpä sittenkin. Hän on varma, että joku uusi oikku tulee poistamaan tämän. Isäni sanoo, että naisilla tarvitsee olla huvituksensa, ja että, jos minä puolestani mielelläni kannan soppaa vanhoille mummuille ja luen raamatua heille, se on paljon parempi, kuin että kulkisin satoja penikulmia veden tähden, niinkuin eräs nuori nainen muutamia päiviä sitten teki, ja hän katsoo ensin-mainitun huvituksen kaikin puolin paremmaksi. Hänen oman äitinsä oli tapa jakaa ihmisille soppaa ja karvaita rohtoja, ja luultavasti pitävät nämät enemmän raamatusta kuin rohdoista. Minä olen yleisesti katsoen hyvä lapsi, hän sanoo, ja jos mailla käyn hänen kanssansa ajelemassa ja muuten en rupee 'pyhän näköiseksi', hänellä ei ole mitään huvituksiani vastaan kaupungissa muistuttamista. Vieläpä hän joku päivä sitten sanoi, että hän pitää nuorille naisille paljon parempana kuunnella saarnoja lady Huntingdonin luona kuin tuota ilkeää hälinää italialaisessa operassa. Mutta, Kitty, vaikka hän puhuu noin kevytmielisesti välisti, ajattelepas, että hän tuonain illalla, kun hän oli ottanut kynttilänsä, suudellut minua ja sanonut 'hyvää yötä', vielä lisäsi:

"Lapsi, jos sinun tekee mieli seurata minua hetken matkaa huomenna, minä tahtoisin heittää sinut metsänvartian luoksi. Hänen vanha vaimonsa on kovin kipeä, ja hän sanoi minulle, että kun viimein olit siellä, sinä puhuit hänelle niin, että se teki hänen sydämensä hyvää, ja minä olen ajatellut, että sinä voisit tehdä sen vielä kerran. Hän on rehellinen vanha sielu ja sanoo, että sinä muistutat häntä täti Maud vainajasta, joka oli parhaita naisia mailmassa.'

"Sinä näet sentähden, Kitty, että minulla on aivan vähän toivoa päästä marttyyriksi.

"Vaikeuteni tulevat juuri itse tunnustajien puolelta. Niissä on mielestäni niin paljon totuttua tapaa, niin monta teeskenneltyä puheenpartta, niin paljon vääristelyä ja muodollista olentoa, juuri kuin Hengen hedelmät olisivat vaksista tehtyjä eikä todellisia, eläviä ja luonnollisia.

"Sinun, Kitty, on kaikki peräti toisin. Sinä pidät siitä, josta pidät, rakastat niitä, joita rakastat, etkä ainoastaan koeta pitää siitä, josta sinun tulee pitää, ja pakottaa itseäsi jonkunlaiseen rakkauden puuttiin niitä kohtaan, joita sinun tulee rakastaa.

"Vaikeaa on selittää, mitä oikein tarkoitan. Mitä minä tahtoisin sanoa on, että minun mielestäni n.s. jumalaiset ihmiset varmaankin varsin kunnioitettavista syistä helposti taipuvat luonnottomaan olentoon ollen vähällä kadottaa kaiken omituisuutensa ja vapautensa.

"Tätä en huomaa mr Whitefieldissa eikä lady Huntingdonissa, en täti Jeaniessa eikä suloisessa Kitty orpanaisessani.

"Lady Huntingdon on ilman epäilemättä kuningatar; Mutta kuninkaallisiakin henkilöitä täytyy löytyä. Se on mr Whitefieldin seuraajat, lady Huntingdonin hovilaiset, jotka tuottavat minulle levottomuutta ja huolta.

"He leikkailevat ja muodostavat, niinkuin sakseilla hollantilaisten puutarhojen pensas-aitoja kuritetaan; he katselevat epäluuloisella tyytymättömyydellä jokaista nousevaa vesää, joka tahtoo nauttia luonnollista oikeuttansa vapaasti yletä. Se on tämä, joka sanomattomasti tuskastuttaa ja kiusaa minua.

"Heidän seuroissansa tuntuu minusta välisti kuin olisin viskattu mortteliin ja mantelimäsäksi survottu; kuin kaikki luonnolliset värini olisivat epämääräiseksi, yksitoikkoiseksi harmaaksi sekotetut; kuin kaikki ääneni sävelet vasten tahtoani pakotettaisiin messuavaisten katolisten pappien jonotukseksi. Aivan kummallista on, että kaikilla uskonnollisilla oppilahvoilla on sama taipumus yksitoikkoisuuteen. Raamatussa minä sitä vastaan en havaitse mitään tämmöistä yhtä vähän kuin luonnossakaan.

"Ja Bath'issa ollessani, ennenkuin pääsimme ulos vapaasen, luonnolliseen elämään maille, tunsin itseni sangen kapinalliseksi, ja nyt kun jälleen olemme Lontoossa, minun päälleni uudestaan tulee niinkuin lumous. Minä olen vakaasti päättänyt, etten anna survoa itseäni mäsäksi. Suurimpana vaarana on kuitenkin, että tulen käymiseen ja muutun kokonaan etikaksi.

"Jos ainoastaan voisin pysyä kiinni Vapahtajassani ja hänen Pyhässä Hengessänsä, minä saisin kumpaakin vältetyksi. Jesuksen Kristuksen seuraaminen on vapautta, kehittymistä ja kasvamista. Hänen tunnustajiensa seuraaminen on kopioitsemista, jälittelemistä ja kutistumista. Ja se on Hänen seuraamiseensa, alituisen kulkemiseen hänen jäljissään ilman mitään inhimillistä olentoa hänen ja meidän välillämme, johon olemme kutsutut, ja tämä koskee kaikkia, nuorinta, heikointa ja viheliäisintäkin. Se koskee sinua ja minua, yhtä hyvin kuin lady Huntingdonia, mr Whitefieldiä, mr Wesley'ä ja P. Paavalia.

"Ja jos kokonaan, rehellisesti ja yksin-omaisesti annamme itsemme Herran Kristuksen haltuun yksinään, hän kyllä kehittää sielumme ja sydämemme sisältä ulospäin, perimmästä juuresta alkaen, ja tämä on *kasvamista*, kun sitä vastaan apumiesten leikkaaminen ja muodostaminen ulkoa sisään-päin on *katkomista*. Hän itse antaa joka siemenelle oman kehitys-muotonsa. Eikö niin, kallis Kitty? Kuinka toivoisinkin sinua puhutella, sillä minä voin yhtä vähän tyytyä muitten ihmisten ajatuksen- ja puheentapaan, kuin minä voin hyväksyä heidän vaateparttansa, ja minä tahtoisin kovin mielelläni tietää, kuinka paljon siitä on oikein taikka väärin.

"Esimerkiksi tuonain illalla tapahtui, että lady Emily — — —

"Näin pitkälle olin kirjoittanut, kun sain tilaisuutta kuulla mr John Wesley'ä. Saarna näytti olevan paki-parastaan minua varten. Aineena oli 'parjaus', ja minä voin vakuuttaa sinulle, että sen tutka sattui sydämeeni.

"Mikä taivaallinen katsanto hänen kasvoissaan! Piirteet hienot, lujat ja kuitenkin nuorteat, kasvot juuri semmoiset, että niistä tulee vakuutetuksi, että hänen äitinsä on ollut kauniinnäköinen (yhden hänen äiti-tädeistänsä sir Peter Lely on päivän kaunottarena maalannut). Niissä ei kuitenkaan ole mitään naisenlaista, ellei samalla tavalla kuin enkelin kasvoissa täytyy olla jotakin nais-luontoista. Silmänluontinsa ei ole taivuttava, vaan käskevä; hänen kaunis suunsa on samanlainen kuin ajatteleminen roomalaisella sotapäälliköllä olleeksi, ja itsehallitsemisen voima, joka on kaiken muun voiman sinetti, on jokaiseen hänen piirteensä kuvattuna. Jos hänen muodossansa ja olennessansa jotakin puuttui, se minusta oli juuri se, ettei mitään puuttunut; kaikki oli melkein liaksi enkelintapaista. Milloinkaan ei olisi voinut havaita sitä hellää vivahdusta, sitä heikkoa kohtaa, joka olisi tehnyt hänet tukea tarvitsevaksi, sen verosta että hän itse tukee muita. Hän näyttää puhuvan melkein liian paljon niinkuin

taivaan asumuksista; ei tosin semmoisena, joka on outo tämän mailman kokemuksille, vaan semmoisena, joka on ne kaikki läpikäynyt. Hänen sanoissansa oli kaikkein suurin ankaruus liitettynä kaikkein syvimmän myötätuntoisuuden kanssa: molemmat silmännähtävästi rakkauden ilmauksia. Kirkkaus, joka lepäsi hänen kasvoillaan, oli enemmän tasaisen, lujan ja tyvenen hyväntahtoisuuden päivänpaistetta kuin itkullisen, vaihtelevan mielihartauden, toivoa ja pelkoa säteilevää loistoa. Nuot harvat uurteet hänen otsassaan osoittivat pikemmin nerollista ajatusta, kuin tuskallista huolta. Tautivuoteella sairashuoneessa minä päivittelisin hänen pyhässä katseessaan niinkuin enkelin hymyssä; mutta minä en usko, että hän minulle olisi taikka edes tahtoisu olla enemmän, vaikka olisin hänen oma sisarensa taikka hänen oman perheensä jäsen.

"Joka sunnuntai tahtoisin kuulla mr Wesley'ä, vakuutettuna kuin olenkin, että joka kerralta yhä enemmän tulisin 'salaisia vikojani' havaitsemaan, yhä enemmän nöyryytetyksi synnintunnosta ja ylennetyksi voiton lupauksesta.

"Ja yhtä kaikki, jos maanantaina kävisin pyytämässä hänen neuvoansa johonkin vaikeuteen, minä en ole varma, ymmärtäisikö hän minua. Minä en ole varma, eikö hän tulisi sydäntäni likemmäksi saarnastuolissa kuin kotona; eikö hän, sen sijaan että hän saarnassaan antaa minun tuntea itseni syytetyksi ja tuomitukseksi, niinkuin ihka yksin olisin häntä kuulemassa, jos seisaisin erilläni kasvoista kasvoihin hänen edessänsä, pikemmin pitäisi minua ainoastaan ykkösenä siinä suuressa joukossa, jota ei kukaan lukea taida, kuin minuna itsenä eikä minäkään muuna.

"Mutta minä palaan takaisin saarnaan, josta en suinkaan tahdo mieltäni luovuttaa.

"Hän alkoi näillä sanoilla:

"Ei kenestäkään pahaa puhua,' sanoo suuri apostoli, ja se on käsky yhtä ankara kuin: 'Ei sinun pidä tappaman.' Mutta kuinka monta kristityistäkään pitää tällä käskyllä lukea? Vieläpä kuinka monta onkaan niitä, jotka sen edes ymmärtävät. Mitä on sitten 'puhua pahaa?' Se ei ole samaa kuin valhe taikka perätön parjaus. Kaikki mitä ihminen lausuu saattaa olla niin totta kuin raamattu itse, ja yhtä kaikki sen kertominen voi olla pahan-puhumista lähimmäisestä. Sillä se että puhutaan pahaa ei ole enempiä eikä vähempää kuin että puhutaan pahaa poissa-olevasta, että kerrotaan jotakin häijyä, jonka joku on tehnyt taikka sanonut, joka sitä kerrottaessa ei ole läsnä. Vanhemmassa kielessämme sitä merkittiin erinomaisen sopivalla sanalla, sitä näet nimitettiin 'panetukseksi.' Eikä liioin ole mitään varsinaista erotusta tämän ja sen välillä mitä tavallisesti sanotaan 'kielittelemiseksi.' Jos esitys tapahtuu leppeällä ja hiljaisella tavalla, melkeinpä kuiskaten hyvänsuonnin osoituksella ja sen toivon lausumalla, ettei asian liene niin huonosti kuin näyttäisi, sitä sanotaan 'korvankuiskuttelemiseksi.' Mutta olkoonpa tapa erinlainen, asia on kuitenkin sama, kun toiselle jutellaan jotakin semmoisesta ihmisestä, joka on poissa eikä sentähden itse voi puhua puolestansa.

"Ja kuinka tavallinen ja yleinen tämä synty on, ja kuinkapa helposti siihen lankee rikas ja köyhä, viisas ja hullu, oppinut ja oppimaton! Kuinka harvoin pidetäänkään pidempää pakinaa, jossa pahan-puhuminen lähimmäisestä ei ole tähdellisenä osana.

"Se on juuri tämän synnin tavallisuus, joka tekee sen niin vaaralliseksi, niin vaikeaksi välttää. Jollemme syvästi tunne sen vaarallisuutta ja alati ole varuillamme sitä vastaan, emme suinkaan pääse sen vuolteenen joutumasta. Tässä tapauksessa on piimmastaan koko ihmiskunta tavallaan käynyt liittoon meitä vastaan. Paitsi sitä tämä paha tapa saa puollustusta ja yllykettä sisältäpäin niinkuin ulkoakin: Ihmisessä on tuskin ainoatakaan pahaa omaisuutta, joka siinä ei löydä tyydytystä: vihamme, ylpeytemme, kostonhimomme.

"On sitä vaikeampi karttaa lähimmäisestä pahaa puhumasta, kun semmoinen puhe pulahtaa huuliltamme ikäänkuin valepuvussa. Me puhumme niin yksivakaisesta, jalosta, etten sanoisi 'pyhästä' hartaudesta, kuten luulemme, ja noitten kurjien olentojen halveksiminen näyttää meistä varsin oikeutetulta. Me teemme syntiä sulasta vihasta syntiä vastaan ja palvelemme perkelettä pelkämästä kiivaudesta Jumalan puolesta.

"Sittenkuin tauti oli asian-omaisesti ilmi saatettu, mr Wesley ei jättänyt parannuskeinoa osoittamatta.

"Ensiksikin, jos veljesi rikkoo sinua vastaan, niin mene ja nuhtele häntä sinun ja hänen välilläni yksinäisyydessä. Tämä,' hän sanoi, 'vaatii kaikkien suurinta leppeyttä, nöyryyttä ja rakkautta. Jos hän nousee totuutta vastaan, häntä ei koskaan saada tunnustamaan sitä, paitsi hiljaisuudella. Puhu yhä edelleen siinä rakkauden hengessä, jota veden tulva ei voi sammuttaa. *Jollei rakkaus itse tule voitetuksi, se voittaa kaikki.* Kuka taitaakaan sen valtaa selittää?'

"Tämä on keino, johon Herra kääntää meidät ruveta ensiksi,' jatkoi mr Wesley; 'muuta neuvoa ei meille sallita.'

"Älä pyydä puollustaa vastakkaista menestystä lausumalla: 'Minä en puhunut mitään kellenkään,

ennenkuin tunsin itseni niin lannistuneeksi, etten yksin saanut sitä kannetuksi.' Ja mihinkä keinoon olet ruvennut tuosta kuormasta päästäksesi? Jumala soimaa sinua laiminlyömisestä synnistä, siitä, ettet ole sanonut veljellesi hänen vikaansa, ja sinä lohdutat itseäsi ylitse-käymisellä ilmoittaen veljesi vian toiselle. Se huojennus, joka voitetaan synnin kautta, on todellakin otettu.'

"Sen perästä varotti hän meitä kuuntelemasta pahaa puhetta lähimmäisestämme. 'Kuuntelia,' hän sanoi, 'on yhtä syyllinen kuin puhuja; joka vastaan-ottaa varastetun tavaran yhtä huono kuin varas. Jollei olisi ketään pahaa puhetta kuuntelemassa, ei kukaan semmoista puhuisikaan.'

"Saarnan loppu oli liki-pitäen seuraava:

"Oi että kaikki te, jotka kärsitte herjausta ja kannatte metodistain nimeä, kumminkin tässä asiassa antaisitte hyvän tavan esimerkkiä. Jos teidän täytyy eritää muista, antakaat sen tapahtua sen kautta, ettette kenestäkään puhu pahaa. Mitä siunatuista hedelmiä tämmöisestä itsekieltämisestä sydämässämme saisimme tuta! Jos näin pitäisimme rauhaa kaikkien ihmisten kanssa, kuinka oma rauhamme tulisi niinkuin vedenvirta; jos näin osoittaisimme rakkautta lähimmäistämme kohtaan, kuinka Jumalan rakkaus olisi ylenpalttinen meidän sieluissamme! Ja minkä vaikutuksen se tekisi kaikkiin niihin, jotka ovat yhdistetyt meidän Herramme Jesuksen Kristuksen nimessä! Kuinka veljellinen rakkaus kasvaisi! Jos yksi jäsen kärsisi, kaikki muut myöskin kärsisivät; jos yksi jäsen tulisi kunnioitetuksi, kaikki muut iloitsisivat. Eikä siinä kuitenkaan vielä kaikki. Minkäpä vaikutuksen se tekisi ajattelemattomaan, musertumattomaan mailmaan! Vielä kerran sen täytyisi Julianus Apostatan kanssa huudahtaa: 'Katso, kuinka kristityt rakastavat toinen toistansa!' Rakkaan Vapahtajamme viimeinen ylimmäis-papillinen rukous tulisi täytetyksi, hänen valtakuntansa lähestyisi. Herra jouduttakoon armossa tätä aikaa ja tehköön meidät kelvollisiksi rakastamaan toinen toistamme, ei ainoastaan sanoilla ja kielellä, vaan työssä ja totuudessa!'

"Siellä minä, kallis Kitty, istuin kuritettuna ja nöyryytettynä, mutta myöskin opetettuna ja ojennettuna, ja sinun ei sentähden ollenkaan tarvitse pelätä, että saat tietää, mitä lady Emily tuonain lausui. Mutta mitä siihen tulee, että minun pitäisi mennä hänelle itselle yksityisesti siitä puhumaan, minä tuosta en ole varsin selvillä. Mokoma rynnistys ei ole hauska, paitsi juuri riitaisille luonnoille, ja tämä menetystapa tarjoo sentähden myöskin sen edun, että se panee meidät ensin ajattelemaan puollustusta vialle, jota niin suoralla tavalla hankimme ahdistaa. Ja kenties löytäisimme monesti puollustuksessa enemmän totuutta kuin syytöksessä.

"Useasti minä kohtaan ystäväsi Hugh Spencerin. Isäni pitää hänestä paljon ja tahtoo häntä mielellään nähdä. Kun olemme kahden kesken, puhumme paljon metodistoista ja jostakin toisesta, johon molemmat olemme suuresti mieltyneet.

"Kuinka mielelläni olisin tahtonut luoda silmäni siihen onnelliseen kotiin, siihen Spworth'in pappilaan, missä Wesleyn kehto kerta seiso! Mitä siitä olen kuullut, saakoon tässäkin sias, koska olen varma, että sinä siihen mielistyt yhtä paljon kuin minäkin.

"Ahdistavan pakon verosta siellä vallitsi vapaus ja rauha. Viattomat, virkistytävät leikit vaihettelivat järjestetyn, ruumiin ja sielun voimia vahvistavan työn kanssa; lasten kesken ei kuulunut melua ja vallattomuutta, mutta hilpeälle lapselliselle ilolle ei pantu mitään luonnotonta estettä. Suloisilla virsillä aloitettiin ja lopetettiin päivän työ, ja kun yölevon aika oli käsissä, lapsiparven vanhemmat jäsenet ottivat nuoremmat erilleen, lukivat heidän kanssansa jonkun virren sekä kappaleen uudesta testamentista, ja paitsi sitä äiti itse joka ilta haasteli lastensa kanssa kuunnellen heidän lapsellisia tunnustuksiansa ja jakaen heille lohdutusta ja neuvoa heidän pienissä huolissansa.

"Niin suuri oli tämän äidin valta poikiensa sydänten ylitse, että John kertoo vielä ensimmäisen miehuutensa aikana häneltä saaneensa helliä äidillisiä nuhteita siitä, että hän oli toivonut saavansa kuolla ennen häntä. Yhdeksäntoista lasta syntyi tässä kodissa ja kolmetoista niistä oli siellä yhtä haavaa elossa. Huolenpitoon kaikkien noitten terveitten, iloisten ja hyvälahjaisten lasten kasvatuksesta ja opetuksesta, jotka epäilemättä olivat perineet melkoisen osan vanhempiensa mielen-lujuudesta, liittyi kaikki köyhyyden lukemattomat vastukset ja puuhut. Ja isän yhteiskunnallinen asema ei suinkaan vähentänyt perheen köyhyyttä. Useimmat seurakuntalaiset maksoivat kymmenyksensä semmoisella tavalla, että siitä perheen toimeentulolle oli suurta haittaa ja hämminkiä. Tapahtuipa kerta, että mr Wesley pienen velan tähden joutui vankeuteenkin. Häntä silloin auttaaksensa hänen jalomielinen vaimonsa möi sormuksensa; muut vaimoväen koristukset, jotka hän oli saanut perintönä, olivat jo ennen hukatut niinkään kuin miehen kirjatkin, joista molemmat paljon pitivät. Vankeudessa mr Wesley ei valittanut, vaan saarnasi vanki-raukoille ja rukoili heidän kanssansa. Yorkin arkkipiispalle kirjoitti hän siihen aikaan, että vankihuone hänestä oli isompi ja tähdellisempi vaikutus-ala, kuin hänen oma seurakuntansa.

"Niin koeteltuna kuin mrs Wesley olikin, hän ei kuitenkaan näyttänyt käyvän kumarruksissa ja alakuloisena mailman lävitse. Kaikki mitä hän teki, teki hän keveällä ja hilpeällä mielellä.

Viidenkymmenen vuoden ijällä kirjoitti hän, joka niin hyvin tiesi mitä köyhyys on, arkkipiispalle, että hän katsoi huokeammaksi olla rikkauksia *paitsi* kuin niitä nauttia ja samalla kantaa niitten kuormaa ja edesvastausta.

"Hänen sydämensä syvyydessä oli se salainen lähde, josta hänen voimansa herui. Aamuin illoin vietti hän tunnin aikaa yksinään Jumalansa kanssa. Rukouksen aamuhetki (Hugh Spencer sanoi) teki päivän kuorman ja helteen hänelle keveäksi, ja kiitoksen ja ylistyksen iltahetki pani niinkuin sinetin hänen omantuntonsa rauhalle.

"Näistä jokapäiväisistä sapattihetkistä hänen henkensä vahvistui ja pysyi vireillä, ja kun sunnuntai tuli, ja hänen miehensä oli poissa, hän ei katsonut vaivaksi koota köyhiä seurakuntalaisia, lukea heille saarnaa ja haastella heidän kanssansa autuuden asioista yksinkertaisesti, mutta vakavasti ja juhlallisesti. Useasti oli kahteensataan henkeen tällä tavalla koossa. Väärä huhu näistä 'kokouksista' tuli kerta mr Wesley'n korviin, ja kun hän niitten suhteen teki muistutuksia, hänen vainonsa kirjoitti vastaukseksi, että hän ainoastaan valmisti hänelle sanankuulioita hänen jumalanpalveluksiinsa. Mutta jollei hän kuitenkaan noita kokouksia hyväksyisi, hän suorastaan pyysi: 'Älä minua *neuvo*, vaan *käske* minun lakata.' Hänen *käskynsä* oli hänelle Jumalan ääni, ja hän tahtoi paikalla totella sitä. Hänen *neuvonsa* sitä vastaan oli ihmisen neuvo, ja se ei voinut hänen vakuutustansa muuttaa.

"Vanha koti Spworth'in seurakunnassa on nyt muitten hallussa, ja viimis kerralla kuin John Wesley kävi siellä ja häntä kiellettiin saarnaamasta isänsä saarnastuolista, hän puhui kansalle hänen hautakiveltänsä.

"Sekä isä että äiti ovat nyt maallisen elämänsä päättäneet: Perheessä elää katoomattomana muistona kaksi pyhää kuolinvuodetta, jotka olivat ikäänkuin kruununa noitten pyhien ihmisten elämälle. Ennen loppuansa vanha mr Wesley pani kätensä poikansa Charles'in päälle sanoen: 'Pysy lujana; kristin-usko on maassamme taas virkistytvä; te näette sen, mutta en minä.'

"'Sisällinen koetus,' sanoi hän kerta, 'sisällinen koetus, kas siinä kristin-uskon paras todistus.'

"Hänen viimeiset sanansa olivat nämät:

"'Jumala kurittaa minua kovilla kivuilla, mutta minä ylistän häntä niitten tähden, minä kiitän ja minä rakastan häntä niitten tähden.' Hänen viimeinen toimensa oli Herran pyhän ehtoollisen nauttiminen omaistensa kanssa.

"Myöhemmin, muutama vuosi sitten, kuoli myöskin hänen aviokumppaninsa kolmenkahdeksatta vuoden ijällä. Tyvenenä, hiljaisena ja kivuton nosti hän silmänsä taivaallista kotia kohden ja erosi täältä lapsiensa keskeltä, jotka hänen tahtonsa mukaan veisasivat kiitosvirren hänen kuolinvuoteellansa. Maallisen kiitovirren lakatessa ijankaikkisen hallelujan äänet kajahtivat hänen pois-siirtävään sieluunsa.

"Kun nyt tiedän, mimmoinen heidän kotinsa oli, ja mitkä mahtavat voimat ja pyhät muistot heille sieltä virtaavat, minä sitä suuremmalla ihastuksella kuulen mr John Wesley'n saarnoja, kuuntelen mr Charles'in virsiä. Kuinka totinen heidän jumalanpelkonsa on, ja mitä jaloja hedelmiä se kantaa!

"Kun mr John Wesley'n tulot tekivät 30 puntaa vuodessa, hän omaksi tarpeeksensa käytti 28 ja anto pois 2. Nyt kun hänen tulonsa nousevat 120:een, hän ei kuitenkaan käytä enempää kuin 28 ja antaa pois 92. Takseerauskomiteaan annetussa ilmoituksessa hänen hopeistansa oli nykyään: 'Kaksi hopealusikkaa, toinen Lontoossa ja toinen Bristolissa.'

"Mitä ihmeitä yksi ainoa ihminen vapaana turhamielisyydestä ja ahneudesta sekä kaikessa toiminnassaan noudattaen oikeita perusteita voi aikaan-saada! Hänen pukunsa kuuluu kuitenkin kaikissa tilaisuuksissa oleva puhdas ja mimmoiselle seuralle hyvänsä sopiva, niitä tilaisuuksia tietysti lukematta, jolloin roskaväki, joka useasti ahdistaa häntä, mutta ei vielä koskaan ole häntä rääkännyt, on hänen vaatteensa ryvettänyt.

"Hänen mielenlepoansa ei kuitenkaan saada häirityksi, ja lopulta hänen vilpiton, sydäimestä lähtevä hyväntahtoisuutensa, hänen kristillinen lempeytensä ja hänen ystävällinen ja tunnollinen olentonsa epäilemättä voittaa itse vihollisetkin. Ylyttäjät ovat monta kerta kääntyneet omiin puoluelaisiinsa ja kieltäneet heitä pappiin koskemasta. Hänen rauhallinen, käskävä äänensä on tullut kuulluksi. Huuto ja rähinä on muuttunut äänettömyydeksi, ja Hugh Spencer sanoo tuskin löytyvän sitä paikkaa, missä roskaväki on metodistoja ahdistanut, mutta missä paljon heidän omasta keskuudestansa, miehiä ja naisia, ei ole tullut herätetyksi ja pelastetuksi, niin että nyt täydellä taidolla, hiljaisina ja tarkastavaisina istuvat Vapahtajan jalkojen juuressa.

"Jokainen joka tuntee asiat, käsittää helposti, minkätähden veljekset Wesley ja erittäinkin mr John saa niin suuria aikaan. Hän on mies, jonka osaksi on tullut erinomainen mielenlujuus, käytännöllinen äly ja

oivallinen kasvatus oivallisessa kodissa. Mr Whitefieldin on monessa katsannossa toinen laita; hänellä ei ole näitä etuja. Hänen lapsuutensa kului raakojen kumppanien keskellä Bristolin ravintolassa, missä hän oli syntynyt. Hänen erin-omainen puheenlahjansa voisi monen mielestä olla sopivampi teaterille kuin saarnastuolille. Mutta koko hänen sydämensä palaa rakkautta Vapahtajaa ja kadotettuja ihmisieluja kohtaan. Hänen suuri voimansa seisoo siinä, että hän lumoo sanankuuliain korvat todistuksella Jumalan vapaasta armosta. Todistus itse tekee lopun. Ja *mitä* se tekee, Kitty, siitä voin tuskin ilman kyyneliä kirjoittaa.

"Hän sanoo kaikille ihmisille koko mailmassa — aamut, puolipäivät ja illat, hän sanoo herttuattarille, oppineille, työmiehille ja kaikenlaisille kadotetuille syntisille, niinkuin hän on sanonut minullekin, että meillä on suuri kuorma sydämellämme antaen meidän tuntea sen kuorman painoa! Hän sanoo meille, että se kuorma on synty, ja jos sen tiedämme ennestään taikka ei, me tunnemme, että niin todella on, kun hän sen meille sanoo. Hän vuodattaa kyyneliä ja sanoo meille, että ellemme nyt tule tästä kuormasta vapautetuiksi, se painaa meidät yhä syvemmä ijankaikkista kadotusta kohden; ja puolet hänen sanankuulioistansa itkevät hänen kanssansa. Mutta hän sanoi meille myöskin, että kuorma voi tulla poistetuksi, jopa nyt, tällä silmänräpäyksellä; että voimme lähteä siitä paikasta, missä seisomme, sovitettuna Jumalan kanssa anteeksi-antamuksen kautta, että pelko ja tuska voi muuttua iloksi ja rauhaksi, synnin raskas ja onneton velka kiittolisuuden suloiseksi ja autuaaksi velvollisuudeksi.

"Ja silloin, juuri kuin kaikki nuot kurjat, särjetyt sydämet, joista itsekukin tuntee kuin olisi hän puhunut yksin-omaisesti sille ja sen hädästä, rupeevat tuntemaan uuden toivon värähdystä, hän osoittaa kuinka kaikki tämä tapahtuu. Hän osoittaa taikka oikeammin Jumala ilmoittaa meille hänen kauttansa *Kristuksen*, Jumalan karitsan, joka uupuu syntiemme kuorman alla, mutta kantaa ne kaikki pois. Ja silloin unhoitamme mr Whitefieldin, sanankuuliat meidän ympärillämme, ajan, maan, meidät itse kaikki tyyni, paitsi ristin, jonka luoksi olemme saadetut, kaikki, paitsi kärsivän, kuolevan Vapahtajan, jonka jalkojen juuressa seisomme. Ja siitä hetkestä asti emme enää kuule, vaan näemme.

"Me näemme — 'Jesuksen yksin' Jumalassa. Tämä näkö ei ole enää kuolemaa, vaan elämää, ijankaikkista elämää, sillä Jumala on Kristuksessa ja sovittaa meidät itsensä kanssa. Me katselemme Jumalan puoleen ja rakastamme häntä; Jumala katselee alas meidän puoleemme ja rakastaa meitä. Ja sitten, sitä myöten kuin katselemme, päivä valkenee meille, ja me näemme sen sanomattoman kalliin totuuden, että se ei ole vasta *nyt*, kuin Jumala rupee meitä rakastamaan ja säälistä heltyvällä katseella meidän puoleemme katselemaan, vaan että hän on rakastanut meitä ja pitänyt huolta meistä koko elin-aikanamme. Hän on vetänyt ja houkutelut meitä jo silloin, kuin sokeudessamme ja uppiniskaisuudessamme seisomme häntä vastaan. Se on *meidän* ensimmäinen silmäyksemme hänen puoleensa, vaan ei *hänen* meidän puoleemme! Ja niin näyttävät ajan ja kuoleman rajat katoovan, sillä niitten pää-osana oli synty, ja synty on poisotettu. Me olemme jo asetettuna ijankaikkisuuden alalle, ja ijankaikkinen elämä on alkanut, koska Kristus joka on elämä, on tullut meille omaksi.

"Kitty, minä luulen, että mr Whitefield on saanut olla välikappaleena pelastuksen riemua tuhannessa ja taas tuhannessa sielussa sytyttäessä; että hän ainoataan elää autuuden iloista sanomaa lukemattomille ihmisille julistaaksensa. Ja koko tämä sukupolvi on maasta katoava, ennenkuin hänen saarnansa tulevat kylmäkiskoksen arvostelemisen tarkastettaviksi taikka hänen nimeänsä ihmisten kesken ilman kyyneliä mainitaan. —

"Kitty kultani, minä olen uudestaan kuullut mr Wesley'ä, ja hänen saarnansa aineena oli: 'Kristityt Jumalan huoneenhaltioina.' Minä en voi sanoa sinulle, mitä tämä saarna minussa on vaikuttanut. Ensimmäinen saarna, jonka mr Whitefieldiltä kuulin, näytti ajavan minut kadonneena, kadotettuna, särjettynä, kerjäävänä Vapahtajan jalkojen juureen, niin että minulla itsessäni ei enää ollut mitään, vaan etsein kaikki hänessä; mr Wesley'n sanat sitä vastaan olivat minusta kuin Jumalan armorikas käsi, joka antoi minulle takaisin hukatut omaisuuteni, ei enää niinkuin ennen maallisena ruhkana, vaan arvaamattomana, taivaallisena tavarana. Kaikki mitä Jumala on minulle lainannut — terveys, nuoruus, valta muitten ylitse, joka sielun lahja, joka ruumiin voima — rikkaus, rahat, jotka hän sanoi vähäpätöisimmäksi omaisuudeksemme, joka velvollisuus, joka ajanhetki — kaikki näyttää olevan minulle takasin-annettuna, Jumalan sinetillä merkittynä ja ijankaikkisuuden kelvolliseksi tehtynä. Jos ennen, kun ijankaikkisuuden säteet ensin välähtivät silmäni, kaikki mitä mailmassa oli ollut arvollisinta, minusta ei ollut kuin tomua ja tuhkaa, se nyt, ijankaikkisuuteen yhdistettynä, minusta näytti pyhältä ja arvaamattomalta. 'Kuinka kallis,' sanoi hän, 'yli kaiken selityksen ja käsityksen jokainen osa elämästämme on. Ei niin, kuin siinä voisi olla mitään määränpäällistä, sillä me emme koskaan saa mitään muuta aikaan, kuin velvollisuutemme vaatii, koska *kaikki* mitä meillä on, ei ole meidän, vaan Jumalan, *kaikki* mitä voimme tehdä ainoastaan on velanmaksamista hänelle. Me emme ole häneltä saaneet tuota taikka tätä, vaan *kaikki*, senpätähden hänelle oikeutta myöten myöskin tulee *kaikki*.'

"Saarnan jälkeen minä palasin niitten hyvien ihmisten luo, jotka kokoontuvat lady Huntingdonin ympäri, ja joista tämän kirjeen taikka oikeammin aikakirjan alussa sinulle olen kirjoittanut, ja julistetun

totuuden valossa kaikki minusta nyt näytti varsin toiselta. Me olemme kaikki kanssapalvelioita, työkumppania, ja minä tulin nyt heidän luoksensa nöyrästi pyytämään, että antaisivat minun toimittaa jotakin pientä työtä, joka ei menisi vasta-alkavan voimien Kitty yli. Silloin, Kitty, minä havaitsin, että useat noista hyvistä naisista, joitten käytöstä olin rojhennut moittia, sillä välin olivat toimittaneet lukemattomia rakkauden töitä, ja kun seurasin heitä kouluihin, sairashuoneisiin ja köyhien majoihin ja siellä kuulin, kuinka heidän ystävälliset äänensä tuottavat iloa turvattomille lapsille ja päivänpaistetta kurjuuden synkkiin hökkeleihin, silloin, Kitty, minä huomasin, mikä ylevä sia, korkealla kurjan arvostelemisen matalasta piiristä, noilla jaloilla, kristillisillä ihmis-ystävillä oli.

"Sairasvuodetten ääressä minä näin ne kiitolliset silmäykset, joilla heidän sääliväisyyttänsä vastaan otettiin, ne värisevien huulten hymyt, joita heidän huolensa synnyttivät, ja he kävivät minulle rakkaiksi ja kalliiksi. Me olemme nyt yhdistettynä keskenämme työkumppanina ja samalla myöskin sisarina, eikä mikään side minusta näytä lujemmalta ja paremmalta kuin tämän ja hyödyllisen toimen yhteisyys. Tämä osittain sentähden, että työ osoittaa meille puutteemme, osittain sentähden, että nöyryys ja kärsivällisyys ovat samaa syntyperää. Minä olen useasti ajatellut, että tarvitsisi löytyä laki, joka määräisi, että jokaisen arvostelian itse tulee kirjoittaa joku kirja. Hänen olisi sillä tavalla pakko huomata ne vaikeudet, joita niitten, jotka ovat olleet hänen arvostelemisensa esineenä, on täytynyt voittaa, ja mailma saisi tilaisuutta hänen omaa kykyänsä punnita, joka epäilemättä monessa tapauksessa arvosteluihin tuottaisi, mitä useasti puuttuu: nöyryyden harvinaista avua.

"Minä olen tullut siihen päätökseen, orpana Kitty, että kun katselemme korkeampia esineitä alhaalta eikä ylhäältä, omalta, oikealta kannaltamme eikä vieraalta, ainoastaan luulletellulta, me niistä saamme totisemman ja samalla myöskin suurenlaisemman käsityksen. Ja nyt minun täytyy seilata ja kohta sen jälkeen työntää kirjeeni matkaan, koska se muutoin voisi venyä niin pitkäksi, että sinä ehtisit unhoittaa alun, ennenkuin pääsisit loppuun asti. Aikomukseni oli ensin lähettää kirje ystäväsi Hugh Spencerin kanssa, joka yli-opistosta palatessaan tulee kulkemaan Lontoon kautta, mutta sitten ajattelin, että koska siinä ei ole mitään valtiollista, minä uskaltaisin jättää sen tavallisen postin haltuun. Arvaanpa, että posti niinkuin miss Pawsey'n muodit ennättää teille kumminkin 'joka toinen taikka joka kolmas vuosi.'

"Ennenkuin lopetan, minun kuitenkin täytyy kertoa eräästä pakinasta, jonka tänäpäpä kuulin.

"Kaksi herraa, jotka kävivät isääni tervehtimässä, valittivat aikojen surkuteltavaa huononemista.

"Toinen heistä, vanha kenraali, lausui:

"Meillä ei enää ole mitään urhoja — ei yhtäkään etevää soturia. Marlborough'in kuoltua ei ole noussut yhtäkään englantilaista, joka olisi kelvannut muuksi kuin osastonpäälliköksi. Aivoja ei löydy suurten tuumien miettimiseksi eikä liioin kykyjä niitten varteen-panemiseksi; ei myöskään sitä pikaista silmää taikka sitä suorapäistä uskalaisuutta, joka kääntää silminnähtävän häviönkin voitoksi.'

"Toinen herra, isäni setä, joka oli oppinut mies ja pappi, yhtyi siihen lausuen:

"Kulta-, rauta- ja vaski-aika on todellakin ollut ja mennyt, Elisabetin ja Shakespearen kultaiset päivät niinkuin hajotettu Armadakin; vallankumouksen rauta-ihmiset niinkuin vallan-uudistuksen vaskimiehetkin ovat kadonneet, ja meidän ei ole muuta neuvoa kuin sorasta ja romusta kiiltokaluja ja rautalankaa venyttää.'

"Metsää meillä kuitenkin vielä on tarpeeksi — kumminkin hirsipuiksi,' puuttui veli Harry puheeseen. 'Pahantekiöitä viedään joka viikko kuormittaisin Tyburniin. Minä näin itse eilen semmoisen nä'yn.'

"Mistä rikoksista,' kysyi kenraali.

"Toinen rihmapalasan varkaudesta; toinen 50:en punnan väärästä vekselistä.'

"Oi', huokasi kenraali, 'meillä ei ole kykyä edes suurenlaisiin rikoksiin!'

"Ja sitten,' sanoi isäsetäni, 'mitä kelvollisia kirjailioita taikka taideniekkoja meillä enää onkaan? Pope, Addison, Wren, Kneller — ne kaikki ovat poissa. Meillä ei ole sitä joka kykenisi sankarirunoa virittämään, ilkkalaulua kärjestämään, tuomiokirkkoa pystyttämään taikka henkeä maalaukseen tahi kuvapatsaasen panemaan. Jälitteliäin jälitteliöinä elämme viimeisiä aikoja ilman suuria ajattelioita, suuria aatteita taikka suuria töitä.'

"On pikku kirjakauppias nimeltä Richardson, joka naisten mielestä kirjoittaa niinkuin enkeli,' muistutti veli Harry; 'ja Fielding on kuitenkin gentlemani, joka tuntee ihmiset ja ihmisten tavat.'

"Ja oikeinpa kauniita ovatkin ihmiset ja tavat ihmisiä myöten, niinkuin kuuluu,' oli isäsetäni surullinen vastaus. 'Mutta mitkä ovatkaan heidän parhaat teokseensa? Ei kirjallisuuden kaltaisiakaan; pikkukappaleita jonkun lady'n vierashuoneelle, yhtä vähän kirjallisia, kuin nuot mandarinit ja ihmekalut

ovat taiteellisia.'

"Mr Händelin musiikki ei ainakaan puutu henkeä,' jatkoi Harry, riidanhimoisena, ja vaikka hän itse ei osaa erottaa: 'God save the Queen' 'Rule Britannia'."

"Sepä onkin kaikki mihin kykenemme,' oli toinen törkeä vastaus, 'nimittäin panemaan suurten esisiemme lauluja sävelille. Me istumme ja teemme ripsuja entisyyden suureen esirippuun huomaamattakaan, ettemme ole muuta kuin paikkuria, jotka puuhaamme kaapuja verhojemme.'

"Paitsi sitä,' sanoi vanha kenraali, 'Händel ei ole englantilainen. Vanha brittiläinen heimo kato katoomistaan. Meillä ei ole muuta jälellä kuin rahaa, jolla voimme palkata saksalaisia edestämme sotimaan ja italialaisia itsellemme pauhamaan.'

"Ja aika menoa mennäänkin,' virkahti isäni. 'Missä onkaan se valtiomies, Whig taikka Tory, joka ei möisi maatansa eläkerahasta taikka sieluansa edustajapaikasta?'

"Sieluansa', sanoi isäsetäni, 'te käytätte lausetta, joka on peräti vanhentunut. Kuka uskookaan näihin valistuneisin aikoihin johonkin semmoiseen kuin sieluun, sen pelatukseen taikka kadotukseen?'

"Kumminkin metodistat, sir, lady Huntingdon, Ewelyn sisareni ja Kitty orpanani,' sanoi Harry vaatien sillä tavalla koko vihollisten sotavoiman häntä vastaan kääntymään, mutta isäni kävi väliin lausuen:

"Sir, minä pyytäisin, ettette tästä-lähin mainitsisi sisarenne taikka orpananne nimeä noitten alhaisten yltiöin yhteydessä. Jos Ewelyn toisinaan tahtoo kuulla pidempiä saarnoja kuin minä itse jaksan kestää, hän kuitenkin on kuuliainen ja kohtelias tytär eikä tuota minulle hetkenkään levottomuutta, jota ei suinkaan voi sanoa joka miehestä. Että hän käy metsänvartian vanhan vaimon luona, ei ole mitään metodistalaisuutta; niin teki hänen iso-äitinsäkin, joka eli, ennenkuin metodistoja vielä oli mailmassakaan.'

"Metodistoja,' huudahti vanha kenraali ylenkatseella. 'Joku päivä sitten kuulin puhuttavan yhdestä heistä, John Nelsonista, joka pantiin kiinni, ja josta olisi tullut kelpo sotamies kuninkaan armeiaan, ellei tuo kirottu metodistalaisuus olisi häntä riivannut. Täytyi kuitenkin kohta päästää hänet taas irti, että hän ei tekisi muita vankeja yhtä hulluksi, kuin hän itse oli. Ajatelkaatpa, että hän rohkeni nuhdella vahti-upseerejä kiroomisesta, jopa niin viekkaastikin ja niin suurella kunnioituksella, etteivät voineet hänelle mitään. Ja kun vankivartia uhkasi häntä ruuskittaa, hän näytti niin tyytyväiseltä kuin P. Paavali itse. Kansaa kokoontui yöt päivät häntä kuulemaan, ja hänen vimma-uskonsa saastutti kaikki kaupungit, joitten kautta hän kulki. Häntä ei voitu saada mistään kiinni, sillä hän ei sanonut olevansa eriuskolainen ja kehui mielellään käyvänsä kirkossa ja käyttävänsä sakramentteja. Lopulta hänen annettiin olla rauhassa. Linnanpäällikkö itse sanoi tahtovansa mennä häntä kuulemaan ja toivoi, että kaikki olisivat niinkuin hän. Todellakin vaarallinen konna, mies väkevä kuin jalopeura ja rohkea kuin sotavanhus ja kuitenkin — taipuisampi saarnaamaan kuin taistelemaan! Jos yhden ainoan päivän vaan olisin Tyburnin päällikkönä, minä joukko Marlborough'in vanhoja soturia muassani pitäisin lyhykästä komentoa noitten konnien kanssa.'

"Se ei auttaisi mihinkään,' säisti Harry, 'he pilkkaisivat teitä vielä Tyburnissakin. Minä näin siellä eilen miehen, joka hirtettiin, ja tähän häpeälliseen kuolemaan hän lähti yhtä tyvenellä mielellä, kuin jos hänen olisi tullut panna henkensä kuninkaan ja isänmaan edestä. Hän sanoi, että mr John Wesley oli käynyt hänen luonansa vankihuoneessa ja kehoittanut häntä katumaan syntejensä ja etsimään sovintoa Jumalan kanssa, ja sitten hän oli tullut valmiiksi kuolemaan. Suuri liikunto oli kansassa havaittavana.'

"Tietysti, väkijoukot ovat aina hetaita liikkumaan,' sanoi kenraali, 'kumminkin kun joku konna viedään hirtettäväksi. Tuommoisia pitäisi toimittaa kaikessa hiljaisuudessa, ankaruudella ja lujuuella.'

"Paavi on ennen koettanut sitä menetystä, mutta ei ole havainnut sen täydellisesti vastaavan tarkoitukseensa — kumminkaan Englannissa,' oli muistutus, jonka minä rohkenin tehdä.

"Niin kyllä, Ewelyn,' sanoi isäsetäni miettiväisesti. 'Mokomat raivon ilmaukset ovat niinkuin taudit: niillä on aikansa, jonka jälkeen ne taas lakkaavat. Keski-aikana vaelsi miehiä ja naisia joukottain pitkin maata voivotellen ja ruuskien itseänsä julmassa uskonvimmassa, mutta ei kukaan pitänyt sillä lukua, ja asia lahosi itsestänsä. Niin käy epäilemättä metodistalaisuuden.'

"Mutta, setä,' minä sanoin, 'metodistat eivät räökkää itseänsä eikä muita, vaan puhuvat ainoastaan synnistä, tuomiosta ja armosta.'

"Ja kansa ulvoo ja parkuu, pyörtyy ja tulee puistutuksiin,' sanoi Harry kääntyen minuun.

"Me emme ole paavilaisia,' sanoi isäsetäni, 'ja protestanttisilla uskonvimma ilmestyy toisessa

muodossa. Mutta mikä oikeus oppimattomalla ja sivistymättömällä ihmisellä on puhua synnistä ja tuomiosta? Minä saarnasin itse siitä viimisi keväänä St. Maryssa, mutta ei yksikään ihminen ulvonut eikä edes niskuttanutkaan, pyörtymisistä taikka puistutuksista ei puhuttakaan. Kaikki riippuu tavasta.'

"Mutta, setä,' minä sanoin, 'ei Tyburnin raiskat eikä Yorkshiren miehet voi käydä St. Maryssa teidän saarnaanne kuulemassa. Sanokaat, setä, eikö kuitenkin ole hyvä, että joku, vaikkapa puuttuvaisestikin, saarnaa semmoisille ihmisille, jotka eivät voi taikka tahdo käydä kirkossa.'

"Pitää ketosaarvoja niille, jotka eivät tahdo käydä kirkossa opetusta saamassa,' huudahti isäsetäni. 'Sepä olisi melkein samaa kuin kantaa ruokaa kotiin ihmisille, jotka eivät tahdo mennä ulos työhön, vieläpä tyrkyttää sitä heille.'

"Mutta, setä,' minä sanoin, 'pahinta on, että kansa, joka hengellisen ravinnon puutteesta on vähällä nääntyä, ei itse tiedä että se on nälkää. Teidän täytyy antaa heille ruokaa, ennenkuin huomaavat olevansa ruuan tarpeessa.'

"Mitä vielä, Ewelyn,' sanoi isäsetäni, 'jolleivät sitä tiedä, heidän pitäisi se tietää. Minä en osaa pahantekiöitä ja kerjäläisiä hellitellä. Paikkansa kullakin. Saarnastuoli saarnaa varten ja Tyburn niitä varten, jotka eivät tahdo sitä kuulla. Mutta kuinka nuoret naiset tuommoisia ymmärtäisivät? John Wesley-parka oli niin säädyllinen ja käytöllinen mies kuin mahdollista, ennenkuin hän joutui noihin onnettomiin hullutuksiin. Aika on kovin paha; mailma on ylös-alaisin, ja tämä metodistalaisuuden vimma on sen pahimpia vammoja. Se on niinkuin taudillinen kasvillisuus seisovalla vedellä, kantaen todistusta turmeltuneen ajan kuolemasta ja mädännyksestä.' — — —

"Mutta, orpana Kitty, kun seitsemäntoista sataa vuotta sitten mailma myöskin kääntyi ylös-alaisin, silloin omistivat kuitenkin lopulta monet tuosta turmeltuneesta sukupolvesta, että mullistus ainoastaan oli semmoinen kuin koska aura kääntää turpeen väärin puolin uutta kylvöä varten.

"Ja välisti kun kuulen, mitä mr Hugh Spencer kertoo minulle ihmis-joukoista, jotka tunkevat kuulemaan mr Whitefieldiä, mr Wesley'ä taikka muita saarnaajia Amerikassa ja Wales'issa, Cornwallin vuorityömiesten, pohjan kolarien ja etelän orjien keskellä, taikka kun hän puhuu minulle sydämistä, jotka heräävät synnistä, katuvat ja löytävät rauhaa kuolemanvankien kopeissakin, silloin minusta on kuin se ei olisi kuoleman vaan elämän hetki, joka käy mailman lävitse! Se on minusta niinkuin herttaisen maamme uusi kasvovoima, joka keväällä ilmestyy kaikkialla, kivien välistä Lontoon kaduilta, lehdeettömien puitten oksista kolkoista vanhoista istutuksista, kukkaisvarsista säreisestä astiasta potilaan akkunassa, levittäen iloa jokaiseen unhoitettuun kurjuuden soppeen puu-raiskan, pienen kukan taikka pikku maatilkun kautta, jota muutama ruohonkorsi verhoon! Mutta kuollut puu, oi, kuinka se kuivia oksiansa keskellä kevään virvottavia tuulia sälistää seisoen tuolla kummastellen kaikkea sitä kuhinaa, kaikkea sitä sirkutusta, joka yltä-ympäri vallitsee, luullen viisautessaan olevan pisin talvi, jonka maa on nähnyt, ja kevään ijäti viipyvän, sekä antaen sentähden kuulla kuivaa, ratisevaa ruikutustansa.

"Niin tein minäkin kerta, orpana Kitty, vieläpä oi, niin kauan, niin kauan!

"Mutta eikö elämän lähde ole tullut meidän luoksemme raikkaalla kuohullaan, ja eikö se ole meidän sisällämme yhtä hyvin kuin meidän ympärillämme, ja eikö ilomme siitä välisti ole niin suuri, että tuskin voimme sitä yksin kantaa?

"Näitä tuntiessani minä ikävöitsen sinua, Kitty, ja ajatukseni pyörivät sinun ympärilläsi niinkuin mehiläiset kukkasten ympärillä päivänpaisteessa. Ja jos välisti tunnet suloisen liikunnan sydämässäsi, se on juuri sen tähden!

"Ja missä sinä nyt tämän ystäväsi pitkän kirjeen luetkaan? Omassa valkoisessa pikku huoneessasiko, sillä välin kuin varekset rääkyvät vanhoissa jalavissa ja auringon säteet vilahtelevat oksien välissä sirotellen kultaansa lumivalkealle permannolle? Vai tati Trevelyyanin pikku kammiossako istuen hänen jalkojensa juuressa piispa Taylerin kirja avoinna pienellä pöydällä vieressänne? Taikka ehkäpä lieden ääressä salissanne, sillä välin kuin setä Trevelyyan sadatta kertaa lukee linnoitustaidon kirjaa ja vähän väliä nukahtaa äitisi rukiinhyrinään, Jack parantelee kalaverkkojansa ja Trusty haukotellen taikka huoaten unissaan oijentelee takkuisia koipiansa etsien vielä täydellisempää lepoa.

"Minä ikävöitsen tuota kaikkea kerran nähdäkseni, ja sen minun *täytyy* saada, vaikkapa ainoastaan sanoakseni tati Trevelyyanille, mitä kaikkia sinä olet ollut ja alati olet rakastavalle ja kiitolliselle orpanallesi

Ewelyn Beauchampille."

"P. S. Äiti ja minä olemme nyt paljon enemmän yhdessä. Minä luen hänelle franskalaisia kirjoja, joista hän paljon pitää. Ne ovat kaikki jotenkin ikäviä, mutta yksi suuri ansio niillä on, se näet, että yhtä vähän

kuin joku käsityö kiinnittävät ajatuksiani. Mutta joka aamu, ennenkuin hän nousee, minä saan lukea raamattua hänelle, ja joku päivä sitten, kun tulin vähän myöhempään kuin tavallista, hän osotti kelloansa ja sanoi pettyneen äänellä:

"On myöhäistä, Ewelyn, ja tänäpäpä tuskin ennätämme kappalettamme lukea. Minua iloittaa, että paaston aika on tulossa. Minä olen väsynyt niin paljon ihmisiä näkemästä, ja sinä ja minä, lapsi, saamme silloin olla enemmän yhdessä."

"Tätä lausueessaan hän näytti juuri semmoiselta kuin sinä yönä, jona hän lastenkamarissa valvoi Harryn ja minun tautivuoteeni ääressä."

"P. S. N:o 2. Orpana Tom pelkää minua yhä edelleen niinkuin metsäläinen, mutta sinua hän kysyy, ja saatuansa jotakin pientä tietoa sinusta hän niinkuin kahlehdittu karhu, joka on saanut korpun kynsiinsä, öristen ja tyytyväisenä luntuttelee tiehensä."

* * * * *

Orpana Ewelyn ja Hugh Spencer näyttävät olevan kovin hyviä ystäviä. Varmaan pitävät he paljon toinen toisestansa. He sopivat niin hyvin yhteen. Mitään turhamaisuutta ei ole kummassakaan. Ewelyn on juuri semmoinen kuin hänen ymmärtääksensä minun mielestäni tarvitseekin olla, niin suora, niin pelkäämätön, niin totinen ja niin jalomielinen, kykenevä itse päällensä ajattelemaan, itseänsä hillitsemään, ja niin terävä — niin peräti toisenlainen kuin minä! Ja kuinka hän voisikaan muuta kuin pitää Hugh'ista? Joka miehen, joka tuntee hänet, täytyy sitä tehdä. Jo ensi kerralla kuin hän hänet näki, hän tunsikin hänen olevan mies, johon voisi luottaa.

Ja onpa niinkuin varsin vähässä ajassa olivat tulleet niin hyväksi ystäviksi!

Heillä on jo pienet salaisuudet, joita hän ei tahdo ilmoittaa minulle.

Minun tekisi juuri mieli tietää, mikä se lienee josta hän sanoo heidän molempien suuresti pitävän? Kun äidilleni luin Ewelynin kirjeen, sanoi hän.

"Ewelyn näyttää olevan kovin mielistynyt metodistoihin. Minusta on vaarallista nuorelle tytölle pitää jyrkkiä mielipiteitä. Enkä minä myöskään voi hyväksyä, että hän vertaa isäsetäänsä vanhaan kuolleeseen puuhun. Se ei ole kunnioittavaa eikä hyväntahtoista. Minä pelkään hänen oppineen sen metodistoilta. Nuorten ei pitäisi sillä tavalla vanhoja tuomita. Mutta lapsi-parka on ollut liian paljon omissa valloissaan, ja hänen sydämensä on sinuun kiinnittynyt, Kitty! Minua iloittaa, että rakastatte toinen toistanne. Minä varon kuitenkin, että olet häntä pitkällä kertomuksillasi kodistamme liiaksi vaivannut. Hän näyttää tuntevan kaikki olomme. Mutta minä pelkään suuresti noita metodistoja enkä voi koskaan luulla, että olemme minkään uuden uskonnon tarpeessa. Paavali sanoo, että jos enkeli taivaasta saarnaisi toista evankeliumia, meidän ei pidä sitä kuulla. Mitä mr Wesleyllä voi olla julistamista, joka ei seiso raamatusta ja rukouskirjassa, ja mitä hän voi puhua jota Tuomas Kempistä ja piispa Tayler ei ole puhunut ennen? Betty kävi metodistoja kuulemassa, ja on sen jälkeen ensi kerran eläessään kaksinkertain sunnuntaipäivällisemme pilannut. Ewelyn kenties on voinut jotakin hyvää noilta ihmisiltä oppia, mutta Kitty ei tarvitse mitään muuta uskontoa, kuin minkä lapsuudestaan on oppinut raamatusta, kirkossa ja äitinsä huulilta. Ainoastaan enemmän sitä, Kitty: enemmän uskoa, enemmän toivoa ja enemmän rakkautta, kuin on tullut minun osakseni taikka koskaan tuleekaan. Se on enemmän vanhaa eikä mitään *uutta*, kuin me tarvitsemme."

Minä en voinut muuta kuin vakuuttaa äidilleni, etten toivonut mitään hartaammin, kuin että vuodesta vuoteen tulisin yhtä enemmän hänen kaltaiseksensa.

Mutta kun nyt istun tässä noita itsekseni ajattelemassa, minusta pyytää olla niin kuin uskon-asiaain tarvitsisi tulla uudestaan lausutuksi, uudella tavalla joka sukupolvelle, juuri kuin kevät joka vuosi tuottaa uusia kukkaisia ja uusia lauluja. Työt ja puheet näyttävät vanhentuvan, elleivät vaihettele, siksi kuin, niinkuin Ewelyn sanoo, käyvät muinais-aikaisiksi ja vanhentuneitten verosta taas saavat uuden, elävän muodon.

Raamattu on todellakin aina uusi niinkuin lintujen laulut, niinkuin kevään kukkaset, niinkuin aaltojen kuuhu, niinkuin lasten sydämet, niinkuin nuori mies hohtaavissa vaatteissa haudalla, joka tuhansia vuosia sitä ennen varmaankin lauloi ilosta mailman syntymäpäivänä.

Mutta minusta Jumalan tarkoituksena näyttää olevan se, että hänen evankeliumiansa saatettakoon aikakausiensa lävitse äänien avulla eikä kirjojen kautta, ei kai'uisissa haudoilta, vaan raikkaissa, elävissä sanoissa sydäimestä sydämeen.

Varma on, että Betty ymmärtää mr Wesley'n ja John Nelsonin, niinkuin hän ei koskaan ymmärtäisi Tuomasta Kempistä taikka piispa Tayleria. Ensi sunnuntaina tahdon kysyä äidiltäni tätä asiaa. Hän

varmaankin käsittää sen paljon paremmin kuin minä.

VI.

Laululinnut ovat nyt parhaasta päästä lakanneet laulamasta ja piipattavat ainoastaan varsin hiljaa, maltillisella ja käytöllisellä tavalla hyviä neuvojansa pesän pienokaisille. Ainoastaan varekset, joitten rakkaus näyttää olevan kokonaan asiallinen, niinkuin heillä alin-omaa olisi "talon-pano ja neularahat" puuhana, niinkuin Ewelyn sanoo, pitävät yhä entistä tapaansa. Vanhat rääkyvät opetuksiansa nuorille, ja nuoret näyttävät varsin pauhaavalla tavalla keskustelevan välissänsä, mitä vanhoilta ovat kuulleet. Epäilemättä luulevat nuoret varekset kaikkein omituisimmilla todistuksilla kaikkein sukkelimpia pulmia selittävänsä, vaikka varsin samoja keskusteluja varsin samalla tavalla ja samalla nuotilla on pidetty monet vuosisadat, siitä saakka kuin vareksilla mailmassa on ollut äänenvalta.

Minä tahtoisin juuri tietää, eikö meidän ajan monet pulmat ja vastaväitökset, jotka meistä näyttävät niin uusilta ja uuden-aikaisilta, sille, joka olisi elänyt seitsemäntoista miespolvea, tuntuisi yhtä yksijonoisilta kuin varesten rääkynä minulle!

Ankarat syystuulet pitävät vitkallista, juhlallista huminaa jalavien lakastuvissa lehdissä, niinkuin soittoniekka antaa kantelensa kaikua hiljaiset, viipyvät jäähyväiset, ennenkuin hän laskee sen luotansa murhepäiviksi. Sillä minusta tuntuu kuin tuulet surisivat työtä, jota heidän täytyy toimittaa, huokaisivat ja valittaisivat metsissä, joita käyvät hävittämään; ja niitten aaltojen ylitse, joita ne kuohuttavat, kaikkui heidän kiihkeä huutonsa: "meitä ei luotu hävitystä varten. Alusta emme kantaneet kuolemaa, vaan elämää siivillämme. Milloinka niin tulee uudestaan? Milloin pääsemme rauhaan? Milloin maa huoahaa ja viihtyy? Milloin kaikki ikävät toimet päättyvät ja ainoastaan hyvän harjoitus jää jällelle?"

Hugh Spencerin oli tapa sanoa, että meidän tulee kiittää Jumalaa siitä, että se tehtävä, jonka hän on meille täällä maan päällä antanut, ei ole koston ja hävityksen, vaan parannuksen ja lohdutuksen.

Kuinka paljon minä olen Hugh Spenceriltä oppinut! Minä arvaan, että hän vastapäin ei tule paljon meidän parissamme olemaan. Hyvä, joka on mailmassa toimitettava, näyttää olevan hänelle vaativana pakkona, ja harvoja löytyykin sitä toimittamassa. Hänen sydämensä on niin avoin ja lämmin, ja hän kykenee paljon suurempiin kuin useimmat muut. Orpana Ewelyn käsittää, mikä hän on!

Ja yhtä kaikki Hugh'in oli tapa sanoa, että tämä seurakunta on niinkuin pikku mailma itsessään. Meistä kaikista hän on juuri semmoinen mies, joka sopii meille, jota kansa yhä enemmän rakastaa, sitä myöten kuin hän tulee enemmän tutuksi, ja näyttääpä olevan melkein synty viskatta pois kaikki se rakkaus, jonka nuoret ja vanhat hänen isänsä seurakunnassa hänelle antavat. Onpa muitakin, jotka voivat saarnata ulkona suuressa, avarassa mailmassa. Mutta täällä, tässä seurakunnassa, ei kukaan näytä voivan olla, mikä hän on.

Minä tahtoisin mielelläni tietää, mitä se lienee, josta Ewelyn ja hän molemmat niin paljon pitävät, ja jota edellinen ei tahtonut minulle ilmoittaa!

Ennen Hugh'in oli tapa puhua minulle kaikki toivonsa ja tuumansa. Mutta Ewelyn kykenee paljon paremmin kuin minä niitä käsittämään, ja selkeällä, terävällä älyllään hän voi olla hänelle apuna niitä varten-pannessa. Ewelyn on kaikissa niin peräti toisenlainen kuin minä, joka useasti vasta silloin osaan oikean, kun se jo on myöhäistä. Kenties tunsin Hugh itsensä erehtyneeksi minusta sinä iltana merellä, kuin hän puhui minulle kutsumuksestansa julistaa evankeliumia pakanoille; silloin kuin tuo itsekäs suru tuli minun päälleni ajattellessani, että hän ei enää olisi meidän kaikkien täällä kotona, vaan suuren, avaran mailman tuolla ulkona. Kenties tuntee hän, että minä en voi hänen suuria, ihmis-ystävällisiä tuumiansa käsittää. Ja tietysti minä en sitä voi, niinkuin Ewelyn sen voisi. Ewelyn tietää niin paljon enemmän, hän ajattelee niin paljon enemmän kuin minä. Ewelynin aatteen ja tunnetten verralla minun näyttävät niin heikoilta, niin vähäpätöisiltä kuin hieno tuulenleyhkä heleän, kaikuvan musiikin rinnalla. Niin, Ewelyn näyttää juuri kuin luodulta Hugh Spenceriä käsittämään ja auttamaan. Kohta kenties ilmoitetaan minulle, mikä tuo suuri asia on, ja silloin minä en taas saa olla itsekäs, vaan minun tulee koettaa kaikesta sydämestäni siihen perehtyä, sillä että se on jotakin jaloa ja hyvää, siitä olen varma. —

Jack viimeinkin saanut paikan sotaväessä. Hän on varsin ilon innoissa ja katselee holhoojan tavalla alas meihin kaikkiin. Joka miehelle seurakunnassa hän jo jakaa luultuja tavaroita, jotka tulevat lankeemaan hänelle kaupungeista, jotka hän aikoo valloittaa, sekä saalisrahoista, jotka hän toivoo saavansa.

Isämme näyttää siirtyvän takaisin nuoruutensa aikoihin puhuessaan Jackin kanssa niistä vaaroista ja seikkailuksista, joita kohden tämä lähtee. Mutta vaikka hän kyllä selittää hänelle, että voiton päivät ovat harvat, yön valvonnat monet ja päivän marsit pitkät, sotainen innostus, joka tulee hänen päällensä, kun hän uudestaan taistelee Marlborough'in taisteloa, kuitenkin paljon enemmän kiihdyttää Jackin intoa ja rohkeutta, kuin tyvenet selitykset niitä voivatkaan jähdyttää.

Hauskaa on nähdä, kuinka hyvin isäni ja Jack sopivat keskenänsä, ja kuinka ystävällisiksi ovat käyneet toinen toisellensa lukiessaan vanhaa linnoitustaidon kirjaa sekä haastellessaan alin-omaa aseista ja sotapu'uista.

Äitini ja minä nousemme sillä välin varhain aamulla ja panemme myöhään illalla maata saadaksemme veli Jackia valmiiksi lähtemään. Ja monet ovat ne kyynelöt, jotka äitini silmistä tipahtavat pitkille saumoille — vaikka minä olen varma, että se on parempi meille molemmille, kuin jos olisimme rikkaat ja voisimme palkata jonkun tekemään työtä, sillä välin kuin itse istuisimme eroa suremassa. Meidän on huokeampi olla, kun saamme vuodattaa koko sydämemme joka neulanpistämään, jonka hänen edestänsä teemme, kun tunnemme, ettei mikään raha koskaan voisi maksaa niitä pieniä tikkauksia, niitä huolellisia napinläpiä ja niitä taajoja saumoja, jotka itse koetamme saada niin täydellisiksi kuin mahdollista. Äitini hellät huolet ilmaantuvat joka neulanpistämisestä, ja hän tuntee siitä varmaankin huojennusta. Ja minä kätken ompelukseeni monenmoisia tunteita; katumus jokaisesta pikaisesta sanasta, jokaisesta äkeästä ajatuksesta, jokaisesta kovasta tuomiosta hänen pikku hairaustensa suhteen yhdistyy pieniin tuumiini hänen onnensa edestä.

Mehiläis-pesistäni ja espanjalaisista kanoistani, joista minulla on "neularahoja," on tänä vuonna ollut hyvät tulot, ja vähäisellä tarkkuudella voin varsin hyvin saada villaisen hameeni kestäväksi vielä tulevankin talven — ja niin minulle karttuu oikein kaunis pieni rahasumma Jackille annettavaksi.

Isäni näyttää Jackista ikäänkuin palaavan takaisin nuoruutensa seikkailuksiin. Mutta äidistäni se ei ole takaisin-palaamista, vaan pois-lähtemistä. Häntä kauhistaa, kun isäni iltaisin luettelee tappeluista, puhuu linnoitustaidosta, muonavarjoista, sotajoukkojen suuruudesta, koko osasto sen maahanhakkaamisesta j.n.e.

"Ystävänä," sanoi äitini joku päivä, "sinä puhut sotajoukoista, tappeluista ja muista semmoisista asioista niin tyvenesti, kuin kysymys ei olisi ihmisistä, ja sinä unhoitat, että Jackimmekin tulee siihen kaareen."

Isäni hymyili sääliväisesti ja pitkitti yhtä tyvenesti. Jack nauroi ja suuteli hellästi äitiämme lausuen:

"Minä en rupee siihen kaareen — minä en ai'o antaa hakata itseäni maahan."

Mutta äitini ei enää jaksanut noita sotaisia puheita kuunnella; me otimme sentähden kynttilän, siirsimme sen pienelle pöydälle lähemmäksi tulensiaa, ja istuimme sen ääreen työtämme jatkamaan.

Minä voin ymmärtää, että miesten välisti täytyy heittää meidät ja lähteä pois tehtävänsä mailmassa täyttämään; mutta minusta on vähän kovaa, kun he iloitsevat lähtönsä.

Ja yhtä kaikki, kun minä puhuin siitä äidilleni, hän vastasi.

"Minä en suinkaan tahtoisi, että Jack olisi vähemmän kiivas taikka vähemmän iloitsisi lähtönsä. Miksi naisia onkaan, ellei sentähden, että olisivat miehille apuna niitä kuormia huojentamassa, joita heidän täytyy kantaa? Miehet tekevät työtä ja uurastavat meidän edestämme ulkona mailmassa, ja jos meilläkin kodissamme on kuormamme kannettavana, tehkäämme se ilolla ja älkäämme valituksillamme taikka raskasmielisyydellämme heitä estäkö."

"Mutta äiti," minä sanoin, "minusta on kiittämätöntä vanhoja, hyviä päiviä vastaan, kun niistä voi niin helposti erota."

"Vanhat, hyvät päivät ovat menneet," sanoi äitini. "Miehet eivät saa istua elämän tielle suljettua uraa ikävällä katselemaan. Naisen ei myöskään tule sitä tehdä, ja kristillinen nainen, Kitty" lisäsi hän lempeästi, "ei saakaan sitä tehdä. Sinä tiedät, että meilläkin on vaatimuksena: 'eteen-päin', ja mihin askelemme johdattavatkin, silmämme alati tulee olla siinä päämäärässä kiinni."

"Äiti kulta", minä sanoin, "jospa ainoastaan voisimme olla varmat siitä, että tämä askel Jackille todellakin on edistyksen askel. Sotaväessä on kovin monta vaaraa, eikö niin?"

"Mikä tekee sinut niin epätoivoiseksi, lapsi?" sanoi äitini. "Se ei ole sinun tapaistasi, ja se on kuin sinulla olisi liian vähän luottamusta Jackiin. Älkäämme istuko mahdollisia vaaroja murhehtimassa. Jos semmoisia tulee, silloin meidän tulee rukoilla — muuta apua en tiedä."

Minä en raskinnut hänelle yksityistä pelkoani lausua. Paitsi sitä se ei olisi ollut oikein Jackia kohtaan.

— — —

Hän on lähtenyt; hän on todellakin poissa, ja äänettömyys ja hiljaisuus on tullut levottomuuden ja homman siaan. Isäni pelko näyttää olevan suurempi kuin hänen toivonsa. Hän kulkee levotonna edestakaisin, aukaisee kirjansa, lukee muutaman rivin "linnoitustaidosta", lyö kirjan äkkiä taas kiinni ja laskee sen tuskallisna luotansa. Sitten seisoo hän hetken aikaa akkunassa, viheltää, katselee ilmaa ja ihmettelee, kuinka poika-parka menestyy merellä.

Ja Trusty, joka tuntee että jotakin puuttuu, menee ovelle ja katselee hänkin ilmaa ja tuulta.

Hän näyttää ihmettelevältä, huiskuttaa levotonna ja miettiväisenä häntäänsä, palaa takaisin takkavalkealle, istuu sen eteen kuumimpaan paikkaan, tuijottaa hiilikkoa ja sanoo niin selkeästi kuin koira suinkin saa sanotuksi, että kaikki tyyni hänestä on käsittämätöntä.

Äitini taas käy tavan-takaa kammiossaan portinvajan päällä ja palaa sieltä aina vaaleana ja rauhallisena, pieni kehoitussana isälle taikka ystävällinen pieni muistutus pellolla ja niityllä toimitettavista töistä suussa.

Trusty näyttää silloin luulevan, että kaikki taas on säällään, panee maata hänen jalkojensa juureen ja nukkuu taas levollista unta.

Minä tahtoisin mielelläni, että *minäkin* vois luulla niinkuin hän, mutta kun ajattelen Jackia, minä en pääse häntä murhehtimasta. Päivää ennen kuin hän lähti, minä menin ylös hänen huoneesensa, juuri kuin hän pani kalujansa sisään, ja pistin hänen käteensä pienen tullon kaksi guineaa sisällä. Minä pelkäsin hänen katsovan sitä uhraukseksi, jonka tähden minä sanoin: "Jack, kas tässä, mitä mehiläis-pesät ja espanjalaiset kanat, joita olet auttanut minua hoitamaan, ovat tuottaneet, ja sen lisänä hiukan siitäkin, mitä setä Henderson antoi minulle. Rahat voisivat kenties olla sinulle joksikin hyödyksi."

Päästääkseeni häntä minua kiittämästä, kiiruhdin rapuista, mutta Jack tuli perässäni, pani rahat takaisin käteeni ja sanoi nauraen: "Todellakaan, pikku sisareni, minä en voi tuota pienen pientä tuloa sinulta riistää. Hugh Spencer on kuitenkin kunnan ystävä, minä kirjoitin ja pyysin hänen lainaamaan minulle ainoastaan muutaman punnan, ja hän lähetti minulle kymmenen. Aikomukseni on ensimmäisistä saalisrahoista, jotka lankeevat minulle, maksaa hänelle velka takaisin. Vaikka on pieni kyllä gentlemanin elää. Ja ilman sitä hyräilevä vanha Betty väkisin on tahtonut lahjoittaa minulle viisi guineaa, ja kun minä en sanonut niitä ottavani, hän vakuutti, että ne olivat meidän palveluksessamme ansaitut, ja että master'in pojan tarvitsisi elää Trevylyyanin tavalla. 'Mihinkä hän ne muutoin panisikaan,' hän sanoi. 'Hän oli ollut hupsu, kun oli niitä kokoonhaalinut.' Lopuksi tuli, että minä katsoin velvollisuudekseni ottaa rahat vanhalta sielulta sekä hänen tunteitansa säästääkseeni että myöskin osoittaakseni, että minä en kannan vanhaa vihaa häntä vastaan entisten torien tähden. Sinä näet sentähden, Kitty sisar, että näinkin hyvin varustetulla kukkarolla olisi varsin turhaa tarjoukseesi suostua." Havaittuansa, kuten luulen, että minä näytin pettyneeltä, hän kuitenkin otti tullon kädestäni, piti itse toisen guinean, pani toisen takaisin ja sanoi hyväntekiän alentavaisuudella: "No, pikku sisar-parkani, enhän minä sinua tahdo pahoittaa. Minä tahdon pitää toisen muistona taikka ostaa sinulle jotakin markkinalahjaa; toisella sinun, jos tahdot, sopii maksaa Hugh Spencerille kirsikanpunainen rihma taikka joku muu pieni rätinki," lisäsi hän, "joka kenties on mennyt muistostani."

Ja niin hän palasi panemaan sisään kalujansa siinä luulossa, että hän oli ollut sekä tarkkatuntoinen että antelias. Mutta minä olin häpeästä melkein maahan vaipua. Lainata Hugh'ilta; ottaa Bettyn hiellä ja väellä ansaitut säästörahat — mitä vasta seuraisikaan? Ja sitten nuot kauheat sanat: "Joku muu pieni rätinki" — kuinka lyijynraskaana ne sydämelleni lankesivat.

Minä jäin neuvotonna seisomaan. Tavallisella suopealla hymyllään hän kääntyi takaisin minun puoleeni ja sanoi: "Kuinka, Kitty? Onko mitään muuta, jonka taidan sinun edestäsi tehdä?"

"Jack," minä sanoin koettaen mieltäni rohkaista, sillä minä en millään muotoa tahtonut näinä viimeisinä hetkinä häntä pahoittaa, "jos voisit muistaa, mistä joku muu pieni rätinki saattaa tulla, puhu minulle kaikki suoraan!"

"Lapsi kulta," sanoi Jack, "kuinka sitä tämä kiuruussa vois? Anna olla — niin, onpa yhdet kengänsoljet jotka tuonnoin Falmouthissa käydessäni näin Mooses-nimisen juutalaisen luona, ihka uutta mallia ja erinomaisen kauniit, juuri semmoiset, kuin tiedän isäni mielellään näkevän minulla, mutta minä en tahtonut häntä tuommoisilla pienillä vaivata. Eikä se tee mitään; Mooses on rikas ja voi odottaa. — Mutta juutalaisten ei ole tapa mielellään odottaa, ja sepä se pahin onkin. Minä tahtoisin kuitenkin ennemmin maksaa miss Pawseyn, joka joku päivä sitten hyväntahtoisesti antoi minulle puolen guineaa, kun minun virkanimitykseni vuoksi täytyi tarjota klasi viiniä muutamille tuttaville. Niin, Kitty, ehkäpä ensin tahtoisit maksaa miss Pawseyn! — Jos jotain muuta olisi, sinä kyllä saat siitä aikansa tietää. Minä olen ilmoittanut, ettei kukaan vaivaisi isääni, vaan kysyisi sinua erityisesti, ja kun niin

tapahtuu, sinä tiedät, mitä se tarkoittaa, ja voit suorittaa asian häntä taikka äitiämme häiritsemättä. Mutta olipa hyvä, että tulin sinulle tästä maininneeksi, sillä kirjoittaa en siitä tietysti voisi, ja nyt minulla ei enää ole mitään sydämelläni."

Seuraavana aamuna, kun Jack ratsasti pois isäni kanssa, hän vähensi vauhtia, seisahti, kääntyi takaisin, nosti sotalakkiansa, viittasi minut luoksensa ja kuiskaisi korvaani:

"Älä nyt itke ruusuja poskiltasi, siksi kuin palaan Flandernista, jolloin sinun täytyy tulla hoviin ritarislyöntiäni katsomaan. Niinpian kuin onni minua auttaa, minä lähetän Hugh'ille hänen rahansa — ellei hän silloin ole piispa eikä tarvitse niitä. Sitten minä tahdon hankkia Bettylle eläkerahan, jolla hän voi elää niinkuin herttuatar. Sinä saat nähdä, Kitty, että minä teen teidät kaikki rikkaiksi, ja että kaikki saatte iloita siitä avusta, jonka olette sankarille hänen vastuksissansa tarjonneet. Niin, noista kaikista tulee melkein oikea noitajuttu."

Hän ratsasti sitten takaisin isääni liittyäksensä, ja minä palasin äitini luo.

"Mitä hän sinulle sanoi, Kitty?" kysyi tämä, "oliko hän mitään unhoittanut?"

"Hän sanoi, että meidän kaikkien täytyy tulla hoviin hänen ritariksi-lyöntiänsä katsomaan," minä vastasin, "että hän tekee meidät kaikki rikkaiksi, ja että noista kaikista tulee melkein oikea noitajuttu."

"Lapsi-parka," sanoi äitini, ja kauan hillityt kynelet juoksivat nyt tulvanaan, sillä välin kun hän johdatti mieleensä Jackin jalomielisiä tuumia. "Lapsi-parka, hän on aina niin täynnä toivoa ja hyviä aikomuksia."

Mutta minä en saanut yhtäkään kyyneltä vuodatetuksi. Minä seisoin kuin kivipatsas. Jackin salaisuuden taakka painoi sydäntäni, niin että se oli kuin rintaani kutistunut. Mutta samalla minusta tuntui petolliselta äitini mieltä rohkaista, kun taisin olla vanna, että jos sanoisin hänelle kaikki, hän ei olisi iloisempi kuin minäkään. Mitä minun tuleekaan tehdä? Tuo yksi guinea riittää miss Pawseyn ja ehkäpä juutalaisenkin sovittamiseksi, jos voin hänet tavata. Mutta Bettyn ja Hugh Spencerin suhteen olen peräti neuvottomassa. Kuinka saan heidät maksetuksi? Ja sen täytyy kuitenkin tapahtua. Minä tekisin mielelläni yöt päivät työtä voidakseni suorittaa, mitä Jack on heille velkaa, jos ainoastaan tietäisin, kuinka sen tulee tapahtua. Mutta viisitoista guineaa! Onhan siinä koko omaisuus! Kuinka voisin äitini tietämättä yhtäkään killinkiä ansaita? Ja ilman sitä, olisiko oikein äitini ja isäni tiedotta moista yrittää?

Ewelyn voisi auttaa minua! Mutta minä en saisi sitä häneltä pyydetyksi ilman Jackia ilmoittamatta.

Ja kuinka taidan koskaan olla varma, eikö kukaan tule minua "erityisesti" kysymään?

Eikö isäni ja äitini pitäisi tästä tietää?

Ja kuitenkin — äitini sydän siitä pakahtuisi? Minä en saa sitä hänelle vielä sanotuksi, ei ennenkuin eron murhe on vähän helpoittanut. Sillä tämä uusi murhe en minusta semmoinen, että se ei voi koskaan helpoittaa. Se ei ole rahat, ei velka, ei maksamisen vaikeus: se on Jack itse, joka on tuo suuri murhe.

Mitä vasta seuranneekaan?

Yksin en jaksa tätä kantaa. Mitä ikinä tapahtuukin, yksi asia on selvä: Jumala ei voi tahtoa, että minä teen väärin. Täytyy sentähden löytyä joku neuvo, neuvo semmoinen, joka on ainoa oikea.

Ja Jumala tuntee sen. Minä tahdon kysyä ja Hän vastaa minulle, minä tahdon rukoilla, ja Hän kuulee minua. Hän auttaa minua löytämään tämän neuvon, ja sen löydettyäni Hän antaa minulle voimaa sitä noudattaa, — kuinka pimeä, kuinka vaikea se lieneekin.

Täti Jeanie sanoi, ettemme saa katsoa pidemmälle eteemme kuin ensi askeleeseen. Mutta tämän askelen meidän kuitenkin täytyy nähdä, niin totta kuin Jumala on totinen ja on luvannut meitä johdattaa.

Eilen illalla, kun jo olin pannut maata, Betty suureksi hämmästykseni tuli sisälle huoneeseni; hänen kasvonsa olivat tuimat ja rumentuneet, ja hän sanoi:

"Mrs Kitty, minä en kestä kauan. Käyköön kuinka käy — minun täytyy vielä kerta kuulla Yorkshiren miestä! Kello kuudelta huomen-aamulla hän saarnaa tuolla alhaalla tanterella, ja minä ehdin takaisin, siksi kuin missis tarvitsee minua. Jos hän suuttuu, minä en voi sitä auttaa, sillä minulla ei ole mitään lepoa yöllä eikä päivällä. Mitä mies puhui, polttaa suonissani niinkuin tuli, ja minun täytyy kuulla häntä uudestaan. Minun täytyy tavalla tai toisella hukkoa, ja jos niin on, minä kumminkin tahdon tietää: mitenkä?"

Hän palasi takaisin huoneeseensa, mutta minä en saanut unta. Nuot hävinneet, tuimat kasvot olivat alati edessäni kummitellen kuin murhatun hahmo. Minusta tuntui kuin ei olisi hyvä päästää häntä yksin Yorkshiren miestä kuulemaan.

Kun Betty sentähden seuraavana aamuna hiljaa hiipi ulos huoneeni kautta, hän tapasi minut vaatteissa ja valmiina vastoin kaikkia muistutuksia häntä seuraamaan.

Kokokous-paikkana oli pieni notkelma kummun kukkulalla. Me olimme varhain liikkeellä, ja kun istuimme siellä mättäällä kapat yllämme saarnaajaa odottaen, minusta oli kuin en koskaan olisi ollut paikassa, joka oli enemmän temppelin kaltainen. Päivä alkoi valjeta idästä, ja minä en tiedä juhlallisempaa näköä kuin päivänkoite. Auringon lasku komuinensa loistoinensa, viipyvällä väririkkaudellaan häikäisee silmää; tuikkivin tähtikruunuinensa, korkeana ja majesteettillisena, taivuttaa mieltämme ihastukseen; mutta mikään ei minusta ole niin juhlallista ja suurenlaista, kuin koska päivänkoite hiljaa ja verkalleen levittää siipensä uinailevan mailman ylitse. Vielä ei ollut mitään loistoa; ainoastaan hiljaisen valon tasaista koitetta valkeuden salaisesta lähteestä taivaan kannelle leviten; siten ja yhä edelleen mahtava valonvirta huokeasti, huomaamatta, mutta kuitenkin alati kasvavana, siksi kuin muodottomien, salaperäisten sumuväretten vienot hattarat muuttuivat purpuraväriksi rajaksi, jonka takaa kultaisen sädevalon hohde pilkisti katsojan silmään, joka vähää sitä ennen simpukanvärisenä oli värähtelevää valoansa öiselle taivaalle levittänyt, alkoi vaaleta ja tähtiseuroinensa auringonpaisteeseen kadota; taivas oli pelkkää kirkkautta ja maa täynnä elämää ja värinloistoa. Heräävien lintuparviien hiljaista viserrystä kuului metsästä, aaltojen kaukaista kohinaa ulapalta aukealta ja tuulten huminaa keskeisten rämetten laajoilta aloilta.

Minusta oli kuin en olisi muuta saarnaa tarvinnutkaan. Mutta päivänkoitteen juhlallisuudella, aaltojen vaikeroitsevalla äänellä, tuulten huminalla ja lintujen laululla: noilla kaikilla ei ole voimaa levotonta omaa-tuntoa sen kuormista vapauttaa.

Tämä toimi, sanoo Hugh Spencer, ei ole uskottu enkeleille eikä luonnolle, vaan vaivaisille, erhettyville, syntisille ihmis-olennoille, jotka itse ovat kokeneet, mimmoista on tätä kuormaa kantaa.

John Nelson oli jo siellä. Hän seiso ja piti yksivakaista keskustelua pienen ihmisjoukon kanssa, joka oli kokoontunut hänen ympärillensä. Suurella mielihalulla minä katselin noita avoimia, uskollisia kasvoja, tuota korkeaa, voimallista vartaloa muistellen, kuinka väkivalta oli lyönyt hänet maahan, sotkenut ja hakannut häntä sen Herran tähden, jota hän tunnusti, ja kuinka hän uudestaan oli pannut itsensä saman vaaran alttiiksi samalle raivokkaalle roskaväelle samaa armon ja pelastuksen sanomaa julistaaksensa.

Joukko kasvoi kasvamistaan. Sinne pujahti muutamia ympärillä olevista asumuksista; miehiä matkalla vuorikaivoksiin, päiväläisiä ulkotoihin mennessä, pieniä joukkoja naisia ja lapsia köyhissä vaatteissa lähisistä kylistä.

Muutaman minuutin perästä saarnaajan ympärillä oli noin kaksisataa kuuliaa; hän seiso pienellä kummulla ja vallitsi äänellään ja vartalollaan koko ympäristön. Hänen puheensa oli enemmän niinkuin tavallinen haastelu kuin niinkuin saarna. Hän sanoi tahtovansa kertoa jotakin omista kokemuksistaan, jos siitä voisi murheellisille sieluille olla kehoitusta ja lohdutusta.

"Kun minä olin noin yhdeksän tahi kymmenen vuoden vanha," sanoi hän, "minä, niin usein kuin vaan olin yksin, tunsin suurta kauhistusta kuulemaa ja tuomiota ajatellessani. Muutamana sunnuntai-iltana, kun istuin ulkona kedolla isäni vieressä, joka minulle luki Ilmestyskirjan kahtakymmentä lukua, sana tuli minun päälleni semmoisella valolla ja voimalla, että oli kuin nuoli olisi tunkenut sydämeni lävitse. Minä lanke sin kasvoilleni ja itkin niin kauan, että maa, missä makasin, kastui kyynelistäni. Kun isäni jatkoi lukemista, minusta oli kuin olisin nähnyt edessäni kaikki tyyni, vaikka silmäni olivat kiinni, ja näkö oli niin kauhistava, että olisin tahtonut tukkia korvani kuulemasta, mutta minä en uskaltanut. Kun hän tuli yhteentoista värsyyn, minä rupesin vapisemaan sanoista, jotka hän luki: *'Ja minä näin suuren valkian istuimen, ja sen päällä istuvan, jonka kasvoin edessä maa ja taivas pakeni, eikä heille sias löydetty. Ja minä näin kuolleet, sekä pienet että suuret, seisovan Jumalan kasvoin edessä, ja kirja avattiin, joka on elämän; ja kuolleet tuomittiin niistä, mitä kirjoissa oli kirjoitettu, töittänsä jälkeen.'* Oi, mikä näkö tämä oli! Oli niinkuin olisin nähnyt Herran Jesuksen istuvan istuimellaan kaksitoista apostolia ympärillensä; iso kirja oli hänen kädessänsä ja noin kymmenen askelta istuimesta oli väli-aita, johon Aatamin lapset astuivat esiin. Kun seisautuivat vastapäätä istuinta, jokainen heistä avasi rintansa yhtä nopeasti, kuin olisivat avanneet paidan, joka peitti sitä. Yhdessä kirjan lehdessä oli kirjoitettuna Jumalan lasten nimet; toisessa niitten, jotka eivät pääsisi taivaaseen. Minusta oli kuin *ei Herra eikä apostolit olisi puhuneet mitään*; mutta joka mies, joka tuli aidan eteen, *vertasi itse omaa-tuntoansa kirjaan*, ja kääntyi sen jälkeen takaisin joko riemusta veisaten taikka tuskasta itkien ja voitotellen. Niitten määrä, jotka menivät oikealle puolelle, oli ainoastaan niinkuin kaita puro; mutta niitten, jotka menivät vasemmalle, niinkuin leveä ja väkevä virta.

"Siitä ajasta asti seurasi minua omassa-tunnossani alati Jumalan todistus synnistä, ja kun vaan tein jotain ehdollista rikosta joko Jumalaa taikka ihmisiä vastaan, minä perästä-päin tavallisesti tulin kovin peljästyneeksi ja vuodatin yksinäisyydessä monta katkeraa kyyneltä, mutta kun taas olin seurakumppanieni parissa, minä pyyhkäisin kyyneleni ja syöksin uudestaan hulluuteen ja syntiin. Mutta oi, kun taas jäin yksin, minkä helvetin minä löysin sydämeistäni, ja mitä hyviä päätöksiä minä tein! Mutta kun kiusaus tuli, päätösteni kävi niinkuin tappurain, joihin tuli koskee.

"Kun olin täyttänyt kuusitoista vuotta, isäni sairastui, mutta niin häijy kuin olinkin, minä kuitenkin rukoilin Jumalaa armollisesti säästämään isäni hengen äitini ja pienten lasten tähden; mutta Herra ei tahtonut rukouistani kuulla. Kolme päivää ennen loppuansa isäni sanoi äidilleni: 'Älä minua sure, sillä minulla on rauha Jumalan kanssa, ja Hän pitää huolta sinusta ja lapsistamme.' Minä ihmettelin suuresti, kuinka hän taisi tietää, että hänellä oli rauha Jumalan kanssa!

"Huolestuneena olin kerta eräässä tallissa, nukuin ja näin unta, että rukoilin Jumalaa tekemään minut onnelliseksi. Mutta minä ajattelin: *'Mikä voikaan minut onnelliseksi tehdä?'* Ja minä olin näkevinäni profeta Jeremiaan seisovan korkealla kalliolla Jerusalemin vasemmalla portilla. Hänen kasvonsa olivat tuimat ja suurella voimalla nuhteli hän neuvostoa ja vanhimpia heidän synneistänsä, joka niin suututti heitä, että syöksivät hänet kalliolta alas siihen paikkaan, johon oli tapa viskata tapettuun elukkain veri. Ja olipa niinkuin olisivat sotkeneet häntä jalkojensa alla, mutta hänen ihonsa ei muuttunut, ja hän ei lakannut huutamasta ja julistamasta heille, että, jolleivät tekisi parannusta ja kunnioittaisi Herran nimeä, he itse hukkuisivat ja heidän kaupunkinsa kukistuisivat. Hän näytti kaiken aikaa ja kaikkea heidän räökkäystensä kärsiessään niin hiljaiselta ja tyytyväiseltä, että minä unissani huudahdin: 'Oi Jumala, tee minut Jeremiaan kaltaiseksi!' Ja siitä asti Herra joksikin pienen pieneksi osaksi on antanut minun juoda samaa kalkkia kuin hän."

Sitten hän oli rukoillut Jumalaa antamaan hänelle hyvän vaimon, ja vaikka hän saikin juuri semmoisen, joka hänelle oli kaikkein sopivin ja paras, minkä pyytää taisi, hän kuitenkin tämän rukouksensa täyttämisenkin jälkeen etsi enemmän syntisiä huvituksia kuin Jumalaa. Ne eivät kuitenkaan tuottaneet hänelle mitään totista iloa, ja menestyneen metsästyspäivän jälkeen hän useasti tunsu itsensä niin onnettomaksi, että oli lyödä pyssyynsä pirstaksi. Hänen omatuntonsa ei ollut rauhaa löytänyt. Hän kulki talosta taloon työtä etsimässä, rukoili Herran johdatusta, ja hänen rukouksensa kuultiin nytkin. Samana päivänä kuin hän tuli Lontoosen, hän sai työtä siellä, mutta synnin kuorma oli vieläkin raskaana hänen sydämellensä. Viiteenkymmeneen kertaan päiväänsä hän huusi armoa. Päivätyön jälkeen hän istui yksin, luki ja rukoili. Hän ei tahtonut ruveta juopumukseen niinkuin hänen kumppaninsa, jonka tähden nämät pilkkasivat ja kirosivat häntä, mutta hän kantoi kaiken tämän sanaakaan lausumatta. Mutta kun kumppanit ottivat hänen työkalunsa sanoen, että jos hän ei tahtoisi juoda heidän kanssansa, hän ei kumminkaan saisi tehdä työtä, sillä välin kuin he joivat, hän vihastui ja taisteli uljaasti heidän kanssansa. Sitten hän annettiin olla rauhassa, mutta se keskeytti ajaksi hänen sielunsa levottomuuden; sanan käyttäminen ja rukous jäivät nyt myöskin laimiin.

Silloin tuli sairaus ja sen ohessa pelko kuolemasta ja vielä enemmän tuomiosta ja siitä, mikä sen perästä seuraisi. Hän parani kuitenkin mutta hänen oma-tuntonsa, joka nyt oli herännyt, kalvoi häntä yöt päivät. Hän menestyi kaikissa, mutta hän tunsu, että hänellä vielä oli jotakin opittavana, jota hän ei ollut ennen oppinut; *"Minä en tietänyt,"* sanoi hän, *"että se oli tuo suuri rakkauden läksy Jumalaa ja lähimmäistä kohtaan."*

Hän rupesi miettimään, mitä häneltä puuttui onnelliseksi itseänsä tunteaksensa, sillä tähän asti hän oli ollut erämaahan eksynyt mies, joka ei voi tietä löytää. Hyvä terveys, hyvä vaimo, kultaa ja hopeaa, mutta ei mitään lepoa. "Oi," huusi hän itseksensä: "että minä olisin härkä taikka lammas!" Hän olisi ennen tahtonut antaa hirttää itsensä, kuin vielä elää kolmekymmentä semmoista vuotta. Mutta tuomion ajatus tuli taas hänen päällensä, ja hän huudahti: "Oi, etten olisi syntynytäkään!" Hänestä oli kuin armon päivä olisi loppunut, hän kun oli niin monta päätöstä tehnyt ja ne kaikki taas rikkonut.

"Minä yritin kuitenkin," jatkoi hän, "vieläkin ruveta uudestaan; *Jumala*, minä ajattelin, *ei ole voinut luoda ihmistä tuommoiseksi pulmaksi itsellensä taikka heittää hänet noin oman onnensa nojaan;* uskonnossa lienee kuitenkin jotakin, jota minä en tunne, mutta joka voi ihmisen sielua tyydyttää ja rauhoittaa, muutoin hänen tilansa on huonompi kuin järjettömien eläinten."

Kun John Nelson puhui nämä sanat, Betty nosti alaspainunutta päätänsä, hänen päähineensä putosi taaksepäin, ja hän ei hetkeksikään lakannut puhujaa silmäämästä.

"Kaikissa näissä huolissa," jatkoi hän, "minulla ei ollut ketään, jolle olisin voinut sydämeni tyhjentää, minä kuljin edes-takaisin kedolla syvissä ajatuksissa, kirkosta kirkkoon, mutta en löytänyt mitään lepoa. Eräs pappi saarnasi siitä, kuinka ihminen, joka eläessään on tehnyt velvollisuutensa Jumalaa ja lähimmäistensä kohtaan, kuolinvuoteellansa hyvin käytettyä aikaansa katsellessaan löytää iloa ja rauhaa sydämässään. Oi, kuinka tämä saarna tunki köyhän, särjetyn sydämeni lävitse, sillä kun katselin *omaa* elämäni, minä en nähnyt yhtäkään päivää, jona en ollut laiminlyönyt jotakin, jonka

minun olisi pitänyt tehdä, taikka tehnyt jotakin, jonka minun olisi pitänyt jättää tekemättä.

"Sitten kuulin toisen saarnan, jossa sanottiin, ettei yksikään ihminen lankeemuksen jälkeen voisi täydellisesti Jumalan tahtoa tehdä; mutta Jumala vaatisi kuitenkin, että ihminen tekisi kaikki, mitä hän voi, ja sitten Kristus täyttäisi, mitä puuttuu; mutta jollei ihminen tekisi, mitä hän voi, hän välttämättömästi hukkuisi. Hänellä ei silloin olisi mitään oikeutta odottaa itsellensä osaa Kristuksen ansiosta. Tässä tapauksessa, minä ajattelin, täytyy varmaankin jok'ainoan sielun tulla kadotetuksi, sillä eihän koskaan ole ollut sitä miestä, joka on tehnyt kaikki, mitä hän on voinut taikka välttänyt kaikkia, mikä väärää on. Oi, mikä kuolettava oppi tämä synnin kiusaamalle sielulleni oli!"

Sitten oli hän koettanut etsiä johtoa ja valoa kaikenlaisilta uskontunnustajilta paitsi juutalaisilta, mutta oi, apua ei löytynyt mistään.

"Viimein," sanoi hän, "tuli mr Whitefield keväällä Moorfieldsiin, ja minä menin sinne häntä kuulemaan. Hän oli minusta mies, joka osaa soittokaluansa mestarillisesti käyttää, hänen saarnansa miellytti minua, ja minä pidin hänestä paljon, niin että jos joku koetti häntä hätyyttää, minä kohta olin valmis häntä puollustamaan."

Mutta hänen kauttansa pelastus ei kuitenkaan tullut, "vaikka", hän sanoi, "minä sain vähän armon toivoa, niin että tunsin itseni kehoitetuksi rukoilemaan ja raamattua lukemaan. Minä olin kuitenkin ja pysyin yhä edelleen eksyneenä lintuna, siksi kuin pastori Wesley tuli ja saarnasi ensimmäisen saarnansa Moorfieldsissa. Oi, silloin siunattu aamu koitti sielulleni! Kohta kun hän oli astunut esiin, hän lykkäsi hiuksensa taa-päin, käänsi kasvonsa sinne, missä minä seisoin, ja loi silmänsä minuun, kuten minä luulin. Jo ennenkuin hän oli puhunut sanaakaan, hänen paljas katsantonsa hämmästytti minua niin kovasti, että sydämeni rupesi hakkaamaan niinkuin kellon heiluri, ja kun hän puhui, minä luulin jok'ainoan sanan tarkoittavan minua."

Tähän Betty nykähytti päätänsä myönnytyksen merkiksi lausuen itseksensä: "Niin, niin se oli! — Juuri hänen tapaistansa!"

"Kun hän oli lopettanut," jatkoi puhuja, "minä sanoin itsekseni: 'Tuo mies voi lukea sydämen salaisuudet.' Mutta siinä ei vielä ollut kaikki, sillä hän osoitti minulle myöskin pelastuksen välikappaleen, Jesuksen Kristuksen veren."

"Siitä hetkestä sydämeni täyttyi lohdutuksella toivon kautta, että Jumala Kristuksen tähden tahtoi armahtaa minua."

Taistelu ei kuitenkaan vielä ollut ohitse; hänen pikainen luontonsa sai useasti vallan hänestä, ja hänen sydämensä tuli taas kovaksi kuin kivi. Hän tunsu itsensä mahdottomaksi syömään ja juomaan. "Kuinka," niin kysyi hän itseltänsä, "semmoinen vaivainen kuin minä Jumalan lahjoja nauttisi?" Ja hän päätti olla sekä syömättä että juomatta, siksi kuin hän oli löytänyt Jumalan valtakunnan. Kyyneliä, suuria kuin sadepisarat, tippuivat hänen poskillensa, hän makasi polvillansa Jumalan edessä, mutta tunsu itsensä mykäksi ja mahdottomaksi edes kantamaan yhtäkään rukousta, hän piti itsensä pahantekijänä, joka seisoi tuomarinsa edessä, ja lannistuneena syntivelkansa tunnusta hän kokonaan antoi itsensä Jumalan mielivaltaan sanoen: "Tapahtukoon, Herra, sinun tahtosi, tulkoon kadotus taikka pelastus — tässä minä olen!"

"Sinä silmänräpäyksenä," sanoi hän, "tuli Jesus Kristus ristiin-naulittuna syntieni edestä, niin selvästi hengellisten silmiäni eteen, kuin olisin nähnyt hänet ruumiillisesti, ja minä tunsu itseni *yht'äkkiä* vapautetuksi kaikesta tuskallisesta pelvosta ja täytetyksi hiljaisella ilolla ja rauhalla. Minä taisin nyt ilman kauhistusta sanoa: 'Minun Herrani ja minun Jumalani!' Minä taisin nyt huudahtaa: *'Minä kiitän sinua, Herra, että olet ollut minulle vihainen; mutta vihas on palannut, ja sinä lohdutat minua. Katso, Jumala on minun autuuteni, minä olen turvassa enkä mitään pelkää; sillä Herra on väkevyyteni ja virteni, ja hän on autuuteni.'* Sydämeni suli rakkaudesta Jumalaa ja joka ihmissielua kohtaan; vaimoni ja lasteni, äitini, sisarten ja veljiäni perässä vihollisillani oli ensimmäinen sia rukouksissani, ja minä huusin: Oi Herra, anna minun löytää iloni heissä, ja anna heidän Sinun lunastavan ja vapahtavan rakkautesi tuta."

"Iltapuolella minä avasin kirjan, jossa seisoo: 'Joka meitä rakasti ja on meidät verellensä synneistämme pessyt' ja se liikutti minua niin syvästi, etten kyyneliltäni saanut luetuksi. Ja sitten mr Wesley'n saarnatessa minä en voinut muuta kuin itkeä ja kiittää ja ylistää Jumalaa, joka oli lähettänyt tämän palveliansa osoittamaan minulle autuuden tietä. Koko päivänä minä en syönyt enkä juonut, sillä niinkuin ennen, kun Jumalan käsi oli raskaana minun päälläni, en jaksanut mitään nauttia, niin olin taas nyt, sitten kuin olin löytänyt rauhan, niin täynnä rakkauden mannaa, etten ollenkaan tuntenut katoavaista leipää kaipaavani."

Saarnaaja jatkoi, mutta minä en kuullut sen enempää, sillä Betty istui kädet ristissä ja silmät täynnä

kyyneliä; hänen kasvonsa, jotka vast'ikään olivat niin rumistuneet, näyttivät nyt iloisilta ja toivokkailta, niin että luulin ilman vaaraa voivani heittää hänet. Minä käskin hänet jäädä ja lupasin toimittaa kaikki, siksi kuin hän palaisi. Kun menin alas kunnaalta, äänet seurasivat minua alusta hiljaisina ja katkonaisina, mutta pian voimallisina ja kirkkaina selkeässä aamu-ilmassa. Minusta oli kuin en koskaan olisi suloisempaa musiikia kuullut, ja kun viritin valkeata ja puuhasin suurusta, minä kaiken aikaa veisasin sydämessäni rukoillen Jumalaa, että ihana virsi Betty-parankin rinnassa kajahtaisi.

Ennenkuin kukaan oli häntä kaivannut, hän jo oli kotona.

Koko päivän hän toimitti tavallisia askareitansa, hänen kasvonsa näyttivät rauhallisemmilta, mutta hän ei puhunut mitään, ja Bettyn äänettömyys on semmoinen, että kenenkään muun kuin hänen itse ei ole hyvä sitä rikkoa.

Illalla, kun äitini ja minä istuimme yksin takkavalkean ääressä, ja minä olin tunnustaa hänelle, että olin käynyt Bettyn kanssa aamukokouksessa, Betty itse tuli ja toi sisään illallisen. Hän viipyi viipymistään, kunnes en luullut hänen aikovan lähteä, ennenkuin isäni tulisi sisään, ja sentähden rupesin pelkäämään, että minun täytyisi mennä maata tunnustukseni taakka sydämellä. Äkkiä hän kuitenkin seisahtui ja sanoi:

"Missis, paras lienee tunnustaa asia suorastaan. Huomenna minä taas lähden kuulemaan Yorkshiren miestä. Minun ei auta vastaan-seisominen. Minä olen koettanut, mutta se ei menesty."

Minun täytyi nyt ruveta Bettyn puhetta parsimaan, niin selkeästi kuin suinkin taisin, tunnustaen samalla sen osan, joka minulla itsellä oli salaisuudessa.

Äitini näytti kovin huolestuneelta ja sanoi:

"Kitty, tuota en olisi sinulta odottanut."

"Mrs Kitty," virkahti Betty, "tuli pitämään vaaria minusta. Hän pelkäsi minun joutuvan suunniltani, ja niin olinkin hetken aikaa, uskokaat se. Kitty tuli estämään minua onnettomuudesta."

"Betty," sanoi äitini hyvin yksivakaisesti, "minä en voi sallia, että kuljette tuommoisissa paikoissa. Te tiedätte, että minä en koskaan estä ketään kirkosta, ja siellä saatte käydä niin usein kuin tahdotte, ja minä vastaan, että pastori Spencer on hyvä saarnamies. Kirkossa on ilman sitä myöskin tekstit ja rukoukset, ja mitä muuta tarvitaankaan?"

"Minä en tahdo sanoa mitään pahaa meidän pastorista," vastasi Betty, "yhtä vähän kuin kuninkaasta ja parlamentista, ja minä en epäile, että mitä hän puhuu, tavallaan on varsin hyvää. Mutta siitä asti kuin kuulin pastori Wesley'n, minulla on ollut alituista huolta ja tuskaa sydämässäni, ja pastori Spencerin saarnat voivat yhtä vähän ottaa pois tämän huolen, kuin ne voivat ottaa aran hampaan suustani. Sitä ei sovi odottaakaan, että niin pehmeät sanat voisivat käydä niin kovasti kiinni. Mutta Yorkshirelaisen, ne sen voivat ne. Minun tuli parempi olla, kun kuulin hänet tänäpäpä, ja minun täytyy kuulla häntä uudestaan huomenna. Sitten, missis, kun pääsen kuormasta, joka nyt painaa minua, sitten tahdon istua tyytyväisenä pastori Spenceriä kuulemassa. Sillä kyllä hänenkin saarnojansa auttaa kuunnella, ja välisti ne minusta ovat olleet kuin oikea musiiki. Mutta musiiki, se ei voi estää kipeää sydäntä kirvelemästä."

"Mutta sen voi raamattu, Betty, ja raamattua saamme kuulla joka pyhä kirkossa."

"Niin, niin saamme; mutta Yorkshirelaisenkin sanat ovat raamatusta. Hän tietää ilman sitä noukkia esiin pala palalta, mitä kullenkin sopii; noukkia esiin, järjestää ja käyttää, mitä kullostikin tarvitaan, aivan niinkuin te, missis, teitte rohtojen, kun minä loukkasin kylkeni. Ne olivat kyllä ennenkin seisoneet tuolla alhaalla kryytimaassa varsillansa, mutta minä olisin voinut kulkea niitten keskellä tuomiopäivään saakka, ilman että niistä olisin tuntenut vähintäkään vaikutusta kylkeeni."

Äitini huokasi.

"Katsokaat, Betty, ettette nouki ulos niitä tekstejä, jotka miellyttävät teitä, sen siaan että ottaisitte vastaan ne, jotka *hyödyttäisivät* teitä. Karvaat kasvit ovat useasti terveellisemmät kuin makeat."

"Karvaitakin," sanoi Betty, "olen maistanut. Mutta uskoni on kuitenkin, että makeat ovat tehneet minulle enemmän hyvää."

"Mutta minä en voi myönnöyttää, että se on oikein, minä en voi siihen suostua," vastasi äitini vieläkin kerta.

"Oi missis," sanoi Betty, "te ette voi, minä en koskaan odottanutkaan, että voisitte! Mutta minä katsoin velvollisuudekseni ilmoittaa asia teille."

Äitini pudisti päätänsä ja Betty lähti; sillä pidemmälle kuin tähän suoraan vastaväitökseen hänen emännällinen valtansa Bettyn ylitse ei ulottunut.

Seuraavana aamuna Betty taas lähti matkaan, palasi takaisin eikä puhunut mitään. Ruoka oli moitteetonta; permannot ilman vähintäkään likapilkkuja. Isäni atriat tuotiin minutilla pöytään. Mutta kyökissä vallitsi ennen tuntematon hiljaisuus, ja lauantaina vanha Roger sanoi minulle:

"Mrs Kitty, minä en voi ymmärtää, mikä Bettyyn on tullut. Hän on julman säyseä ja hiljainen kuin lammas. Ei pahaa sanaa koko viikkona, ja minä en voi ymmärtää, mitä se tietää. Oikein minua vähän peloittaa. Sanotaan, että Bettyn-luontoiset ihmiset käyvät semmoisiksi, kun heidän tulee aika kuolla. Ja iltaisin hän istuu ja kokoilee sanoja isosta raamatusta, jonka toitte muassanne Lontoosta, Mrs Kitty. Se on oikein ikävää, ja minä en ole tahtonut häiritä missis'iä, sillä hän panee kaikki niin sydämellensä, mutta teille, Mrs Kitty, minä päätin sen sanoa. Metodistat ovat vaarallista väkeä, ja tuolla kotona Dartmoressa sanovat, että he tietävät enemmän, kuin heidän pitäisi tietää, ja en minä suinkaan tahtoisi, että he lumoisivat Bettyn! Minusta hänen kielensä kyllä oli vähän terävä välisti, mutta nyt on julman hiljaista kyökissä ja juuri kuin vähän kamalaa täällä yksinäisyydessä. Minä tahtoisin antaa vaikka mitä, kun kuulisin hänen taas hiukan pauhaavan."

Joka toinen sunnuntai-iltapäivä on aina ollut ihastuksenani. Kun on liian pitkä matka siihen kappelikirkkoon, missä silloin ilta-jumalanpalvelusta pidetään, olemme kaikki kotona; isäni ja Jack ovat Trustyn kanssa kedolla kävelemässä, äitini istuu yksin omassa rakkaassa kammiossaan portin vajan päällä, ja minä vietän aikaani joko omassa huoneessani taikka isossa omenapuussa puutarhassa.

Viimisinä sunnuntaina istuin niinkuin omassa akkunassani. Se oli auki, ja ilma oli niin tyven, että kukkien ympäri pyörivien mehiläisten surina selvästi koski korvaani. Mutta niitä oli ainoastaan muutamia, ja heillä oli luultavasti joku pieni sunnuntaitoimi omin päinsä ja omassa vapaudessaan.

Oli niin hiljaista, että melkein olin kuulevinani, kuinka laihot pellolla vienojen tuulenleyhkien vallassa keinuivat, ja selvästi kuulinkin, kuinka Daisy kahmi ruohoa pienessä haassa puutarhan vieressä. Ja näitten katkonaisten äänten välissä kuulin pienen puron lakkaamatonta lirinää kivi-ojassa, joka johdattaa ruuheen, mistä elukat juotetaan.

Kevät pikku lintujen liverrysten ja rakennuspuuhien ohessa oli mennyt; kesä tuleennuttavan päivänpaisteensa ja elon-aika huoltensa ja riemujensa ohessa niinkään. Auringolla ei ollut muuta tointa kuin kultaisen kirkkautensa syvyydestä täytetyille työllensä, kypsytämille hedelmillensä hymyileminen.

Ja maa oli lopettanut vuosityönsä ja käynyt levolle; se lepäsi niin hiljaa kuin uupuneet elukat lämpimässä valossa, jonka aurinko levitti tanterelle akkunani edessä.

Oli niin juhlallinen lepo, niin pyhä hiljaisuus oli kaikkien ylitse levinneenä, että minä luulin käsittäväni, mitä raamatusta tarkoitetaan "Jumalan siipien varjolla." Sillä kun "Jumala" ja "varjo" mainitaan yhdessä, varjolla ei voida tarkoittaa pimeyttä, vaan suojelusta, turvaa ja lepoa. Minusta oli nyt kuin koko maa olisi levännyt lämpimien, suojelevien äidinsiipien alla.

Raamattuni, jota vast'ikään olin lukenut, oli vielä avoinna polvellani. Se ei ollut katkeamatonta ajatuksenjuoksua, selvää rukousta; koko sydämeni lepäsi hiljaa Jumalan edessä niinkuin maa auringonpaisteessa, tuntien kuitenkin Jumalan läsnä-olon, niinkuin lapsi tuntee äitinsä hymyä; mutta sillä hetkellä minä en pyytänyt mitään, en kaivannut mitään, en tahtonut mitään — se oli hiljaista, häiritsemätöntä lepoa rakkaudessa.

Olipa juuri kuin olisin herännyt, kun matala mumina akkunani alta koski korvaani ja taas pani ajatukseni liikkeelle.

Se oli naisen ääni, se tuli avoimesta kyökin-akkunasta oman akkunani alta, ja kun kurotin ulos kuulemaan, minä huomasin, että se oli Bettyn ääni.

Minä menin ulos pihalle, ja kun kuljin kyökin-akkunan ohitse, minä näin Bettyn iso raamattu avoinna edessänsä pöydällä. Kissa päivitteli ovenkynnyksellä, ja Trusty oli köyristynyt ruohottuneelle kivi-sillalle sen alla.

Betty istui kumartuneena kirjan yli, ja hänen paksut sormensa, niin tottuneita työhön, eivät tietysti voineet olla palvelusta tekemättä niin tärkeässä toimessa, kuin lukeminen oli. Hänen huulensa seurasivat sormien verkallista osoitusta, ikäänkuin olisi hän useammalla kuin yhdellä tavalla tahtonut vakuuttaa itseänsä sen vaikutuksen todenperäisyydestä, jonka kirjaimet hänessä synnyttivät. Tuolla kun istuikin luettavaansa kiinnittyneenä, minä huomasin, kuinka paljon voimaa oli hänen lujilla, mukavilla huulillansa, hänen leveällä, kulmaisella otsallansa, josta harmaat hiukset olivat pois-lykätyt, sekä kaikissa muissakin piirteissä hänen tarkoin merkityissä kasvoissansa. Kun minä lähenin, hän nosti silmänsä Trustyn liikuntoon, joka soinnullisella pienellä haukotuksella oikaisi koipiansa ja nousi ylös

minua tervehtimään.

Silmämme kohtasivat toisiansa, Bettyn ja minun. Hän näytti katsovan tarpeelliseksi ruveta pieneen puollustukseen ja lausui:

"Mrs Kitty, minä olen ainoastaan katsonut, onko totta, mitä Yorkshiren mies puhui."

Minä en voinut olla Berean jaloja naisia ajattelematta, ja nojaten akkunanlautaa vasten minä kuuntelin.

"Sillä nähkää, kultani," jatkoi hän, "jos *hänen* sanansa tekisivät sydämeni vaikka kuinka onnelliseksi, mitä se auttaisi, jos mitä hän puhui, olisi ollut ainoastaan hänen omaa puhettansa? Mutta jos se seisoo tässä, se on Herran puhetta, kas sitten se pitää paikkansa."

"Hänen sanansa kevensivät siis sydäntänne, Betty," minä sanoin.

"Kultani," vastasi hän, "se ei ollut hänen sanojansa, ei ensinkään! Se seisoo kaikki tyyni *tässä* (osoittaen raamattua) ja on seisonut siinä vuosisatoja, ennenkuin synnyinkään, mutta asia on, että minä en ole sitä koskaan ennen huomannut."

Betty käänsi nyt kirjan niin, että minä sain nähdä, ja lykkäsi sitten sormellansa pitkin seuraavia rivejä:

"Me vaelsimme kaikki eksyksissä niinkuin lampaat; itsekukin meistä poikkesi omalle tiellensä; mutta Herra heitti kaikki väärytemme hänen päällensä."

"Sitä on paljon, paljon enemmän," sanoi hän, "mutta minä palaan aina tähän, sillä se oli se, joka paransi sydämeni."

Hänen silmänsä olivat kosteat ja hänen äänensä leppeä, kun hän jatkoi:

"Mrs Kitty, parannuskeino oli melkein yhtä pikainen kuin tauti. Juuri niinkuin mr Wesley'n sanat silmänräpäyksessä tunkivat sydämeni syvyyteen tehden sen yhdeksi ainoaksi, isoksi haavaksi, kun minä tunsin itseni kokonaan syntiseksi ja kadotetuksi, niin *nämät* sanat menivät suoraan haavan pohjaan valaen siihen terveyden balsamia, niin että missä tuska oli ollut kovin, siellä riemu nyt tuli suurimmaksi. Jokainen murhepisara näytti sulaantuvan vielä suurempaan ilopisaraan. Sillä tietäkää, Mrs Kitty, se ei ollut mitään mielenkuvitusta, vaan todellista näkemistä. Minä näin kalliin Vapahtajan itse sydämessäni ja kaikki syntini hänen päällensä sälytettynä, ja kun hän riippui siellä ristinpuussa, kalveana, verta vuodattavana ja runneltuna syntieni kuormasta, hän näytti lempeillä silmillään lausuvan minulle:

"Tämän kaiken kannan mielelläni sinun edestäsi."

"Sinä hetkenä minä tunsin, että kaikki oli hyvin. Minä en saata sanoa, että tunsin sydämeni keveäksi, sillä olipa niinkuin sen päällä olisi ollut toinen taakka, rakkauden ja kiitollisuuden, paljon suurempi kuin vanha, tuskan ja synnin; mutta nähkää, se oli niin suloinen, niin suloinen, tuo uusi taakka, ja minä en olisi koko mailman edestä tahtonut sitä keveämmäksi tuntea."

Minä en saanut puhutuksi, vaan kumarruin ainoastaan Bettyn käden yli, jonka pidin omassani. Me olimme kauan aikaa ääneti, ja sitten minä kysyin:

"Betty, puhuttelitko John Nelsonia, sanoitteko hänelle kaikki?"

"Hän tuli kysymään minulta," sanoi Betty. "Minä olin pannut mieleeni, että minun tähteni ei saisi tulla mitään itkemistä ja rukoilemista ja veisaamista, mutta minä olin niin ilon innossa, etten huolinut, mitä minusta sanottiin, vaan istuin ja itkin ilosta kuin hupsu, kun mr Nelson tuli minun luokseni ja kysyi minulta varsin hiljaisesti ja suopeasti, puuttuiko minulta mitään. Ei mitään, minä sanoin, mutta kiittäkää Jumalaa minun edestäni, sillä minä kiitän Jumalaa teidän edestäni, niin kauan kuin elän. Sitten hän kysyi minulta, kuinka minun oli, ja minä sanoin hänelle kaikki tyyni, niinkuin minä olen sanonut sen teille, Mrs Kitty. Hän näytti kovin tyytyväiseltä ja sanoi, että se oli kääntymistä, lisäten sitten jotakin sisällisestä todistuksesta, 'Hengen todistuksesta,' niinkuin kirjassa seisoo. Mutta mitä se tarkoitti, minä en käsittänyt enempää kuin äsken-syntynyt lapsi, ja sen minä sanoin hänelle. Minä tiesin ainoastaan, että sydämeni oli ollut niin raskas kuin hengiltä tuomitun murhaajan, ja että minä nyt olin niin onnellinen kuin lapsi, joka on saanut anteeksi, ja tämän kaiken nähtyäni siunatun Herran sydämessäni. Ja ne, jotka seisovivat minun ympärilläni, hymyilivät ystävällisesti ja sanoivat, että siinä oli kyllyksi, ja mitä muuta minun tarvitsi oppia, minä saisin tietää, jos lukisin raamattuani ja kävisin kirkossa. Herra opettaisi silloin itse minua. Mutta minä tunsin, etten voinut oppia enempää sillä erällä, vaan jätin heidät kaikki hyvästi ja lähdin sitten yksin kotia. Sillä nähkää, Mrs Kitty, minä pelkäsin kadottavani tuon suuren ilon, jos liian paljon siitä puhuisin. Minä tunsin saaneeni kalliin tavaran sydämeeni, ja minä ikävöitsin päästä kotia sitä katselemaan kuin vakuuttumaan siitä, että kaikki oli

totta, ja kaikki oli minun."

"Te puhuitte *näkemisestä*, Betty," minä sanoin, "entä, jos se vaan olisi ollutkin jotain näköä taikka unta?"

"Ei" sanoi Betty, "semmoista minä en tarvinnut. Ja minä havaitsin varsin oikeaksi, että Jumala opettaa minua kirkossa. Merkillistä, etten koskaan ennen ole tullut huomanneeksi, että kaikki mitä Nelson puhui, seisoo myöskin rukouksissa. Ne olivat minusta kaikki tänäpäpäni niin selkeät, mutta sitä en tohdi sanoa, että taisin käsittää kaikki, mitä pastori saarnassaan puhui. Mutta oi kuinka onnellista meille tietämättömille paroilta, että raamatun sanat ovat niin selkeän selkeät!"

Minä heitin nyt Bettyn mietintöjensä jatkamaan ja lähdin ylös äitini luo viettämään sitä kallista pikku hetkeä, joka oli jällellä, ennenkuin isäni ja Jack palaisivat kedolta. Minä luulin vapaasti voimani kertoa hänelle, mitä Betty oli puhunut minulle, ja hän näytti käyvän siitä liikutetuksi. Suurella yksivakaisuudella sanoi hän:

"Minä en tiedä, mitä meillä voisi olla tätä vastaan sanomista, Kitty. Isäsi pitää John Nelsonia merkillisenä miehenä. Kaikki mikä panee ihmisen hillitsemään luontoansa, rakastamaan raamattua ja käymään kirkossa, täytyy olla hyvää. Mutta minä luulen Bettyn tekevän oikein siinä, että hän tahtoo olla itseksensä eikä puhua liiaksi. Minusta on kuin tarvitsisimme kaiken voiman, jonka uskonto meille antaa, voidaksemme tehdä työtä ja kärsiä, niin että meillä ei ole suurta aikaa liikutuksiin ja puheisin tuhlata."

"Mutta, äiti kulta," minä sanoin, "eikö se ole rakkaus, joka valmistaa meitä sekä tekemään työtä että kärsimään, ja eikö rakkaudella ole riemujansa niinkuin murheitansakin?"

"Niin kyllä" vastasi äitini miettiväisesti, "monta murhetta, mutta monta riemuakin. Ja kuitenkin, Kitty, rakkaus, ei *osoita* itseänsä murheissa eikä riemuissa, joihin aina hämmentyy niin paljon itsekkäisyyttä, vaan velvollisuuden tunnossa. Jumala sanoo, että hän vaatii 'kuuliaisuutta' eikä 'uhria' ja minä ajattelen sillä tarkoitettavan, että Jumala ei tahdo tuota taikka tätä harrasten liikutusten suitsutusta, vaan oman tahdon uhrausta, sillä kuuliaisuus ei ole muuta kuin itse-uhrausta."

"Mutta, äiti," minä sanoin, "jos rakkaus on niin suuri, että se tekee kuuliaisuuden riemuksi, voiko tämä ainoastaan olla erhetystä?"

"Se olisi taivaan valtakunta itse," huusi äitini. Sitten sanoi hän tavallisella hiljaisella ja lempeällä tavallaan:

"Mutta minä luulen, että ainoastaan kaikkein suurimmat pyhimykset maan päällä ovat tuota kokeneet eikä hekään alin-omaa ja lakkaamatta."

"Mutta, äiti," minä vastasin, "eikö niin, että mitä enemmän Jumalan suhteen olemme niinkuin pienet lapset, sitä taipuvampia olemme myöskin kuuliaisuuteen."

"Kenties, Kitty," sanoi äitini hymyillen, "pienet lapset, ne ne juuri oikeita pyhimyksiä ovatkin."

"Äiti," minä sanoin, "eihän meidän tarvitse Bettyä hänen tunteissansa häiritä? Hän näyttää niin hiljaiselta ja niin onnelliselta uskossansa."

"Minä luulen, että meidän tarvitsee odottaa ja nähdä," sanoi äitini, ja siihen päättyi puheemme.

Onko mahdollista, että se oli eilen aamulla, kuin minä istuin salin-akkunan loukossa ja parsin äitini villävanttuuta, ja Hugh Spencer tuli sisään ja minua tervehdettyänsä kysyi äitiäni ja kohta sen jälkeen meni häntä etsimään?

Minusta tuntuu kuin siitä olisi paljon pidempi aika.

Minua kummastutti, että hänellä ei ollut minulle mitään sanomista, vaikka emme olleet moneen kuukauteen toisiamme nähneet, ja hän sillä välin oli vihitty papiksi. Minä päätin hänen olevan kokonaan kiinni siinä, josta hän ja Ewelyn niin paljon pitävät. Nyt minä luulin hänen tahtovan siitä äitini kanssa neuvotella, koska hän kenties katsoi minua liian kokemattomaksi ja liian lapsenmaiseksi hänelle mitään neuvoa antamaan.

Minä tunsin itseni melkein loukatuksi, mutta rupesin sitten pelkäämään, että olin mielipahaani ilmoittanut vastaan-ottaen häntä oudosti ja tylysti. Ja minä päätin hänen palatessaan (jos hän todellakin palaisi) puhutella häntä aivan niinkuin tavallisesti. Mikä oikeus minulla olikaan tuntea itseäni loukatuksi? Kieltämättä äitini kaikin puolin oli paljon parempi neuvon-antaja kuin minä, ja helposti ymmärrettävä oli, että Ewelynin mielipiteet olivat suuremmasta arvosta kuin minun. Mutta sen perästä ajatukseni rupesivat käymään toista suuntaa. Viime aikaan olin yhä enemmän tullut siihen vakuutukseen, että paras ja suurin keino päästä rätingeistä, olisi neuvotella Hugh Spencerin kanssa.

Hän tiesi ennakolta pahimman osan asiasta, kun Jack itse oli kirjoittanut hänelle pyytäen häneltä rahaa lainaksi. Minä olin jo maksanut miss Pawseyn ja ajattelin pyytääkseni Hugh'ia tekemään suoritusta Mooses juutalaisen kanssa ja ottamaan loput rahani siitä, mitä hän itse oli lainannut. (Tietysti minä en sanoisi, että rahat olivat minun.) Minä istuin juuri ja tuumailin, kuinka minun olisi parhaiten alkaminen, muodostaen joukon vastauksia yhtä moniin luultuihin muistutuksiin Hugh'in puolelta, kun tämä taas astui sisälle saliin.

Hän oli yksin, ja minä en tahtonut silmänräpäystäkkään hukata. Silmiäni työstäni nostamatta, (sillä asia koski Jackin hyvää nimeä ja mainetta, ja se oli arka paikka, niin että tunsin itseni varsin kiihtyneeksi), minä ilman mitään valmistuksia, unhoittaen kaikki, mitä olin päättänyt sanoa, rupesin peräti hullusta päästä. Minä puhuin hyvin pikaisesti, ja minä tunsin että kasvoni lensivät tulipunaisiksi lausuessani:

"Hugh, joku aika sitten osti Jack minulle kirsikanpunaisen silkkirihman; hän sanoi, että sinä maksoit sen, ja hän jätti minulle hiukan rahaa — — kumminkin puhui hän siitä minulle."

"Ja sinä et tahtoisit ottaa niin paljon kuin pientä silkkirihmaakaan minulta, Kitty?" kysyi Hugh.

Vielä en ollut hänen puoleensa katsonut, vaan jatkoin:

"Se ei ollut siitä, josta Jack erittäin puhui minulle, vaan se oli muista rahoista, jotka sinä olet lainannut hänelle, ja jotka minä tahtoisin vähitellen maksaa takaisin."

Tähän minä vaikenin, sillä minua hämmennytti suuresti vaikeus olla valhetta lausumatta, mutta samalla myöskin ilmoittamatta, että tahdoin maksaa Jackin rätingit omista rahoistani.

Hugh rupesi nyt puhumaan. Hänen äänensä oli lempeä ja matala, sillä hän seisoivat varsin vieressäni, ja hän sanoi:

"Kitty, minä tulinkin puhumaan sinulle peräti toisesta asiasta."

Silloin minä nostin silmäni, sillä minä ajattelin Ewelynin kirjettä.

Sinä iltana emme puhuneet sanaakaan sen enempää Jackin rätingeistä.

Mitä me puhuimme, minä en todellakaan saa kerrotuksi.

Kun Hugh oli lähtenyt kotiin, ja äitini tuli sisään, hänkään ei puhunut paljon mitään.

Hän likisti minua ainoastaan sydäntänsä vasten ja kuiskasi:

"Kitty, lapseni, rakastettuni!"

Siitä aamusta saakka minä en ole murehtinut sitä, josta Hugh ja Ewelyn molemmat niin paljon pitävät.

Oi kuitenkin! Tätä Hugh on monet vuodet toivonut!

Ainoa murheeni on, etten ole likimainkaan Hugh'ia ja hänen rakkauttansa ansaitseva.

Mutta Jumala voi tehdä minut semmoiseksi aikaa myöten.

VII.

Minä luulen, ettei kenelläkään ole ollut niin monenmoista onnea ilonmaljaansa sekotettuna kuin minulla. Minä voin nyt tuskin päästä pidemmälle jumalisuuden-harjoituksissani kuin "kunnioituksen" ja "kiitoksen" pykälään, sitä lukematta, että minun täytyy tunnustaa, että minä en ole ollut kylliksi kiitollinen.

Sillä Hugh tulee isänsä apulaiseksi, ja pastori Spencer on sanonut äidilleni, että Hugh luultavasti saa viran hänen jälkeensä, niin että meille tulee suuri ilo, Hugh'ille ja minulle, kun saamme elämämme tehtäväksi kaiken aikamme kaikille niille, jotka lapsuudestamme asti ovat meidät tunteneet, tehdä kaikkea hyvää mitä voimme, jopa kaikella mahdollisella tavallakin. Muitten kutsumuksena on sotia kuninkaan väessä, laatia lakia taikka valvoa lakien noudattamista, ostaa ja myydä taikka niinkuin Bettyn, kirnuta voita ja pestä permantoja, ja ainoastaan silloin-tällöin askareista päästyänsä tehdä

hyvää, mutta aina ja alati tehdä, mikä todellisen hyvää on, tulee olemaan Hugh'in ja minun pääasiallisena toimena, meidän virkanamme, meidän harrastuksenamme aina ja joka elämämme päivänä. Aamulla meidän täytyy ajatella, kutka seurakuntalaisistamme tarvitsevat apua ja lohdutusta, kutka ovat varotettavat luopumaan pahasta menostansa ja oikealle tielle astumaan. Me saamme alati tehdä työtä muitten edestä. Me emme saa pitää mitään itsestä ajatusta taikka mitään itsekkäitä tarkoituksia. Köyhimmätkin saavat tuta, että heille pappilassa aina on avoin ovi, josta heitä ei koskaan ajeta pois. Ne jotka ovat syvimmälle vaipuneet, saavat tuta, että *siellä* aina on käsi, joka ei pelkää saastuvansa heitä koskiessansa ja heitä heidän lankeemuksestansa nostaessansa.

Ja kaikki tämä ei ole mikään romantillinen puuha, vaan suora velvollisuutemme, joka on sitä suloisempi.

Sillä Hugh sanoo häväistykseksi niille lahjoille, jotka vanhuudesta ovat pyhiin tarkoituksiin annetut, kun papisto pitää tulojansa tavallisen kauppansansion taikka perinnön taikkapa maallisesta virasta lankeevan palkan veroisina. Ne ovat pyhitettyjä tuloja, hän sanoo, ja kun niistä olemme ottaneet sen verran, kuin yksinkertaiseen ja vaatimattomaan talouteen tarvitsemme, meidän tulee antaa loput kirkolle ja köyhille. Kaikki kristityt ovat kyllä pyhitettyjen tavarain haltioita, mutta ennen kaikkia papit. Häpeä olisi, hän päättää, jos ero paavillisen ja meidän papistomme välillä olisi ainoastaan siinä, että meidän pappimme ovat maalistuneet ainoastaan toimellisiksi maanviljelijöiksi taikka pikku pohatoiksi. Se ei ole velvollisuuden-tunnossa ja pyhydessä, jossa meidän tulee entisen ajan papistosta eritä; meidän tulee pikemmin näissä katsannoissa voittaa heidät.

Minä pelkään, että papinrouvat useasti matkaansaattavat hämminkiä. Minä toivon, että minä en tule esteeksi Hugh'ille! Minä en saa estää häntä, kun hänen virkansa sitä vaatii, lähtemästä ulos myöhään iltasilla taikka pimeitten, myrskyisten öitten selkään, vaikka hän näyttäisi väsyneeltäkin ja voipuneelta päivän työstä. Minä en saa antaa jonkun vaimollisen pelvon asettaa esteitä hänen käynnillensä sairasten luona, olkoon tauti kuinka vaarallinen ja tarttuva tahansa. Olisinko minä vähemmän rohkea kuin sotamiehen taikka köyhän kalastajan vaimo? Miehet ovat luodut panemaan henkensä alttiiksi ja kuluttamaan voimansa kutsumuksessansa, sanoo Hugh; ja jos papin kutsumus olisi ilman vaaraa ja vaivaa, se ei olisi niin miehuullinen kuin merimiehen taikka vuorityöläisen eikä niinmuodoin niin kristillinenkään.

Tätä minun on helppo päättää, mutta ei yhtä helppo pitää, kun vaara ja kiusaus tulee. Mutta jos tahdomme siunausta työstämme, emme saa ryhtyä siihen, Hugh sanoo, niinkuin menisimme paratiisiin, vaan niinkuin lähtisimme sotaretkelle. Ja sitten se tulee olemaan *me*, aina *me*! ja siinä on suuri ero.

Mutta kuinka raskitsisinkaan tätä onnea vastaan-ottaa, jos siitä olisi jotakin vahinkoa äidilleni, jos huomaisin, että hänen leppeät silmänsä joskus mieltiväisinä ja murheellisina lepäisivät minussa, jos näkisin niitten välisti tulevan täyteen kyyneliä, samalla kuin hän itse on niin peräti heikko? Mutta tämä tuskin erottaakaan minua hänestä — aluksi kumminkaan, sillä me saamme ensimmäisen kotimme tämän rakkaan katon alla, niin että siitä sekä äidilleni että isällenikin on hyötyä. Sillä minulla on joku, jonka kanssa voin kaikista asioista neuvotella (ja tämä on toinen erin-omainen siunaus). Hugh tietää jo kaikki meistä kaikista. Hän on pitänyt äitiäni silmällä yhtä levotonni kuin minä; ja me voimme yhdessä ajatella parasta keinoa auttamaan Jackia, ilman että minun tarvitsee puhua mitään enempää siitä, josta tuskin olisin voinut puhua Hugh'illekaan, ellei hän itse olisi tietänyt siitä jo ennestään.

Hugh ei ole peräti ilman toivoa Jackin suhteen, vaikka hän tunteeikin kaikki; mutta hän sanoo hänen olevan niinkuin kulkia, joka tarvitsee väkevää huutoa herätöksensä.

Isälläni ja Bettyllä on niin paljon tekemistä niitten huonetten korjaamisesta ja siivoamisesta vanhassa osassa rakennuksesta, jotka tulevat meidän asunnoksemme — vanhat iloiset huoneet isot kivitakat tulensioina, ja yksi niistä tuolla tornissa korkea, holvikaarinen akkuna seinässä tulee Hugh'in omaksi kammioksi. Tästä akkunasta näkyy aukeaman kautta vuorten välissä suuren, aavan meren siinto — päivänpaisteisina päivinä kirkas valon juomu ja iltaisin tumma purpurapilvi auringonlaskun kullastamalla pohjalla, ja aina, Hugh sanoo, rajaton tie ajatuksen kulkea ulos suureen, avaraan mailmaan.

Hugh ja minä olemme hakeneet kaikki sälyhuoneen vanhat, kauan kätkyneet tavarat ja niitten joukosta onkineet kaikenmoisia kalleuksia vanhojen tammituolien hahmossa, jotka ainoastaan tarvitsevat saada selkensä parannetuiksi, sekä pöytien muodossa, jotka ainoastaan tarvitsevat jonkun uuden jalan varsin tukeviksi ja muhkeiksi tullaksensa.

Bettyllä ei ole juuri korkeaa ajatusta näistä löydöistämme. Hän väittää jyrkästi, että kaikki tyyni tuskin on 10:en killingin arvoista. Kuvaveistokset ja muinais-kalut eivät hänen silmissänsä maksa niin mitään.

Paljon enemmän Betty ottaa osaa äitini kanssa kangasten ja muitten semmoisten ostamiseen, vaikka

hän sanoo, että kaikki tuommoiset kalut tämän mailman aikaan ainoastaan ovat hämmähäkin verkkoa sen verralla, mitä esi-isäimme aikana olivat, jolloin master'in äidin-äidin-äidin morsiusshame kelpasi master'ille pu'uksi ja sen jälkeen pantiin päällyseksi parhaalle tuolille, ja yhtä kaikki lopultakin vielä näytti varsin uudelta.

Näitä keskusteltaessa vanha ystävyys äitini ja Bettyn välillä on tullut uudistetuksi. Järkevillä, vanhoihin kiinnittyneillä mielipiteillensä villa- ja aivinakankaista Betty isoksi osiksi on voittanut takaisin sen luottamuksen, jonka hän käsityksillensä metodistalaisuudesta ja mieltymyksellensä metodistoihin oli kadottanut.

Hugh sanoi joku päivä sitten, että, jos mr John Wesley tuntisi äitiäni, hän epäilemättä pitäisi häntä mitä pyhimpänä naisena, ja hän uskoo varmasti, että jos äitini tuntisi mr John Wesley'ä, hänen uutteraa elämäänsä, hänen täydellistä antautumistansa Jumalan tahdon alle, hänen hyväntekeväisyyttänsä, hänen hyväntahtoisuuttansa kaikkia ihmisiä kohtaan sekä hänen arvon-antoansa kirkolliselle jumalanpalvelukselle, hän varmaankin kunnioittaisi häntä miehenä, joka seisoo apostoleja hyvin lähellä. Uskonpuhdistajille, Hugh sanoo, on suurena koetuksena, että aikakauden parhaat miehet ja etevimmät naiset niin usein soimaavat ja ymmärtävät heitä väärin.

Hugh sanoo, että jos äitini olisi elänyt Martti Luteruksen aikana, hän varmaankin luostarissansa olisi rukoillut hänen edestänsä niinkuin tuhlaaja-pojan edestä, sillä välin kuin hän itse olisi elänyt samasta uskosta, jonka puolesta Luterus koko elinkautensa taisteli.

"Mutta jos äitini olisi elänyt luostarissa, Hugh," minä sanoin, "hän ei olisi ollut naimisissa, vaan olisi ollut nunna ja paavilainen eikä liioin niin oivallinen, kuin hän nyt on."

Hugh hymyili ja sanoi:

"Mutta, Kitty, mr Wesley päättää, että muutamat kaikkein pyhimmistä ihmisistä, jotka ikinä ovat eläneet mailmassa, ovat olleet roomalais- katolisia."

"Se lienee ollut silloin, kun ei ollut mitään muuta, jota ihmisten olisi sopinut olla," minä sanoin.

"Ei," vastasi Hugh, "mr Wesley sanoo: Minä en uskalla yhteisestä kirkosta sulkea pois niitä seurakuntia, joissa välisti, jopa useastikin julistetaan epäraamatullisia opinkappaleita, joita ei voi todistaa yhtä-pitäviksi Jumalan puhtaan sanan kanssa; eikä liioin kaikkia niitäkään, joissa sakramenteja ei oikein jaeta (niinkuin roomalaisessa kirkossa) taikka mitä muita lienevätkin, joilla on yksi usko, yksi kaste ja yksi Jumala ja meidän kaikkien Isä."

"Se on suurena lohdutuksena," minä sanoin. "Mutta minä luulen tekevämme oikeimmin, jollemme vaivaa päätämme sillä, mitä äitini olisi ollut, jos hän olisi elänyt Luteruksen aikana. Aivoni ei mistään hämmenny niinkuin ajatellessani, mitä olisi ollut, jollei jotakin olisi ollut. Kiittäkäämme Jumalaa, ettei hän eikä kukaan muu meistä elänyt noina pimeinä aikoina."

"Minä olen kiitollinen ja iloinen, ettet sinä kumminkaan sitä tehnyt," vastasi Hugh tuolla omituisen tyvenellä hymyllä, joka on iloisempi kuin monen muun kaikkein iloisin nauru; "ellemme juuri kaikki," lisäsi hän, "olisi eläneet yhtä haavaa siihen aikaan."

Mutta aikomukseni oli kirjoittaa Bettystä, ja niin olen näin pitkälle ajatuksissani hairaantunut.

Joku ilta noin 14 päivää sitten isäni istui illallisen jälkeen salin kulmassa mielihyvällä polttaen tupakkaa, jonka eräs merikapteeni nykyään oli tuonut Virginiasta hänelle lahjaksi; hänellä oli linnoitustaidon kirja avoinna edessänsä, ja äitini ja minä leikkasimme ahkerasti vaatteita isolla pöydällä, kun Betty pöytää korjattuansa äkkiarvaamatta julisti päätöksensä ruveta sen metodista-seurakunnan yhteyteen, joka piti kokouksiansa kylässä.

Äitini sanoi yksivakaisesti:

"Teidän sopii tehdä kuinka tahdotte, Betty, ja minä luulen todellakin, että tuo uusi uskonto tekeekin välttämättömäksi joka miehelle omaa tahtoansa seurata."

Nämät olivat kovin jyrkkiä sanoja äitini huuilta lähteneiksi; mutta vaikka hän on kaikkein lempein vaimollinen olento, hän kuitenkin varmaa vakuutusta kysyttäessä on varsin järkähtämätön.

Hän jatkoi: "Minä tahdon kerran kaikista sanoa ajatukseni, Betty," ja laskien sakset kädestänsä sekä puhuen tuolla matalalla, tyvenellä äänellä, jota vastaan Jackin taikka minun ei koskaan tehnyt mieli ruveta kiistämään, hän lausui: "Minä katson velvollisuudekseni varottaa teitä. Minä en käsitä tuota rajujen mielenliikutusten ja oman tahdon uskontoa. Uskonto, johon minä luotan, on se, joka tekee meidät kykeneviksi tunteitamme hillitsemään ja omaa tahtoamme kieltämään."

"Missis," sanoi Betty matalalla, änkyttävällä äänellä, joka suuresti erosi hänen tavallisesta puhe-
tavastansa, "minä tahdon myöskin kerran kaikista sanoa, mitä minä ajattelen. Jos tarkoittatte sitä,
missis, että eilen ripillä käydessäni en voinut kyyneliäni pidättää, minä saan sanoa, että se oli minulle
mahdotonta. Sen voin tuskin nytkään tuota ajatellessani. Sillä siunattu Vapahtajamme itse oli siellä,
minä tunsin sen yhtä varmasti kuin vaimo, joka kyynelillänsä kasteli hänen jalkojansa. Minä tunsin, että
Herra antoi itsensä minulle osoittaen minulle, että hän rakastaa minua ja on kuollut minun edestäni, ja
että syntini kaikki tyyni ovat anteeksi annetut. — Eikö vanha leski Jennifer itkemisellensä ja
huutamisellensa pannut koko kaupunkia liikkeelle, kun hänen kadonnut poikansa, jonka hän luuli
makaavan meren pohjassa, palasi takaisin, ja eikö tämäkin itkenyt, vaikka hän oli iso partasuu mies?
Onko sitten ihmettä, jos minäkin, kun olen löytänyt Jumalani, itken ilosta? Yksi asia on varma, ja se on,
että minä olin pahemmin haaksirikkoinen kuin Jenniferin poika, ja että Jumalani on enemmän minulle,
kuin äiti ja poika toisillensa. Jos tietäisitte, kuinka kadotettu minä olin, ette ollenkaan minua ihmetteli.
Te ihmettelisitte silloin, että taisin olla niinkään tyvenellä mielellä kuin olin."

Äitini oli hetken aikaa ääneti. Hänen rakkaat, miettiväiset silmänsä kävivät kosteiksi, hän katsoi
maahan ja sanoi hiljaisesti:

"Minä tiedän, Betty, että tuommainen rauhan vakuutus ja tuommainen ilo on annettu muutamille,
mutta ne ovat olleet suuria pyhimyksiä, ja minä luulen, että se enimmästään on tapahtunut vähää ennen
heidän kuolemaansa."

"Missis," sanoi Betty teeskentelemättä, "minä olen varma, että minä en ole mikään suuri pyhimys,
enkä minä tiedä, olenko lähellä kuolemaakaan, mutta sen tiedän, ettei kukaan muu kuin Herra itse voi
antaa minulle tämmöistä iloa, ja jos se nyt on minulle annettu, se kyllä voi tulla kaikille muillekin
annetuksi. John Nelson sanoo, että pappimme saarnaavat siitä joka sunnuntai."

"Papitko sanoisivat joka sunnuntai, että joka mies voi tietää, että hänen syntinsä ovat anteeksi
annetut?" huudahti äitini.

"Niin, joka mies, joka katuu ja uskoo," sanoi Betty. "Mr John Nelson antoi minun katsoa, mitä tuolla
rukouskirjassa seisoo. 'Hän antaa anteeksi kaikille niille, jotka sydämestänsä katuvat syntejensä ja
vilpittömästi uskovat hänen pyhään evankeliumiinsa.' Ja missis, jos joskus eläessäni olen tuntenut
jotakin oikein hyvästi, se on murhetta synneistäni ja kammaa niitten tähden, ja sanotaanpa, että juuri
tämä on katumusta. Ja jos olen uskonut jotakin mailmassa, se on sitä, että siunattu Vapahtajamme on
kuollut ristipuussa syntisten edestä, ja John Nelson sanoo, että juuri tämä on pyhä evankeliumi. Niin
pian kuin pastorimme nyt tulee siihen paikkaan, sydämeni tykyttää ilosta. Sillä siinä ei seiso '*tahtoo*
antaa anteeksi,' vaan '*antaa anteeksi*,' ja sepä tarkoittaneekin, että se tapahtuu nyt, niin että se on
varsin samaa minulle, kuin jos pastori sanoisi: 'Betty Roskelly, Jumala kaikkivaltias on käskenyt minun
julistaa sinulle, että hän meidän Herran Jesuksen Kristuksen tähden antaa sinulle kaikki syntisi
anteeksi.' Ja missis, minä en huoli siitä, kuinka vähän minä saarnasta käsitän, kun vaan tämä on selvän
selvää. Kun pastori menee saarnastuoliin, minä kyllä kuuntelen tekstisanoja (sillä ne ovat parhaasta
päästä minulle ymmärrettäviä), ja sitten ajattelen: 'Nyt hän saarnaa oppineille, jotka ovat hänen itsensä
kaltaisia, mutta minä olen jo kuullut saarnani, ja siinä on kyllä,' ja sitten istun ja ajattelen sitä ja olen
varsin tyytyväinen."

Hetken äänettömyyden jälkeen äitini säisti: "Mutta, Betty, kun koko elämä-ikäni joka sunnuntai
olette noita sanoja kuulleet, mikä sitten tekee, että synninpäästö teistä nyt näyttää olevan jotakin niin
uutta ja erinomaista?"

"Minä en voi varsin tyystin tietää," vastasi Betty, "eikö se ole tuo 'nyt' ja 'minulle'. Ennen kuuntelin
noita kaikkia, niinkuin pastori olisi lukenut joitakin hyviä sanoja jostakin hyvästä, joka löytyi jossakin
kaukana mailmassa, ja joka kerta aikojen kuluessa annettaisiin jollekin, en tietänyt oikein kenelle.
Mutta kun sain silmiini, että se on Jumala, joka *nyt* antaa anteeksi *minulle*, asia kävi peräti toiseksi."

"Mutta, Betty," sanoi äitini muuttaen ryntäystapaansa, "jos kirkkorukoukset käsittävät sen, mikä niin
täydellisesti tyydyttää teitä, mitä viehätystä noissa äsken-keksityissä kokouksissa sitten on?"

"Kokoukset opettavat minua kirkkorukouksia käsittämään, vastasi Betty vakavasti.

"Minä toivon, että todellakin käsitätte, Betty, ettekä petä itseänne," sanoi äitini, ja pidättäen
itsellensä sillä tavalla viimeisen sanan, hän lopetti riidan, ja Betty perääntyi huoneesta.

Illan kuluessa kun kaikki olimme koossa takkavalkean ympärillä, isäni sanoi äidilleni:

"Ystäväni, minä tahtoisin antaa sinulle sen neuvon, ettet vasta-päin rupeisi jumaluus-opillisiin
väittelyihin Bettyyn kanssa. Hän muutti sukkelaasti asemasi otteellansa kirkkorukouksista."

Äitini punastui hieman ja sanoi:

"Sinä tiedät, ystäväni, että me joka sunnuntai rukoilemme sekä riitaa ja eripuraisuutta että väärää oppia vastaan, ja minä pelkään, että ihmiset saattavat itsellensä jonkunlaista uskonnollista hulluutta tuon uuden opin kautta."

"Ystäväni," puuttui isäni puheeseen, "minä olen nähnyt koko joukon uskontoja, mutta niitä kaikkia yhteen lukien en kuitenkaan liiaksi uskontoa mailmassa. Minä en pelkää eripuraisuutta, joka tekee ihmiset kirkolliseksi, eikä hulluutta, joka tekee heidät hyviksi palvelioiksi. Me elämme kummallisia aikoja. Naapurimme kertoi minulle joku päivä sitten, että John Greenfield-parka oli pantu vankeuteen. Minä kysyin minkä tähden; sillä vaikka se raukka ennen oli juomari ja raivio, hän nyt metodistoihin ruvettuansa on käynyt vakamieliseksi ja raittiiksi. Hän sanoi: 'Mies olisi hyvä kyllä muutoin, mutta hänen hävyttömyydellensä ei ole mitään määrää. Ajatelkaat sir, että hän sanoo, että hänen syntinsä ovat anteeksi annetut'. [John Wesley'n päiväkirjasta.] Varma on kuitenkin, että löytyy vanhoja sotureja, jotka mielellään tahtoisivat kantaa John Greenfieldin rankaistusta, jos ainoastaan voisivat saada osaa hänen rikokseensa."

Äitini kovuus riitaan ruvettaessa lauhtuu aina helposti, niin pian kuin hän havaitsee jotain myönnytyksen merkkiä vastapuolelta. Se on niin outo hänen luonnollensa, että ainoastaan ponnistus, joka siihen kysytään, hetkeksi ja kun hän kerta oikein on päässyt alkuun, tekee hänet yhä enemmän jäykäksi ja taipumattomaksi, juuri kuin olen havainnut, että sotaan vielä harjaantumaton sotamies paljon tuimemmalla ja sotaistemalla katsannolla kantaa koettelematonta miekkaansa, kuin isäni sitä säilää, jolla hän on suuren herttuan lipun alla taistellut. Mutta kun äitini nyt näki isäni mieltiväiset kasvot, hän mielellään ja iloisesti laski aseensa, pani kätensä hiljaa hänen käsivarrellensa ja sanoi:

"Rakastettuni, raamattu sanoo, että Jumalan tykönä on anteeksi-antamusta kaikille." Ja matalammalla äänellä lisäsi hän: "Kun minä nostan silmäni Vapahtajani ristin puoleen, näen hänen kärsivän ja kuulen hänen puhuvan, minusta näyttää mahdottomalta, ettei Jumala antaisi anteeksi, mutta kun taas katson itseäni ja syntejäni, tuntuu mahdottomalta, että hän voisi sitä tehdä. Ja sentähden, rakastettuni," hän sanoi, "minä en löydä mitään muuta lohdutusta kuin sen, että yhä uudestaan nostan silmäni Vapahtajani puoleen. Kenties on sinun sama laita."

Isäni laski kätensä äitini käteen ja katsoi vakavalla hymyllä hänen rakkaisin, puhtaisin ja helliin silmiinsä lausuen:

"Sinun syntisi, rakkaani, paljonpa ne todella painavatkin! Minä tahtoisin juuri kuulla tunnustuksesi. Ajattelen, että ne tulisivat kuulumaan melkein näin: 'Tänäpäni olen ollut liian maallinen ja liian iloinen nähdessäni Kittyn niin onnellisena. Eilen suutuini liiaksi nähdessäni mieheni niin kiivaana. Joka päivä rakastan omaisiani enemmän kuin minun pitäisi ja teen heille kymmenen kertaa enemmän hyvää kuin ansaitsevat!' Eikö tunnustuksesi tavallisesti ole tämmöisiä?"

Äitini näytti vähän levottomalta, kun isäni käänsi puheen näin keveälle suunnalle, ja lähti kohta sen jälkeen maata. Mutta tän'aamuna hän sanoi minulle, että minä en enää saisi tuota ajatella, se oli ainoastaan totuttua tapaa, jonka isäni oli oppinut Flandernissa, eikä hän ollenkaan epäillyt, että hän ajatteli paljon jumalisemmin kuin hän puhui. Minä en liioin saisi ajatella mitään sen johdosta, mitä hän puhui entisen elämänsä synneistä; jalompaa ja uskollisempaa sydäntä kuin hänen ei koskaan ole ollut tykyttämässä, hän sanoi. "Urhoollisimmat ovat aina myöskin parhaat ja jaloimmat. Paitsi sitä, Kitty," sanoi hän lopuksi, "mitä ovatkaan naisten vaarat ja viettelykset miesten vaikeuksien ja kiusausten verralla. Useampia naisia kuin miehiä voi kenties rauhallisesti ja turvallisesti päästä taivaasen, mutta jokaisen miehen, joka sinne pääsee, täytyy olla sankari ja kuningas, kykenevä hallitsemaan kymmenen kaupunkia."

Mutta kun isäni ja minä olimme jääneet yksin, tämä lausui:

"Kitty, me elämme kummallisessa mailmassa. On miehiä, jotka rikkovat jok'ainoata käskyä vastaan, ja kuitenkin viskaavat rehellisen miehen vankeuteen sentähden, että hän tunnustaa syntinsä ja usko niiden olevan anteeksi annetut. Ja tänäpäni aamulla kun kävin ulkona ennen päivän valkenemista, minä kuulin vakavaa ja suloista veisua, ja kun menin sinne, mistä se tuli, minä näin joukon köyhiä vuorityöläisiä, jotka odottivat ulkopuolella John Wesley'n asumusta saadaksensa kuulla saarnaa, ennenkuin lähtivät työhönsä, ja nyt veisasivat virsiä, siksi kuin hän tuli ulos. Täällä on nyt Betty, joka, vaikka hänellä on raiviottaren luonto, kuitenkin on tullut pyhimykseksi, ja äitisi, joka sielulla puhtaalla kuin enkelin itkee syntejensä! Niin, tämä kyllä on kummallinen mailma, Kitty; mutta John Nelson tulee tätä tietä takaisin, minä menen häntä kuulemaan. Minä en ole varma, eikö tuo väkevä Yorkshirelainen saarnaa yhtä hyvin kuin muutamat muut, jotka tunnemme. Bettyn mielteet tuosta '*nyt*' ja '*minulle*' eivätkin suinkaan ole arvottomia."

"Isä," minä lausuin, "Hugh sanoo, että John Nelson on erinomainen saarnamies, ja moni pitää paljon Hugh'in omista saarnoista."

"Vai niin? Hugh on siis metodista hänkin!" sanoi isäni, hymysuin taputtaen minua poskelle. "Mutta kuka ei Hugh'in saarnoista pitäisikään?"

Hall Farmissa on tällä haavaa yhtä etevä kuin harvoin nähty vieras.

Muutama päivä sitten ilmoitti orpana Ewelyn, että hän tahtoi käydä meitä tervehtimässä.

"Minä tulen ilman kamarineitsyttä," kirjoitti hän; sillä Stubbs on vakuutettu, että ihmiset Cornwallissa ovat pakanoita, jotka eivät koskaan rukoile muuta kuin yhtä ainoata rukousta, sitä näet, että laivat joutuisivat haaksirikkoon heidän rannoillansa. Hän luulee ilman sitä, että he sitovat lyhtyjä hevosten häntiin, jotka merimiesparat sitten turvaksensa pitävät leitsausvalkeina, sekä että rautaritarit, kun laivat onnellisesti on saatu hukutetuiksi, surmaavat laivamiehet ja sitten luultavasti syövät meidät suuhunsa, viimeainitusta hän ei kuitenkaan ole varsin varma. Matkan suuria vaaroja ja vaivoja hän sitä vastaan ei epäile. Valmiina kuin hän aina onkin uhraamaan itsensä minun palveluksessani, hän nytkin olisi siihen mieluisa, mutta minusta tuntuu kuin ei olisi varsin jalomielistä panna häntä niin kovalle koetukselle. Minä olen sentähden kerraksi tehnyt itseni vapaaksi hänen palveluksestansa, ja käskenyt hänen olla varsin huoletonna minun suhteeni. Äiti sanoo myöskin, ettei maksa vaivaa pitää kamarineitsyttä Cornwallissa, jonka hän nimittää 'Läntiseksi Barbariaksi,' ja jossa hän luulee jokaisen pu'un, jota vaan tahdon käyttää, tulevan käymään viimeisestä hovimuodista. Mutta, orpana Kitty, sinä ja minä tiedämme paremmin. Äiti ei tunne miss Pawsey'a, mutta minä, joka tunnen hänet, aion ottaa mukaani parhaat brokadivaatteeni, avarimmat pönkkähameeni ja valituimmat pitsikörttini Falmouth'in muotiompelianne korjattaviksi.

"Mitä kaiken tämän komeuden näkiöihin tulee, mitä parempia näkiöitä voisin pyytääkään kuin ritarillisinta kaikista hovimiehistä, setääni, ja täydellisintä kaikista aatelisnaisista, tättiäni? — puhumattakaan ujostelevasta pikku orpanastani ja lähellä-asuvasta nuoresta gentlemanista, joka minulle hänestä on ilmoittanut enemmän, kuin hänen umpimielisyytensä on sallinut hänen itse tästä ilmoittaa. Kaikeksi onneksi sydämelleni orpana Jack on sodassa, mutta niin ovatkin Betty ja Trusty jällellä. Minä oikein vimmastun ilosta, Kitty orpana, ajatellessani, että pian saan nähdä teidät kaikki. Minä arvaan, että tuotate mr Wesley'n minua rakentamaan.

Kaikkein rakkain orpanasi
Ewelyn Beauchamp."

Isäni pudisti päätänsä ja sanoi, että valitettavasti oli liian paljon totta siinä, mitä Ewelyn kirjoitti ihmis-paroista Cornwallissa, niin ettei niitä pitäisi tehdä leikin ja pilkan esineeksi.

Äitini heltyi Ewelynin korupuheesta isäni hovitapojen suhteen, mutta oli muutoin ainoastaan puoliksi tyytyväinen kirjeeseen eikä ensinkään ilmoitukseen vieraisille-tulosta.

"Mitä merkillistä sekasotkua, Kitty!" sanoi hän. "Mr Wesley ja Falmouth'in muoti-ompelia, pönkkähameet ja metodistat! Kuinka voimme tulla toimeen tuommoisen hienohelmaisen rouvan — nuoren tytön kanssa, joka päälle päätteeksi niin vaarallisella kevytmielisyydellä puhuu kirkosta? Minä soisin, ettet olisi antanut hänelle tuommoista käsitystä minusta, rakas pikku Kitty-parka! Mitä hän ajatelleekaan? Mutta hän oli kiltti sinua kohtaan, ja meidän tarvitsee tehdä parastamme."

Betty ei myöskään ollut juuri hyvillensä, kun kuuli puhuttavan Ewelynin ai'otusta tulosta.

"Onni kumminkin," hän arveli, "ettei kamarineitsyt tullut mukaan, sillä hän oli kuullut, että Lontoon palveliattaret olivat paljon suurempia hempukoita kuin heidän herrasväkensä. Ei sen puolesta, että hän hempukoita pelkäisi, olkootpa sitten rouvia taikka palveliattaria, sillä kenellä taisikaan olla jalompi veri suonissansa kuin Trevlylaneilla? Kaikissa tapauksissa hän kyllä olisi antanut tuolle hempukalle maistinpalan omasta luonteestaan, joka olisi tehnyt hänelle oikein hyvää."

Kun minä kuitenkin hyvin tunsin nuot teräväkulmaiset "palat Bettyn luonteessa," en voinut muuta kuin onnitella Stubbs-parkaa, joka oli päässyt niistä. — — —

Orpana Ewelyn on ollut ainoastaan viikon päivät täällä, mutta on kuitenkin jo voittanut jok'ainoan sydämen koko talossa, Bettystä alkaen, joka jyrkistelee vasta-väitöksillä Trevlyyanien kunniasta, äitiini asti, joka oman puuttuvaisuutensa tunnossa vapisee orpana Ewelynin suuruuden, sukkeluuden ja hairauskoisuuden pelvosta.

Bettyn vastaan-panosta huolimatta olimme sinä iltana, jona Ewelyniä odotimme, kattaneet pöydän jokapäiväiseen saliin eikä vierashuoneeseen. Oli juuri alkanut hämärtämään. Takassa rehottavan paatsamavalkean loiste otti punertavalla hohteellaan ja väräjävillä varjoillaan melkein voiton katoovasta päivänvalosta. Isäni käveli edes-takaisin salissa ja katsoi tavan-takaa akkunasta väittäen, että Ewelynin jo tunnin aikaa sitten olisi pitänyt olla täällä. Arkahermoisella tarkkuudella äitini kulki ympäri sioitellen kuppeja ja järjestäen lautasia pöydällä, kun pihalta kuului hevois-kavioin kopina ja ilosta kajahtava ääni

— seuraavassa silmänräpäyksessä minä saatoin orpana Ewelynin sisälle huoneeseen.

Hänen katsantonsa oli niin valoisa ja heloittava, että minusta oli kuin päivä olisi palannut takaisin hänen kanssansa, hänen poskensa hehkuivat punastuneena ilmasta ja liikunnosta, höyhenet liehuivat hänen hatussaan, hänen rikkaat, ruskeat hiuksensa kokoon-sidottuina tulipunaisella rihmalla juoksivat muhkeissa kiehkuroissa hänen mustansiniselle, hopealla sirotetulle hameellensa. Hän ei niin sanoakseni lannistanut äitiäni liian suurella hilpeydellä taikka liian kiivailla lemмен-osoituksilla! Hänen äänensä oli syvä ja matala jonkunlaista hillittyä voimaa pohjalla, hänen käytöksensä tasainen ja hiljainen. Hän puhutteli niin kunnioittavalla äänellä isääni ja äitiäni, että sen täytyi voittaa rakkautta. Se on tämä tämmöinen orpana Ewelynin etevyys, joka tekee, että hänen ystävällisyytensä tuntuu *antavalta* eikä *vaativalta*, — voimallisen käden kaltaiselta, joka pujottaa vyötäisillesi sinua hellästi suojellaksensa, pikemmin kuin heikon köynnöksen tapaiselta, joka kiertyy ympärillesi tukea etsiäksensä ja pystyssä itseänsä pysyttääksensä. Kunnioitus taikka ihastus, jota hän osoittaa, on kuningattaren alentuvaisuutta, joka kumartuu kättäsi suutelemaan.

Kun Trusty sillä ominaisella vaistolla, joka siaitsee hänen kuonossansa, oli Ewelynin arvoa tutkinut, hän kohta otti sitä tunnustaaksensa sillä eriskummallisella kielellä, jota hänen häntänsä puhuu.

Tämä äänetön tutkinto on hänen tavallinen tervehdyksensä kaikille oudoille, mutta mitä Ewelyniin tuli, hän tunsu jotakin erinäistä olevan kysymyksessä. Niinkuin jokainen muukin Ewelynin suhteen ja vastoin tavallista tuntoansa Trusty epäilemättä huomasi, että tässä tuttavuudessa *vieraan* suostumus oli jotakin vielä tärkeämpää kuin *hänen omassa*. Hän istui sentähden varsin hiljaa Ewelynin vieressä katsoen tarkasti hänen silmiinsä, siksi kuin tämä hienolla kädellään kunnioitti häntä pienellä ystävällisellä taputuksella sanoen: "vai niin, sinä olet Trusty sinä," jolloin hän varsin tyytyväisenä ja hyvillään palasi takaisin lämpimään paikkaansa valkean edessä.

Kaikki ihmiset koko talossa ovat puhuneet minulle eri käsityksistensä Ewelynin olennosta.

Seuraavana aamuna, kun minä vein sisälle maidon äidilleni, hän sanoi:

"Minä en koskaan olisi uskonut Ewelyniä niin eteväksi, kuin sinä olet häntä kuvannut. Hän näyttää rakkaalta, herttaiselta lapselta, ei ollenkaan raivolta taikka rieholta eikä hiukkaakaan ylpeältä. Hänen äänessään ei ole niin mitään, joka ilmoittaa, että hän taitaa muita kieliä kuin omaansa; eikä hänen käytöksessään myöskään mitään, joka osottaa vähintäkään taipumusta lahkolaisuuteen taikka puolettomuuteen. Hänessä ei liioin ole mitään hienostuneen lady'n jälkeä, ja häntä luulisi pikemmin kainoksi ja araksi. Meidän täytyy tehdä parastamme, niin että hän tuntisi itsensä meillä perehtyneeksi. Hänen silmissään on niin omituinen, yksivakainen ja mieltävä katsanto," jatkoi äitini, "jotakin, joka käy sydämelleni, koska se muistuttaa orpolasten katsannosta. Kaikin loistoinensa hänen kotinsa kenties ei ole ollut niin onnellinen kuin meidän. Minä tunnen itseni merkillisen kiinnitetyksi häneen. Minussa on jonkunlaista tunnetta häntä kohtaan, Kitty. Meidän täytyy tehdä kaikki, että hän tuntisi itsensä onnelliseksi meillä."

Ikäänkuin olisi se äitini sydämelle jotakin outoa tuntea äidin tavalla! Jokainen olento, jonka yhteyteen hän tulee, synnyttää hänessä samanlaista mieli-alaa.

Mutta erin-omaista oli kuitenkin, että hän taisi havaita tuon mieltiväisen ja samalla surumielisen katsannon Ewelynin silmissä, vaikka minä en koskaan ole hänelle puhunut sanaakaan täti Beauchampista. Äitini on aina opettanut meitä, että olisi kavaluutta levittää salaisuuksia kodeista, joissa meitä on vieraanvaraisuudella vastaan-otettu.

Isäni oli muutamissa katsannoissa perin-vastaista mieltä.

"Tuo lapsi on erinomaisen hyvälahjainen. Minä luulen todellakin, että hän aivan vähällä opetuksella yhtä hyvin perehtyisi sotataitoon kuin minä itse. Hän tutustui yhtä helposti kertomukseeni Malplaquetin suuresta tappelusta, kuin hän olisi ollut vanha soturi."

Betty ei ole puhunut paljon. Hän ei ole ihminen, joka tekee päätöksensä ensi katsahduksella. Mutta eilen aamulla kun palasin lypsämästä, minä tapasin orpana Ewelynin Betty'n luona maitohuoneessa, jopa semmoisella tuttavuuden kannalla, johon minä ja Jack monet vuodet olimme saaneet pyrkiä. Hän ahkeroin parhaallansa pienillä, hienoilla, valkoisilla käsillensä voikappaleen vanuttamista, ja hänen lihavat, valkoiset käsivartensa olivat kyynärpäitä myöten paljaana.

Perästä-päin sanoi Betty minulle:

"Minä en tiedä, mitä mrs Ewelynistä olisi tullut, jos hän olisi saanut järjellisen kasvatuksen mailla, mutta sen saatan sanoa, että hän ei ole mikään hempeä. Luonnollisempaa ja ystävällisempää pientä tyttöä en ole koskaan nähnyt. Hänen kätensä eivät ole ensinkään saamattomia, hän olisi voinut tehdä

kaikkia, kun vaan olisi saanut oppia pikku raukka! Ja," jatkoi Betty teeskentelemättä, "se on enemmän kuin luulin, kun ensiksi hänet näin liehuvin höyheninensä ja killuvin rihmoinensa, ja hänen hameensa sitten, joka oli niinkuin kenraalin virkapuku kaikin kiilto- ja korusälyinensä. Mutta kun kuulin hänen puhuvan pastori Wesleystä ja hänen saarnoistansa ja samalla näin hänet itse tuommoiset liehuttimet päässä, pitkät kiehkurat hartioilla, korkeakorkoiset, punaiset kengät jalassa ja hame semmoinen päällä, joka oli juuri kuin kanakoppi, se melkein oli enemmän, kuin minä jaksoin kestää."

"Mutta, Betty," minä sanoin, "nuot kappaleet eivät orpana Ewelynille ole suuremmasta arvosta kuin minulle villahameeni ja kirjailtu miehustani; äidilleni hieno valkoinen harsikkoliinanen, jonka hän niin sievästi pistää kiinni uumansa ympäri, taikka teille, Betty, pyhäkappanne ja päähineenne."

"Olkoon kuinka oli, mrs Kitty," sanoi Betty, "mutta minä olen sanonut mrs Ewelynille ajatukseni, ja hän on myöskin sanonut minulle mielensä. Minä toivon hänelle olevan siitä hyötyä, niinkuin luulen itsellenikin olevan."

Tästä taisin ymmärtää, että Bettyllä ja orpana Ewelynillä oli ollut pieni kahakka välillensä.

Samana iltana, ennenkuin panimme maata, Ewelynillä ja minulla oli pitkä pakina pienessä kammiossani. Äitini oli laitattanut vanhan juhlasängyn, jonka virttyneisin uutimiin oli kudottuna Herodiaan tytär Johannes Kastajan pää vadissa, ja antanut siirtää sen yhteen niistä huoneista, jotka olivat meitä varten siivotut ja valkaistut. Orpana Ewelyn pyysi kuitenkin päästä noin kauhistavasta seurasta. Ensi yön hän makasi siellä yksin ja kertoi sitten, kuinka takkavalkean loiste oli värähdellyt kamaloilla vanhoilla kuvilla, jotka sentähden eriskummaisimmalla tavalla hehkuivat ja tuijottivat. Hän ei tietänyt, hän sanoi, oliko tavaton hohde, joka tuli Herodiaan kasvoihin, juuri kun Ewelyn oli nukkumaisillansa, ainoastaan hiilistön sammuvaa valoa takasta vai kuningatar itsekö, joka rupesi elämään ja loi vihaiset, murhanhimoiset silmänsä häneen. Hän pakeni sentähden minun luokseni.

Pakinamme alkoi Bettystä. Ewelyn sanoi:

"Minä pidän paljon teistä kaikista, Kitty, mutta minä en ole varma, eikö Betty sittenkin ole paras ja viisain teistä; se, joka osoittaa itsensä parhaaksi kaikista täkäläisistä ystäivistäni. Täti Trevelyyan pilaa minua hellyydellensä, eno kohteliaalla huomaavaisuudellansa ja sinä, pikku Kitty, nöyryydelläsi ja myöntyväisyydelläsi."

"Mutta kas Betty, hän tietää paremmin hän. Tänäpäni hän oikein on sanonut minulle totuuden. Kun minä aamulla pyysin hänen opettamaan minua voita kirnuamaan, sanoi hän: 'Mrs Ewelyn, minä tahdon opettaa teille mitä osaan, vaikka melkein luulen, ettette kelpaa mihinkään muuhun kuin leikittelemään. Mutta ennenkuin alotamme, minun täytyy sanoa teille, mikä kauan on ollut sydämelläni. Leikitelkää, mrs Ewelyn, jos tahdotte, vapaasti masterin kanssa sotaa ja tappeloa, missis'in kanssa ompelukoulua ja minun kanssani voinkirnuamista, mutta minä puolestani en voi kärsiä, että kukaan leikittelee uskonnon kanssa, ja se ei ole muuta kulu leikittelemistä, kun puhutte mr Wesleystä ja hänen ihmeellisistä saarnoistansa, sillä välin kuin nuot pitsit ja höyhenet liehuvat kasvojenne ympärillä, ja sillä välin kuin käydä hipsutate pienissä punaisissa kengissä. Raamattu on selkeä tässä katsannossa, ja minä olen hakenut paikan, joka juuri sopii teihin.'"

"Hän antoi minulle ison raamattunsa, ja minä luin: 'Ja Herra sanoo: että Sionin tyttäret ovat ylpiät, ja käyvät kenossa kauloin, killusilminä, kävelevät ja astua sipsuttelevat, niinkuin jalat sidotut olisit; on siis Herra tekevä Sionin tytärtien päät rupisiksi, ja Herra on paljastava heidän hipiänsä. Silloin on Herra ottava solkien kaunistukset pois, ja verkkohunnut ja kaulakorlut, korvahelmet ja rannerenkaat ja verkot, kalliit pääliinat ja polukset ja vyöt ja lemausastiat ja taikakalut, sormukset ja nenärenkaat, juhlavaatteet ja kaaput ja vaipat ja kukkarot, peilit ja liinaiset alushameet, ja päänauhat ja silmiverkot j.n.e.' (Jes. 3: 16-25).

"Mutta, Betty,' minä sanoin, 'enhän minä tuommoisia korennuksia kannan; minulla ei ole renkaita nenässäni eikä kulkusia kengissäni.'

"Naurakaat vaan, mrs Ewelyn,' sanoi Betty yksivakaisesti, 'mutta minä puolestani en pidä tätä naurettavana. Jos se olisi kirjoitettu meidän aikoihin, olisi myöskin teidän killuvia hiuskorennuksianne, teidän pitsireunuksianne ja pönkkähameitanne mainittu, se on varma.'

"Ja se kirjoitettiin silloin teille ja minulle yhtä varmasti, kuin jos se olisi tänäpäni kirjoitettu. Mutta pastori Wesley'n saarnat eivät ole mikään leikin-asia,' lopetti hän, 'ja jos olisitte niitten vaikutusta sydämässänne tunteneet, niinkuin minä puolestani olen tuntenut, te kyllä huomaisitte oikeaksi, mitä minä sanon, mutta siksi kuin saatte sen tuntea, minä en mielelläni puhu teidän kanssanne tämmöisistä asioista.'

"Ja mitä sinä vastasit, orpana Ewelyn?" minä kysyin.

"Minä suutuin," sanoi Ewelyn, "sillä minun mielestäni Betty oli kova ja armoton, ja minä sanoin:

"Minä olen tuntenut pastori Wesley'n saarnojen vaikutuksen, Betty, ja olen häneltä oppinut, että ylpeyttä ja turhamielisyyttä voi löytyä muissakin kuin niissä, jotka käyttävät pääkorennuksia ja pitsireunuksia.

"Me olemme suuressa sodassa, ja vilpillinen taistelee sekä viekkauksella ja petoksella että terävillä keihäillä, eikä ole varsin varma, että olemme saaneet hänestä voiton, vaikka olemme karkoittaneet hänet, niin ettemme voi häntä nähdä. Me olemme kenties ainoastaan ajaneet hänet *sisälle* linnoitukseen, sydämemme pohjukkaan. Ja Betty,' minä lisäsin, 'vihollinen itse linnoituksessa on pahempi kuin aukealla kedolla."

"Ja mitä Betty vastasi?" minä kysyin.

"Ei juuri mitään," sanoi Ewelyn, "hän puhui ainoastaan jotakin siitä, 'että nuoret ihmiset tahtovat olla kovin viisaita ja ymmärtäväisiä näihin aikoihin,' ja rupesi sitten antamaan minulle ensimmäisen opetustunnin voinvalmistuksessa. Mutta kun minä sittemmin olin lähteä maitoahuoneesta, sanoi hän: 'Mrs Ewelyn, minä en tahdo sanoa, että minä en ole itserakas ja ylpeä. Kenties olisi parempi, että joka mies enemmän katsoisi itseänsä.' Minä pudistin sydämellisesti hänen kättänsä, ja minä tunnen, että meistä tulee hyvät ystävät."

(*Syrjään kirjoitettu muistutus.* Minä huomasin, että Ewelyn siitä päivästä saakka kaiken aikaa meillä ollessansa käytti yksinkertaisimpia ja yksivakaisimpia vaatteita, mitkä hänellä oli muassaan).

Hetken äänettömyyden jälkeen orpana Ewelyn matalalla ja leppeällä äänellä jatkoi:

"Kitty orpana, minä en nyt enää ihmettele, kuinka sinä voit olla tuommoinen rakas ja kiltti pikku olento, kuin sinä olet. Minä en ymmärrä, kuinka tämmöisessä kodissa olisit voinutkaan olla lempeäsi, herttaiseksi ja hyväksi kasvamatta. Minä rakastan teitä kaikkia sanomattomasti. Täti Trevelyania seuraa juuri semmoinen suloinen, ihmeellinen ja ryytimäinen pyhyiden tuoksu, kuin vanha Yrjö Herbert mielellään olisi tahtonut kätkeä noihin merkillisiin hajuvaasuuhinsa, omiin herttaisiin vanhoihin lauluihinsa; jonkunlainen pyhäksi suitsutukseksi sekotettujen ruusulehtien ja itämaisten ryytien lemu. Ja noilla pitkillä kävelymatkoilla kukkuloilla ja tanterilla, jotka eno Trevelyan ja minä useasti teemme, me pidämme pitkiä pakinoita, joita armas äitisi, Kitty, luultavasti säikähtäisi. Isäsi tahtoo niin mielellään kuulla Wesleyä, John Nelsonista ja heidän yksinkertaisista, kaunistelemattomista saarnoistansa, heidän miehuudestansa ja pelkäämättömydestänsä alhaisoa kohtaan, sekä siitä kärsivällisyydestä, jolla vaivoja ja vastuksia kestävät. Hän lausui joku päivä, että hän ennen oli pitänyt uskonnon kauniina pukuna, joka naisille semmoisille kuin äitisi (kuinka hän rakastaa häntä, Kitty!) antaa ainoastaan vielä suuremman hempeyden; juhloristiksenä, jonka nämät pyhä- ja juhlapäivinä ja niinkuin oli syytä toivoa, myöskin taivaassa ottavat päällensä. Mutta uskontoa kaikille vuoden päiville, semmoista, joka sopisi kaikkien kannettavaksi ja myöskin jokapäiväisen elämän tasaiselle menolle; uskontoa, jolla mies vyöttää itsensä tappelotanterella, vuorikaivoksessa ja kalavenheessä — uskontoa semmoista hän ei sanonut koskaan ajatelleensaakaan, ennenkuin hän oli kuullut John Nelsonia."

Hyvin hauskaa on näyttää orpana Ewelynille kaikki vanhat mielipaikkamme. Hän on enemmän ihastunut vaaraisiin merenrantoihimme, kuin koskaan uskalsin toivoakaan. Useasti ilmaisee hän minulle ennen havaitsematonta kauneutta esineissä, joihin olen niin tottunut, että niitä tuskin huomaakaan. Kuinka häntä viehätti näky-ala siitä varjoisesta, piiloisesta paikasta, jonka sanomme "Robinson Crusoen luolaksi!" Sieltä näkee valkoista hiekkaa pitkin ja kauas eteen-päin suurelle, aavalle merelle, joka lukemattomina laineina aaltoilee taivaanrantaa kohden, missä se sulaa yhteen agatinvärisen taivaanlaen kanssa synnyttäen smaragdinvihreän valon piirin. Hän ei sanonut voineensa ajatellakaan, mikä sädevalon tulva tässä mailmassa virtaa meitä vastaan, ennenkuin hän tuosta ihmeellisestä luolasta loi silmänsä sitä kohden.

"Ajattelepas, orpana Kitty," sanoi hän, "että jok'ainoana elämämme hetkenä kuljemme tämmöisessä kauneuden ja valon mailmassa, ilman että siitä tiedämmekään, ja ihmiset sanovat tätä kuitenkin 'jokapäiväiseksi elämäksi' ja 'jokapäiväiseksi mailmaksi.' Emmekö voi vähän ymmärtää, minkätähden Jumala katsoo meille hyödylliseksi antaa meidän joskus vaeltaa varjossa ja pimeydessä!"

Useasti sanoo hän toivovansa, että joku suurista vanhoista mestareistamme voisi olla täällä näitä näky-aloja kankaalle siirtämässä: — meren smaragdinvärisen ja ametistin-tapaisilla väri- ja värivahduksillansa, eriskummaiset vuorenhuiput, kaarisillat jylhien vaarojen keskellä, joita vastaan lumivalkeat aallot tyrskyttävät, ja pienen aukeaman viheriäisessä, metsäisessä laaksossamme, jonka kautta silmämme tähtää meren loistavaa siintoa. Ewelyn ja isäni tahtovat mielellään verrata näitä kaikkia suurten mestarien maalauksiin, jotka jälkimmäinen on nähnyt Flandernissa ja edellinen erityisissä Lontoon suurissa taulusaleissa.

Ewelynille nämät esineet kuitenkin tuottavat toisenlaista nautintoa kuin minulle. Kun hänen on tapa seisautua ja ihastuksissa huudahtaa: "Oi, mikä näky-ala, mikä kultaisen valon tulva, mitkä aiheet Cuyppin penselille! Kuinka Claude Lorrain olisi kuvannut vastakohtaa pilven ja vaarojen välillä j.n.e.," minä tavallisesti kummastelen omaa kankeuttani, minä kun katselen kaikkia tunteettomasti, niin laimeasti. Mutta kun joku päivä tuota Hugh'ille valitin, hän vastasi minulle sanoen:

"Kankeutta eihän ole sekään, Kitty, että kun näet äitisi lempeät kasvot, sinun ei tule mieleen huudahtaa: 'Mikä kumman kaunis muoto!' Ja yhtä-kaikki minä olen varma, että Rafael ei koskaan maalannut kasvoja, joissa olisi ollut enemmän pyhää puhtautta ja suloa kuin hänen silmissänsä. Mutta ne ovat *aitisi* kasvot, ja sinun ei tarvitse ihmetellä niitä, sillä sinä tunnet ne varsin hyvin. Niitten herttainen kauneus on loistanut silmäsi ja sydämeesi siitä saakka, kuin sinä olit pieni lapsi; se on tullut osaksi omasta olennostasi. Niin on myöskin luonnon laita. Ewelyn sitä vastaan on tottunut näkemään mailmaa korkeakaarisista akkunoista, ja hänellä on tarpeeksi kauneuden-aistia huomataksensa, että se on paljon suurempi kuin mikään taulusali. Mutta taulusali — mestariteosten kokous se hänelle kuitenkin on. Sinä, Kitty, olet ollut onnellisempi. Sinun ei ole tarvinnut lähteä luonnon kauneutta ja sen ihmeitä näyttelössä katselemaan; sinä olet kasvanut niitten joukossa, sinä olet toimittanut tavallisia askareitasi niitten keskellä, ne ovat olleet niin sanoakseni kukkina jokapäiväisellä polullasi, ystävällisinä seininä, jotka ovat majaasi ympäröineet, hyvin tunnettuna kattona, joka on kaartanut sen ylitse. Sinä olet elänyt ikäänkuin koti-elämää luonnon omilla rinnoilla. Lapsuudestasi asti sen ihanat kasvot niinkuin oman äitisi silmät ovat loistaneet sinun ylitsesi. Luonto ei sinulle ole ainoastaan maalattu taulu; se on ystäväsi. Sinä et ihmettele ja huudahda: 'Oi, kuinka ihanaa!' Sinä rakastat ja nautit. Luonnon kauneus on löytänyt tien sydämeesi, se on tunkenut sydämesi pohjukkaan. Kauniin ja oivallisen ihanteleminen tekee meidän hyvää: sen rakastaminen on kuitenkin paljon enemmän. Me lähenemme *sen kaltaisiksi*, jota ihantelemme; tulemme *yhdeksi* sen kanssa, jota rakastamme."

Minä uskon kyllä todeksi, mitä Hugh sanoo, vaikka hänen rakkautensa epäilemättä antaa hänen sanoillensa väriä.

Minä olen niin kiitollinen, että olen saanut osakseni elää vaatimattomalla tavallamme. Kun aamulla lähdän ulos Daisy'a lypsämään, kuinka ihanaa on nähdä auringonnousu, ei suurenlaisena tauluna, jonka tähden kerran eläessään vaivaa itseänsä aikaisemmin kuin tavallista liikkeelle, vaan elävänä näkynä, jota tietää odottaa. Sitten päivän pienten askareitten jälkeen nähdä auringonlasku, ei harvinaisena, hämmästyttävänä näky-alana, vaan hiljaisen yön valoisana, hyvin tunnettuna porttina. Kuinka sulosta kuulla lintujen laulua, ei viritettynä hetkeksi, niinkuin laulajaisia varten, vaan jokapäiväisenä aamu- ja iltavirtenä oman pienen akkunani edessä, ja kuinka suosiollista kuulla samojen vanhojen vareksien rääkyvän samoissa vanhoissa jalavissa ja nähdä samojen rastasten vuodesta vuoteen tekevän pesänsä samoihin vanhoihin orapihlaja-aitoihin.

Ewelyn kertoi minulle tänäpäpä kirkkohistoriallisesta pakinasta, joka hänellä oli ollut Bettyn kanssa monista pyhimyksistä, St. Justista, St. Neotista, St. Ives'istä, y.m. Bettyn mielipiteenä näyttää olevan se, että nämät siihen aikaan olivat, mitä John Wesley ja John Nelson nyt ovat, Kaikkivaltiaan lähettiläitä kansan herätykseksi; ja hän tahtoo mielellään tietää, vaipuvatko metodistatkin kerta uneen, niinkuin vanhojen pyhimysten seuraajat lienevät vaipuneet, niin että uusia pyhimyksiä taas täytyy tulla heitä herättämään.

Kaikkein enimmin minä kuitenkin ihmettelen Ewelyniä, kun hän puhuu Hugh'in kanssa. Millä innostuksella hän tutustuu hänen jalomielisiin tarkoituksiinsa, hänen iloisiin ja laajalle ulottuviin toiveisinsa ihmiskunnan suhteen. Ennen tunsin itseni Ewelynin rinnalla kääpiöksi, mutta nyt, Jumalan kiitos! minä en enää tunnekaan itseäni semmoiseksi, vaan ainoastaan vähemmän suureksi olennoksi kuin hän, olennoksi, jolle on määrätty alhaisempi sia, mutta joka on niin tyytyväinen tähän halpaan asemaansa, niin onnellinen ja niin kiitollinen hiljaisesta kasvannostaan.

Välillä minä kuitenkin pelkään, että tulen tekemään mailman Hugh'ille ahtaaksi; että vähäpätöisyydelläni tulen rajoittamaan hänen tarkoituksiinsa ja huomaamatta vetämään hänet alas siihen alhaisempaan piiriin, joka on minun: Se ei sovi hänelle! Kun hän ja Ewelyn haastelevat, he näyttävät ylentävän ja jalostuttavan toisiansa. Minulla sitä vastaan ei ole mitään synnyttävää voimaa, minä en voi aatteita herättää ja kasvattaa. Kaikki mitä voin, on ottaa osaa heidän tarkoituksiinsa ja yksinkertaisella pienellä tavallani auttaa heitä tehtäviänsä suorittamaan. Minä pelkään, että Ewelyn Hugh'ille olisi sopinut paljon paremmin kuin minä. Mutta minä en saa sitä muutetuksi. Minun ei käynyt Hugh'in edestä valitseminen.

Ja hän valitsi *minut* — eikä mitään perikuvallista naista, joka olisi sopinut kymmenen kertaa paremmin hänelle; vaan minut, minut, pikku Kitty Trevelyenin, juuri semmoisena kuin olen. Valitseminen ei ollut minun vallassani, vaan hänen, ja kun niinmuodoin ei ole ollenkaan epäilemistä, että kaikki on oikein, minä olen niin huoleton, niin turvallinen, ja tunnen niin syvää ja sanomatonta iloa. Minun tulee ainoastaan ottaa vastaan, olla onnellinen, kiittää Jumalaa sekä rakastaa Häntä ja kaikkia

ihmisiä nyt paljon enemmän kuin milloinkaan.

Me olemme tehneet niin ihastuttavan pienen matkan rannikkoa pitkin, isäni, Ewelyn ja minä, ja palatessamme olimme mr Wesley'n suurta ketosaarnaaja Gwennap Pitin luona kuulemassa, ja koska se tapahtui varsin sattumalta tieltä poikkeamatta, äitini ei voi siitä suuttua. Minua iloittaa suuresti, että niin sovistui. Sillä minkään hinnan edestä minä en tahtoisi mitään huvia, ei edes semmoistakaan, joka kantaa uskonnon muotoa, jos äitini siitä huolestuisi. Ja vaikka mr Wesley'n ketosaarnat Bettylle ja tuhansille muille ovat paljon enemmän kuin uskonnollista huvia, minä en voi käsittää, että ne Ewelynille ja minulle ovat saman-arvoisia.

Me olimme kaikki hevosen selässä, minä nais-satulassa isäni takana. Ewelynillä oli polkkahevonen, ja onneksi hän sillä erää oli niin yksinkertaisessa pu'ussa, että se ei kääntänyt huomiota hänen puoleensa. Tämä oli hyvin lohdullista, sillä minun täytyy tunnustaa, että orpuna Ewelynin ensimmäinen käynti meidän kirkossa oli seurakunnalle melkoiseksi häiriöksi. Hän oli erinomaisena ilmiönä suuressa hatussaan tekokukat päällä, kallis-arvoisessa sinipunervassa silkkileningissään, joka oli sidottu ylös köynnöksiin viheriäisen brokadihameen päälle, samettikapassaan, uljaassa leopardin-nahkaisessa puuhkiossaan, korkeakorkoisissa kengissään ja tulipunaisissa sukissaan, ja minä olisin tuntenut itseni onnettomaksi nähdessäni hänen tämmöisessä asussa mr Wesley'n läpi-tunkevien silmien edessä Gwennapin luona.

Kuinka vähän köyhät kolarit Carn Math'in yksinäisiä kukkuloita laajalta ja leveältä puratessaan ajattelivatkaan, että siihen silloin tekivät kirkkoa kymmenille tuhansille sanankuulioille! Paikalle tullessamme tuhansia ihmisiä jo oli koossa joko pienissä joukoissa vilkkaasti keskustellen taikka istuen ääneti kalliolla taikka maassa, kaikki saarnaajaa odottaen. Yhä useampia tulvasi tulvaamistansa — koko perheitä yksinäisistä mökeistä nummelta; äitejä pienet lapset sylissä ja isiä taluttaen isompia kädestä, kaikki heittäen kotinsa autioksi ja tyhjäksi: vuorikaivoksista joukottain miehiä likaisilla kasvoilla ja likaisissa vaatteissa, rannoilta ahavoittuneita kalastajia, naisia ja lapsia kaiken-ikäisiä. Harvat näyttivät huolettomilta ja kankeilta, monet kiivailta ja harrastuneilta, useat levottomilta ja raivoisilta, heidän karkeat kasvonsa olivat eläväiset, heidän silmänsä vilkkaat ja heidän hiuksensa siivoomatta ja sukimatta. Ewelyn kuiskasi minulle:

"Mr Wesley'n siassa minä paljon ennemmin saarnaisin tälle raa'alle, sivistymättömälle joukolle, kuin kivikoville, kylmäkiskoisille sanankuulioille keskimmaisissa maakunnissa taikka hienolle, sievistyneelle seuralle jossakin Lontoon salissa. Noissa silmissä on tulta, Kitty; noihin kasvoihin on koko elämäkerta kirjoitettuna — pimeitä lehtiä kenties joukossa, mutta niissä kuitenkin totuutta. Minun luullakseni John Nelson täällä sopisi paremmin kuin John Wesley."

Mutta hän astui nyt esiin, tuo sokea pieni vakavalla olennolla, hiljaisilla, hyväntahtoisilla kasvoilla, sievässä, papillisessa pu'ussa ja isot hopeasoljet kengissä.

Kun hän seisoj tuolla noitten tuhansien oppimattomien ja sivistymättömien ihmisten kiihkeän huomion esineenä, niin maltillisena, niin tyvenenä, niin papillisena, minä melkein yhdyin Ewelynin mielipiteeseen ja rupesin kaipaamaan rotevaa Yorkshireläistä voimallisella varrellaan, osaavilla iskuillaan, nopealla kekseliäisyydellään ja oppimattomalla kaunopuheliaisuudellaan.

Mutta niin pian kuin mr Wesley alkoi puhua, tämä kaipaus katosi. Tyven, miehuullinen ääni, vakava, maltillinen esitystapa antoi jokaiselle sanalle vaativan ja käskävän luonnon. Muutamassa silmänräpäyksessä koko suuri kokous oli sulaa hiljaisuutta ja äänettömyyttä.

Ennenkuin rukous ja saarna olivat alkaneet, minä ajattelin, kuinka pieni se tila oli, jonka nuot tuhatlukuiset ihmiset ison, epätasaisen suomaan laajasta alasta ottivat. Mutta kun saarna oli alkanut, ja minä katselin ympärilläni kuuntelevien olentojen suurta joukkoa, noita yksivakaisia, kysyviä kasvoja, sekä isot kukkulat ja tanteret että maa ja taivaanlakikin kävivät vähäisiksi yhden ainoan kuolemattoman hetken verralla niistä monista, jotka siellä olivat koossa.

Mr Wesley ei ennättänyt monta sanaa lausua, ennenkuin minä lakkasin ympärilläni kokoontunutta kansaa katselemasta. Silmäni kiinnittyivät erottamattomasti noihin hyväntahtoisin kasvoihin ihmisrakkaalla katsannollaan, ja minä kuuntelin taukoomatta sitä liikuttavaa ääntä, joka ennenkuin vielä kauan olinkaan näin katsellut ja kuunnellut, minä tykkänään unhotin mr Wesley'n itse sen kaikki-voittavan rakkauden ja armon edestä, jota hän julisti.

Se oli tuota vanhaa ja kuitenkin ijankaikkisesti uutta, että kaikki ihmiset luonnostaan ovat eksyneitä, hukkaan menneitä lampaita, ja että paimen oli tullut etsimään, mitä kadonnut oli, että hän, joka olisi voinut vaatia maksoa, on maksanut kaikki; että tie ijankaikkiseen elämään, joka synnin tähden välkkyvällä miekalla katkaistiin, nyt taas oli avoinna ja vapaana. Miekka oli tunkenut sen sydämeen, joka vapa-ehtoisesti uhrasi itsensä meidän edestämme; se oli nyt sinne haudattu, ja sen välke hänen kalliilla verellensä sammutettu. Tie ei ollut ainoastaan avoinna, se oli avoinna *kaikille*, ja saarnaaja

kehoitti yksivakaisesti sanankuulioitansa tällä uudella ja elävällä tiellä palaamaan takaisin Jumalan luo.

Pian käänsivät kuitenkin hillityt niiskutukset ja pidätetty itku huomioni taas ympärilläni oleviin ihmisjoukkoihin. Useimmat kuuntelivat äänettömällä ja hiljaisella tarkkuudella, yksivakaisuudella ja tyyneydellä, joka ilmoitti itsensä lakkaamattomassa silmäilemisessä saarnaajan puoleen, ja josta myöskin vettyneet silmät, murheelliset taikka ilosta hehkuvat kasvot kantoivat todistusta.

Useat rupesivat huutamaan, muutamat ainoastaan hiljaa, mutta muutamat täyttä kurkkua, ja yht'äkkiä koko kokous näytti purskahtavan itkemään, niin että tuskin taisi saarnaajan ääntä selittää. Useat kätkivät kasvonsa käsiinsä ja niiskuttivat täyttä suuta, toiset korottivat innostuksissa äänensä ja ylistivät Jumalaa. Välisti lahti syvä, yksi-ääninen "Amen" niinkuin yhdestä suusta noilta tuhansilta huuilta. Naisia ja pari vahvaa, uljasta miestäkin kaatui maahan niinkuin ukkosen iskeminä; nämät kannettiin kohta pois, toiset taidotonna, toiset tärysten niinkuin kuoleman tuskasta.

Saarnan jälkeen veisattiin virsi. Minä en koskaan unhoita sitä mahtavaa vaikutusta, jonka tämä teki minuun. Oli kuin joku sulku äkkiä olisi avattu, kun koko tuon suuren, tarkkaavan ihmisjoukon hillitty mielen-liikutus puhkesi hartaan, ihastuttavan virren tulvaksi. Virsi kuului näin:

Oi kuule, Herra, huutoni
Ja armos mulle lainaa,
Jos sie et ole turvani,
Mun synti maahan painaa,
Suo mulle rauha, lohdutus,
Sa, jok' oot pelkkä rakkaus.

Ma äänen kuulen suloisen,
Se vastauksen antaa:
"Äl' itke, Poika ainoinen
Sun syntis kaikki kantaa!"
Ja pilvet synkät haihtuvat,
Ja idän portit aukeevat.

Kun kuulin tämän virren tuhansien ihmisten suusta, jotka eivät koskaan olleet muuta iloa maistaneet kuin järjettömien eläinten, minä riemastuin, niin että mielelläni olisin tahtonut paljain jaloin käydä sata penikulmaa siihen osaa ottaakseni. Sitten kun katselin, kuinka monessa noista tuhansista luonnollinen arkuus antoi sias ilolle, niin että tunkivat saarnaajan luo hänen kättänsä pusertamaan ja häneltä yhtä ainoata kehoitussanaa vastaan-ottamaan, johon ainoastaan saivat vastatuksi niiskutuksilla ja tuolla: "Herra siunatkoon teitä," jopa ainoastaan sanattomilla kyynelilläkin; kun näin toiset halullisina ilmoittamaan heränneitten omien-tuntojensa huolet ja valmiina omistamaan lääke, jonka voimaa eivät vielä oikein tunteneet, ja kun lopuksi kuulin mr Wesley'n ystävälliset, kärsivälliset ja jokaiselle niin hyvin soveltuvat sanat — siinä oli jotakin, jota en mistään hinnasta olisi tahtonut olla kuulematta ja näkemättä. Ja kun kasvavassa hämärässä ratsastimme kotia ihmisjoukkojen välissä, jotka nyt erosivat kaikille haaroille, sanoi isäni:

"Ihmiset, jotka eivät tunne mr Wesley'ä eikä ole hänen saarnojensa vaikutusta nähneet, voivat niistä kenties kaikenmoisia turhia jaaritella, aivan niinkuin poika-lärpät kotonansa jostakin tappelosta jahnaavat. Mutta olkoon kuinka oli, tämä ei ole leikintekoa. Hänen sanoissansa on voima semmoinen kuin tappelossa taikka ukkosen ilmassa, ja Kitty," lisäsi hän hiljaa kääntyen minuun, tuolla kun istuin pienessä satulassani hänen takanansa, "minä luulen todellakin, että se voima on taivaasta kotoisin, niin totta kuin Jumala minua auttakoon, minä en koskaan enää tahdo puhua näitä miehiä vastaan."

Ja seuraavana iltana, kun istuimme takkavalkean ympärillä ja uudestaan olimme kertoneet koko tapauksen, äitini sanoi leppeästi:

"Minä pelkään ainoastaan, että koko tuo innostus kerta loppuu jättäen ihmis-raukat vielä kylmemmiksi ja kovemmiksi kuin ennen."

Isäni vastasi:

"Kultani, parempaa naista kuin sinä ei löydy kunnassa, ja hyvin pieni puuska voisi silmänräpäyksessä siirtää sinut suoraa päätä taivaaseen; mutta sinun tulee tietää, että ihmisiä on, jotka tarvitsevat aika kolauksen kadotuksen tieltä kääntyäksensä. Ilman tuommoista saarnaa yhdeksänkymmenettä osaa noista ihmisistä ei rukoilisi ainoatakaan rukousta, ellei juuri: 'Herra auta meitä' haaksirikon taikka maanjäristyksen aikana, ja epäiltävää on, ovatko koskaan ajatelleet kirkkoa muuksi kuin paikaksi, jossa heitä on vihitty, ja jonka juurella kerta saavat hautansa."

"Niin kyllä ystäväni," sanoi äitini. "Mutta me saamme nähdä. Heidän hedelmistänsä te tunnette heidät."

"Vaimo," sanoi isäni hiukan suutuksissa, "minä olen *nähty* hedelmiä. Sen minä sanon hyväksi hedelmäksi, kun tuhannet ihmiset itkevät syntejensä, niinkuin tavallisesti itkevät muita huoliensa; kun tuntevat, jos kohta ainoastaan hetkeksikin, että synty on suurin suru ja Jumalan anteeksi-antamus ja Hänen rakkautensa suurin riemu."

Ewelyn virkahti:

"Ja, täti, jospa ainoastaan kymmenen noista kymmenestä tuhannesta uskovat totuuden sanaan ja sen kautta elävät ijankaikkisesti, sanokaat, eikö siinäkin jo ole hedelmää?"

"Tietysti," vastasi äitini suopeasti, mutta äänen vivahduksella, joka käsitti aivan vähän toivoa. "Minä olen kuitenkin varsin vanhan-aikainen ja tunnustan hartauskokouksia pelkääväni."

Mutta perästä-päin, kun äitini Bettylle lausui epäilyksiänsä tämän hengellisen innostuksen suhteen ja sen ohessa pelkoansa, että nuot äkkiä syntyneet tunteet yhtä äkkiä katoisivat, Betty vastasi:

"Jumala siunatkoon teitä, missis, kyllä ne katoavat; yhdeksänkymmentä-yhdeksän sadasta menee tietysti hukkaan. Niin taivaan sateenkin käy. Se juoksee takaisin mereen, valaa kalliot ja häviää tietämättömiin. Mutta ne harvat pisarat, jotka eivät juokse pois, panevat tanteret vihertämään ja laihot tuleentumaan."

Kauan aikaa on muutamien köyhien naapuriemme ollut tapana talvisaikana joka sunnuntai-ilta kokoontua takkavalkean ympärille meidän salihin kuulemaan, kuinka äitini heille lukee osia ilta-kirkonmenoista, varsinkin virret ja rukoukset, semmoisia kappaleita kirkkopostillasta, joita hän luulee heidän ymmärtävän, sekä niitä näitä muistakin hartauskirjoistamme. Me olemme liian kaukana kirkosta voidaksemme kaksi kertaa päiväänsä siellä käydä, ja vanhemmille ja kivuloisemmille naapureillemme jo yhdessäkin kerrassa on liiaksi. Isäni arvelee, että vanhat legendat saattavat olla aivan oikeassa siinä, että sielunvihollinen olisi katsonut paikat useammille kirkoillemme Cornwallissa, koska ne melkein aina ovat raketut sinne, mihin on vaikeinta päästä.

Viiminen sunnuntai oli ensimmäinen tältä talvelta, jona pieni seuramme oli koossa. Isäni oli tämmöisinä iltoina tavallisesti nähnyt tarpeelliseksi toimittaa jotakin ulkona kedolla, mutta tänä iltana hän käveli levotonna edes-takaisin huoneessa hänelle varsin oudolla tavalla, sillä välin kuin äitini myöskin hermokiihkoisessa ja tuskallisessa tilassa käänteli kirjansa lehtiä. Äitini käski hänet luoksensa, he puhuivat pari silmänräpäystä hiljaa keskenänsä, ja kun vanhat miehet ja naiset tulla kömpivät sisälle huoneeseen, monen kasvoissa oli hämmästyttä havaittavana, ja he kuiskasivat toisillensa:

"Kapteeni aikoo tän'iltana varmaankin itse ruveta papiksi täällä."

Isäni selkeässä, syvässä ja miehuullisessa äänessä oli pientä tärinää, kun hän alkoi:

"Rakkaat veljet," mutta kun hän laski polvillensa ja rukoi: "Kaikkivaltias ja laupias Jumala, me olemme eksyneet niinkuin lampaat ja poikenneet pois sinun teiltäsi" — tärinä oli kadonnut, ja vakavalla äänellä hän luki synnintunnustuksen ja rukoukset.

Minä en koskaan suuremmalla ilolla ottanut osaa mihinkään iltavirteeseen kuin noina sunnuntaina, jolloin vanhat tärisevät äänet yhdistyivät meidän ääntemme kanssa, mutta tänä iltana oli vielä suloisempaa kuin tavallisesti. Kun naapurit olivat lähteneet, ei kukaan puhunut sanaakaan muutoksesta.

Äitini istui koko illan ääneti, mutta hänen silmänsä vilkahtivat tavan-takaa, ja kun Ewelyn hyvää yötä sanoessaan hiukan ivallisesti lausui:

"Täti Trevelyyn kulta, minä pidän niin paljon pienistä hartauskokouksistanne," äitini ei puollustanut itseänsä, vaan sanoi ainoastaan:

"Minä en ole liian vanha oppimaan, ja minulla on vielä paljon oppimista. Mutta Jumala varjelkoon minua panemasta heikkoa kättäni ainoatakaan hänen hyvää työtänsä vastaan ihmisten joukossa."

Ja äitini huulilta sanat semmoiset kuin nämät eivät merkitse vähän.

Yhtä paljon kuin Ewelyn ihailee jylyä rantamaisiamme, yhtä paljon huvittaa häntä pienet matkamme kalastajien ja kolarien mökeille lähisissä kylissä.

Tänäpäinä olemme käyneet Tobyn äidin, vanhan leski Treffryn luona. Hänen mökkinsä seisoo varsin yksinään pienen lahdelman päässä, korkeat kalliot molemmin puolin, joitten äärimmäiset kulmat meri on leikellyt monenmoisille, eriskummallisille muodoille, joitten väliin rannan kuohuvat pyörteet tunkevat. Tyynimmälläkin ilmalla nousuveden lakkaamaton pakoitus tekee nämät ahtaat solukat alin-omaisiksi taistelupaikoiksi; sepäillen toinen toistansa kuolettavassa ottelossa aallot nousevat korkealle ilmaan,

milloin väkevänä suihkuna, milloin ruiskuvana vaahtona, kauhealla loiskeella huuhtoen mustia kallioita, sitten taas teräväpäisistä syrjistä paetaksensa, alla-oleviin pimeisiin kallioihin syöstäksensä ja takaisin-työntyvän aallon kanssa pyörivään kuolontaisteloon kääntyäksensä. Mutta myrskyllä, kun tuulet sekaantuvat otteloon, silloin taistelo todellakin on kauhistava, niinkuin moni laiva on saanut tuta, kun sen lujat tammet elementtien julmassa taistelossa, jopa ainoastaan niinkuin sivuttamalla ja leikillä, ovat tuhanneksi pirtaksi särkyneet. Eriskummaisista jäännöksistä ajaa useasti valkoiselle hietasärkälle sen lahdelman päähän, jonka rannalla leski Treffryn mökki seisoo, eikä ihmettäkään, että pienessä asumuksessa saa nähdä sievän pienen kokouksen eri kansojen käsiteoksia. Honturaan mahongista ja kalliista intialaisesta puulajista tehtyjä kaluja, jotka olisivat täti Beauchampin ylpeytenä ja hänen salinsa kaunistuksena, seisoo siellä vanhojen horjuvien pöytien ja mäntyisten tuolien keskellä.

Kahden viime vuoden kuluessa vanha eukko on sen verran virkistynyt, että hän jaksaa pienessä tuvassaan liikkua. Tänä'amina tapasimme hänet vanhalle ahkeralle ja toimilliselle olennolle peräti oudossa asennossa. Hän oli kömpinyt muurin viereen ja istui siellä kyynärpäät polvilla, kätkien kasvonsa käsiinsä. Lähisestä huoneesta kuului tavan-takaa huokauksia ja valitushuutoja.

"Onko se luuvaloa taas?" minä kysyin.

"Pahempaa, paljon pahempaa, mrs Kitty," mumisi eukko liikahtamatta ja tulostamme paljon huolimatta. "Toby on tullut hulluksi, ihan hulluksi noitten metodistojen kautta. Hän palasi viimisi viikolla jostakin heidän saarnatilaisuudestaan, niinkuin hän ei olisi ollut täydellä taidolla, ja semmoinen hän on ollut siitä asti. Hetken aikaa hän ammoo niinkuin sonni, ja seuraavassa silmänräpäyksessä hän itkee niinkuin kipeä lapsi, ja sitten hän sanoo, että se ainoastaan on hänen syntiensä tähden. Mutta eihän hänen syntinsä ole voineet olla pahempia kuin muittenkaan ihmisten! Herra on laupias, ja jos Hän joskus lähettää meille jonkun 'siunauksen', hän varmaankin tahtoo, että meillä siitä olisi hyötyä. Eihän se Toby ollut, joka nosti myrskyn, ei. Ja hän ei koskaan pannut mitään pettävää valoa kallioille eikä työntänyt mitään venettä takaisin merelle, niinkuin niin monen muun on tapa tehdä. Ja jollei hän aina ole tehnyt kaikkia, minkä hän olisi voinut hukkuneita henkiin saattaaksensa, eihän kukaan voi odottaakaan, että pakanojen ja katolisten edestä tekisimme samaa kuin oman lihamme ja veremme edestä. Ja tekisivätkö heidän sen enempää meidän edestämme? Ja jos Toby joskus on haalinut kokoon vähäisen, mitä pahaa siinä olisi ollut? Mitä meidän tarvitsee korjata kaluja ja kapineita kuolleille taikka noille Lontoon herroille, jotka tulevat tänne paperinensa ja kyninensä pistämään nokkaansa semmoisiin, joihin heidän ei tule mitään? Mitä he muuta tekevät, kuin hävittävät meitä köyhiä raukkoja, joilla on luonnollinen oikeus siihen mitä Luoja antaa rannoillemme nousta? Eilen minä toimitin mr Hugh'in tänne, hän rukoili niin kuin enkeli, ja se teki pojan vähän hyvää siksi kerraksi, mutta tänäpäpä hän on huonompi kuin koskaan, jopa peräti hullu, ja vannoo, että hän menee viemään takaisin kaikki, mitä hän on koonnut. Ja se," jatkoi eukko puhjeten ääneensä vaikeroitsemaan, "minusta on viskata pois Kaikkivaltiaan lahjat."

Samassa silmänräpäyksessä näkyi Tobyn kalveat, laihat ja hurjat kasvot takakamarin ovesta. Hänen äänensä oli kuitenkin vakava ja tasainen, kun hän lausui:

"Mrs Kitty, minä puhuin tuosta master Hugh'ille, ja hän sanoi varsin oikeaksi antaa otetut takaisin, ja niin sanoi pastori Wesley myöskin, kun kävin häntä tuolla nummella kuulemassa. Hän sanoi, että raamattu puhuu '*heidän* mahdistansa, joka ei kuole, ja tulesta, joka ei sammuu,' ja että se merkitsee, että jokainen syntinen, joka joutuu helvettiin, saa omat vaivansa omien syntiensä mukaan. Ja hän sanoi, että mato alkaa kalvaa sieluamme jo *nyt*, kun heräämme syntejämme tuntemaan. Ja hän oli tuskin sanonut sen, mrs Kitty, ennenkuin sydäntäni alkoi kalvaa, ja siitä saakka kalvaminen ei ole lakannut hetkeksikään. Ja jos se nyt viikon päivissä on saattanut minun epätoivoon ja hulluuteen, mitä se sitten koko ijankaikkisuudessa tekeekään! Pastori Wesley sanoi, että helvetissä kaikki olemme varsin valveilla, niin että aina tunnemme syntimme ja vaivamme. Mutta, mrs Kitty, hän sanoi myöskin, että kaikki voivat päästä sinne tulemasta, jopa minäkin. Hän sanoi, että voimme saada syntimme anteeksi, että Kaikkivaltiaan anteeksi-antamus on niin vapaa kuin taivaan ilma, ja että Herran Jesuksen veri voi pestä koko mailman synnit valkoisiksi kuin lumi. Mutta hän ja master Hugh sanovat molemmat, että Herra voi nähdä varsin lävitsemme, ja ettei löydy muuta keinoa saada häntä uskomaan, että todellakin murhehdimme syntejämme, kuin että luovumme niistä kokonaan ja palkitsemme, niin paljon kuin voimme, mitä olemme rikkoneet. He sanovat, että synti ja helvetti seuraavat toinen toistaan ja ovat peräti erottamattomat. Niin että minun ei auta mikään muu kuin mennä antamaan itseni ilmi."

Ewelyn oli suuressa mielenliikutuksessa. Kun tulimme kotia ja kerroimme tämän kaiken äidilleni, hän itki monta katkeraa kyyneltä ja sanoi lopulta pyyhkien silmiänsä:

"Kitty kultani, minä en voi selittää, kuinka tämä sopii yhteen kirkolliskokoustemme sääntöjen ja päätösten kanssa. Nämä ovat saaneet alkunsa pyhistä miehistä, ja mr Wesley ei näytä panevan niihin niin suurta arvoa, kuin olisi syytä toivoa. Ja sitäkin minä en voi pitää viisaana, että tietämättömien ja oppimattomien miesten annetaan saarnata ja opettaa. Mutta hänen sanansa ovat raamatun ja

rukouskirjan sanoja ja hänen vaikutuksensa on niinkuin Jumalan lähettämän enkelin. Mitä voimmekaan muuta, kuin antaa Jumalalle kunnian?

"Minä olen pelännyt," jatkoi hän hetken päästä, "että mr Wesley'n kiivaus olisi sokea ja hurja, ainakin hyväntahtoinen, mutta erhettynyt, mutta kiivaus tuskin voikaan olla hurja, kun se tarkoittaa työtä rakkaudessa, taikka sokea, kun se johdattaa niin monta miestä valkeuteen."

"Mr Wesley sanoo," virkahti Ewelyn, "että oikea kiivaus on rakkauden, ja että kaikki olkoonpa kuinka vakava tahansa, silloin on väärä, kun se puhkuu katkeruutta eikä pala rakkaudesta."

Ja äitini sanoi miettiväisesti:

"Hänen kiivautensa on varmaankin koetusta kestävä. Suokoon Jumala, että meidänkin niin tekisi."

VIII.

Se *on* murhe, todellinen murhe, tämä Hugh'in ja seurakunnan muuttunut ja odottamaton väli, ja minun ei auta ajatteleminen, ettei niin ole laita.

Sillä minä olen todellakin koettanut saada itseni uskomaan, että elämämme voi tulla yhtä onnelliseksi ja yhtä hyödylliseksi muualla kuin täällä, ja se on välisti onnistunutkin; mutta sitten tulee yhä uudestaan minun eteeni, kuinka rakas tämä vanha kotini minulle on, kuinka hyvänä kansa pitää "master Hugh'in" ja kuinka mahdotonta kenenkään toisen on meikäläisille olla sitä, miksi hän olisi voinut tulla, taikka hänen kellenkään muille tulla siksi, mitä hän meikäläisille jo on ollut.

Minä olen sentähden tullut siihen päätökseen, että on paras tunnustaa Hugh'ille ja itselleni, että se on murhe, ja tunnustaa tämä myöskin Jumalalle ja sitten kaikesta sydämestäni antaa itseni ja kaikki omaiseni Herran haltuun ja olla hänen pyhälle tahdollensa alammainen.

Minä olen myöskin paljon ajatellut, mitä alammaisuus oikeastaan lienee, ja tuleeko meidän todellakin *pitää* kaikesta, joka meille tapahtuu, eikä ainoastaan ottaa sitä valittamatta ja nurisematta vastaan.

Mutta Hugh sanoo, että alammaisuus ei seiso siinä, että sanomme karvasta makeaksi taikka koetamme sitä semmoiseksi tuntea, vaan siinä, että ilman valittamatta otamme vastaan katkeran, kuinka vähän se meitä miellyttääkin, vakuutettuna, että kaikkein raskainkin on jotakin todellisen hyvää, koska se on Jumala, joka sen lähettää.

Meidän tulee, sanoo hän, antaa sydämemme *elävänä* uhrina Jumalalle, kaikin riemuinensa, murheinensa, pelkoinensa ja toivoinensa, juuri semmoisena kuin se on; ei kuivettuneena tunnottomuuden pesäksi taikka jähmettyneenä jäykkien, pakollisten päätösten jäiseksi aine-joukoksi.

Hän sanoo hyväksi itsekoettelemisen keinoksi jokaisessa murheessa asettaa itsellemme kysymys: "Tahtoisimmeko, jos saisimme, ottaa onnemme ohjat Jumalan kädestä itse hallitaksemme?"

Ja tämän koetuksen minä pidän aivan lohdullisena; sillä jos Herra Jumala tänä päivänä sanoisi meille: "Valitkaat minkä parhaaksi katsotte," minä olen varma, että niin Hugh kuin minäkin kaikesta sydämestämme vastaisimme: "Herra, me emme voi nähdä, mikä paras on. valitse sinä meidän edestämme!" Ja Hän *onkin*, sitä meidän mielivaltaamme jättämättä, meidän edestämme jo valinnut, ja se on juuri yksikaikki.

Se oli valoinen ja ihana tulevaisuus, joka aukeni meille, kun mr Spencerin kuoltua Hugh'in luultiin tulevan hänen jälkeiseksensä. Meillä oli niin monet tuumat, Hugh'illa ja minulla, kuinka kävisimme jok'ainoassa seurakunnan pienessä mökissä, kuinka puhuisimme sairasten ja vanhojen kanssa, kuinka kokoisimme pienet lapset ympärillemme ja opettaisimme heitä, ja kuinka kutsuisimme miehiä ja naisia kirkkoon kokoontumaan. Minä näin jo vanhan Herran-huoneemme täynnä yksivakaisia, miettiviä kasvoja, kasvoja semmoisia kuin olimme nähneet Gwennap Pitin luonna, täynnä ihmisjoukkoja, jotka Hugh'in huulilta halukkaasti vastaan-ottaisivat elämän sanaa, kiivaudessaan ja rakkaudessaan valmiina, niinkuin P. Paavali kerta sanoi: "kaivamaan silmänsä ja antamaan ne hänelle."

Ja äitini istuisi siellä ja isäni myöskin ja kerta kenties myöskin Jack — kaikki tuossa rakkaassa vanhassa penkissä ja kuultelisivat sunnuntai sunnuntailta ja löytäisivät hänen sanoistansa apua ja lohdutusta.

Mutta minä en saa tätä niin paljon ajatella. Suurena siunauksena on, että äitini ei enää ajattele niin pahaa metodistoista, kuin hän ennen ajatteli, sillä siinä tapauksessa häntä kovasti surettaisi, että Hugh on kadottanut paikan siitä syystä, että huuto-isäntä oli kuullut hänessä olevan "vaarallista taipumusta metodistalaisuuteen."

Orpana Ewelyn on tästä peräti suutuksissa, sillä hän tuntee varsin hyvin sen papin, joka on tänne Hugh'in asemesta määrätty. Se on hänen sukulaisensa, vanha isäsetä, joka tähän virkaan vaihettaa paikkansa Lontoon itä-osassa. Ewelyn sanoo häntä kuivaksi, vanhaksi mieheksi, joka katsoo kanssikäymistä inhimillisten olentojen kanssa välttämättömäksi, mutta ikäväksi esteeksi rakkaille opinnoille.

Miehet ja naiset, sanoo hän, alkavat vasta silloin käydä hänelle hauskoiksi, kun noin tuhannen vuotta ovat olleet haudassansa, ja hänen saarnansa tulevat luultavasti käsittämään oppineita tutkintoja siitä, kuinka sopimatonta ja vaarallista on varastaa ja nousta esivaltaa vastaan, taikka nerollisia mietteitä oppiriidoista kirkolliskokouksen edellä, joita Betty saa sovitella, niin paljon kuin hän kykenee.

Hugh puhui minulle tästä ensin kahden kesken ollessamme. Me olimme tehneet kävelymatkan pienelle luolallemme. Laskuveni oli matalimmallaan, ja me olimme kävelleet kiiltävää hiekkaa pitkin lahdelman suuhun asti. Aallot palpattivat rantaa vastaan, ikäänkuin olisivat oivaltaneet, että kaikki heidän työnsä oli turhaa, ja jonkunlaisella synkällä mieli-alalla ainoastaan pitkittivät palpattamista, ikäänkuin heidän olisi täytynyt jatkaa sotaa, jonka menestymisestä ei ollut mitään toivoa.

Kun näin kävelimme edes-takaisin rantaa pitkin, Hugh kertoi minulle siitä muutoksesta, joka teki koko tulevaisuutemme niin epätietoiseksi. Mutta hän kertoi siitä tavalla semmoisella, joka pani minun tuntemaan jonkunlaista surullista mieli-hyvää. Minä tunsin tämän olevan ensimmäinen murhe, joka oli meidän yhteisesti kannettavana. Suurena apuna kaikessa surussa on se, että löytyy joku toinen, jota täytyy lohduttaa ja auttaa kuormaa kantamaan.

Ilman sitä paljas läsnä-olo on tuommoisena sanomattomana apuna ja lohdutuksena, ja vasta sittenkuin hän on jättänyt minut yksin, minä tunnen, kuinka kova tämä koetus on.

Pienen ajan päästä sanoi Hugh:

"Kitty, muistatko sitä iltaa, jona olimme laivassa Bristolista palatessamme, ja minä puhuin siitä, kuinka Jumala kutsuu meitä saarnaamaan evankeliumia niille, jotka eivät koskaan ennen ole siitä kuulleet?"

Minä muistin sen aivan hyvin; paljas muistutus siitä melkein masensi minut. Hän oli puhunut kolmenlaisesta kutsumuksesta: Kutsumuksesta Jumalan sanassa evankeliumia saarnaamaan; kutsumuksesta sydämessä ja kutsumuksesta ulkonaisissa oloissa. Ainoastaan viimeistä puuttui häneltä silloin. Minä käsitin aivan selvästi, että häneltä nyt ei puuttunut toista enempää kuin toistakaan.

"Monet toimittavat Jumalan töitä täällä kotona, mutta pakanamailmassa verrattain harvat; ja kun tämä ainoa paikka maan päällä, joka oli meidän kotinamme, ja johon olimme niin lujilla siteillä sidotut, että olisi ollut väärin niitä katkaista, ei enää ole meille avoinna, — mitä tulee minun tehdä?"

"Oi, älä pyydäkään minua sitä päättämään, Hugh!" minä sanoin, "päästä itse, ja minä olen varma, että se on oikein."

"Se on uhri, jonka ainoastaan voimme tehdä *yhteisesti*, Kitty," sanoi Hugh.

"Minä en voi heittää isääni ja äitiäni, Hugh," minä sanoin. "Äitini on nyt niin heikko, että meidän molempien täytyy yhdessä vaeltaa mailman lävitse."

Muutaman minuutin kuluessa emme puhuneet sanaakaan. Minä tunsin, että se oli uhri meille molemmille, jopa varsin kovakin. Viimein minä rohkaisin itseäni lausumaan:

"Hugh, minä en voi arvata, mikä sinulle on oikein, mikä ei; sillä minä en voi tietää, mitä sinä tunnet; mutta jos todellakin näet, että Jumala vaatii tätä sinulta, sinä suorastaan olet velkapää tottelemaan. Ja *minun* velvollisuuteni on auttaa sinua päätöksessäsi, niin paljon kuin kykenen. Ja sen minä tahdon tehdä, Hugh — ja Jumala meitä molempia auttamaan!"

Sitten puhui Hugh yhtä toista minun kiitokseksi; ei juuri monilla sanoilla, mutta paljon muutamilla; kuinka minä sopisin sankarin vaimoksi, ja kuinka ei yksikään mies ole saanut niin hellää ja urhoollista sydäntä turvaksensa, sydäntä, joka niin voisi johdattaa hänen mieleensä, mikä oikea on. Ja minä pelkään olleeni niin mieletön, että minä uskoin, mitä hän sanoi, ajattelemtakaan, kuinka paljon minun kuitenkin täytyy lukea hänen rakkautensa, ja kuinka vähän oman etevyyteni ansioksi. Sillä minä rupesin

todellakin tuntemaan itseni oikeaksi sankarittareksi, siksi kuin Hugh lähti pois ja minä tulin kyökkiin ja sain nähdä Bettyn, joka seisoj ja kiillotteli vanhoja tammituoleja, jotka Hugh ja minä olimme hakeneet sälyhuoneesta uuden pienen kotimme varaksi. Tämä näky masensi kerrassaan kaiken rohkeuteni ja pani minun pakenemaan pieneen kammiooni kyynelillä sydäntäni keventämään. Minä sain nyt nähdä, mikä sankaritar minusta sankarin vaimona olisi tullut.

Siitä on nyt viikon päivät, enkä minä vielä ole rojhennut Hugh'in tuumia äidilleni mainita, tuskinpa luoda silmäni niihin rakkaisin huoneisinkaan, jotka olivat minulle ja Hugh'ille aiotut.

Ewelynille olen puhunut kaikki. Hän puuttui kohta asiaan sillä innostuksella, joka on hänen luonteellensa omituinen. Orpana Ewelynistä olisi todellakin tullut kelpo sankarin vaimo, taikka sankaritar omasta puolestansa. Hän puhuu niin kauniisti siitä suuresta ilosta, kun saa julistaa tuota iloista sanomaa, joka voi tehdä Länsi-Intian orjat vapaiksi, kun saa saarnata elämän evankeliumia Amerikan siirtolaisille, jotka kenties eivät koskaan ennen ole siitä kuulleet taikka kumminkin ainoastaan heikkona kaikuna esi-isiensä ajoilta. Kaikissa eteläisissä siirtomaissa, sanoo hän, löytyy tuskin kaksikymmentä pappia, ja useat niistä ovat semmoisia, jotka ovat paenneet pois siitä syystä, etteivät kelvanneet Englannissa olemaan. Ja sitten, sanoo hän, siellä on kaikki ne pahantekiät, jotka Englannista ovat maanpakolaisuuteen ajetut, ja nämät levittävät myrkkyyänsä kasvatusmaitten neekereihin.

"Kuinka suuresti he kaikki totuutta tarvitsevat," sanoi hän, "ja mikä jalo tehtävä sitä heille julistaa!"

Orpana Ewelyn näyttää tuntevan noitten ihmisten ja heidän tarvettensa puolesta, niinkuin hän itse olisi heidät nähnyt ja heihin tutustunut. Minun on niin vaikea tuntea jotakin rakkauden- ja mieltymyksen-tapaista outoja ihmis-joukkoja kohtaan. Jos olisin nähnyt yhden ainoan noista orjauraukoista, jos olisin tuntenut yhden ainoan pahantekiä-paran kiusaukset ja synnit, sitten olisi varsin toista. Täällä kotona minä tunnen jok'ainoan miehen ja jok'ainoan naisen ja jok'ainoan pienen lapsen, ja suuri ilo oli ajatella Hugh'ia heitä kaikkia opettamassa ja auttamassa.

Kun Raamattu sanoo, "että Jumala rakasti mailmaa," sillä ainakin ymmärrettäne, että hän tuntee ja rakastaa jokaista yksityistä miestä, jokaista naista ja jokaista lasta koko mailmassa, — rakastaa ja surkuttelee itse-kutakin, hänen eri tarvettensa, hänen murheittensa, riemujensa, luonteensa ja mielenlaatunsa mukaan. Mutta me? Kun sanomme rakastavamme ihmis-joukkoja Amerikassa taikka muualla, joista emme tunne yhtäkään miestä, mitä se merkitsee? Jos puolet heistä hukkuisivat maanjäristykseen, minä kyllä en vuodattaisi niin monta kyyneltä, kuin jos jotakin tapahtuisi Bettylle taikka Rogerille. Eikä sydämemme myöskään tykytä nopeammin, kun kuulemme noitten kaukaisten onnesta ja menestyksestä puhuttavan.

Jos kuulisin, että tuhannet heistä todellakin ovat katuneet syntejensä, saaneet anteeksi ja löytäneet rauhaa Herramme Jesuksen Kristuksen uskossa, minä kyllä iloitsisin, mutta se ei täyttäisi koko sydäntäni niin suurella riemulla, kuin jos saisin kuulla, että Toby Treffry iloitsee Vapahtajastansa. ja tekee kaikkea hyvää, mitä hän voi, katumuksensa vilpittömyyttä osoittaaksensa.

Pari päivää sitten rohkenin puhua tästä Hugh'in kanssa. Minä pelkään minussa olevan suurena vikana, etten todellakaan voi rakastaa ihmis-joukkoja, joitten jäseniä en ole koskaan nähnyt, niinkuin muut kristityt näyttävät tekevän. Mutta eipä tuntunutkaan siltä, kuin Hugh olisi siitä paljon piitannut, vaan hän sanoi ainoastaan:

"Kitty, meidän taivaallinen isämme rakastaa todellakin ihmis-joukkoja ja itsekutakin ihmistä erityisesti. Vapahtajamme vuodatti kyyneliä niitten kaikkien tähden ja kuoli heidän edestänsä. Ja rakastathan sinä *Häntä*. Eikö siinä ole kylliksi taivuttamaan sinua kaikkia ihmisiä auttamaan?"

Ja se auttoi, sillä minä tunsin siinä olevan kylliksi minua taivuttamaan. Mikä runsas palkinto jokaisesta vaivasta ja jokaisesta uhruksesta, jos voisi nostaa yhden ainoan iloisen katseen Vapahtajan silmiin, hänen, jonka pää meidän tähtemme lyötiin ja orjantappuroilla kruunattiin. Ja hän on yhä edelleen sama Vapahtaja, ja ilo siitä, että voimme tehdä hänelle mieliksi, on yhä edelleen sama ilo myöskin.

Minä olen nyt puhunut äidilleni tuumasta lähteä Amerikkaan lähetyssaarnaajaksi. Eikä hän ole siitä pahoillansa. Hän sanoo useasti ihmetelleensä, minkätähden Kristuksen valtakunta ei näytä levenevän, vaan on rajoitettuna vähäiseen osaan maanpiiriä, kun muut osat siitä vielä ovat pimeydessä. Hän sanoo että hän olisi pitänyt sitä suurimpana kunniana, jos hänellä olisi ollut joku poika, joka tämmöisessä toimessa olisi lähtenyt ulos kadotettujen ja viheliäisten luoksi.

Orpana Ewelyn vaatii vaatimalla, että kaikki seuraisimme häntä Lontoosen, kun hän palaa sinne. Hän sanoo, että äitini näyttää kovin heikolta ja kivulloselta, mutta hän on varma, että joku tati Beauchampin oppineista lääkäreistä voisi hänen terveytensä palauttaa, koska se ei näytä olevan pahasti

pilalla. Paitsi sitä, sanoo hän, voi ilmanvaihetus tehdä ihmeitä, erittäinkin niin vaivaloiselle yskälle, kuin äitini on. Mutta Betty ei tahdo ottaa tätä korviinsaakaan. Hän sanoo, että se olisi Jumalan kiusaamista. Kaikkivaltias, sanoo hän, tietää mikä missis'iä vaivaa, ja hän osaa hänet myöskin parantaa, jos hän voi parantua, mutta jollei hän voi, kaikki matkat mailman toisesta päästä toiseen ainoastaan väsyttävät ja pahentavat häntä. Kaikkein vähemmän hän voisi uskoa mitään hyvää seuraavan oleskelemisesta Lontoossa, jonka hän pitää kovin pahana paikkana, missä ihmiset vaatettavat itsensä hurjasti ja elävät hekumassa.

Hän myönnöyttää kyllä (vastauksena minun nöyrään muistutukseeni), että meidän tulee käyttää niitä välikappaleita, jotka Jumala on meille antanut, mutta hän ei saakaan uskotuksi, että ne seisovat siinä, että ihmiset niinkuin hupsut, "kulkevat maita ja mantereita lääkärejä etsimässä." Täällä on arominttua ja johanneksenkukkia ja koko joukko muita terveellisiä kasveja, jotka Kaikkivaltias on istuttanut meidän ovellemme eteen. Ja tuolla Falmouth'issa on tohtori, joka viisikymmentä vuotta on iskenyt suonta, laastaroinnut ja tohtoroinnut, ja jonka apua kaikki ihmiset koko paikkakunnassa ovat hakeneet, ja jollei muutamat ole paranneetkaan, onpa myöskin semmoisia, jotka eivät koskaan parane, laastaroittakoon ja tohtoroittakoon heitä kuinka paljon tahansa. Hän sanoo myöskin, että raamatussa seisoo yhtä toista lääkärin halventamiseksi, mutta ei mitään heidän eduksensa. Kuningas Afa ei parantunut heidän neuvoistansa, ja vaimo-parka evankeliumissa, joka "oli paljon kärsinyt monelta parantajalta ja oli kustantanut kaiken hyvytensä, ei mitään apua tuntenut, vaan oli käynyt paljon pahemmaksi." Hän toivoi, ettei missis'in kävisi samalla tavalla, mutta, lisää hän, jos niin tapahtuisi, se ei olisi missis'iä, tuota rakasta, hyväsydämistä ja hentoa sielua, jota hän siitä syyttäisi.

Ewelyn on kuitenkin saanut asian mieltänsä myöten kääntymään, ja viikon päästä lähdemme matkaan.

Tänäpäni Hugh ja minä kävimme leski Treffryn luona hyvästi sanomassa. Hän oli ulkona, mutta me tapasimme Tobyn kyyristyneenä takan ääressä samassa toivottomassa tilassa, jossa Ewelyn ja minä edellisellä kertaa olimme hänen äitinsä kohdanneet. Toby oli käynyt tuomarin luona ryöstöjensä takaisin antamassa, mutta oli kuitenkin vielä yhtä alakuloinen.

"Master Hugh," sanoi hän käheällä ja kuivakiskoisella äänellä, (joka saattoi minun ajattelemaan sanoja: 'Nesteheni kuivui, niinkuin kesällä kuivuu'), "Master Hugh, minä luulen, että käsi, joka piti niin kovasti rahakukkarosta kiinni, oli kuollut. Sanotaanpa että kuolleet kädet pitävät noin kiinni. Mutta yhtä kaikki minä tahtoisin antaa koko mailman, jos poika-raukka vaan jälleen olisi rannan hiekalla, niin että voisin kantaa hänet tänne sisälle valkean ääreen ja koettaa saada häntä henkiin, niinkuin äiti teki isän, kun hän oli hukunut. Mitä ikinä hän koettikin, hän ei saanut hänen silmiänsä taas auki, ja minä luulen, ettemme olisi saaneet pojankaan silmiä auki. Oi master Hugh, sanokoot pahat henget mitä sanovat, mutta minä en usko, että se olisi onnistunut. Mutta voi, minä tahtoisin antaa koko mailman, jos vaan saisin koettaa!"

"Toby," sanoi Hugh ystävällisesti, kumartuen alas ja tarttuen hänen molempiin käsiinsä, niin että hänen kasvonsa tulivat vapaiksi, ja hän katsoi ylös Hugh'iin. "Toby, sinä et koskaan enää saa nähdä pojan kasvoja rannan hiekalla."

"Enkö minä sitä varsin hyvin tiedä, master Hugh?" vastasi Toby epätoivon äänellä.

"Mutta, Toby," jatkoi Hugh, "jos poika ei vielä olisi ollut varsin kuollut, vaan sinä olisit voinut saada hänet henkiin, miksi rikostasi silloin sanottaisiin?"

"Oi, päästäkää minua sitä lausumasta, master Hugh," huusi Toby, "minä en voi, minä en voi, vaikka pahat henget kaiken yötä ovat sitä korvaani soittaneet."

"Sinä olisit ollut murhaaja, Toby," sanoi Hugh pitkäänsä ja juhlallisesti.

Tobyn värisi joka jäsen, hänen silmänsä tuijottivat ja hän avasi huulensa, mutta ei saanut sanaakaan puhutuksi. Hän koetti kaikin voimin temmata kätensä irti Hugh'in lujasta kouristuksesta kasvojansa niihin kätkeäkseen. Mutta Hugh piti hänestä kiinni ja katsoi häneen ystävällisellä, mutta läpitunkevalla katseella.

"Sinä olisit ollut murhaaja," kertoi hän. "Mutta löytyy anteeksi-antamusta myöskin murhaajille. Ryöväri ristinpuussa oli epäilemättä murhaaja, sillä hän tunnusti kärsivänsä töittensä ansion jälkeen. Kuningas Taavetti teki murhaa ehdollansa. Tahdotko kuulla, kuinka hän rukoili, kun hän tunsu, niinkuin sinä nyt tunnet?"

Hugh kertoi 51:en psalmin. Hänen puhuessaan tuijottava katsanto katosi Tobyn silmistä. Hän kuunteli; sanat olivat läpitunkevat. Tultuansa 9:een värsyyn: "Puhdista minua isopilla, että minä puhdistuisin, pese minua, että lumivalkeaksi tulisin," sanoi Hugh: "Isoppi oli kasvi, jolla tapettuun elukkain verta priiskotettiin rikollisten päälle. Sen rukouksen me ymmärrämme paremmin kuin

kuningas Taavetti, Toby, sillä sen jälkeen Herra Jesus todellakin on uhrannut itsensä meidän edestämme; hänen verensä puhdistaa meidät *kaikista* synneistämme ja tekee meidät valkoisemmiksi kuin lumi, niin että voimme nousta ja alkaa uutta elämää." Sitten luki hän psalmin päähän asti.

"Niinkuin näet, Toby, löytyy anteeksi-antamusta murhaajille. Olkoon niin, että kiusaaja on oikeassa tuota kauheaa sanaa omaan-tuntoosi kuiskuttaessansa. Mutta hän ei ole oikeassa sanoessaan: 'että sinulle ei löydy anteeksi-antamusta.' Se on valhe, jolla hän pyytää sieluasi murhata. Joka kauheaan totuuteen, jonka hän lausuu, sinun tulee vastata sillä, että lasket sydämesi avoinna Jumalan eteen tunnustaen hänelle kaikki, ja perkeleen valheeseen sinun tulee vastata sillä totuudella, että 'Jesuksen Kristuksen, Jumalan pojan, veri puhdistaa meitä kaikesta synnistä.' Mikään muu ei auta, ja minä olen varma, että jos niin teet, perkele pakenee pois sinusta, ja sinä pääset vapaaksi ja tulet pelastetuksi."

Me laskimme polvillemme ja rukoilimme yhdessä, ja kun taas nousimme ylös, Toby sanoi: "Jumala siunatkoon teitä, master Hugh. Te uskotte todellakin, että löytyy toivoa!"

Ennenkuin lähdimme, Hugh otti leski Treffryn rukouskirjan ja käski Tobyn oppia 51:en psalmin. Lähtiessämme hän istui ja tavaili niin ahkeraan, kuin se olisi ollut vast'ikään taivaissa kirjoitettu ja paki-parastaan häntä varten.

"Minä toivon," sanoi Hugh palatessamme, "etten ollut liian ankara taikka liian pikainen tuomiossani, mutta minä tunsin, että poika-raukan tuska oli liian totinen ja syvä varsin helposti parattavaksi, ja että ainoana keinona oli ryhtyä häneen juurta jaksain. Tobylle on tällä haavaa siunaukseksi, että hän ei osaa helposti ja sujuvasti lukea. Joka värsy maksaa hänelle enemmän työtä ja vaivaa, kuin jos hän kantaisi raskaimpaa taakkaa rannasta. Ponnistus on hänen hämmentyneen mielensä asettava, niin että hän pian kykenee käsittämään, mikä hänen syntinsä oikein on. Ja sanat toivoakseni antavat hänen levottomalle sydän-raiskallensa rauhaa."

Ja Hugh ja minä olisimme saaneet viettää koko elin-aikamme ahkeroitessamme naapureitamme tällä tavalla heidän suruissansa ja murheissansa auttaa ja lohduttaa! Mutta minä en tahdo valittaa. Jos voisin nähdä koko elämäni tien eikä ainoastaan yhden pienen askeleen, minä varmaankin soisin kaiken käyvän juuri niin, kuin Jumala on määrännyt. Sentähden tahdon jättää itseni Hänen haltuunsa, joka tässäkin silmänräpäyksessä näkee koko sen tien, jonka minun tulee käydä.

Jackilta on nyt vihdoinkin tullut kirje. Se on lyhyt ja täynnä loistavimpia toiveita. Hän on ollut kahdessa, kolmessa kahakassa, joita hän suurimmalla tarkkuudella kuvailee. Hän ikävöittää kiivaasti tappeloa. Tähän asti hänen seikkailunsa hänelle ainoastaan ovat tuottaneet jonkun naarman, vähän kunniaa ja monta ystävää. Parhaiksi ystäviksensä hän sanoo muutamia nuoria aatelismiehiä, joitten nimille Ewelyn pudistaa päätänsä. Ewelyn sanoo heitä Lontoossa hoettavan kovin hurjiksi, ja yksi heistä on tunnettu pelaajaksi. Jack sanoo suurimmalla säästäväisyydellä ja kotoa saatujen ystävälistien lähtölahjojen avulla tuskin voivansa tulla palkallansa toimeen. Nuori upsieri ja vanhan Cornwallin aatelmiehen poika, hän sanoo, ei saa olla kopeitten onnenkohottamien halveksittavana, ja jos hän joskus vähän jääkin takapajulle, joku hyvä onni ennen pitkää tulee hänelle osaksi ja kaikki sen kautta taas säntilleen.

Hän ei vielä ole saanut viran-ylennystä. Mutta useampia kaupunkeja on valloitettavana, ja paitsi sitä, sanoo hän, onpa jalompiakin tarkoituksia mailmassa kuin ylennyksen voittaminen. Jälkikirjoituksesa hän lisää:

Sanokaat Kittyille, että hänen ystävänsä metodistat ovat löytäneet tien Flanderniinkin. Muutamat heistä ovat vuokranneet huoneen, johon tulevat yhteen saarnaamaan ja mielensä perästä veisaamaan ja rukoilemaan. Kumppanit tekevät armottomasti pilkkaa heistä, ja heitä pidetään oikein pahanpäiväisesti; mutta tämän katsovat he osaksi siitä martyyrikärsimisestä, joka apostolisena perintönä lankee heille, ja he näyttävät pitävän sen oikeana kunniana. Mutta minun täytyy myöskin mainita, että muutamat parhaista upsiereistamme, ja niitten joukossa evestimmekään, ei salli heitä herjata. Evesti piti joku päivä sitten aika nuhdesaarnan muutamille nuorille vänrikeille, jotka olivat tehneet pilkkaa kersantista, joka oli metodista. "Hillitkäätkä leikkipuheenne, siksi kuin olette kuulleet niin monta kuulaa viuhuvan ja kantaneet niin paljon kruutia kuin hän." Hetken päästä jatkoi evesti: "Mastrichtissa minä näin yhden heistä — se oli Stamford-parka, jonka sääri oli ammuttu puhki. Ennenkuin hän rupesi metodistaksi, hän oli ollut kaiken pahuuden alku, mutta siitä ajasta hänen käytöksensä oli varsin moitteeton. Kun yksi hänen ystävästään — he pitävät aina yhtä niinkuin veljet — kantoi kuolevan pojan pois, hän ei päästänyt valituksen ääntä, vaan sanoi ainoastaan: 'Seiso lujana Herrassa!' Ja minä olen kuullut heidän kovasti haavoitettuna huutavan: 'Minä menen Vapahtajani luo, tule Herra tule pian!' Kun Clemens, yksi heidän saarnaajistansa, sai kätensä poikki-ammutuksi, hän ei tahtonut heittää tappeloa, vaan sanoi: 'Ei, minulla on vielä yksi käsi miekkaa pitääkseni, enkä sentähden tahdo paeta.' Kun uusi kuula häneltä vei toisenkin käden, sanoi hän: 'Minä olen niin onnellinen kuin olla voi, kun ei vielä ole paratiisissa.' Muistanpa nähneeni toisenkin heidän saarnaajistansa, John Evans'in, joka makasi poikin kanunaa kuoleman omana; hänen molemmat jalkansa olivat poikki-ammutut, mutta hän ei kuitenkaan lakannut

Jumalaa ylistämästä, vaan ylisti ylistämistänsä, siksi kuin hän ei enää saanut puhutuksi. Sen minä sanon urhoolliseksi kuolemaksi, ja varmaankin olisi meidän kaikkein parempi kuin kenties on, jos olisimme noitten ihmisten kaltaisia. Juomista ja kortinlyöntiä ei pidetä gentlemanille sopimattomana, mutta minä en luulisi niitä niinkään hyväksi valmistukseksi kuolemaan tappelukentällä taikka tautivuoteella kuin virrenveisuuta ja saarnaa, jota te halveksitte. Kumminkin," lisäsi evesti vähän pistäväisesti, "on aina helpompi pitää koossa sotamiehiä, jotka tulevat rukoushuoneesta kuin semmoisia, jotka tulevat viinikellarista, ja heidän kätensäkin ovat ylimalkain paljon tukevampia. Mutta olkoon kuinka oli, minä tahdon rykmentissäni pitää uskonnonvapautta." — "Muutamat nuorista upsiereista," lopetti Jack, "lähtivät tiehensä varsin häpeissään, sillä viime kahakassa ei ollut juuri helppo löytää upsiera, joka oli tarpeeksi selkeä voidaksensa osastoansa johdattaa. Me tiedämme kaikki, että evestimme ei ole leikin mies."

"Minua iloittaa, että Jackilla on tuommoinen evesti," sanoi isäni. "Mutta mitä metodistoihin tulee, he niinkuin heinäsiirakat leviävät yli koko mailman."

Huomenna lähemme Lontoon-matkalle, isäni ja äitini, Hugh ja minä.

On myöhäinen, mutta ennenkuin panen sisälle kirjani, minun täytyy siihen kirjoittaa muutamia sanoja, jotka orpana Ewelyn äskettäin lausui minulle, ja jotka ovat tehneet minut niin onnelliseksi, kiittoliseksi ja iloiseksi.

Me olimme puhuneet rakkaan äitini sairaudesta ja Lontoon-matkastamme.

Orpana Ewelyn sanoi silloin:

"Muistatko, orpana Kitty, kuinka minä hämmästyin sitä ajatustasi, että sopisi rukoilla rakkaus-kirjeen johdosta? Sittemmin olen oppinut, että Jumalalta saa rukoilla kaikkia. Ja kun niin teen, Kitty, ei mikään näytä liian suurelta minun toimittaa taikka kestää, eikä mikään liian vähäiseltä huolia ja holhota. Useasti olen ollut varsin menehtyä ihmettelemiseen ja ihantelemiseen nähdessäni, kuinka semmoinen majesteetti kuin Hän kuuntelee rukouksia semmoisia kuin minun. Mutta sinun parissasi oltuani minä vähemmän ihmettelen sitä."

"Ihmettelet vähemmän Jumalan alentuvaisuutta?" minä sanoin.

"Niin, Kitty, minä ihmettelen vähemmän, mutta kunnioitan enemmän. Sillä sinun kodissasi olen oppinut enemmän siitä, mikä oikea rakkaus on, kuin milloinkaan olen tietänyt ennen. Ja minä huomaan, että rakkaus voi selittää kaikki. Eipä ihmettäkään, että rakkaus huolehtii kaikkia ja on valmis kaikkia uhraamaan. Ainoa, jota sopii ihmetellä, on *sitä rakkautta*, että Jumala rakastaa meitä. Mutta hän tekee sen todellakin, ja se selittää kaikki." Sitten hän otti minun molemmat käteni ja katseli minua suurilla, tummilla silmillään ja tuolla mieltävällällä, surumielisellä katseella, joka aina koskee sydämeeni, lausuen:

"Oi Kitty, kuinka paljon olen saanut sinulta oppia!"

"Sinäkö olisit oppinut minulta, orpana Ewelyn," minä sanoin. "Sinä, jolla on enemmän syvämielisiä aatteita yhtenä ainoana päivänä kuin minulla koko vuotena."

"Sinä rakas, turhanpäiväinen pikku Kitty," sanoi Ewelyn, "luuletko, että aatteet voivat tehdä ihmisiä viisaiksi?! Etkö tiedä, että yhdessä ainoassa rakastavassa sydämessä on enemmän voimaa ja enemmän viisautta kuin kaikissa viisaissa päissä koko mailmassa! Niin, enemmän voimaa," lisäsi hän, "sillä rakkauden verralla kaikki kappaleet ovat paljaita varjoja; meillä ei todellakaan ole mitään, jollei rakkaus opeta meitä niitä käyttämään. *Rakkauden* verralla itse aatteet ainoastaan ovat kuolleita kappalleita, joita on pantu liikkeelle, kun rakkaus on tuuli, tuli, aurinko, joka liikuttaa ja virkistyyttää kaikkia, mailman käytinvoima, sen elähdyttävä mahti."

Kun tati Beauchampin vaunut olivat tulleet meitä vastaan Plymouth'iin, matkamme Lontoosen oli niinkuin kiiruinen huviretki. Emännöitsiän huolesta vaunuihin oli pakattu koko ruokakomero, putinkeja, Hollannin piparkakkuja, Cheshiren juustoa, Neapelin korppuja, häränkieliä, kylmää paistia, useampia pulloja väkevää olutta, mustaa kirsimarjaviiniä, kanelivettä y.m., ja näihin kaikkiin olimme itse lisänneet useampia Bettyn pieniä kotiteoksia, niinkuin piirakkoja ja putinkeja sekä pikku varaston terveydenkasveja ja lääke-aineita paki-parastaan äitiäni varten. Kaksi vanhaa uskollista palveliaa hevosen selässä oli lähetetty suojelukseksemme matkalla, ja pari työhevosta oli asetettu neljän vaunuhevosen rinnalle vetämään raskaita vaunuja ylös Devonshiren ahteita sekä syvistä rattaanvarhoista Sommersetshiren vesiperäisillä suoseuduilla. Muun vartiaston ohessa Hugh, kaksi pistuolia vyöllä, ratsasti vaunujen vieressä, ja isäni, joka istui sisällä meidän kanssamme, kantoi myöskin ladattua pistuolia, niin että olisimme voineet torjua kuinka monta maantienrosvoa tahansa, mutta koko matkalla meillä ei ollut vähintäkään seikkailusta, paitsi että pari kertaa olimme vajota liejuun taikka pimeässä joutua harhaan monilukuisille syrjäiteille.

Äitini oma-tunto melkein huolestui kaikesta siitä komusta ja loistosta, joka matkalla ympäröitsi meitä, varsinkin kun ravintolan-isännät ja emännät kumartaen ja niaten tulivat vastaan-ottamaan käskyjä, joita "Armo" suvaitsi antaa.

"Kitty," sanoi hän, "minä luulen todellakin, että minun täytyy ilmoittaa heille, että vaunut eivät ole meidän. Minusta tuntuu kuin olisin oikea petturi."

Mutta hän lohdutti itsensä kuitenkin ajatellessaan, että isäni sukuperänsä puolesta oli oikeutettu pitämään komeita vaunuja, ja hän jätti sentähden hänen tähtensä kaikki tämmöiset tunnustukset siksensä. Lyhykäisinä seisahdushetkinä kestikievaripaikoissa hän ikäänkuin jonkunlaisen vaiston johdosta sai kuulla niin monista naisten taudeista ja kivuista, että Lontoosen tullessamme hänen pieni kasvi- ja ryytivarastonsa oli melkoisesti vähentynyt.

Me emme ennättäneet perille, ennenkuin sydän-yön aikaan, kun kaikki katulyhdyt olivat sammutetut, niin että vaunut töyssähtivät syviin lätäkköihin ja kuoppiin, vaikka meillä oli kaksi ääretöntä vaunulyhtyä. Pari vapa-ehtoista soihdunkantajaa enemmän peljästytti kuin rauhoitti äitiäni vaunun-akkunain edessä valkeitansa heiluttamalla.

Hänen pelkonsa kasvoi, kun kohtasimme joukon ympäri-kiertäviä, luikkaavia gentlemaneja, jotka palasivat kehnoista huvipaikoista ja nyt osoittivat etevyyttänsä vanhoja palo-partioita nurin tuuppimalla, katukylttejä maahan temmaamalla ja porttimerkkejä irti kiskomalla. Varustettuna pistuoleilla, sapeleilla ja sauvoilla muutamat näistä lähenivät vaunuja kiljuen kauheasti ja hohottaen kamalalla ja korkealla äänellä. Hugh oli äskettäin heittänyt meidät majansa kohdalla, mutta isäni, joka piti heitä rosvoina, puhutteli heitä muutamilla sotamiehen väkianoilla ja pani pistuolin yhden otsaa vasten, joka oli rohjennut pistää päänsä vaunun-akkunasta, jonka jälkeen joukko äkkiä katosi, jättäen naiset ällistelemään ja isäni polisin kelvottomuutta, ministerien velttoutta ja koko tuota "kurjaa hannoverilaista hallitsiasukua" suututtelemaan.

Suureksi huojennukseksi äidilleni pääsimme viimeinkin setä Beauchampin asunnolle Great Ormond Streetin varrella. Äitini käski minun illan hartaudenharjoituksiini lisätä 'Kiitokset myrskyn jälkeen' ja 'Voitosta taikka pelastuksesta vihollisten käsistä.' "Sillä, Kitty," sanoi hän, "minä luulin todellakin meidän jo olevan kuoleman omana ja katsoin kaikki menetetyksi, sekä tavaramme että henkemme. Ja nyt kun olemme turvassa, meidän tulee antaa kunnia Hänelle, joka yksin on pelastanut meidät."

Matkalla oli Hugh'illa ja minulla ollut monta hiljaista ja suloista pakinaa keskenämme. Viimeinen niistä oli eräänä iltana, kun aikaisin olimme päässeet yöpaikkaan. Me kävimme silloin vähän kävelemässä lähellä-olevassa metsässä. Siellä oli niin ihanaa ja niin hiljaista. Ensimmäiset pienet kevät-esiköt alkoivat nostaa keltaista päätänsä mättäältä. Me puhuimme Jackista ja hänen kirjeestänsä, ja minä ilmoitin Hugh'ille levottomuuteni hänen väärin käsitystensä puolesta raha-asioista ja erittäinkin hänen erhetöksensä suhteen siinä, että hän katsoo jonkunlaiseksi jalomielisyydeksi tuhлата enemmän rahaa kuin hänellä itsellä on, niin että hänen sitten täytyy pyytää muitten apua.

Hugh vastasi: "Kovin työlästä on saada ihmisiä omistamaan vikoja, jotka kuuluvat heidän alkuperäiseen luontoonsa. Jos joku, jolla on hellä oma-tunto, sanoo pahan sanan, se voi huolettaa häntä useampia päiviä, kun sitä vastaan toinen, joka on vähemmän arkatuntoinen, sata kertaa päiväänsä tavalla tai toisella loukkaa perhettänsä ja läheisiänsä, ilman että hänellä siitä on vähintäkään tunnon vaivaa. Totuutta rakastava ei saa mitään lepoa, ennenkuin hän on ottanut takaisin äkkinäisen ja puolettoman sanan, kun se, jonka tapana on kerskata ja uhotella, voi lausua sata valetta ja antaa tuhannen väärää tietoa päiväänsä siitä mitään oman-tunnon rasiudesta tuntematta. Saituri, joka koko elämä-ikänsä on pyytänyt rikastua muitten vahingolla, ja jonka koko tehtävänä ainoastaan on ollut tavarain haaliminen kaikilla mahdollisilla keinoilla, panee illalla varsin levollisna maata vuoteellensa kiittäen Jumalaa, että hän ei ole niin rahan-ahne kuin hänen köyhä naapurinsa, joka on pankkosetelin väärentänyt. On helppo katua syntejä, joihin joku kova kiusaus on meitä langettanut, mutta jotka eivät oikeastaan ole meidän luonnossamme; mutta näyttääpä siltä, kuin ei mikään muu kuin Kaikkivaltiaan voima voisi opettaa meitä tuntemaan *niitä* syntejä, jotka kuuluvat meidän luontoomme ja olentoomme. Se on kuitenkin nämät, joissa *syntimme* oikeastaan seisoo."

"Oikeinpa pelkään, Hugh," minä sanoin, "että Jack vielä ylpeileekin muitten kustannuksella anteliaana ja jalomielisenä ollessaan. Ja sen siitä päättäen, minkä luulen olevan hänen itsekkäisimpiä luonnon-omaisuuksiansa. Mikä voikaan häntä herättää?"

"Sen voi ainoastaan *yksi* ääni," vastasi Hugh vakavasti; "mutta me emme saata sanoa, kuinka se on tapahtuva. Välisti ihminen herää syntejensä tuntemaan sen kautta, että hän lankee johonkin erityiseen syntiin, joka sotii hänen luontoansa vastaan; välisti sen kautta, että hän saa nähdä totisen hurskauden, jonka ivakuvana hänen omat syntinsä ovat."

"Mitä sinä puhut tietämättömyydestämme oman itsemme suhteen," minä sanoin, "on todellakin

kauhistavaa. Kuinka voimme koskaan oppia itseämme oikein tuntemaan?"

"Minä en tiedä, pääsemmekö koskaan sille erälle," vastasi Hugh, "yhtä vähän kuin silloinkaan itse voimme itseämme muuttaa. On rukous, joka minusta näyttää olevan ainoa sydäntemme mittaaja: 'Tutki minua, Jumalani, ja koettele sydämeni; kiusaa minua ja ymmärrä, kuinka minä ajattelen. Ja katso jos lienen pahalla tien, niin saata minua ijankaikkiselle tielle.' Ja Jumala kuulee meitä ja täyttää rukouksemme. Sadekuuroillaan ja rajuilmoillaan hän etsiskelee sydämiämme, puhdistaa ja uudistaa joka sopen. Sopimattomilla puhdistuskeinoillamme," lisäsi hän, "me itse sitä vastaan sokeudessamme ainoastaan matkaan-saatamme häiriötä; mutta kun Jumala antaa katseensa langeta, maa pehmenee; hänen sateensa ja hänen tuulensa tekevät sen hedelmälliseksi. Tuon pienen kevät-esikön, Kitty," sanoi hän osoittaen pientä kukkaista, joka tirkisti suuren vanhan puun raosta, "ankara ja tarkka puutarhuri varmaankin olisi repinyt pois sen multa-hiukan ohessa, joka pienelle kukkas-olennolle antoi tyyssiaa ja ravintoa, ja sen kautta koko pieni kauneuden mailma olisi mennyt hukkaan. Ei mikään silmä paitsi Jumalan ole kylliksi tarkka tutkimaan sydäntä eikä mikään käsi paitsi Hänen kylliksi varovainen ja hellä sitä koettelemaan. Välikappale, jolla parhaiten voimme toinen toistamme auttaa, on rukous."

Minä tulen aina niin toivorikkaaksi ja turvalliseksi, kun Jumalan kanssa puhuu tuommoisista asioista. Jo siitä on apua, että hän paljastaa pelkoni, ja kuinka paljon enemmän sitten hänen valaisevista opetuksistansa ja neuvoistansa. Raskaaksi tulee hänestä erota, mutta hän on saanut isäni ja äitini suostumuksen naida minut, sitten kuin hän on tehnyt muutamia lähetysmatkoja Amerikkaan. Mutta kun asiaa oikein ajattelen, se ei tulekaan raskaammaksi minulle kuin merimiehen taikka sotamiehen morsiamelle. Sitä ei sentähden saa miksikään uhraukseksi sanoa.

Alusta täti Beauchamp oli täynnä hilpeimpiä toiveita äitini terveyden suhteen. Hän oli itse, väitti hän, voinut erin-omaisen hyvin eräästä "enkelin-keitteeksi" sanotusta lääkkeestä, joka — kumminkin ajaksi — oli parantanut kaikkein pakottavimman päänpörotuksen ja kaikkein rasittavimmat röyhtäykset, jopa kaikki ja jokaisen niistä erilaisista ja selittämättömistä, keskenään ristiriitaisista taudeista, joille hän heikolla hermorakennuksellaan oli ollut altisna. Hän tunsu ilman sitä verrattoman lääkärin, joka teki varsin ihmeitä, vaikka muut lääkärit olivat niin ahdasmielisiä ja kateisia, että pitivät etevää ja taitavaa virkaveljeensä pilkkana. Sitten kuin tämä ihmiskunnan hyväntekijä oli kulkenut ympäri mailla kuuden hevosen vetämissä vaunuissa, neljä palveliaa sinisessä, ja neljä keltaisessa liverissä muassaan, kaikkialla seurattuna kiitollisen kansan kyyneliltä ja siunauksilta, hän oli ottanut asuntonsa Lontoossa kootuista varoistansa elääksensä. Valistuneitten ihmisten hartaasta pyynnöstä, jotka olivat ymmärtäneet panna arvoa hänen ansioihinsa, hän kuitenkin muutamien ylhäis-sukuisten ystävien hyväksi jatkoi yksityistä sairaanhoitoansa.

"Eräänä päivänä," jatkoi täti Beauchamp, "hän näytti minulle Egyptin sultanilta vastaan-otetun patentin, Persian keisarilta tulleen kunniarahan ja Bantamin kuninkaalta saadun kirjallisen todistuksen, mutta tämä oli ainoastaan varsin erinäistä suosion-osoitusta. Tuo oivallinen olento ei edes tiedä, mikä turhamielisyys on, ja hän karttaa kaikkea, joka voi vivahtaa kerskaamiseen."

Puoliväkisin mainio mies vihdoin suostui ottamaan tietoa äitini taudista.

Koeteltuansa hänen suontansa "sillä verrattomalla tavalla, joka on hänelle omituinen, tieteellisesti ja samalla hellästi," kuten täti Beauchamp lausui, ja tehtyänsä muutamia kysymyksiä (ainoastaan näön vuoksi, sillä hän tiesi ennakoita kaikki vastaukset, sanoi täti) hän taivaanvärisen, kirjatun jakkunsa lakkarista otti pillerirasian, jonka hän sanoi jostakin vaistontapaisesta tunteesta pistäneen poveensa aamulla, ja joka sisälsi ihan ainoan lääkkeen äitini kipuihin.

Tämmöinen ennallinen tieto, yhdistettynä niin läpätunkevalla silmällä, oli täti Beauchampin sanojen mukaan melkein ylenluonnollinen.

Parantaja vastasi häveliäästi, että semmoinen kiitos oli peräti ansaitsematon. "Lääkärin lahja," lisäsi hän, "on yhtä vähän kuin runouden ja kauneudenkin (tässä hän syvästi kumarsi tätiäni) omalla tahdolla hankittava. Se on synnynnäinen, sitä ei saa opituksi eikä jaetuksi. Hän luopui sentähden nöyrästi kaikesta omasta ansiosta."

Hyvin tyyskästi lueteltuansa äitini taudin merkit, joka tapahtui englannin kielellä, vaikka se minun korvissani kuului pelkältä latinalta, ja joka yhtä paljon ihastutti täti Beauchampia kuin se hämmennytti minua, lääkäri jätti meidän hyvästi vakuuttaen äidilleni, että pillerit ja luja luottamus häneen oli melkein kaikki, mitä äitini tarvitsi taudistansa kokonaan päästäksensä.

Mutta olkoonpa nyt, että luottamus lääkäriin ei ole täydellinen, taikka että äitini ei ole kylliksi ylhäinen niin korkeille ja erin-omaisille lääkkeille, taikka että Bettyn lääkintä-opilliset käsitykset lopulta eivät kuitenkaan ole hullumpia, varma on vaan, että äitini kävi huonommaksi eikä paremmaksi. Katujen kolina väsyttää ja häiritsee häntä, ja täti Beauchampia suututtaa, ettei kuulu parannusta, joka saattaisi ihmeelliset pillerit ansaittuun kunniaansa. Huomenna olemme sentähden päättäneet lähteä täti

Hendersonin luo, missä kumminkin voimme odottaa levollisempaa oloa.

Minusta Great Ormond Streetin perhe ei näytä varsin samalta, kuin koska viimein täältä lähdin. Ewelynin täytyy kärsiä paljon enemmän, kuin hän koskaan on minulle ilmoittanut. Ei niin, kuin hänen olisi suoraa vainoa kestettävänä, vaan tuommoisia jokapäiväisiä pikku-kiusallisuuksia, joita useasti voi olla paljon vaikeampi kärsiä; noita nimettömiä pikku-harineja, jotka niinkuin kärpäset ryhtyvät juuri semmoisiin tasaisiin ja maltillisiin olentoihin kuin Ewelyn.

Täti Beauchamp-parka on suuttunut ja äreä, ja valittaa alinomaa Ewelyniä ja hänen "puolettomuuttansa." Orpana Harry, tuo miehevä kilpa-ajoseurojen ja pelipöytien jäsen, puhuu suurella ylpeydellä Ewelynin "metodistalaisuudesta," jonka hän pitää jonkunlaisena vaimollisena omituisuutena taikka heikkoutena.

Setä Beauchamp pauhaa ja vaikeroitsee vuoroitellen. Hän suuttui ankarasti, kun Ewelyn antoi rukkaset rikkaalle kartanon-isännälle, josta hän muutamassa kirjeessään mainitsi, ja siitä asti setä on kovasti kieltänyt häntä käymästä noissa "veisaavissa kokouksissa," miksi hän sanoo lady Huntingdonille, tabernakeliin taikka mr Wesleyyn ympärille kokoontuvia seuroja. Paitsi sitä hän on työntänyt kaikki hänen hengelliset kirjansa tuleen. Mutta tämän Ewelyn pikemmin katsoo avuksi kuin esteeksi, sillä juuri kuin hänen likempi tuttavuutensa tämän kirjallisuuden kanssa katkaistiin, hän oli kiintynyt noihin kiivaisiin riitoihin kalvinillisista ja arminilaisista opinkappaleista, ja hän sanoo paljon paremmaksi tuottaa elämän vettä itse lähteestä kuin yksinäisistä vesisuonista. Kun vesisuonet taas tulevat hänelle alttiiksi, hän toivoo niitten jälleen yhdistyneen ja kaiken mutansa ja lietteensä heittäneen.

Vaikka olen nähnyt hänen poskensa punastuvan ja hänen huulensa värisevän monesta katkerasta ja väärästä sanasta, hän ei kuitenkaan millään muotoa tahdo, että häntä surkutellaan.

"Minua pahoittaa teidän kaikkien puolesta," minä rohkenin sanoa hänelle, "ja minä soisin, että paremmin ymmärtäisitte toinen toisenne. Sinulla on niin paljon kärsimistä, Ewelyn kulta."

"Minä en ole mikään martyri, orpana Kitty," vastasi Ewelyn, vähän vanhaa ilkullisuutta sanoissaan, vaikka tämä nyt oli kääntynyt häntä itseä vastaan, "ja minä pyydän, ettet koeta saattaa minua semmoiseksi itseäni luulemaankaan. Puolet huolistani ovat oman tahtoni taikka puuttuvan hienotuntoisuuteni synnyttämiä; ja toisesta puolesta ei kannata puhuaakaan. Minä luulen, että monesti jäämme osattomaksi pienten huoltemme merkityksestä ja hyödyistä sen kautta, että niille annamme liian pitkät nimet. Me hankimme paloruiskun kynttilää sammuttaaksemme, ja kynttilä jää luultavasti kuitenkin palamaan, sillä välin kuin itse olemme omaan sadekuuroomme uppoontumaisillamme. Me käytämme miekkää piikkiä pois ottaaksemme, mutta ajamme sen sillä tavalla ainoastaan vielä syvemmälle. Suuri asia on, että tiedämme millä kirjansivulla läksymme seisoo, sillä jos etsimme kertotaulua logaritmien joukosta, me luultavasti pidämme itseämme hyvin edistyneinä oppilaina, vaikkemme oikein tiedä, onko kaksi kertaa kaksi neljä."

"Mutta orpana Ewelyn," minä sanoin, "toisaalta minä en usko oikeaksi, että Jumalan kurittavaa vitsaa sanotaan pikku-asiaksi, sillä hänen tarkoituksensa on kyllä, että se koskisi, jos siitä on jotakin hyötyä odotettavana. Ja sillä välin kuin koetamme olla kaikkea kivun tunnetta ilmaisematta, hän tietää että se kyllä koskee, ja odottaa ainoastaan saavansa nähdä meidät jalkojensa juuressa lannistuneina, itkevinä ja surusta heltyneinä. Silloin hän tahtoo ottaa pois kivun ja painaa meitä isänsydäntänsä vastaan. Minä luulen kokeneeni tuota joskus, orpana Ewelyn."

Ewelyn punastui kovasti, hänen huulensa värisivät, ja vähän itseksensä taisteltuansa hän nosti tummat, kyynelillä täyttyneet silmänsä ja lausui sortuneella äänellä:

"Todellakin, se kyllä koskee, Kitty, jopa kipeästäkin, oikein kipeästi! Kun asiaa oikein ajattelen, se kenties oli ylpeydestä eikä nöyryydestä, kuin koetin saada itseäni uskomaan, että se ei koskenut. Mutta minä pelkäsin suuresti hyvitteleväni itseäni sillä luulolla, että olisin martyri, ja että kärsisin hyvien avujeni eikä vikojeni tähden. Jos sinä olisit ollut minun siassani, Kitty," sanoi hän, "sinä kyllä olisit saanut heidät sekä sinua että sinun uskontoasi rakastamaan."

"Kenties, Ewelyn," minä sanoin, "olisin saanut heidät itseäni suostumaan; minun (niinkuin kaikkien sarvettomien, sorkattomien ja piikittömien olentojen) on niin luonnollista päästä kaikista vaikeuksista. Ja kenties olisin hyvitteltyt itseäni sillä luulolla, että moitteita välttämällä olin voittanut kunnioitusta ja arvon antoa uskonnolle. Mutta Herra Jesus ei tehnyt joka miehelle mieliksi, ei uskonnon eikä itsensä puolesta. Ja kun meillä todellakin on vaikeuksia voitettavana, minä luulen, että jollemme poikkeee oikealta tieltä niitä välttääksemme — meille olisi suureksi avuksi, jos johdattaisimme mieleemme, mitä Hän puhui siitä, että meidän tulee ottaa ristimme päällemme."

"Mutta, Kitty," sanoi Ewelyn, "uskallammeko rististä puhuaakaan! Ajattele, mitä se Hänelle oli —

häpeä, tuska ja kuolema, jopa enemmän kuin kuolemakin. Ja yhtä-kaikki, saatanko minäkin sanoa pieniä vastuksiani ristiksi?"

"Herra Jesus sanoi, että jokaisen, joka seuraa häntä, tulee ottaa ristinsä päällensä," minä vastasin.

"Niin kyllä," sanoi Ewelyn mietiskellen. Nostaen silmänsä tuolla loistavalla katseellaan jatkoi hän sitten:

"Kitty, mikään mailmassa ei saa minua uskomaan, että minä en paremmin sopisi omaisteni kanssa, jos itse olisin parempi. Mutta kenties joku vähäinen osa huolistani ei ole vältettävissä; ja jos tämä on ristini, onpa todellakin huokeampi sitä ristiksi sanoakin, muistamalla, että jos se painaa, se ei ole sen vuoksi, että se on niin raskas, vaan sen vuoksi, että minä olen semmoinen lapsi ja niin tottumaton mitään kestämyään ja kantamaan. Kitty," jatkoi hän, "sinä et sentähden millään muotoa minusta saa tehdä itkiää, joka uupuu kauniin ristin ihastuttavan taakan alla, vaan katso minua semmoiseksi kuin olen: turhamaiseksi ja saamattomaksi lapseksi, joka horjuu kuorman alla, jota muut ihmiset voisivat pikku-sormellansakin nostaa. Mutta oi, Kitty," sanoi hän, samalla kuin hänen kasvonsa äkkiä saivat tuskallisen katsannon, "mitä kurjaa itsekkäisyyttä puhua *omista* kuormistani! Ajattele sitä tyhjyyttä, niitä tuskia ja sitä kipua, jota ne ihmiset tuntevat, jotka ovat kuolla nälkään Jumalaa halatessaan, vaikka tämä heidän nälkänsä heille itselle on tietämätön ja käsittämätön. He sanovat sitä arkuudeksi, hermojen kiihoitukseksi, luuvalon vaikutukseksi, nuoruuden levottomuudeksi, vanhuuden äreydeksi, elämän välttämättömäksi vaivaksi ja miksi muuksi tahansa, mutta ei sielujen suureksi, luonnolliseksi ikäväksi Jumalan perään, joka on heidän lankeemuksensa ja kuolemattomuutensa todistuksena, ja jonka tarkoituksena on johdattaa heitä takaisin Jumalan luo ravintoa saamaan. Kuinka voinkaan auttaa omaisiani tätä käsittämään ja myönnyttämään?"

"Sinä voit *rukoilla*, orpana Ewelyn, ja koko käytökselläsi osoittaa, että sielusi on löytänyt rauhan Jumalassa, ja se aika on varmaankin tuleva, jolloin sinä saat kertoa heille, kuinka se on tapahtunut. Ken tietää, eikö katkerimmat sanat voi lähteä murheellisimmista sydämistä! Epäilemättä Herran Jesuksen kova tuska ja hänen ristinpuuhun naulatut kätensä alusta lisäsivät molempien ryövärien katkeruutta; mutta kun seuraavassa silmänräpäyksessä kestävä kärsivällisyys otti voiton tuskasta, rääväys toisessa heistä muuttui sanoiksi: 'Me saamme töittemme ansion jälkeen,' pilkka tunnustukseksi: 'Tämä ei mitään pahaa tehnyt,' sadatukset rukoukseksi: 'Herra, muista minua;' ja ijankaikkisten tuskien kauhistava alkutunto autuudeksi Herran Jesuksen vastauksessa: 'Tänäpä nä olet sinä kanssani paratiisissa.' — Oi Ewelyn," minä sanoin, "ken tietää, kuinka lähellä se aika on, jolloin sinäkin rukouksiisi saat riemullisen vastauksen? Ken tietää, kuinka pian sinunkin ristisi muuttuu kukkia ja hedelmiä kantavaksi elämän puuksi?"

Ewelyn ei hetken aikaan vastannut mitään; hän oli kätkenyt kasvonsa käsiinsä. Mutta kun hän taas nosti silmänsä, hänen katsantonsa oli niin kirkas, niin loistava ja kunnioitusta hehkua, kuin pienen lapsen rukoillessansa, ja hän sanoi:

"Kitty, minä luulen sen nyt paremmin käsittäväni. Tästä lähin minä en koeta kantaa kuormaani, niinkuin se ei olisi niin mitään. Minä tahdon tunnustaa itseni ja Jumalan edessä, että se rasittaa ja painaa, ja sitten nöyrästi rukoilla häntä lievittämään taikka parantamaan, kuinka hän itse katsoo parhaaksi minulle. Mutta toivo on askeleitani keventävä, enemmän kuin ylpeys milloinkaan. Sillä ken tietää, kuinka pian alkaa elämän puuna kukkia? Eikö tämä juuri kuulu kaikenmoiseen ristiin, joka on Hänen oman ristinsä muruista koottu? Kitty, minä en enää tahdo sanoa mitään 'ei niin miksikään'. Murheemme eivät ole pikku-asioita, ne ovat kalliita siemeniä ijankaikkisiin riemuihin; ne ovat meille puhdistavan ja valikoitsevan armon sulatusuuni, ja siksi ne kenties tulevat muillekin."

Me olemme Hackneyssa, isäni, äitini ja minä. Tämäkin vakainen, tsemällinen koti on muuttunut.

Orpana Tom on lähtenyt. Minä tiesin hänen menneen Amerikkaan, mutta siksi kuin tulin tänne, minä luulin hänen olevan setä Hendersonin asioissa.

Mutta kun sedältä kysyin Tomia, minä tuskin sain mitään vastausta, niin että huomasin jotakin olevan rikki. Ensi kertana kun olin yksin tädin kanssa, minä hämmästykseni näin, kuinka hänen kasvojensa kovuus ja hänen olentonsa jäykkyys katosi; hän kätki kasvonsa käsiinsä ja purskahti itkemään. Minä luulen, että tuskin olisin enemmän hämmästynyt, jos korkean, harsokaulaisen lady'n kivikuva, joka seisoo tuolla kotona kirkossamme, olisi ruvennut liikkumaan ja elämään, taikka tuntenut itseäni enemmän neuvottomaksi, kuinka minun tulisi osan-ottoani osoittaa.

"Voi Kitty," niiskutti hän, "Kitty lapseni, sinä pidit poika-polosesta, sinä olit aina kiltti häntä kohtaan, ja hän piti sinusta, niinkuin veli pitää sisarestansa. Minun täytyy puhua sinulle kaikki. Setäsi ei tahdo, että hänen nimeänsä mainitaankaan. Hän sanoo häntä kiittämättömäksi lapseksi, Absaloniksi, vakuuttaen, että hän puolestaan ei tahdo tehdä niinkuin kuningas Taavetti vanhuuden heikkoudesta teki, hän ei tahdo koskaan enää nähdä häntä kattonsa alla. Oi Tom-parkaani, kallista poikaani, ainoata

rakasta lastani!"

"Mutta mitä hän sitten on tehnyt," minä kysyin. "Eihän se mitään peräti pahaa liene?"

"Ei," huusi täti kiivaasti, "sitä se ei ole. Se on setäsi kova, kolkko ja synkkä uskonto, joka panee hänen tuomitsemaan Tomia, niinkuin hän tekee. Oi Tom-parkaani," vaikeroitsi hän uudestaan, "villitettyä poika-parkaani, jos tämän olisin ennakolta tietänyt, hän ei koskaan olisi lähtenyt, niinkuin hän lähti."

Sitten kertoi hän minulle, kuinka Tom joku ilta oli tullut kotia ja suoraan tunnustanut isällensä, että hänen oli tapa käydä teaterissa ja muissa huvituspaikoissa, ja että hän sen kautta oli tullut pieniin velkoihin; kuinka setä Henderson oli sanonut häntä valhetteliaksi ja heittiöksi halaten tietää, kuinka monta syntiä hän kerta alkuun päästyänsä vielä tunnustaisikaan; ja kuinka Tom oli käynyt tulipunaiseksi ja vastannut, että hän ei koskaan olisi tunnustanut, niinkuin hän nyt teki, ellei orpana Kittyn ja John Wesley'n tähden, sillä hän uskoi, että heidän uskontonsa oli oikea, ja he olivat osoittaneet hänelle, kuinka petollinen synti on. Ja se oli tämä pieni jumalisuuden alku, jonka he olivat hänessä herättäneet, joka nyt oli antanut hänelle rohkeutta puhua totta. Mutta silloin setä Henderson oli vielä enemmän vihastunut ja sanonut John Wesleyä jakobiitaksi ja arminilaiseksi ja Tomia varkaaksi ja ulkokullatuksi, mutta silloin Tom oli vaalistunut ja sanonut, että, jos hän oli ollut ulkokullattu, hän ei koskaan enää tulisi semmoiseksi; että hän ei enää astuisi jalkaansa noihin farisealaisiin rukoushuoneisiin taikka rupeisi mihinkään yhteyteen uskonnon kanssa, jolla ei ollut ystävällistä sanaa kadonneelle pojalle. Mutta silloin setä Henderson oli peräti kiivastunut ja käsenyt hänen mennä tiehensä eikä koskaan astua kotinsa kynnyksen ylitse, ennenkuin hän tulisi polvillansa ja tunnustaisi häpeevänsä ja antavan itsensä vanhempiensa tahdon alle.

"Minä en voinut puhua mitään, Kitty," jatkoi täti Henderson, "minä olin niin sortunut ja hämilläni, etten tietänyt mitä ajatella, mutta minä päätin aikaisin seuraavana aamuna mennä poika-paran luo hänen huoneesensa ja koettaa häntä lohduttaa. Mutta kun tulin sinne, oi Kitty, Kitty," ja hän purskahti taas katkerasti itkemään, "silloin hän oli poissa, hänen vuoteensa oli kylmä, hän oli useampia tunteja sitten heittänyt huoneensa! Hänen arkkunsa oli jälellä, ja siitä ei ollut kuin pari paitaa poissa. Pöydällä oli kirje minulle. Minä olen kätkenyt sen rinnoillani siitä saakka."

Täti antoi kirjeen minulle. Se kuului näin:

"Äiti rakas, paras lienee meidän erota. Minä toivon, että kirjani ja vaatteeni riittävät velkoihini, jos isäni tahtoo ne myydä. (Tässä seurasi velkojen luettelo — ne eivät olleet isoja.) Minä toivon, että sinä et suuresti sure katoomistani, sillä minä olen tehnyt sinulle aivan vähän iloa. Minä kirjoitan, niin pian kuin saan jotakin ilahduttavaa kertoakseni. Minä lähden Amerikan siirtomaihin. Kenties saan elää näyttääkseni, etten ole semmoinen heittiö, kuin hän luulee, ja tullakseni sinulle, äiti rakas, suuremmaksi iloksi kuin tähän asti olen ollut.

Poika-raukkasi Tom."

"Oi Kitty", sanoi hän, "hän toivoi, että minä en surisi! Oi rakasta poika-parkaa, jos hän vaan olisi tietänyt, kuinka suuresti minä rakastan häntä! Jos ainoastaan silmänräpäykseksi saisin hänet nähdä, hänelle siitä puhuakseni! Minä pelkään, Kitty, että minä tein kodin liian ikäväksi hänelle, mutta sen minä tein hyvässä tarkoituksessa. Minä luulin varjelevani häntä kiusauksista, ja minä ylpeilin tyhmässä sydämessäni sisar Beauchamp-paran rinnalla. Minulla on vähän kerskailemista eikä paljon muuta lohdutuksen aihetta kuin John Wesley'n saarnat, joita ensin lähdin kuulemaan Tom-paran tähden, ja välisti minä käyn haastelemassa täti Jeanien ja vanhan puutarhurimme kanssa. He puhuvat minulle kaikki hyvät, jotka Tom on sanonut ja tehnyt, ja me itkemme häntä yhdessä. Sitä rakasta poikaa! Hän oli kiltti poika, Kitty; kaikki palveliat pitivät hänestä. Oi, minä olisin kenties voinut voittaa hänet. Kaikki voisi olla peräti toisenlaista, kuin se nyt on! Mutta. nyt se on myöhäistä! Setäsi on ottanut kauppakumppaniksensa erään veljenpoikansa Glasgowista, pahan ja monimutkaisen nuoren miehen, joka ei koskaan naura eikä koskaan katso ihmisiä silmiin. Ja tämä vieras istuu nyt meidän pöydässämme ja elää joka päivä herkullisesti, sillä välin kuin meidän oma Tom reutoo ja tekee työtä kaukana avarassa mailmassa leipäpalaa ansaitaksensa."

Täti Henderson parkaa! Minulla oli aivan vähän lohdutusta hänelle antaa, mutta hän sanoi huojennukseksi saada puhuakin Tomista jonkun semmoisen kanssa, joka piti hänestä niinkuin minä.

Täti Henderson on todellakin monessa katsannossa muuttunut. Hän on leppeämpi ja nöyrempi, ja mikä vielä enemmän on, hänen sydämensä näyttää käyneen avarammaksi ja hänen kätensä auliimmaksi. Hän on nyt mr Wesley'n kiivaimpia sanankuulioita. Mutta minä en kuitenkaan voi sanoa, että hänen esimerkkinsä korottaa metodismia rakkaan äitini silmissä, joka ei tiedä, kuinka paljon murheet ja lempeämpi uskonto kuitenkin ovat tädin muuttaneet, vaan joka ainoastaan näkee hänen vähän riitaisen luontonsa ja hänen itse-viisautensa, jotka eivät vielä ole täydellisesti murtuneet. Se vakuutus, että kaikki, mitä *hän* tekee ja uskoo ja sanoo, on ainoa oikea, on tosin tullut häirityksi hänen

huoneellisen elämänsä ja sen askaretten suhteen; mutta se on sitä vastaan pujahtanut hänen uskontoonsa. Hän on varsin vakuutettu, että metodismi ei ainoastaan ole hyvä oppi, vaan *ainoa* hyvä: että mr Wesley'n säätökset yhdistyksistä ja seurakunnista, kouluista ja luokkakokouksista, vaatteista ja elantotavoista ovat totisen, raamatullisen kristillisyyden ainoana kaavana koko mailmassa; että hänen arminilaisetkin opinkappaleensa ovat totuutta, jopa ainoatakin totuutta, josta kaikki kristityt kaikin puolin voisivat tulla osallisiksi, ellei synty kovaksi onneksi pimittäisi heidän silmiänsä. Ja kun vakuutus hänessä ei koskaan voi olla vaikutusta vailla, hän ei ainoastaan hyljää kaikkia koristuksia turmeltuneeseen mailmaan kuuluvana sälynä, vaan katsoo myöskin velvollisuudeksensa kaikille, joitten yhteyteen hän tulee, antaa selvä ja selkeä todistus mielipiteistensä tässä asiassa. Kullat, helmet ja kauniit vaatteet, sanoo hän, ovat kielletyt naisilta, jotka tahtovat jumalisuutta ahkeroin, ja hän luo sen ohessa salaisia silmäyksiä pieneen kultaneulaan (sisältävä hiussuortuvan isäni päästä), jolla äitini on tapa pistää kiinni kaulaliinansa. Ainoa koristus, jonka pyhä raamattu sallii naiselle, hän kiivaasti ja jyrkästi väittää, on hiljainen ja siveä henki. Ja rakkaan äitini hiljainen ja siveä henki on varmaan syvästi loukkaantunut noista kovista hyökkäyksistä rakasta pientä muistolahjaa vastaan, joka on hänen aviomiehensä ainoa lahja heidän häpäpäivältänsä, ja jonka hän siitä saakka on ainoana koristuksensa kantanut.

Kiivaimmat taistelonsa täti Henderson kuitenkin taistelee kylmäkiskoisena ja monimutkaisen skottlantilaisen veljenpojan kanssa. Hän sanoo hänen olevan yhtä haavaa tulipunainen kalvinilainen, penseä laodiceus ja jäykkä, jäinen antinomista. Hän ahdistaa hänen opinkappaleitansa kiihkeillä ja katkerilla väitöksillä Jumalan yleisestä rakkaudesta, ja siihen riitakumppani antaa vastaukseksi kolkkoa, kiistämätöntä logillisuutta ijankaikkisesta entapäätöksestä, pyhien valitsemuksesta ja muista syvällisistä asioista, siksi kuin raamatun lauseita lentää heidän välillensä enemmän niinkuin tykinkuulat kuin niinkuin elämän vienot, virvottavat kastepisarot. Raamattu näyttää käyneen piimmastaan luvunlaskukirjaksi, ihmiset ainoastaan numeroiksi, taivas ja helvetti jonkunlaiseksi pääsummaksi, Jumala itse ainoastaan lu'un jäseneksi ja ijankaikkisuus numeroksi, joka antaa ajan tyhjiköille arvoa.

Täti Hendersonin rakkaimpana opinkappaleena on pyhien täydellisyys tässä elämässä. Hän on kovin suuttunut määriläisille veljille siitä, että nämät kieltävät tämän totuuden, väittäen, että elämän loppuun saakka jääme "vaivaisiksi syntisiksi," jotka joka päivä tarvitsemme anteeksi-antamusta ja ainoastaan silloin voimme olla hyvässä turvassa, kuin tykkänään itseämme epäilemme. Hänellä on monta varsin surkeaa kertomusta heistä, ja hän lausuu monta kovaa sanaa tuosta heidän "vaivaisesta syntisyydestänsä" ja sen seurauksista, vaikka siitä päättäen, mitä Hugh kerta puhui minulle Herrnhutin veljesseurakunnasta ja sen itsekieltoisesta työstä orjien ja maanpakolaisten keskellä — he elämässään näyttävät olevan suuria pyhimyksiä, vaikka uskontunnustuksessaan ainoastaan ovat "vaivaisia syntisiä".

Tämä tädin suosima täydellisyyden oppi on kovaksi onneksi juuri ainoa, jota vastaan äitini tunnon pakosta katsoo itsensä velvotetuksi taistelemaan. Kuinka Jumalan rakkaus jokaista olentoa kohtaan sopii yhteen entapäätöksen kanssa, ja kuinka valittuun välttämättömän uskossa-pysymisen laita lienee, se on, sanoo hän, suuri salaisuus, jota hän ei voi käsittää, ja josta hän sentähden ei tahdo riidellä. Mutta väitöstä, että vaivainen, syntinen ihminen tässä elämässä voi päästä niin pitkälle, että hänen joka päivä ei tarvitse tunnustaa syntejensä ja vastaan-ottaa anteeksi-antamusta, sitä hän ei millään muotoa voi hyväksyä. Täti Henderson myönnöyttää, että hän itse koskaan ei ole asunut saman katon alla jonkun "täydellisen" kanssa, vaikka hänelle luokkakokouksissa usein on semmoisia näytetty.

Kaikki nämät kiistat ja riidat ovat pakottaneet äitiäni vielä lujemmin kuin ennen, ja niinkuin hän itse sanoo, säikähtyneen lapsen lailla liittymään omaan äitiinsä kirkkoon. Kun paaston-aika parhaallaan on käsissä, hän ja minä joka päivä käymme aamu- ja iltarukouksissa lähellä olevassa kirkossa, jota vastaan täti Henderson mr Wesley'n oppilaana tosin ei voi tehdä mitään suoraa muistutusta, vaikka hän tulee antaneeksi monta pientä viittausta kiinni-riippumisesta ulkonaisissa menoissa ja niihin luottamisesta.

Sekä äitini että minä katsomme vanhan kirkon hiljaisuutta ja vanhojen kirkkorukoustemme tyventä, juhlallista ja nöyryyttävää henkeä totiseksi virvotukseksi. Minusta näyttää suureksi siunaukseksi, että meillä on määrä-sanaiset kirkkorukoukset, joita hetken puolueimielisyys ei voi käyttää aseiksi muita kristin-uskon tunnustajia vastaan. Kun rukouskirjan tekiäin täytyi kirjoittaa rukouksia muita ihmisiä vastaan (niinkuin esimerkiksi paavilaisia vastaan ruuti-liiton ja kapinoitsioita vallan-uudistuksen johdosta), he kyllä tekivät niitä varsin katkeriksi, jopa enemmän kiroustenkin kuin rukousten kaltaisiksi; mutta kaikki tämä on nyt niin kauan aikaa sitten, että katkeruus kokonaan on kadottanut tutkaimensa. Muuten rukouskirjassa ei puhuta juuri paljon kiistasta ja riidasta paitsi perkelettä, mailmaa ja omaa lihaamme vastaan.

Minä en kuitenkaan voi olla uskomatta, että ankarampia ja vähemmän suloisia sanoja tarvitaan ihmisten herättämiseksi unestansa, niin että huomaisivat oman kurjuutensa, oppisivat tuntemaan syvän tarpeen ja niin kantaisivat sen rukouksessa Jumalan eteen.

Melkein huojennukselta tuntuu, kun täti Hendersonin riidanhimo välisti kääntyy pois kaikenmoisista

eksyväisistä kristityistä "sisar Beauchamp-paran" puoskari-tohtoriin, niinkuin hän aivan vähäisellä kunnioituksella nimittää sitä hyväntekeväistä ihmis-ystävää, joka ei saanut äitiäni parannetuksi.

Täti Hendersonilla on omat ajatuksensa tämmöisistä asioista. Hän pitää suorana hulluutena uskoa, että apteikin-tavarat voivat olla mitään muuta kuin moskaa ja kaikenmoiset parannuskeinot, joita lääkärit määräävät, mitään muuta kuin tyhjää vaivaa. Ja nämät mielipiteensä hän panee varteen koetellen äitini kärsivällisyyttä semmoisella joukolla pahoja pillerejä ja väsyttäviä määräyksiä, että isänikin eilen täytyi ruveta hänelle ankaraa vastusta tekemään. Sitten kuin täti Henderson varsin selvästi oli osoittanut, mitä vaarallisia seurauksia voi olla siitä, että ("niinkuin kalvinistat") itsepintaisesti kieltää käyttämästä terveellisiä ja luonnollisia välikappaleita taikka ("niinkuin mähriläiset veljet") istuu alallaan ja panee kädet ristiin, hän näytti tehneen kaikki, mitä jaksoi, peri-aatettansa noudattaaksensa, ja muuttui nyt ankarasta tohtoroitsiasta hyvin helläksi hoitajaksi, joka tyrkyttää äidilleni lihakeite-hyytelöitä ja kaikenmoisia sairashuoneen herkkuja, säästämättä sekä vaivoja että kustannuksia vastahakoisen potilaansa hyväksi.

Se on juuri kaikkinaisten menojen ja semmoisten suhteen, kuin suurin muutos ilmaantuu, jonka Tomin pakeneminen ja mr Wesley'n saarnat ovat täti Hendersonissa matkaan-saattaneet.

Kun Tom on poissa, hänellä mielestään ei ole ketään, jolle tavaroita kokoisi. "Miksikä", sanoo hän, "minä säästäisin mitään tuolle antinomiselle skottlantilaiselle, joka luultavasti on paatunut jakobiita, kun hänellä vaan olisi rohkeutta sitä omistaa?"

Ja mr Wesley'n oppi ei ole paljas mystisyys, joka katselee taivasta kukkulalta, johon ainoastaan sunnuntaisin noustaan, eikä liioin mikään käskyjen ja kieltojen rintavarustus. Mitä se on, on henki ja elämä, ylläke tekemään työtä rakkaudessa, vaatimus rakastamaan työllä; se avaa sydämen, käden ja kukkaron, se opettaa ja taivuttaa antamaan runsaasti ja ilolla; ja se matkaan-saattaa lopuksi yhdistyksen rikasten ja köyhien välillä, siteen semmoisen, jonka nimenä on yhteisyys uskossa ja vaikutus rakkaudessa.

Ilahduttavin muutos täti Hendersonin luona on kuitenkin tapahtunut kyökissä, sillä palkollisia ei enää pidetä jonkunlaisina elävinä luutina taikka keittokoneina, vaan "sisarina," ja köyhiä, sairaita ja vanhoja ruokitaan auliisti ja vastaan-otetaan ja hoidetaan vieraan-varaisuudella.

Minä olen tyyskästi ottanut vaarin setä Hendersonista, ja minä olen varma, että Tomin lähtö huolettaa häntä melkein enemmän kuin tätiä. Hän on tavallista miettiväisempi ja sanattomampi, ja puuttuu asioihin vähemmän kuin ennen. Kun hänen veljenpoikansa palaa rahamarkkinoilta ja puhuu kauppasuhteista, laina-asioista y.m., hän kuulee pakollisella ja jäykällä huomiolla, joka suuresti eriaa hänen entisestä vilkkaasta, jos kohta hillitystä mielihalustansa kaikkiin, jotka voittoa ja tappiota koskivat.

Ja mikä tekee hänet niin erin-omaisen helläksi minua kohtaan? Hän on aina ollut myötä-tuntoinen ja ystävällinen, mutta kun nyt tarjoo hänelle piipun taikka asetan jakkaran hänen luvvaloisen jalkansa alle, hänen äänensä aina vapisee, kun hän kiittää minua. Ja kerta hän sanoi äidilleni, että *tytär* on Jumalan hyvä lahja täällä maan päällä.

Ja hänen hiuksensa ovat käyneet niin valkoisiksi, niin valkoisiksi!

Oi, orpana Tom on menetellyt kovin väärin, hän on tehnyt kovin suuren erhetyksen! Minä olen varma, että hän ei koskaan saa mitään lepoa ja rauhaa taikka oikein tunne, mitä Jumalan rakkaus on, ennenkuin hän nöyryyttää itsensä ja palaa takaisin, kuinka raskasta se hänestä lieneekin. Välisti minä kuitenkin luulen, vaikka minä en tohdi ruveta mitään arvelemaan siitä tiestä, jota Jumala ihmeellisessä rakkaudessaan tahtoo itse-kutakin johdattaa, että Tomin ensin täytyy oppia tuntemaan taivaallisen isänsä rakkautta ja anteeksi-antamusta ja sitten palata kotia ja tunnustaa ja parantaa itsensä ja oppia rakastamaan maallista isäänsä. Jos hän tätä oppisi, minä en epäile, että kaikki kääntyisivät hyvin-päin.

Meillä on pieni salainen toivo, Hugh'illa ja minulla, Tomin suhteen. (Hugh on joku viikko sitten lähtenyt matkaan, mutta minä en vielä saa kerrotuksi erostamme, se oli niin ikävä, niin raskas!). Me toivomme, että hän ja Tom kohtaavat toinen toisensa, sillä Hugh tietää kaikki Tomin asiat, ja vaikka Amerikka on hyvin laaja, se ei ole niin asuttu, sanoo Hugh, kuin Cornwallikaan. Minä luulen todellakin helpommaksi saada selko toinen toisestaan tuolla kotona suomailamme kuin tämän suuren väkirikkaan Lontoon touhussa ja tungossa.

Se ei kuitenkaan ole mihinkään onnelliseen sattumukseen, johon Hugh ja minä tässä katsannossa luotamme. Minun kävi niinkuin vähän huokeammaksi erota Hugh'hista ajattellessani sitä meidän pientä tuumaamme, että hän kokisi saada selkoa orpana Tom-parasta ja pelastaa hänet. Se tekee minut ikäänkuin vähän varmemmaksi Hugh'in turvallisuudesta, ja tämä pieni rakkauden tuuma on minusta melkein kuin joku suoja hänen ympärillensä.

Minä tiedän kuitenkin, että Hugh'illa on paljon parempikin suoja. Ja minä en usko, että Jumala pitää huolta hänestä ainoastaan sen tähden, että hänellä on tämä ainoa hyvä työ toimitettavana, vaan sen tähden, että Jumala rakastaa meitä molempia — oi, niin hellästi — ja sen tähden, että me rakastamme häntä ja turvaamme häneen.

Kaikista niistä, jotka äitini on oppinut Lontoossa tuntemaan, hän kaikkein enimmän pitää vanhasta tati Jeaniasta. Niin pian kun häntä kaipaavat, minä aina tiedän, missä hän on, ja kun puutarhan kautta menen tati Jeanien luo, minä aina tapaan äitini hänen vuoteensa ääressä (hän ei nyt enää pääse vuoteeltansa) laulamassa Georg Herbertin rakkaita virsiä taikka lukemassa tati Jeanien slottlantilaisia mielilauluja ja vielä useammin itse pyhää raamattua.

Nämät kaksi ovat erin-omaisesti rakastuneet toinen toiseensa, joka on hyvin suloista minun nähdä.

Eräänä päivänä äitini sanoi suuresti kummastelevansa niitä monia kiistoja ja riitoja, joista viimeisin aikoihin olemme kuulleet niin paljon puhuttavan.

"Mistress Trevelyyn rakas," sanoi tati Jeanie, "minä luulen että jos voisimme nähdä takaisin entisiin aikoihin, me kyllä huomaisimme, että aina on ollut samanlaista. Apostoli Paavalilla oli aikanaan paljon kiusausta kansasta ja sen katkerista oppiriidoista. Muutamat uskoivat ylösnousemuksen jo tapahtuneeksi, ja kummallisempaa aatetta en luule koskaan vaivaisen syntisen päähän pistäneen. On vähemmän vaikeaa uskoa itseämme taikka muita täydellisiksi kuin luulla, että olemme nousseet kuolleista; vaikka minä en tahdo sanoa, että se on vähemmän vaarallista. Mutta, lapseni," jatkoi tati Jeanie, joka seitsemänkymmenen vuotiaana välisti unhoittaa eron äitini ja minun ijjälläni — "lapseni, minä luulisin olevan suureksi avuksi kaikissa riidoissa kristittyin välillä, jos sen siaan että kokevat tutkia, kuinka suuria erheitä muut tekevät, pyytäisivät ottaa selkoa siitä, mitä nämät oikeastaan tarkoittavat. Mitä tähän täydellisyyden-oppiin erittäin tulee, mistress Henderson sai minun jotenkin levottomaksi, kun hän ensin siihen rupesi. Mutta sitten ajattelin, että mr John Wesley on hyvä mies, joka varmaankin tarkoittaa hyvää, ja että tämä hänen oppinsa kenties ei olekaan varsin kaukana oikeasta tiestä, kun vaan voimme sen käsittää. Mutta hän on suurella tahdonvoimalla varustettu mies, muutoin hän ei olisi tehnyt taikka kestänyt, mitä hän on, ja hänen tahtonsa on kenties seonnut yhteen hänen uskontonsa kanssa ja pannut hänen lausumaan enemmän, kuin jos ihmiset alusta alkain olisivat ahkeroinneet häntä oikein ymmärtää. Ja kun olin tätä tarkoin miettinyt, tulinpä ajatelleeksi, että mr Wesley kenties oli nähnyt liian paljon semmoisia, jotka puhuvat anteeksi antamuksesta, niinkuin tekisi se synnin pieneksi ja keveäksi — sen siaan, että se tekee pyhityksen mahdolliseksi, joka epäilemättä on sen oikea tarkoitus — niinkuin heidän syntinsä olisivat yhtä välttämättömät kuin sade ja päivänpaiste. Ja kun mr Wesley näki tämän, hänen jalo sydämensä arvatakseni nousi sitä vastaan, ja hän sanoi kenties näin: 'Te ette ole kutsutut säilyttämään syntiä taikka sitä ainoastaan katumaan, te olette kutsutut tulemaan pyhiksi ja täydellisiksi. Semmoisiksi, miksi Jumala kutsuu meitä, semmoisiksi hän todellakin tahtoo meidät, ja hän tahtoo itse tehdä meidät siihen mahdollisiksi.' Tämä se on, mitä mr Wesley minun luullakseni tarkoittaa täydellisyydellä. Loppu seurasi itsestensä, kun hän rupesi muodostamaan ja suunnittelemaan toiveitansa opinkappaleiksi, jotka lähetetään ulos mailman lävitse kulkemaan. Se vahingoittaa huonetta arvaamattomasti, kun siitä kodin verosta tehdään linna, niinkuin eläessäni useasti olen nähnyt; kun lastenkamarit muutetaan varastohuoneiksi ja hauska liesi vartiopaikaksi; kun kanunansuita ammottaa akkunoista, mistä pieniä lastenkasvoja ennen hymyili, ja puutarhan aitaukset tehdään paalutuksiksi. Ja opinkappaleemme pahenevat yhtä paljon kuin huoneemme, kun niittenkin täytyy tulla sodan hävityksille alttiiksi. Niitä käy sitten tuskin enää tunteminenkaan."

Tämä oli pitkä puhe tati Jeanien suusta lähteneeksi, mutta se tyydytti suuresti äitiäni, niinikään sekin, mitä hän joku päivä lausui kalvinillisista ja arminilaisista riidoista.

"Jumala varjelkoon minua", sanoi tati Jeanie, "ajattelemasta Jumalan ijankaikkista totuutta niin pieneksi, että minä voisin sen korkeutta taikka syvyyttä nähdä. Mutta minä luulen välisti, että vaikeudet parhaasta päästä tulevat siitä, että ihmiset unhoittavat Jumalan läsnä-olon. Evankeliumeissa kuuluu enimmästään: '*Minä*' ja '*_te*' ja '*nyt*'. Mutta kun oppineet miehet kirjoittavat uskonnollisista asioista, he siitä tekevät: '*Hän*' ja '*he*' ja '*silloin*', ja siinä on koko erotus. Herra sanoo meille: 'Tulkaat nyt', 'tulkaat te', ja meidän 'nyt' on *tänäpäinä*, mutta Hänen kaikessa ijankaikkisuudessa. Minä tahtoisin mielelläni," lisäsi hän, "kuulla Wesleyä ja Georg Whitefieldiä ja minun ja teidän vanhoja ystäviänne, mrs Trevelyyn (mr Herbertiä ja muita); minä tahtoisin kuulla heidän rukoilevan polvillaan — ei yhdessä muitten kanssa julkisessa kokouksessa, sillä julkiset rukoukset ovat saarnoiksi jähmettyä — vaan *yksin* Jumalan edessä. Minä luulen, että havaitsisimme rukoukset erinomaisen yksinkertaisiksi ja erinomaisen yhtäläisiksi."

"Kenties," sanoi äitini, "ei olekaan kauan aikaa, ennenkuin saattekin kuulla semmoisia rukouksia ja ottaa niihin osaa siellä, missä koko suuren joukon rukoukset ovat yhtä yksinkertaisia kuin hiljaisessa, yksinäisessä kammiossa, ja missä kaikki opimme näkemisestä, ei menneistä eikä tulevaisista, vaan Jumalamme kasvoihin katselemisesta."

Mutta kun täti Jeanie ja äitini rupeevat puhumaan taivaasta, siinä on melkein enemmän, kuin minä saan kannetuksi, heidän kasvonsa ikäänkuin kirkastuvat, ja heidän äänensä kajahtavat niin syvää ja harrasta iloa, että heidän molempien täytyykin olla taivasta hyvin lähellä, ja tämä ajatus panee minun aina vapisemaan.

Äitini on kovin kalvea ja heikko eikä kaikilla tohtoreilla, kaikella huolella ja hoidolla käy ollenkaan paremmaksi, niinkuin olimme toivoneet.

Täti Jeanie sanoo minun olevan niitä, jotka aina tahtoisivat elää maassa semmoisessa kuin Egypti, jota tulvavesi kauttaaltansa kostuttaa. "Sinä kastelisit maata niin laajalta kuin voisit, lapsi kultani," sanoi hän. "Mutta Herra ei tahdo sitä," lisäsi hän pannen käteni omaan rakkaaseen, laihaan vanhaan käteensä ja hymyillen minulle tavallisella lempeällä hymyllänsä. "Herra ei tahdo maata semmoista kellenkään meistä. Hän tahtoo, että elämme maassa, joka kostuu taivaan sateesta ja kasteesta. Ja vaikka sinun täytyy kokea sekä nälkää että janoa, pikku lapseni," jatkoi hän profetallisella silmäyksellä taivasta kohden, niinkuin hän olisi katsellut näkymättömien kappaleetten kirkkautta, "sinä kuitenkin lopulta tulet havaitsemaan, että tämä juuri on ollut parasta, ja kerta, kerta, lapsi kultani — minä saan kuulla sinun tunnustavan sen. Yhdessä muutamme silloin tämän tunnustuksen virreksi, kiitos- ja riemuvirreksi, sinä ja sinun omaisesi ja minä ja minun omaiseni, ja siitä tulee virsi, jota kaikki pyhät enkelit ilolla kuuntelevat. Ja jos suinkin voivat, he yhtyvät meidän kanssamme; jos suinkin voivat," kertoi hän nousten istualle niinkuin joskus ennenkin ollessaan niin kovasti liikuttettuna, että koko hänen sydämensä hänen tietämättänsä tyhjentyi rukoukseen: "sillä, Herra Jesus, sinä et ottanut päällesi enkelien, vaan meidän luontomme, ainoastaan me ihmiset voimme sanoa: 'Sinä olet johdattanut meitä koko tämän pitkän matkan korven lävitse; Sinä olet nöyryyttänyt meitä nälällä ja ruokkinut meitä mannalla. Sinä olet lunastanut meidät Jumalalle verelläsi.'"

IX.

Huhtikuulla 1750.

Jumalan kiitos, että taas olemme kotona, jota kuukausi sitten tuskin taisin toivoakaan.

8:na p:nä maaliskuuta, perjantai-aamuna, Hackneyssa vielä ollessamme minä kavahdin unestani aikaisessa aamuhämärässä, kun vielä ei ollut täysi päivä, jyskeestä ja ryskeestä, joka ensi hämmästyksessä sai minut siihen luuloon, että uudestaan olin isäni ja Hugh'in kanssa merellä, ja että laiva oli joutunut karille ja mennyt tuhansiksi palasiksi.

Minä kavahdin silmänräpäyksessä vuoteeltani hämärästä uppoomisen pelvosta, mutta minä en koskaan unhoita sitä täydellistä turvattomuuden tuntoa, joka tuli minun päälleni huomattessani, että se oli täti Hendersonin iso, puna-uutiminen sänky, joka näin täräsi — että se oli ison, kiiltävän tammikaapin ovet, jotka lensivät auki, ja että se oli vanha valkoinen vesikannu ja vati, jotka käsittämättömällä tavalla kilisivät toinen toistansa vastaan.

Se ajatus nousi silmänräpäyksessä mieleeni, että se oli maa, joka järäsi, että se oli vakaa vanha maa, joka liikkui levotonna kuin vellova vesi!

Ensimmäiseksi työkseni minä viskasin polvilleni sänkyäni viereen. Minä jätin itseni Jumalan haltuun, ja minä tunsin löytyvän jotakin, joka ei voi hukkoa, vaikka taivas ja maa hukkuisivat.

Sitten seurasi taas kova täräys, ja maa huojui. Takka täräsi, vesikannu kaatui ja särkyi, ja vanha tammikaappi horjui ja näytti olevan lankeemaisillaan. Tässä vanhojen tuttujen huonekalujen oudossa liikunnossa oli jotakin paljon pelottavampaa, kuin jos se olisi ollut tykinjyrinää taikka jotakin muuta erinomaista ryskettä.

Mutta kaiken tämän melun keskellä, sen välistä, sen takaa ja sen alta, kuului kaukaista jyminä, niinkuin ukkosen käydessä, mutta se ei kuitenkaan ollut ukkonen, sillä se ei tullut ylhäältä, vaan alhaalta, se näytti luikahtavan täräyksittäin maan lävitse.

Minä nousin seisolle, käärin ison kappani ympärilleni ja kiiruhdin äitini huoneeseen. Säikähtyneet palveliat olivat jo koossa rappujen suussa huutaen, että mailman loppu oli tullut, ja vääntäen käsiänsä haluten tietää, kuinka mistress'in kävisi, joka oli lähtenyt mr Wesley'n varhaiseen rukoukokoukseen. Setä Henderson ilmestyi yölakki päässä ja peitto ympärillä ja kohta sen jälkeen isäni iso sotakaapu yllä.

Kaikki olivat syösseet kokoon samasta vaistonmaisesta tunteesta, joka panee peljästyneet eläimet etsimään toinen toisensa seuraa, kun joku vaara on tarjona. Kenenkään ei tullut mieleen kynttilää virittää.

Minä pujahdin äitini vuoteen ääreen, lankesin polvilleni ja suljin hänen pienen kätensä omaani. "Rakastettuni," sanoi hän, "minä olen niin kiitollinen, että olemme yhdessä. Jos ainoastaan Jack olisi täällä, Kitty! Jos ainoastaan tietäisin hänen tulevan pelastetuksi, mitä ikinä tapahtuneekin! Kitty, olkaamme hiljaa ja rukoilkaamme Jackin edestä!"

Niinkuin useammat muutkin meistä äitini luuli viimeisen päivän tulleeaksi.

Nyt seurasi taas täräys ja kauhea maan-alainen jyminä ja sen jälkeen hirveä jyske päämme päällä ja haikea parku kaikilta tahoilta, syvät huokaukset ja tuskalliset huudot: "Herra, armahda meitä!" sitten uusi täräys ja uudet valitushuudot.

Äitini ei puhunut mitään, vaan pani ainoastaan kädet ristiin rukousta varten.

Sitten kaikki taas kävi hiljaiseksi, huudot taukosivat ja hiljaisuudessa kuului tuulen humina isossa jalavassa akkunan edessä, ja me näimme, kuinka hämärä vähitellen muuttui valkoiseksi päiväksi.

Äitini sanoi juhlallisesti:

"Niin, sen piti tapahtua aamuhetkenä, Kitty! Minä kumminkin olen aina niin ajatellut. Oi lapsi, se ei ole sinne-päinkään niin kauhistavaa kuin kuolema! Jos vaan voisin olla levollinen Jackin puolesta! Mitä on salama, jyminä ja taivaan ja maan hävitys eron suhteen ruumiin ja sielun välillä, miehen ja vaimon, äidin ja lasten. Ja sitten," sanoi hän, ikäänkuin tämä toivo olisi voittanut kaiken pelvon ja kaikki muut toiveet: "Hänen tulonsa, Hänen kunniakas tulonsa! Hän on tuleva kerta, ja hän tulee pian. Kuka voi sanoa, että se ei saata tapahtua koska hyvänsä?"

Varsin omituista oli, että mahtava tapaus, joka sinä yönä säikähdytti niin monta miestä herättäen heitä suruttomuuden unistansa, äidissäni näytti synnyttävän rauhaa ja turvallisuutta, jota en koskaan ennen ollut hänessä havainnut.

Jos jossakin toisessa tilaisuudessa kysymys: "Rakastatko minua?" olisi hänelle asetettu, hän olisi vastannut: "Minä toivon rakastavani. Minä pelkään, että rakkauteni on hyvin vähäinen, mutta minä toivon kuitenkin, että sitä voi rakkaudeksi sanoa."

Mutta nyt kun hän todella luuli Herran olevan lähellä, hän ei ensinkään näyttänyt ajattelevan itseänsä, vaan ainoastaan Häntä. Hän ei *ajatellut* rakkauttansa. Hän rakasti ja silmäili Jumalaa.

Minä muistan tuon kaiken niin selvästi siitä, että kaikki pelkoni ja kaikki kauhistukseni pienen rukoukseni jälkeen vuoteeni vieressä ihmeellisellä tavalla katosivat. Minä melkein häpesin itseäni, niinkuin olisi se ollut kunnioituksen puutteesta, kun minä en voinut tuntea samanlaista pelkoa kuin muut. Mutta kuinka olikin, huone seiso i yhtä lujana kuin ennen perustuksillansa, vaikka se järisi kauheasti. Ja kun kova jyske kuului, minä en voinut olla ajattelematta, että se oli savutorvi, joka romahti maahan, sillä kohta sen jälkeen minä kuulin, kuinka kiviä ja soraa vieri alas, ja kun ei mitään vahinkoa tapahtunut, minä ajattelin: "Nyt on kaikki pudonnut, mikä pudota voi, ja vaara on ohitse."

Minä melkein suutuin itseeni, että taisin olla niin kylmäkiskoinen, mutta minä en voinut siihen mitään. Minä arvaan, että se oli sen tähden, että minussa on niin vähän kuvatus-aistia.

Muutaman minutin päästä minä kuulin isäni käskevän äänen kaikuvan kaikkien palkollisten huokausten ja valitushuutojen ylitse vaatien, että joku toimittaisi hänelle tulukset. Sitten avasi hän oven ja astui kynttilä kädessä huoneeseen sanoen:

"Se on maanjäristys, vaikk'ei juuri kovakaan. Minä olen tuntenut paljon ankarampia täräyksiä Länsi-Intiassa palvellessani. Kauhea jyske tuli siitä, että savutorvi vanhassa osassa rakennusta kaatui. Vaara on tällä haavaa ohitse, mutta se voi uudistua, ja meidän tarvitsee olla varullamme."

Vähän aikaa sen jälkeen palasi tati Henderson kantotuolissaan mr Wesley'n aamu-jumalanpalveluksesta.

Hän kertoi meille, että kaikki olivat olleet isossa rukoushuoneessa koossa, kun seinät äkkiä rupesivat tärisemään, niin että luultiin koko rakennuksen lankeevan ihmisten päähän. Sitten seurasi kauhistuksen ja tuskan huutoa ja parkua. Mutta mr Charles Wesley korotti silmänräpäyksessä äänensä melskeen ylitse sanoen: "*Sentähden emme pelkää, jos vielä mailma hukkuisi, ja vuoret keskelle merta vajoisit, sillä Herra Zebaot on kanssamme; Jakobin Jumala on linnamme, Sela!*" Ewelyn oli myöskin siellä, sanoi tati Henderson, ja hän oli sanonut "että kannattaisi yhden maanjäristyksen viikkoonsa, kun saisi nähdä ihmisten sydämet niin kauhistuneena, kuin nyt olivat."

"Ewelyn on merkillinen tyttö, mutta hänessä on enemmän, kuin olisin luullutkaan," arveli täti Henderson.

Ja minä ajattelin: "Kuinkapa toinen toistamme kummaksummekin, kun tuo suuri päivä tulee, joka riisuu kaikki valepu'ut ja ottaa pois kaikki varjoavat malat silmistämme!"

Vaara ei vielä ollut ohitse. Sanansaattaja toisensa perästä toi kertomuksia horjuvista muureista ja kaatuvista savutorvista, joita itse olivat nähneet, sekä kummallisia, katkonaisia huhuja turmiosta ja hävityksestä, josta ainoastaan olivat kuulleet puhuttavan.

Kello 8:alta täti Beauchampin vaunut ajoivat oven eteen, ja hän itse ja Ewelyn astuivat ulos niistä. Hänen harmaat hiuksensa pistivät hänen päähineensä alta sekavissa suortuvissa, hänen kasvonsa olivat peljästyksestä kalveat ja julmat ja puuttuivat tavallista rusettansa.

"Sisar kultani," huusi hän hermotonna langeten täti Hendersonin syliin, "savutorvet kaatuivat huonetten päältä Great Ormond Streetin varrella, kattotiiliä sateli kaduille, ihmiset huusivat ja parkuivat, ja vaunuja täynnä pakolaisia sekä miehiä hevosen selässä näkyi kaikkialla. Minä olisin silmänräpäyksessä tahtonut heittää kaupungin, mutta sir John katsoi sen vielä parin päivän kuluessa mahdottomaksi, ja sentähden olen ensi yöksi paennut sinun luoksesi."

Täti Beauchamp-parka oli kovin heltynyt ja nöyristynyt. Hän kuunteli mielellään kaikkia täti Hendersonin saarnoja (nyt kun hän rohkeni uskoa itsensä turvapaikkaan päässeeksi), vaikka koskivat semmoisiakin asioita kuin puuteria ja rusepurkkeja, mutta hän kielsi jyrkästi tahtovansa tulla mr Wesley'n ensi aamujumalanpalvelukseen kello 5:eltä.

"Sisar Henderson kulta," huokasi hän, "sinä ja Kitty ja Ewelyn ja kaikki muut olette tulleet niin hyviksi ja kilteiksi, ja minä olen turhan-aikainen, mailmanmielinen, vanha nainen. Minä tunnen tarvitsevani uskontoa, joka voi tehdä minut vähemmän araksi kohtaamaan sitä, mikä tapahtua saattaa. Jos todellakin luulet, että se tekisi minun turvalliseksi ja levolliseksi, minä mielelläni tahtoisin liittyä mr Wesley'n taikka mr Whitefieldin sanankuulioihin taikkapa tehdä mitä muuta tahansa. Mutta minä en vielä uskalla järkähtyneisin huoneisin palata. Se on liikaa pyyntöä. Jos voisit saada selkoa jostakin, joka saarnaisi paljaan taivaan alla, meidän sopisi lähteä sinne vaunuissamme, ja sitten ei se olisi niin vaarallista."

"Sisar Beauchamp kulta," vastasi täti Henderson kiivastuneena, "me emme voi vaunuissamme matkustaa taivaasen."

"Mitä sinä tarkoitat, sisar?" kysyi täti Beauchamp. "Eihän metodistatkaan vaadi toivioletkiä, vai kuinka? Minä olen useasti toivonut, että meillä protestanteillakin olisi jotain sentapaista. Lady Talbot, jonka paaston-aikana on tapa paeta seura-elämästä, palaa aina iloisenä ja tyytyväisenä, sittenkuin hän koko vuodeksi on uskonnolliset velvollisuutensa täyttänyt. Mutta metodistat eivät koskaan saa tarpeeksi; he pitkittävät alati jumalisuuden-harjoituksiansa eivätkä koskaan voi asettua rauhaan."

Näitä tämmöisiä mielipiteitä täti Henderson näytti niin hämmästyvän, että hän ei kyennyt puhua mitään.

Äitini vastasi sentähden tavallisella hiljaisella ja säyseällä tavallaan:

"Sisar Beauchamp rakas, raamattu ja kaikki hurskaat miehet sanovat, että jumalisuus ei ole ainoastaan tuki ja turva kaikkea vaaraa ja kaikkea pahaa vastaan, vaan että se myöskin on keppi ja sauva kaikissa elämän murheissa, sydäntä virvottava lääke, jota emme koskaan voi olla paitsi. Uskonnon korkeimpana tarkoituksena on johdattaa meitä Jumalan luo, ja siellä meillä on riemumme ja rauhamme."

Kyyneliä nousi täti Beauchampin silmiin, mutta ne eivät nyt olleet puistuttavia kyyneliä; hän katseli äitiäni silmäyksellä, joka muistutti Ewelynin vakavaa, miettäväistä muotoa, ja hän sanoi leppeästi:

"Minä pelkään, etten tuota paljon ymmärrä, sisar Trevely'n, mutta minä soisin, että sen tekisin."

Seuraavana iltana täti Beauchamp pyytämällä pyysi saada viedä isäni ja äitini ja minun vaunuissansa muassaan Bath'iin.

Hän ei tahtonut viipyä hetkeäkään, sitten kuin sir John kerta oli tullut valmiiksi, ja sydänyön aikana lähdimme matkaan. Soihdunkantajia juoksi vaunujen vieressä pimeitä ja autioita katuja. Suuri kaupunki oli kuin kuollut. Tällä kertaa emme kohdanneetkaan mitään juopuneita ja melskaavia ihmis-parvia. Ainoastaan parissa paikkaa satuimme jonkunlaisiin väkikokouksiin. Moorfields oli toinen paikka, jossa joukko naisia ja lapsia oli koossa. He itkivät ja valittivat, mutta siellä ei ollut ketään heitä lohduttamassa. Toinen paikka oli Hyde Park, missä mr Whitefield saarnasi ihmis-joukolle, joka

peljästyksissään oli kokoontunut hänen ympärillensä niinkuin pienet lapset äitinsä jalkojen juureen.

Se oli eriskummainen näky, joka ilmestyi meille, kun hiljaa ajoimme öisen kokouksen sivutse. Tuolla-täällä lankesi soihtujen riehuva valo kasvoille, joista monet olivat kyyneliä täynnä, sillä välin kuin taampana seisova suuri kansan paljous ainoastaan veti huomiota puoleensa sillä hiljaisuudella, jota nuot vakavasti kuuntelevat ihmis-joukot koettivat noudattaa, ja jota ei mikään muu keskeyttänyt kuin silloin-tällöin kuuluvat huokaukset ja valitukset taikka muutamat tuskan huudot semmoiset kuin esim. "Herra, armahda minua syntistä!" taikka "Mitä minun pitää tekemän, että minä autuaaksi tulisin."

Koko yönä emme puhuneet tuskin sanaakaan. Päivän valjetessa oli hyvin omituista nähdä maantiet täynnä vaunuja, ratsastajia ja jalka-ihmisiä, niinkuin olisi ollut piiritetystä kaupungista pakeneminen, kun samalla tiesi, kuinka vähän apua pakenemisesta oli, kun vanha luja, järkkymätön maa perustuksiansa myöten järisi.

Suloista oli minun nähdä sitä hellää ja sydämellistä kunnioitusta, jonka molemmat tätini osoittivat äidilleni, ennenkuin heitimme Lontoon.

Kun täti Henderson iltaa ennen lähtöämme isoon koriin meille pani sisälle joukon hyytelöitä ja rintamehujia (kätkien siihen samalla ison pullon pienennetyistä simpukoista tehtyä mielijuomaansa), hän niin juhlallisella äänellä, kuin kysymyksenä olisi ollut pyhimykseksi-tekeminen, lausui minulle: "Kitty lapseni, äitisi ja täti Jeanie ovat parhaat naiset, jotka minä tunnen. He ovat niin hyviä täydellisyyden esimerkkejä, kuin suinkin voin itselleni toivoakaan. Asettukoot kuinka paljon tahansa itse oppia vastaan, heidän elämänsä puhuu kuitenkin joka päivä heidän puoleensa. Ymmärräthän, lapsi rakas, että mr Wesley ainoastaan puollustaa kristillistä eikä aatamillista taikka enkelillistä täydellisyyttä. Hän myönnyttää, että täydellisetkin voivat erhettyä päätöksissäänsä, jonka äitisi epäilemättä osoittaa sokealla kirkollisella innostuksellansa ja täti Jeanie muutamilla pienillä presbyterillisillä hairauksilla. Mutta äitisi kärsivällisyyttä, lempeyttä ja nöyryyttä, Kitty, ja hänen mielentyneytensä kaikissa vaaroissa minä en koskaan unhoita. Minä olisin onnellinen, Kitty," jatkoi hän, sitoen viimeisen solmun muutamaan kääreesensä, "jos kaikilla niillä eduilla, jotka minä nautin, voisin olla semmoinen kuin hän. Kuinka hän on saattanut päästä niin korkealle kannalle noilla pimeyden seuduilla, on enemmän kuin minä voin käsittää."

"Mutta täti Henderson," minä rohkenin muistuttaa, "voihan Jumalan armo löytää tien Cornwalliin!"

Ero äitini ja tätini Jeanien välillä oli niinkuin jäähyväiset kahden rakkaan sisaren välillä; muistoksi äitini antoi tätini Jeanielle rakkaan vanhan kappaleen Georg Herbertin virsiä, ja täti Jeanie antoi äidilleni pienen vanhan vihon mr Samuel Rutherfordin kirjeitä.

Bath'issa viivyimme pari päivää, ja sillä välin täti Beauchamp virkistyi, väri palasi hänen poskillensa ja mieltymys korttileikkiin uudistui, "sillä," sanoi hän äidilleni, "kuinka lieneekään, meillä on velvollisuuksia lapsiamme ja seura-elämääkkin kohtaan, ja uskonto ei vaadi kumminkaan meitä protestantteja tekemään itseämme linnunpelottimiksi."

Mutta samana aamuna kuin meidän oli lähdeävä, täti Beauchamp, kun kävimme hänen vuoteensa ääressä hänelle hyvästi jättämässä, lausui äidilleni:

"Sisar Trevylyyan kulta, lupaa minulle, että jos joskus — koska kaikki olemme kuolevaisia — kovasti sairastuisin — ja viimeisten aikojen kohtaukset ovatkin hermojeni vaarallisesti koetelleet — sinä silloin tulet minun luokseni! Minä olen varma, että sinä voit tehdä minulle enemmän kuin kukaan muu."

Ja hän ei saanut mitään lepoa, ennenkuin omissa vaunuissaan sai lähettää meidät koko matkan Plymouth'iin saakka, vaikka ajaja mitä kiivaimmin pani sitä vastaan vakuuttaen, että hän ei suinkaan ottaisi vastataksensa, jos hevoset Devonshiren mä'issä pahenisivat, ja Ewelyn sanoi, että semmoista vastaan-panoa suurivallan taitoa vastaan perheessä ei koskaan ennen ollut kuultu eikä edes pidetty mahdollisenakaan. Ja niin pääsimme kotia taas, ja äitini katsoo meidän mailmaamme hyvin lämpimäksi ja ihanaksi aivan niinkuin Ewelynin on tapa sanoa auringosta, että se maata lämmitettyänsä varmaankin löytää sen hyvin hauskaksi ja herttaiseksi.

Täti Hendersonin olennossa oli jotakin omituisen hellää, kun hän jätti jäähyväiset äidilleni ja minulle, ja kun sitten istuimme vaunuissa odottaen niitten liikkeellelähtöä, hän vieläkin tuli meidän luoksemme ja otti viipyvällä kiivaudella äitini käden, niinkuin hänellä nyt viimeisessä hetkessä olisi ollut jotakin varsin erinäistä lausuttavana. Mutta kuinka olikaan, hän ei voinut lausua yhtäkään sanaa, vaan kuiskasi ainoastaan: "Jumala siunatkoon teitä molempia!"

Ja kun heitimme Bath'in, ja minä viimeisen kerran katsoin takaisin Ewelyniä odottaen kohtaavani noita hänen loistavia katseitansa, hänen silmänsä merkillisen mieltäväisinä ja surullisina lepäsivät äidissäni, hän purskahti äkkiä itkemään ja kääntyi pois.

Onko mahdollista, että me kaikki, isäni, äitini ja minä olemme erhettyneet? Äitini sanoo tuntevansa itsensä vahvemmaksi ja paremmaksi, ja matkalla hänen oli tapa moneen kertaan tuumailla, kuinka nyt palaisimme entisiin oloihimme, ja kuinka hän nyt taas rupeisi nousemaan ylös varhain aamuisilla. "Aamu-ilma tuolla kotonamme," sanoi hän, "on niin virkistyttävä, vasta-lypsetystä maidosta on myöskin apua, ja sitten, Kitty," lisäsi hän, "tahdomme lukea raamatun-kappaleitamme ja rukoilla yhdessä. Kenties en ole etsinyt, niinkuin minun olisi pitänyt, sitä erinäistä siunausta, joka on luvattu, 'kussa kaksi taikka kolme tulee kokoon Jesuksen nimeen.' Ja sinä saat välisti lukea minulle t:ri Watts'in ja mr Charles Wesley'n virsiä. Minä olen vanhan-aikainen nais-parka, ja minä en koskaan saa käsitetyksi, minkätähden ihmiset eivät tahdo tyytyä raamattuun ja rukouskirjaan, enkä myöskään, kuinka yhdistyksissä ja luokkakoukuksissa ilman vaaratta voivat sisimpiä tunteitansa puhua, niinkuin täti Henderson kertoi. Mutta heidän virsistänsä minä pidän, ja minä myönnän mielelläni, että meidän kaikkien tulee kiittää metodistoja siitä, että auttavat oikealle uralle ihmisiä, joita kukaan muu ei koskaan ole toivonut voivansa oikaista."

Vaikka äitini ei vielä ole jaksanut vanhoihin tapoihinsa palata, emme kuitenkaan ole levottomia hänen tähtensä, koska se ei ole kuin varsin luonnollista. Hän on väsynyt matkasta, parin päivän päästä hän kyllä taas tointuu.

Mitä Bettyyn tulee, ei maksa vaivaa tiedustella, mitä hän ajattelee, taikka huolia siitä, mitä hän puhuu, sillä hänen tapansa on katsoa asiain pimeää puolta, erittäinkin kun muut ihmiset katsovat valkoista. Betty'n ennustaja-arvo on kuitenkin melkoisesti kasvanut, sitten kuin Lontoon-matka ei tuottanut toivottua parannusta.

Kotia lähestyessämme meitä kohtasi varsin surkea tervehdys. Alkoi hämärtää, ja kaikki oli niin hiljaista ympärillämme, siksi kuin kukkuloilta korvaamme kaikui matala virsi. Juhlallisesti ylenivät ja alenivat vakaiset sävelet, niinkuin aallot nousevat ja laskevat rauhallisena kesä-iltana. Välisti emme kuulleet mitään, siksi kuin tulimme lähemmäksi, jolloin selkeästi taisimme erottaa virren syvät sävelet, jota joukko miehiä, astuessaan verkallista kulkua kangasta pitkin, veisasi. Hiljaisesta liikunnosta taisimme arvata, mitä musta, surullinen joukko tiesi. Me emme puhuneet sanaakaan toisillemme. Mutta kun olimme illallisella salissa, äitini kysyi Bettyltä, kuka naapureistamme oli kuollut.

"Vanha leski Treffry," sanoi Betty. "Toby on taannoin liittynyt metodistoihin, ja hänen luokkakumppaninsa kantoivat tänäpäpä Treffryn kirkkomaahan veisaten muutamia pastori Wesley'n virsiä matkalla."

"Se oli hyvin juhlallista ja teki suloisen vaikutuksen minuun," sanoi äitini. "Se sai minun ajattelemaan, mitä isäni pienenä lapsena ollessani minulle kertoi vanhimmasta kirkosta ja martyyrien hautauksista."

"Vanha leski Treffry ei ollut mikään martyyri eikä juuri mikään pyhimyskään," lausui Betty teeskentelemättä, "vaikka sanovat hänen lopulta muuttuneen. Häntä ei voinut mikään auttaa. Se oli lavantautia. Toby-parka oli varsin onneton. Hän teki hänen edestänsä kaikki, mitä suinkin taisi, eikä säästänyt mitään kustannuksia; hänelle annettiin viiniä, kylmää maitoa, omenoita ja sokerissa keitettyjä luumuja, niin paljon kuin hän sai niellyksi. Mutta kaikki tämä ei auttanut mitään, niinkuin tietysti ei mikään voikaan auttaa, kun Ijankaikkisen aika tulee."

"Minä soisin, että olisimme palanneet vähän ennemmin," sanoi äitini. "Minulla on erin-omaisen hyviä rohtoja lavantautia vastaan."

"Niin oli Falmouth'in tohtorillakin," virkahti Betty terävästi.

Trustyn tervehdys oli paljon hilpeämpi kuin Betty'n. Sitten kuin hän tapansa mukaan hännällään voimiensa takaa oli ilmoittanut tyytyväisyyttänsä ja käynyt rajoitetun pienen sanakirjansa lävitse, kaikuvasta haukunnasta alkaen matalaan vinkunaan asti, hän pani loput väkevät tunteensa hurjaan kiertämiseen kanapihassa, missä hänen maltiton ja melskaava menetyksensä peloitti kana-parvet kauheasti lentämään ja kaakottamaan, mutta jälkimmäisen osan iltaa hän pysyi varsin siivona ja alallaan nuuskien kutakin meitä, siksi kuin hän luultavasti tunsu itsensä täydellisesti tyytyväiseksi omalla, omituisella tavalla hankkimaan tietoonsa poissa-olomme kaikista vaiheista.

Ristiriitaisuus Betty'n sanojen ja töitten välillä ei koskaan ollut silmään-pistävämpi kuin kotia palatessamme.

Jokainen pikku kapine, josta isälleni ja äidilleni, jopa minulle itsellenikin, taisi olla jotakin hauskuuden lisäystä, oli tyyskästi muistettu ja asetettu paikallensa, katetulle pöydälle, huoneisimme ja kaikkialle; tuolit seisoivat juuri siinä, missä niitten tuli seisoa silloin, kun mielestämme oli kaikkein hupaisinta; leivoksia ja keitettyjä hedelmiä, joista kaikkein enimmään pidimme, oli juhlan kaunistukseksi toimitettu; pieni tukku Virginian tupakkia oli pantu isäni eteen ja äitini huoneeseen hänen mielikirjansa pienelle pöydälle hänen sänkynsä viereen; jok'ainoa nurkka jok'ainoassa huoneessa oli puhdas ja siisti ja kantoi

ahkeran puhdistamisen ja kirkastamisen jälkeen. "Ilotervehdykset" loistivat kaikkialta, valkoisesta pöytävaatteesta alkaen puhtaisiin raiteihin asti, ja tirkistelivät jok'ainoasta pienestä huonekalusta ja jok'ainoasta pienestä kapineesta koko talossa.

Kaikista näkyi, että Betty, vapaana jokapäiväisen elämän tavallisista toimista, viikkokausia oli oleskellut pyykki-astiain, pesoputikkien ja tomuhuiskujen ääressä, sekä että harjoja, vahaa, öljyä ja suopaa ahkerasti oli talon suureksi eduksi ja hyödyksi käytetty. Mutta menollaan ja sanoillaan Betty vastaan-otti meitä kuin jonkunlaisia pahantekiöitä, jotka olivat karanneet kodistansa ja velvollisuuksistansa, mutta jotka vihdoin olivat hulluutensa huomanneet, ja nyt nöyrällä ja katuvaisella mielellä palasivat takaisin. Minä tunsin päältäni, että Bettyllä oli jotakin sydämellään, jonka hän ensimmäisessä sopivassa tilassa ilmoittaisi minulle. Aivan oikein; eilen illalla, juuri kuin olin panna maata ja arkustani otin kauniin, punaisiin sahviaanikansiin sidotun kappaleen mr Wesleyyn virsiä, jonka orpana Ewelyn oli lähettänyt muistolahjaksi Bettylle, tämä astui sisälle huoneeseen.

"Niin, onpa kyllä syytä mrs Ewelyniä muistaa, mrs Kitty," sanoi hän. "mutta Jumalan suuri ihme ja armo on kuitenkin, että missis milloinkaan enää palasi kotia."

"Lääkärit sanovat hänen olevan parempi, ja hän itsekin tuntee itsensä ripeämmäksi," minä sanoin.

"Rakas missis-parka," sanoi Betty, "on kohta valmis uskomaan, mitä tohtorit taikka kuka muu hyvänsä koettaa hänen päähänsä panna. Mutta kaikkien niitten näkyjen ja merkkien perästä, jotka minulla on ollut, se kuitenkin on suuri armo, että kaikki taas olemme yhdessä, ja sen enempää en tahdokaan sanoa."

"Mitä näkyjä ja merkkejä?" minä kysyin.

"Minä en ole taika-uskoinen, mrs Kitty," sanoi Betty. "Muutamat ihmiset katselevat aina merkkejä ja ihmeitä, ja mahdollista kyllä on, että semmoisia näkevätkin, mutta minä en ole niitä, en. Koko elämä-ijässäni en ole mitään aavetta nähnyt, en ihmisen enkä eläimenkään muodossa, vaikka äitini kyllä näki kaikenlaisia kummituksia, ja moni muukin, jonka minä tunnen, on semmoisia nähnyt. Mutta minä en voi kieltää, että kummallinen kuoleman hiljaisuus on vallinnut koko talossa nämät viimeiset ajat. Ja koira ei ole ulvonut turhan vuoksi, niinkuin hän on ulvonut. Ilonen hän oli, hupsu-parka, kun näki teidän palaavan takaisin, ja kylläpä hänellä olikin syynsä. Sanotaan, että eläimet toisinaan näkevät enemmän kuin ihmiset, ja sen minä puolestani uskon heidän tekevänkin. Linnut eivät tule pilkko-pimeässä akkunaa koputtamaan, ilman että niitä on lähetetty, eikä vanha yökkö huuda ääntänsä sorroksiin ainoastaan omaksi huvikseen. Lautaset ei myöskään putoo hyllyiltä, johon ovat tukevasti kuin kalliolle sioitetut; eikä kellot soi, ilman että niitä pidellään, jollei jotakin erin-omaista ole tulossa."

"Entä, jos se olisi ollut hiiret?"

"Hiiriä löytyy, mrs Kitty," vastasi Betty juhlallisesti, "mutta minun uskoni on, että se ei ollut mikään hiiri, joka tuolla tavalla sydän-yön aikana kolmeen otteesen veti kellonnuoraa, ei kumminkaan mikään kuolevainen hiiri, sillä mitä eläimiä toisessa mailmassa on, sitä minä en voi tietää."

Merkkillinen vilu tuli minun päälleni Bettyyn vakavasta äänestä, ja minä lausuin viimein:

"Mutta Betty, mitä ikinä joudumme näkemäänkin, muistakaamme, että toinen mailma on Jumalan mailma yhtä hyvin kuin tämäkin, ja ettei mitään voi tapahtua vastoin hänen tahtoansa. Koko mailmassa ei ole yhtään ainoata pientä pimeää soppea, jossa Hän ei ole läsnä, ja missä hän on, siellä on kirkkaus."

"Niin, se onkin ollut ainoana lohdutuksenani, mrs Kitty," sanoi Betty. "Epäilemättä on kirkasta joka paikassa, missä Kaikkivaltias on, mutta paljon löytyy, joka minulle vielä on hämärää. Luuletteko, mrs Kitty," jatkoi hän kuiskuttavalla äänellä, "että minä olisin voinut kestää täällä yksinäni niin kauan, kaiken tämän menon keskellä ja ilman muuta seuraa kuin Roger, jolla ei ole niin paljon järkeä kuin koirallakaan, jos minä en olisi nostanut silmiäni Kaikkivaltiaan puoleen, ja jos Hän itse ei olisi opettanut minua *rukoilemaan*. Minä en muutoin ole juuri pelkuri, mutta tällä välin tuskanhiki monta kertaa on pisoillut otsastani, ja minä olen nyt niin armottoman iloinen, että kaikki taas olette kotona!"

Nämät olivat Bettyyn ensimmäiset tervehdys sanat. Ne lausuttuansa hän heitti minut lähteäksensä maata omaan pieneen kammioonsa minun huoneeni taa, mutta hetken päästä hän palasi takaisin ja sanoi:

"Ettehän sanoistani peräti säikähtäneetkään, mrs Kitty rakas. Kuinka onkin, kaikki tyyni kenties oli ainoastaan vanhan leski Treffryn tähden, ja ainakin meidän tulee turvata Jumalaan, mrs Kitty, meidän tulee turvata Jumalaan."

Betty-paran kaikki lohdutus-yritykset ovat kuitenkin tehneet sydämeni vielä tuskallisemmaksi, kuin hänen merkkinsä ja näkynsä tekivätkään. .

Minä olen aina suuresti rukoillut Jumalaa, etten pettäisi itseäni ummistaen silmäni siltä, minkä Jumala lähettää minulle, vaan että katsoisin sitä rohkeasti kasvoihin ja koettaisin kantaa kuormani semmoisena kuin se on. Minusta on aina ollut, kuin meidän tulisi kohdella kaikkia murheita, niinkuin mr Wesley sanoo kohtelevansa alhaisoa. "Minä katson mielelläni," sanoo hän, "alhaisoa silmiin." Mutta me emme kuitenkaan saa poiketa uraltamme, emme alhaisoa emmekä murheitakaan kohdellaksemme. Se ei olisi totista rohkeutta. Se olisi arkahermoista levottomuutta ja pelkoa, ettemme voi tietämättömyyttä kestää emmekä odottaa, siksi kuin näemme mikä tulee. Minusta näyttää, kuin kysyttäisiin paljon vähemmän rohkeutta vihollista vastaan hyökätessä kuin hänen tuloansa odottaessa, ja yhtä kaikki se on juuri tämmöistä kestäväää rohkeutta, tämmöistä kärsivällisyyttä, kuin kumminkin me naiset ennen kaikkia näytämme tarvitsevan.

Sitten ei ole vielä vuottakaan, kuin niitten suhteen, jotka minulle maan päällä ovat rakkaimmat, äitini, isäni, Jackin ja Hugh'in, niin sanoakseni vaelsin näkemisessä pikemmin kuin uskossa, sillä he olivat silloin kaikki tyyni täällä. Mutta nyt on Jack sotaväessä Flandernissa ja Hugh Atlantin merellä. Minä en tiedä, mikä heitä saattaa kohdata. Äitini, kalliin äitini kanssa minä voin olla yhdessä jok'ainoa hetki, minä voin seurata häntä silmilläni, ja minä voin jok'ainoassa pienessä asiassa ahkerointa hänen tahtoansa täyttää, ja yhtä kaikki minusta toisinaan tuntuu, kuin minun olisi paljon vaikeampi pitää kiinni hänestä kuin sekä Hugh'ista että Jackista!

Minä pidän häntä silmällä yöt päivät, ja yhtä kaikki minä en voi sanoa, pettäkö minua toivoni vai pelkoni.

Hänen terveytensä ei ole viime vuodesta sanottavasti parantunut, mutta tänäpänä hän näyttää ripeämmältä kuin eilen, ja huomenna hän kenties on vahvempi kuin tänään, ja niin hän vähitellen paranee paranemistansa ja tulee vihdoin varsin terveeksi.

Yhtä kaikki se on juuri silloin, kuin minä koetan mieltäni vähän rohkaista, kuin pelkoni uudistuneella voimalla tunkevat päälleni.

Ja silloin, niinkuin nytkin minulla ainoastaan on yksi turva — ainoastaan yksi!

Ajattelemisen voi karkottaa monta huolta ja huojentaa monta kuormaa, mutta levottomuutta, tuskaa ja tietämättömyyttä vastaan, joitten syitä ja seurauksia *emme voi* tietää, minusta ei ole muuta apua kuin ainoastaan rukous.

Mutta kuinka voisimmekaan kantaa sitä lannistavaa ajatusta: "*Sinä tiedät sen,*" — sitä ajatusta, että löytyy yksi, joka tietää kaikki, mikä meitä kohtaa, — jos sydämemme pohjasta emme myöskin voisi sanoa: "*Sinä rakastat meitä,*" — ja jos meillä ei olisi sitä vakuutusta, että varmin kaikista on *Hänen* rakkautensa, joka johdattaa ja vallitsee kaikkia.

Eilen illalla kun äitini ja minä palasimme pienen luolamme läheltä, missä äitini hetken aikaa oli istunut kalliolla meri-ilmaa hengittämässä, joka on yhtä suloinen kuin maito ja tekee sydämen yhtä iloiseksi kuin viini, me vierashuoneessamme tapasimme uuden pastorin, orpansa Ewelynin sukulaisen. Betty seiso i ovesa häntä puhutellen, ja niin pian kuin vieras oli tervehtänyt meitä, hän kiihtyneellä ja kummallisella äänellä (Ewelyn ei ole puhunut meille, että hän on niin kiihkohermoinen) sanoi äidilleni:

"Palveliattarenne, rouvani, näyttää olevan järkevä ja ymmärtäväinen ihminen, ja minua pahoittaa lausuessani, että hän on vahistanut kaikki ne pahat huhut, jotka seurakunnasta käyvät laivanryöstöjen ja muitten laittomien vehketten suhteen, jotka näillä paikoilla lienevät jokapäiväisenä tapana."

"Todellakin, herra pastori," sanoi äitini hymyillen, "me olemme monta vuotta eläneet täällä levossa ja rauhassa, mutta Betty ei aina katso mailmaa valkeimmalta puolelta."

"Rouvani, te lohdutatte minua aivan suuresti, sillä ne tiedot, jotka tämä kunnon ihminen antoi minulle, olivat todellakin kauhistavia. Pappi, rouvani," jatkoi hän ottaen näpillisen nuuskaa kultaisesta tuosastaan, "saa kokea paljon tullessaan uuteen seurakuntaan, varsinkin — minä toivon, etten loukkaa teitä, rouvani — varsinkin tullessaan seurakuntaan, joka ei vielä ole päässyt sille sivistyksen kannalle, jolla me Oxfordissa seisomme — se tahtoo sanoa," jatkoi hän ahkerointen kiihkohermoisella tavalla sanojansa lieventää, niinkuin hänellä olisi ollut joku kirjoitusharjoitus edessänsä korjattavana, "ei kaikin puolin — ei juuri kaikin puolin."

Koska väitös, kumminkin tässä rajoitetussa vuodossaan, oli varsin paha, äitini ei voinut muuta kuin sanoa:

"Erotus on teistä varmaankin kovin suuri, herra pastori."

"Niin, rouvani," vastasi vieras, "onpa niinkin, minun täytyy, luulen, tunnustaa, että se on suuri." Ja sitten kuin hän oli vahistanut itseänsä uudella nuuskanäpillisellä, hän suoraa päätä (niinkuin olen

havainnut kiihkohermoisten ihmisten tavallisesti tekevänkin) syöksi sitä päämäärää kohden, johon hänen oli mieli tulla.

"Rouvani," alkoi hän, "minä olen kuullut, että täällä, tässä talossa, joka sunnuntai pidetään kokouksia."

Äitini punastui ja nousi ylös. Pastorista oli nähtävästi kovin raskasta, kun hänen ei käynyt suoraan jatkaminen, vaan täytyi odottaa vastausta, sillä hän ei voinut olla varma siitä, että hänen rohkeutensa kestäisi uudeksi hyökkäykseksi, ja hän kiiruhti sentähden lausumaan:

"Niin, rouvani, ja hartauskokouksia, joissa päälle päätteeksi nainen toimittaa saarnavirkkaa. Puhutaanpa myöskin, että noissa kokouksissa viskataan kaikenmoisia pistosanoja papistoa vastaan; että niissä huudetaan 'ihmeeksi,' jos joku piispa taikka kirkkoherra on saanut jonkun hengen lahjan; ja että viimis sunnuntai-iltana mitä loukkaavimmilla sanoilla oli lausuttu sitä toivoa, että papit kumminkin elämällensä, ellei saarnoillansakaan kunnioittaisivat Jumalaa. Rouvani," jatkoi hän, sitten kuin hän luultavasti oli tyhjentänyt koko sotavarastonsa ja langennut takaisin tavalliseen kiihkohermoiseen ja kohteliaasen tapaansa, "rouvani, pappi, vieras ei tiedä, mitä hänen tulee ajatella. Minä olisin ennemmin puhutellut kapteini Trevelyania itse; mutta kun palveliattarenne, rouvani, sanoi hänen olevan ulkona, minä en tahtonut odottaa, vaan käännyin teihin."

"Herra pastori," sanoi äitini, joka sillä välin oli palannut istumaan ja saanut takaisin tavallisen mielentyyneytensä, "te olette menetelleet sekä suorasti että tunnollisesti. Talvis-aikana meidän on ollut tapa sunnuntai-iltoina koota palveliamme ja joitakuita sairaita ja vanhoja naapureita heidän kanssansa liturgiaa ja kirkkorukouksia lukeaksemme."

"Liturgia ja kirkkorukoukset?! Aivan hyvä ja kiitettävä tapa, rouvani!" huudahti pastori nähtävästi keventyneellä sydämellä. "Ja ainoastaan joitakuita vanhuksia? Laillinen luku tietysti, ei useampia kuin yhdeksän-neljättä?"

"Minä en ole niitä koskaan lukenut, herra pastori," vastasi äitini.

"Tietysti, tietysti, rouvani; mutta vast'edes teidän tarvitsee olla tyyskä myöskin lu'un suhteen. Ajat, rouvani, ovat vaarallisia, ja nuot metodistat näyttävät pesiintyneen myöskin tänne. Mutta tässä tapauksessa ilmi-antaja varmaankin on erhetynyt."

"Kenties, äitini," minä rohkenin virkahtaa, "ilmiantaja on joku semmoinen, joka ei itse kuulu kirkkoon. Meidän on aina tapa lukea rukous: 'Oi Jumala, Sinä joka yksin ihmeitä teet, vuodata Pyhä Henkesi kaikkien piispojen ja opettajien päälle!' — Viimis sunnuntaina isäni luki litanian, ja siinä seisoo, niinkuin muistat: 'Että kaikki piispat, sananpalveliat ja kuuliat terveellisessä opissa ja pyhässä elämässä pitäisit ja varjelsit.'"

"Todella", sanoi pastori iloiten näin helposti asiasta pääsevänsä, "tämän nuoren neiden muistutus osoittaa suurta älyä. Päälle-kantaja itse on kenties vaarallinen ihminen, nonkonformista taikka ehkäpä metodistakin."

Samassa silmänräpäyksessä astui isäni sisään, ja klareti-putelin ääressä sekä pakinoilla Marlborough'in verrattomasta suuruudesta ja aikojen turmeluksesta kaikki epäsopu tykkänään poistui. Syttyvä aine, joka kuitenkin oli saattaa eripuraisuuden tuli taas vireille, oli orpana Ewelynin nimi, sillä kun hänestä ja meidän sukulaisuudestamme hänen kanssansa mainitsimme, pastorimme sanoi häntä nuoreksi ihmiseksi, jolla on suuret lahjat, mutta joka on taipunut hyvin vaarallisiin mielipiteisiin.

Viimein hän kuitenkin monilla kumarruksilla otti jäähyväiset lausuen:

"Rouvani, kunnan ihmiset ja erinomainen vieraan-varaisuus, jonka tämän katon alla olen tavannut, ovat melkoiseni vähentäneet sitä mielipahaa, jonka palveliattarenne kertomukset minussa herättivät. Hänen käsityksensä seurakunnan siveellisestä tilasta oli todella suurella määrällä huolettava, jopa kauhistavakin."

Kun pastori oli lähtenyt, ja äitini oli kertonut isälleni, mitä asiaa hänellä oli ollut, hän lisäsi:

"Merkillistä, että kukaan voi sekottaa minua metodistoihin taikka syyttää minua hartauskokousten pitämisestä. Todellakin merkillistä," kertoi hän liikutetulla äänellä.

"Merkillistä kyllä, rakastettuni," sanoi isäni pieni ilkamoinen vilkutus silmässään, "mutta minä olen monesti huomannut, että se on juuri kaikkein varullisimmat ihmiset, jotka joutuvat kaikkein pahimpiin selkkauksiin."

"Mutta, Betty," minä tän'amuna sanoin, "mitä puhuittekaan pastorille, joka pani hänen niin säikähtymään ja peljästymään seurakuntamme suhteen?"

"Mrs Kitty," vastasi Betty, "minä puhuin kaikki, mikä mieleeni tuli, ja kaikki, minkä suinkin muistin; kuinka lyhtyjä sidotaan hevosten häntiin, että laivat eksyisivät ja joutuisivat karille, kuinka laivaväki murhataan ja kuninkaan miehet ammutaan, salametsästäjistä ja varkaista ja vuorityömiesten riidoista ja tappeluksista ja kaikesta, mitä pahinta näinä viimeisenä kolmenakymmenenä vuotena on tapahtunut. Minä olin päättänyt, että hänen piti saada ne tietää. Mikä oikeus hänellä, enemmän kuin kellään muullakaan muukalaisella, oli tulla tänne meidän seuduillemme, tähän meidän omaan seurakuntaamme nuuskimaan ja nenustelemaan ja ajamaan pois mr Hugh, joka oli voittanut jok'ikisen ihmisen, jok'ikisen miehen, vaimon ja lapsen sydämen koko seurakunnassa! Minä soisin ainoastaan, että voisin peloittaa tuon vanhan herran tipo tiehensä täältä."

Huomatessani, että Betty nyt oli kaikkein parhaalla tuulellansa, minä käytin tilaisuutta häneltä kysyäkseni, mitä hän ajatteli mr Wesleyyn täydellisyyden-opista.

"Mrs Kitty", vastasi Betty, "minulla on omat ajatukseni siitä asiasta, ja ne minä tahdon sanoa teille," ja sitten hän rupesi leikkaamaan koristuksia torttutaikinaan tavalla semmoisella, joka aina osoittaa, että häneltä on pitkä puhe odotettavana. "Ensiksikin, lapsi-rakas, minun uskoni on, että, jos ihmistä ei pidetä hulluna, kun häntä ymmärretään, häntä ei myöskään saa uskoa hulluksi, kun häntä ei ymmärretä, vaan silloin tulee kokea saada selvä siitä, mitä hän tarkoittaa. Se on minun tapani, Mrs Kitty; muut ihmiset tekevät toisin, mutta se ei koske minuun. Kun nyt, lapsi rakas, kuulin ihmisten puhuvan, että pastori Wesley oli sanonut, että maan päällä löytyi muutamia kuolevaisia ihmis-parkoja, jotka olivat lakanneet syntiä tekemästä, minä sanoin itsekseni: 'Pastori Wesley ei ole hullu, se on varmempi kuin mikään muu, ja sen tähden hänellä täytyy olla joku tarkoitus, mitä hän sanoo.' Ja sitten minä sanoin muutamille, jotka tuota kummeksivat: 'Onko hän sanonut, että *te* olette täydelliset ja olette lakannut syntiä tekemästä.' Ja kun vastasivat: 'ei', minä sanoin: 'no siinä hän kumminkin oli oikeassa.' Ja se rauhoitti heitä ajaksi. Sitten sain olla rauhassa ja miettiä asiaa itsekseni.

"Ja, Mrs Kitty," jatkoi hän, "minun uskoni, on, että pastori Wesleyyn tarkoitus on tämä: hän on kenties nähnyt muutamien ihmisten istuvan ja valittavan ja vaikeroitsevan syntejensä, niinkuin heidän syntinsä olisivat jonkunlaista luovaloa heidän käsivarsissansa ja säärissänsä, ja niinkuin heillä ei olisi muuta tekemistä kuin niitä perässänsä laahata. *Minä* olen nähnyt semmoisia, Mrs Kitty, sen minun täytyy tunnustaa, minä olen kuullut ihmisten, jotka sanovat itseänsä kristityiksi, puhuvan pikaisuudestansa taikka kankeudestansa eli, kuten sanovat, 'lihostansa,' niinkuin heidän lihansa ei olisi heidän koko olentonsa, vaan joku paha eläin, jota heidän täytyy kantaa muassaan, ja jonka välisti täytyy haukkua ja purra, ilman että se on heidän vikansa. Jos muutamien ihmisten kanssa puhuu heidän synneistänsä, he pudistavat päätänsä ja sanovat: 'Niin, me olemme vaivaisia syntisiä, ja lihamme on heikko, mutta kun pääsemme taivaaseen, kaikki kääntyy hyväksi. Me emme saata toivoa tulevamme täydellisiksi tässä elämässä.' Jos pastori Wesley on sattunut näkemään joitakuita tällaisia, minä arvaan, että hän on julmasti suuttunut, sillä se on todellakin ilkeää ja on monta kertaa harmittanut minua. Minä ajattelen, että hän on mennyt heidän luoksensa ja omalla suoralla ja vilkkaalla tavallaan sanonut heille: 'Tyhmät sielu-parat, sillä tiellä ette koskaan pääse taivaaseen, ja jollette *tänä hetkenä* tahdo luopua synnistä, saatte nähdä että *kuolema* vähitellen käsittää sydämenne. Nouskaat ja sotikaat niinkuin miehet syntejänne vastaan. Kaikkivaltiaan tarkoituksena ei koskaan ole ollut, että yhä edelleen tekisitte syntiä ja valittaisitte, valittaisitte ja tekisitte syntiä. Hän sanoo, että teidän tulee olla *pyhät*, että teidän tulee olla *täydelliset*, ja mitä Kaikkivaltias sanoo, sitä hän todella tarkoittaakin. 'Menkää ja koettakaat, ja te saatte nähdä, että hän auttaa teitä.' Ja jos koettavat, Kaikkivaltias auttaa heitä, ja sen siaan että alati valittivat ja tekivät syntiä, he veisaavat ja tekevät, mikä oikea on. He rakastavat Herraa ja rakastavat toisiansa. Se," jatkoi Betty, "on mitä minä luulen pastori Wesleyyn tarkoittavan täydellisyydellä."

"Muutamat ihmiset," lisäsi hän hetken aikaa vaiti oltuaan, "näyttävät katsovan taivaaseen-pääsemistä jonkunlaiseksi ilman-alan muuttamiseksi, joka kerrassaan tekee heidän sielunsa terveiksi; niinkuin toiset luulevat ruumiinsa silmänräpäyksessä paranevan, kun vaan tulevat Lontooseen. Pastori Wesley sanoo, että ijankaikkisuuden ja ijankaikkisen elämän ja syntien-anteeksi saamisen ja pyhyyden ja taivaan itse täytyy alkaa sielussa *täällä alhaalla maan päällä ja nyt*, muutoin ne eivät koskaan ala *siellä ylhäälläkään ja silloin*. Ja, Mrs Kitty," jatkoi hän, "se on minun luuloni pastori Wesleyyn täydellisyyden-opista. Jos hän tarkoittaa jotakin muuta taikka jotakin väärää, se ei koske minuun, sillä, Mrs Kitty rakas, pastori Wesley ei ole raamattu, ja se ei ole hänen tuomio-istuimensa edessä, jossa kerta seisomme."

Kun Betty tällä tavalla oli lausunut kaikki, mikä hänellä sillä haavaa oli sydämellensä, hän laski torttutaikinansa vadille, pani sen uuniin ja lähti pois.

Hän näytti mietinnöillensä tulleen melkein samaan päätökseen kuin tati Jeanie.

Äitini sanoi tän'amuna, että tarttumisen vaara nyt varmaankin oli ohitse, niin että voisimme käydä katsomassa, kuinka Toby Treffry-paran laita oli.

"Minä en voi kestää sitä ajatusta," sanoi hän, "että hänen nyt täytyy olla yksin tuossa kolkossa

paikassa kaikkien niitten synkkien ajatusten kanssa, jotka hänellä oli silloin, kun sinä, Kitty, ja Hugh Spencer kävitte häntä tervehtimässä. Minä olen varma, että hänen on hyvin ikävä, ja että hänen täytyy monta pientä mukavuutta kaivata."

Me lähdimme sentähden matkaan, äitini ja minä. Äitini istui vanhan harmaan konkarimme selässä, ja hänellä oli pieni kori kaikenlaisia virvokkeita satulan pu'assa. Me tapasimme mökin oven avoinna, mutta huoneen tyhjänä ihmisistä. Vanha aasi seiso i silmät kiinni, levon, hoivan ja tyytyväisyyden ilmaus kasvoissaan, oven edessä. Kun menin muutaman askeleen mökistä rantaa päin, minä kuulin hiljaisen veisun äänen tasaisten vasaranlyöntien välissä aaltojen pulistessa rauhallisen kesä-illan tyvenyydessä rantaa vastaan.

Parin minutin kuluttua kohtasimme Tobyn, jonka vene oli pienen matkan päässä. Me päästimme konkarin nurmikolle, tyhjensimme pienen korimme Tobyn helmaan ja istuimme kalliolle hänen viereensä.

Kaikki oli muuttunut, mökistä alkaen Tobyn vaatteisin asti. Kaikki oli siistimpää kuin ennen. Äitini ei voinut olla tästä hyväksymällä huomauttamatta.

"Niin, missis," sanoi Toby ujoudesta vähän vastausta viivytellen, "se on todellakin niin. On niinkuin vähän haus Kempaa sisältäni, Jumalan kiitos!"

"Sinä luulet siis, että se on mr Wesley ja metodismi, jotka ovat sinua tähän auttaneet, Toby," sanoi äitini.

"Jumala siunatkoon teitä, minä tiedän sen varmaan. Se ei kuitenkaan ole ainoastaan nämät," lisäsi hän pienellä empimyksellä, lykäten hiukset pois otsastansa ja luoden erin-omaisen silmäyksen minuun, "se on osaksi myöskin te, mrs Kitty, ja master Hugh. Kaikkein ensimmäinen asia, joka luullakseni teki minun hyvää, oli kun näin mr. Kittyn suuttuvan vanhan aasin tähden." Monilla sanoilla kertoi hän nyt meille, kuinka minä eräänä aamuna useampia vuosia sitten olin tullut häntä vastaan, juuri kuin hän ruoski aasiansa, ja kuinka minä olin häntä siitä kovasti nuhdellut, mutta sitten näyttänyt hyvältä ja antanut hänen juoda vasta-lypsettyä maitoa, sekä kuinka hän silloin oli ratsastanut nauraen itseksensä nuorten naisten äreyttä, mutta samalla kuitenkin ihmetellen, kuinka minä taisin huolia siitä, että eläintä rääkättiin taikka että hänen itse oli nälkä.

Varsin merkillistä oli, lisäsi hän, kuinka minun sanani ja katseeni olivat hänen sydämeensä koskeneet. Ne näyttivät hänessä herättäneen sen ajatuksen, että löytyy jotakin, joka sanotaan oikeaksi ja vääräksi, ja että oikean täytyy olla lempeyttä ja hyvyyttä; ja siitä ajasta saakka, sanoi hän, hän ei koskaan nostanut kättänsä aasia vastaan tuntematta lempeää ja ystävällistä kättä, joka veti häntä takaisin, ja vähitellen hän oli huomannut, mikä hänestä näytti hyvin merkilliseltä, että aasi tuns i sekä hyvät että pahat sanat.

Ja sitten master Hugh'in oli ollut tapa lähteä ulos venheellä hänen kanssansa, ja sitä vastaan että Toby oli opettanut häntä kalastamaan ja purjehtimaan, hän oli tarjonnut opettamaan Tobya lukemaan. Äkäisellä tavallaan Toby silloin oli vastannut, ettei maksaisi vaivaa koettaakaan, ja ettei hän itse enem pää kuin hänen äitinsäkään katsonut siitä olevan mitään hyötyä; mutta hän ei kuitenkaan ollut tahtonut master Hugh'ia pahoittaa. Ja niin master Hugh oli opettanut hänelle monta hyvää raamatun lausetta, ja vaikka hän ei silloin suurin piitannut niistä, ne kuitenkin sittemmin monta kertaa olivat tulleet hänen mieleensä, ollen nuoranpäänä, joka oli pitänyt hänen sielunsa veden päällä. Suuri totuus, jonka hän oli oppinut Hugh'ilta, ja joka oli painunut hänen sydämeensä, oli se, että hyvyys ja laupeus ei ole ainoastaan naisten kaunistuksena ja hempuna, vaan miehenkin kunniana.

Kaiken tämän aikana hän kuitenkin oli kolkkoa ja hurjaa elämäänsä pitkittänyt. Hänen kotinsa oli aina ollut laivanryöstäjien ja vallattomien veijarien pesänä. Poikana ollessaan Toby vuoteeltansa takahuoneesta myrskyisinä öinä useasti oli kuullut kiivaitten äänten keskustelevan siitä saaliista, joka myrskyn jälkeen olisi koottavana, onnellisista haaksirikoista, jotka rannoilla tapahtuisivat, ja niistä hyvistä voitoista, jotka niitten kautta syntyisivät — niinkuin laiva-raiskat, jotka ajelivat tyrskyjen keskellä, eivät olisi olleet inhimillisten olentojen suojana taikka ponnistelevien, vapisevien ihmis-käsien johdossa, vaan ainoastaan täynnä kuollutta kauppakalua, paki-parastaan heitä varten. Sanoista, jotka hän silloin kuuli, kaikuiivat, kuten Toby sanoi, muutamat vielä tänäpä n ä hänen korvissaan: "Se ajaa oikopäätä kalliolle." "Ettekö, naapuri, saa auttaa sitä matkalle ystävällisellä pienellä valkealla akkunassanne?" "Se meni pohjaan kuin kivi!" taikka, "Se taistelee kovan taistelun," — "valkeata, ampukaat pojat — mikä estää?" "Kas niin, se sai tarpeeksensa — aallot tekevät lopun." — "Se tuottaa Jumalan viljaa onnelliselle kansalle huom is-aamuna."

Ja sitten varhain päivän koittaessa hän oli kuullut tynnyrien salavihkaista vierittämistä vajaan hänen pään-alasensa lähellä.

Aikaa voittaen hän itse kasvoi osan-ottajaksi vaarin-pitämiseen, tepastelemiseen ja ryöstämiseen; hän rupesi katsomaan aaltoja liittolaisiksensa ja rantaa elopelloksensa. Lopulta hän tuli niin paatuneeksi, että hän katseli haaksirikkoa melkein samoilla tunteilla kuin makrillin-pyyntöä.

Laivaväki teki vastusta, semmoinen oli hänen johtopäätöksensä, ja niin tekivät kalatkin. Tietysti se ei ollut kummankaan mieleen, mutta laivojen kohtalona oli enimmästään, päivänä tai toisena, vähää ennemmin tai myöhemmin, rannalla tai toisella, joutua haaksirikkoon, aivan niinkuin kalat olivat luodut verkoilla tai toisilla pyydettaväksi, ja jos muutamat ihmiset siitä hyötyivät, miksikä ei hänkin? Hänellä oli kuitenkin joku hämärä tunto siitä, että tuommoinen keino ei ollut juuri niin luvallinen kuin kalastus, jonka tähden hän ei tullut siitä maininneeksi, ja hän tiesi, että "ylhäällä Lontoossa," oli *jokin*, joka vastusti mokomia vehkeitä, ja että odottamaton ukkosen nuoli toisinaan iski johonkin onnenheittiöön — jos kohta ei aina pahimpaan eikä juuri silloin, kuin pahin työ tehtiin.

Ja hän tiesi sen ohessa, että ylhäällä taivaassa oli *jokin*, joka niinkään äkki-arvaamatta, niinkuin iso vesiratas siihen istuessa, runnellen ja hävittäen lankee pahantekiän päälle.

Hänellä oli myöskin epäselvä tunto jonkunlaisesta salaisesta yhteydestä tuon suuren hävittävän ja kostavan *jonkin* ja niitten kymmenen käskyn välillä, jotka hän osasi ulkoa. Ja tämä tunto se oli, joka sai hänen vapisemaan kun hänen täytyi kulkea yksinäisen kirkkomaan kautta tahi pimein-päin liikkua oudoissa paikoissa taikka hänen korvaansa sattui joku erinomainen kolina, ja se muuttui kirventeleväksi kivuksi, kun hän hukkuneitten päältä löysi liinavaatteen, joka oli huolellisilla käsillä merkattu, taikka pienen rakkaan muistolahjan tahi koristuksen, naisen taikka lapsen hiussuortuva sisällä, joka osoitti, että kuolleella kotimaassaan oli läheisiä, jotka rakastivat ja ikävöitsivät häntä — kivuksi, joka kävi varsin kärsimättömäksi sen merimies-pojan kuoleman jälkeen, jonka kasvoja hän ei koskaan voinut unhoittaa.

Ja sitten, sanoi hän, tuli pastori Wesley ja saarnasi rannoilla niillä seuduilla, ja silloin hän sai tuta, että: tuo *jokin*, joka seisoi häntä vastaan ylhäällä taivaassa, ei ollut mikään kuollut kone, vaan elävä Jumala, jonka silmät ovat niinkuin tulenliekit, ja joka katselee kaikkiin paikkoihin, kaikkiin pahoihin ja hyviin, tutkien jok'ainoan sydämen ja jok'ainoan työn. Hän sai havaita, että se on synti, jota Jumala vastustaa ja kammoo, ja että synnin harjoittaminen on vääryyden harjoittamista muita ihmisiä kohtaan taikka sen hyvän laimin-lyömistä, jonka voimme heille tehdä. Hän sai havaita, että Herran teissä ei ole pienintäkään epävakautta, vaan kaikkein vakavinta totuutta, että rankaistus ennemmin taikka myöhemmin seuraa syntiä, ja että kaikkein pahin, joka täällä maan päällä voi syntistä kohdata, ainoastaan on kuin hyttysen purema sen madon suhteen, joka ei kuole, ja sen tulen, joka ei sammuu. Hän oppi käsittämään, että helvetin kauheimmat tuskat ovat ne, jotka alkavat *olevana hetkenä*: lakkaamattomien tunnonvaivojen kalvaus, Jumalan tunto, hänen tutkivan katseensa tunto, jota emme voi paeta, ja joka tunkee sydämemme mustaan pilkkuun, jonka hän tietää ja me itse myöskin tiedämme, ja jota emme voi peittää eikä pyyhkiä pois.

"Ja tätä se oli, jota minä tunsin silloin," sanoi Toby, "kuin te, mrs Kitty, tulitte äitiäni katsomaan ja kuulitte minun vaikeroitsevan takakamarissa."

"Mutta onhan sinun nyt peräti toisin?" sanoi äitini.

"On kyllä," vastasi Toby juhmallisesti, "mutta syntini on sama kuin ennen. Minä luulen ainoastaan, että sitä vihaan enemmän, se menee harvoin ajatuksistani. Kuningas Taavetti sanoo: 'Syntini on aina edessäni,' ja minä näen, että hän on oikeassa. Ja elävän Jumalan silmät seuraavat minua joka paikassa ja tutkivat minut kokonani, ja minusta on kuin sitä tekisivät yhä enemmän joka päivä, ja minä en nyt voi niitä paeta rahtuakaan enemmän kuin ennen, mutta Jumalan kiitos, *minä en sitä tahdokaan*. Siinä koko erotus — minä en sitä tahdo. Minä en kaiken mailman edestä tahtoisi päästä olemasta Jumalan silmien alla."

"Mutta mikä se oli, joka vihdoin sinut tähän auttoi?" kysyi äitini.

"Se oli raamattu ensiksi tietysti ja sitten virret, ja nehän ovatkin parhaasta päästä raamatusta otetut ja sitten soitannolle laaditut, joka tekee, että sävelten tavalla tunkevat sydämeen. Se oli virret ja mitä luokkakouksissa puhuttiin. Ennenkuin tulin niihin ja kuulin mitä siellä lausuttiin, minä luulin olevani ihan yksinäni, niinkuin haaksirikkoisen autiolla rannalla taikka pienellä hietasärkällä, johon ei yksikään ihminen koskaan ole jalkaansa astunut, ja jonka nousuvesi pala palalta huhtoo pois. Kun koetin tavata kokoon virret veisukirjastani, minusta oli kuin olisin löytänyt jälkiä hiekassa, ja olihan sekin jo jotain. Se opetti minulle, että suruni ei ollut mitään hulluutta, niinkuin äiti-parkani sanoi, ei mitään hullua unta, vaan juuri heräämistä kaikkein hulluimmasta unesta mailmassa. Se sai minun käsittämään, että muut ihmiset olivat tunteneet samoja kuin minä, että heillä oli ollut yhtä kova kamppaus kuin minulla, ja että olivat *päässeet voitolle*. Mutta kun tulin luokkaan ja siellä kuulin virret, olipa niinkuin olisin kuullut ääniä vuorten kukkuloilta, jotka virkistyttivät minua ja osoittivat minulle tien, jota minun tuli käydä. Meidän luokka-esimies ei ole mikään suuri puhuja, mutta hän on saanut ihmeellisen hellän sydämen ja

kauniin laulu-äänien, ja se on virret, jotka ovat päättäneet pastori Wesley'n työn ja parantaneet haavat, jotka hänen saarnansa iskivät.

"Armon syvyys, annatkos
Munkin osaa armohos?"

Tämä oli ensimmäinen joka tunki sydämeeni. Minä en kuullut sen enempää, ja minä en saanut noita muutamia sanoja mielestäni useampaan päivään, ennenkuin toinen virsi astui niitten siaan. Se oli seuraava:

Jesus, huuda luoksesi
Synnin teiltä syntinen,
Niinkuin ennen Pietari
Sun ma kielsin kieltäen,
Suo mun Pietarina myös
Katkerasti itkien
Jälleen palata sun työs,
Sydän kivenkovuinen
Murra, Jesus armias,
Mulle ole laupias!

Syntivelka kyynelkäs
Poista olemattomaks',
Punaisella verellä,
Mua huuhto valkeaks',
Kasvos käännä kirkkahat
Puoleheni välehen,
Siteet päästä raskahat,
Sydän kivenkovuinen
Murra, Jesus armias,
Mulle ole laupias!

Niinkuin ennen rukoilit:
"Anna anteeks', isäni!"
Ristinpuustas vakuutit
Täytetyksi toimesi,
Niin sa vastaat vieläkin,
Taivahistas katsoen
Synti-raukan suruihin,
Syömen kivenkovuisen
Murrat, Jesus armias,
Mulle olet laupias!

Tämä virsi, sanoi Toby, asetti uuden kuvan hänen sisällisten silmiensä eteen. Poika-raukan kalveitten kasvojen verosta, jotka viime aikoina yöt päivät olivat häntä vastaan tuijottaneet, hän nyt näki edessänsä toiset kasvot, kasvot kalveat, vaan ei hengettömät, joitten silmät, sisään-painuneina tuskasta ja täynnä rakkautta, sanomattomalla säälillä olivat hänessä kiinni. Hän käsitti, että "*Jumala oli Kristuksessa ja sovitti mailman itsensä kanssa.*" Hän tunsi, että se oli vanhurskaan tuomarin kasvot, jotka niin hellästi ja lempeästi katsoivat alas ristinpuusta hänen päällensä, ja että Herra itse hänen siassaan oli kärsinyt vaivoja, vielä suurempia, kuin mitä hän itse oli itsellensä pelännyt. Hän tunsi, että hänen syntinsä olivat anteeksi annetut.

Hänen sydämensä oli pakahtua ilosta sovituksen suuresta salaisuudesta, ja hän veisasi.

Sua, Jesus, kaunis kruununi,
Ma aina tahdon rakastaa,
Jos minkä kääntyis mailmani,
Jos vihas mua kauhistaa
Tai mulle olet suopuinen,
Sua rakastan ma kuitenkin —
Sa lahja olet ainoinen,
Jon voittaa pyydän sittenkin.

Missä ikinä hän kulki ja viipyi, hänestä oli kuin Vapahtajan kuolevat kasvot kaikessa jumalisen rakkauden ja armon täydellisyydessä olisivat kumartuneet alas hänen ylitsensä, ja kuin sanat: "se on täytetty! Isä anna anteeksi!" olisivat täyttäneet koko mailman suloisella musiikilla. Hän ei voinut mitään muuta nähdä eikä kuulla.

"Ja kuinka sinun nyt on?" kysyi äitini.

"Nyt, missis" vastasi Toby, "minä taas näen kaikki asiat, niinkuin oikeastaan ovat, mutta onpa niinkuin kaikki olisivat sisällisesti muuttuneet, vaikka ulkopuoli on sama. Kirous on otettu kaikista pois. Kuolleen poika-raukan kasvot minä näen taas, mutta minä en enää pelkää niitä, sillä ne ikäänkuin sanovat minulle: 'älä tee mitään minun edestäni, Toby, se on myöhäistä, minä en tarvitse mitään: älä tee mitään minun edestäni, vaan kaikkien muitten edestä minun tähteni.' Ja molempien kasvot hämmentyvät minusta toisiinsa, hukkuneen poika-raukan ja *Hänen*, ja ne sanat, jotka molemmat puhuvat, ovat ihan samat: 'Ei mitään minun edestäni, minun on nyt kaikki hyvin, mutta kaikkien muitten edestä minun tähteni.' Ja se on tätä," jatkoi Toby, "jota toivon saavani tehdä, ennenkuin kuolen."

"Kuinka, Toby, mitä sinä tarkoitat?"

"Nähkää, missis" vastasi Toby, "minä käyn nyt ja odotan haaksirikkoja paljon enemmän kuin koskaan entisiin aikoihin. Minä etsiskelen laivaväkeä enemmän kuin koskaan ennen lastia. Ja minä toivon varmasti, että Herra ennen pitkää antaa minun pelastaa jonkun ihmis-paran, että Hän antaa minun nähdä jonkun hengettömän sielun taas virkistyvän äitini vanhan takan edessä. Ja silloin saan tuntea, kuinka kahdet kasvot katsovat alas taivaasta minun päälleni, hukkuneen poika-raukan ja siunatun Herran! Ja siinä olisi kyllä enkelillekin, jos enkeli koskaan voisi tuntea sitä häpeää, sitä syntiä ja niitä katkeria soimauksia, joita minä sydämessäni olen tuntenut, ja jotka tekevät sen minulle autuudeksi, kun ainoastaan saan luoda silmäni Hänen pyhien kasvojensa puoleen."

"Ja sillä välin?" kysyi äitini.

"Sillä välin? Nähkää," vastasi Toby, "pastori Wesley sanoo, että kaikkien Jumalan käskyjen summa on rakkaus; ja kun nyt tiedän Jumalalle otolliseksi, että olemme hyväntahtoisia ja auttavaisia toinen toistamme kohtaan, onpa oikein merkillistä, kuinka monta tilaisuutta olen saanut hänen mieltänsä noudattaa. Tuskin yhtäkään päivää menee, ilman että joku semmoinen tilaisuus ilmaantuu."

Pienellä harmaalla konkarillansa kotia ratsastaessaan äitini lausui: "Kitty, Vapahtajamme sanoo: 'Viimeiset tulevat ensimmäisiksi,' ja minä en luule koskaan niin hyvin käsittäneeni, mitä nämät sanat tarkoittavat, kuin tänäpä. Kun heitin Toby-paran ja akkunalla näin avoimen raamatun, matala maha minusta tuntui yhtä pyhäältä kuin korkea kirkko."

X.

Falmouth'in postikonttuorissa minua varmaankin ruvetaan pitämään hyvin arvokkaana henkilönä. Tänäpä minulle tuli kaksi kirjettä, toinen Lontoosta, toinen New-Yorkista.

New-Yorkista tullut oli Hughilta, toinen Jackilta. Hugh'in kirje käsittää jonkunlaisen matkakertomuksen eli päiväkirjan, jonka minä luen ääneeni isäni ja äitini edessä.

Se käsittää myöskin pienen erityisen osaston minua varten, jota minä en lue yhdellekään ihmiselle koko mailmassa.

Minä olen varsin hämmästyksissä kuullessani, kuinka isoja kaupunkia ja kuinka isoja ihmis-joukkoja Amerikan siirtomaissa löytyy.

Minä olen aina luullut Amerikkaa jonkunlaiseksi maanpako-paikaksi, missä joka mies tuntisi itsensä vieraaksi ja epävakaiseksi, niinkuin siellä olisi ainoastaan vähän aikaa viipyminen, ja missä kaikki ainoastaan olisi alulla. Minä en koskaan uskonut, että ihmiset siellä todella tuntisivat itsensä perehtyneiksi. Se minulta oli tyhmä ajatus. Hugh sanoo, että muutamat kaupungit ovat sadan vuoden vanhoja ja monet rakennukset näyttävät oikein kunnian-arvoisilta.

Hugh matkusti alussa jalkaisin Irlannin kautta ja nousi sitten laivaan Corkissa. Vaelluksillansa hän asui likaisissa ja savuisissa irlantilaisissa hökkeleissä taikka missä milloinkin katon alle pääsi; hän saarnasi aukeilla kedoilla niinkuin myöskin ahtailla kaduilla ja kaikissa paikoissa, missä vaan löysi ihmisiä, jotka olivat valmiita häntä kuulemaan.

"Muutamain paikoin," hän kirjoittaa, "talonpoika-raukat aluksi luulivat minut jonkunlaiseksi uudeksi kerjäläis-munkiksi näyttäen melkein pettyneiltä, kun minä saarnan jälkeen en ruvennut almuja kokoomaan. Heidän lämpimät irlantilaiset sydämensä ovat hyvin herkkä-tuntoisia; heiltä on yhtä helppo

saada kyyneliä ja siunauksia kuin herjauksia ja sadatuksiakin. Välisti minua keskeytettiin omituisella tavalla. Kun esimerkiksi puhuin tuhlaaja-pojasta, joku ihmis-joukosta vaikeroitsi: 'Kaikkien pyhimysten kautta, minä se olen!' ja jonkun heräyssanan johdosta äkeä ääni huudahti: 'Mikä roisto on sinulle Plat Blakesta tuommoista valehdellut?' samalla kuin kenties kourallinen lokaakin lensi saarnaajaa vastaan; — vielä useammin kuului kuitenkin: 'Pyhä Maaria, Jumalan äiti, rukoile meidän vaivaisten syntisten edestä,' taikka: 'Rakas Jesus, armahda meitä,' taikka: 'Messun kautta, se on totta!' Minä koetan puhua heille Jumalan rakkaudesta ihmisiä kohtaan, Vapahtajan suuresta uhrista ristinpuussa ja siitä ilosta, jonka Hän tuntee kun syntinen kääntyy ja elää; ilosta, jonka syntien anteeksi saaminen tuottaa, sekä kaikista muista totuuksista, jotka meillä ovat roomalaisen kirkon kanssa yhteisiä (vaikka valitettavasti samalla tavalla, kuin vihreä niitty, missä käytetään laitumella, on samaa maanlaatua kuin pieni maatilkkku sen takana, jonka vuorityöläiset ovat kaikenmoisella ruhalla peittäneet).

"Mitä enemmän tulen mailmaa nähneeksi, sitä enemmän minua kummastuttaa havaitessani kaikki ne eri keinot ja juonet, jotka sielunvihollinen on keksinyt kokonaan peittääkseen ja salataksensa sitä suurta totuutta, että Jumala on rakkaus ja rakastaa mailmaa, — että Hänen poikansa on meidät kalliilla verellensä lunastanut, että Hän ei pyydä muuta, kuin että palaamme takaisin Hänen luoksensa vastaanottamaan siunausta ja tuntemaan sitä iloa, jonka Häntä palveleminen ja totteleminen tuottaa.

"Muutamain paikoin minua vastaan-otettiin peräti toisella tavalla. Huhu uudesta haira-uskosta, metodismista, oli käynyt edelläni. 'Swabblers' eli 'kapaloitsiat' ovat herjanimiä, jotka oppimaton rahvas on keksinyt metodistoille erään saarnan johdosta, jonka Job Cenuick piti tekstistä: 'Ja hän synnytti Pojan esikoisensa, ja kapaloitsi hänen, ja pani seimeen.' Semmoisissa tapauksissa koko kansa ja ennen kaikkia naiset nousevat kirkumaan ja sadattelemaan, niinkuin luultavasti ainoastaan irlantilaiset äänet osaavatkin, siksi kuin vihdoinkin väsyvät, niin että ainoastaan voipumuksesta hetken aikaa kuulevat minua, taikka siksi kuin ovat reutoneet itsensä raivoon, joka saattaa kääntyä mihin vallattomuuteen tahansa, ja sitten ajavat minut pois koko paikasta.

"Corkissa raivostunut alhaiso nuijilla ja miekoilla hyökkäsi 'kapaloitsiain' päälle, haavoitti useampia heistä ja alkoi repiä erästä heidän huonettansakin. Tästä vainosta sortumatta taikka, niinkuin mr Wesley sanoo, juuri sen johdosta, missään paikassa ei ole ollut niin monta, jotka elämässä ja kuolemassa ovat kantaneet todistusta uskonnon voimasta kuin Corkissa. Metodismilla on Irlannissa jo ollut enemmän kuin yksi marttyyri. Vaino liittää vainotut merkillisellä hartaudella toinen toiseensa. Se ei ole alhaiso, jota Irlannissa täytyy pahimpana esteenä evankeliumin menestymiselle pelätä: se on itse kansan herkkäluontoinen ja epävakainen mielenlaatu, joka on niin helppo taivuttaa hyvään, mutta myöskin niin helppo saada muuttumaan. Mr Wesley sanoo, että hengellisesti kuolleet protestantit, jotka vihaavat kristinuskoa enemmän kuin paavilaisuutta ja pakanuutta, Irlannissa ovat evankeliumin pahimmat viholliset. Vihättävää voi kuitenkin olla irlantilaiselle väkijoukkoille saarnata. Jokaisen viittauksen nopea käsittäminen ja ne pikaiset liikutukset, jotka puhujan omien vaihettelevien tunnetten johdosta kuuliain elävissä kasvoissa ilmestyvät, ei voi olla saarnaajaa suuresti kiihdyttämättä, varsinkin saksilaisten maanmiestemme kankean ja hitaan käsityksen verralla. Mutta englantilainen väkijoukko, joka kerta todella on herännyt ihmis-hengen korkeampia tarpeita tuntemaan, tarjoo minusta kuitenkin suurenlaisemman näyn kuin mikään muu. Se on kuohuvan meren kaltainen tuolla kotonamme, se kun vitkallensa, mutta mahtavasti vyöryttää aaltoja rantaa vastaan. Raskaat aaltojoukot eivät helposti työnny takaisin, ja niitten kestävästä voimasta kalliit hietasärkkien tavalla murenevat.

"Charles Wesley'n virret vaikuttavat äärettömästi Irlannin kansaan. Minä olen kuullut merkillisen kertomuksen julmasta vainoojasta Wexfordissa, joka oli kätkenyt itsensä säkkiin erääsen latoon, johon vainotut metodistat kansan pelvon tähden lukittujen ovien taakse kokoontuivat. Hänen aikomuksensa oli sisältä-päin avata ovet alhaisolle, mutta kun piilostaan kuuli virren suloiset sävelet, hänen sydämensä niistä niin ihastui, että hän päätti kuulla loppuun asti, ennenkuin kokousta häiritsisi. Mutta kuinka kävikään? Virren tauvottua rukous teki niin mahtavan vaikutuksen hänen omaan-tuntoonsa, että hän alkoi piilossaan vapista ja vaikeroita suureksi hämmästykseksi kokoontuneelle kansalle, joka luuli vihollisen itse tekevän heistä pilkkaa. Yksi läsnä-olevista rohkaisi vihdoinkin mielensä, avasi säkin, ja katso, tuolla makasi nyt itkevänä katujana vainooja. Hänen sydämensä oli särkynyt, ja hänen kääntymyksensä oli syvä ja vakava.

"Niin nuot ihanat virret yhä uudestaan epäluulon vartioita viihdyttävät, ja oman-tunnon pohja jää avoimeksi totuuden ryntäyksille.

"Itse olen ainoastaan yhden kerran ollut vainoovan alhaisen kynsiin joutumaisillani. Aukeassa paikassa erään kaupungin keskellä olin saarnannut tarkasti kuulevalle ihmis-joukkoille. Muutamat olivat hetyneet itkemään, ja liikutus oli yleensä varsin suuri. Saarnatessani huomasin, että vanha akka mustat, vilkkuvat silmät päässä terävillä, uhkaavilla katseilla minua tähyesti. Kun saarna päättyi rukouksella ja virrellä, hänen silmänsä äkkiä iskivät tulta, ja vihan vimmassa akka kimeällä, vinhalla äänellä huudahti: 'Näinkö, Maaria, sinua täällä kunnioitetaankin?'

"Kuuliajoukko muuttui silmänräpäyksessä ja ikäänkuin lumouksen kautta. Korkeita huutoja ja sadatuksia vuodatettiin 'hairs-uskoksen,' 'petturin,' 'villittäjän,' päälle, ja kalikoita ja kiviä lenteli kaikilta tahoilta minua vastaan.

"Kauheaa on todellakin äkki-arvaamatta seisoa silmästä silmään raivostuueen alhaisen edessä, josta jok'ainoa henki on inhimillinen olento sydän samanlainen kuin itselläkin, kykenevä tuntemaan sääliä ja laupeutta eikä ruumiillisen voimansa puolesta etevämpi; mutta jotka kaikki yhteensä ovat kuin yksi ainoa, raivoava peto, joka on valmiina repimään uhrinsa kappaleiksi yhtä helposti ja yhtä julmasti kuin nälkäinen jalopeura. Kovaa on totiselle rohkeudelle oman voimansa tunnossa nähdä itsensä avutonni niinkuin lapsi satojen miesten kynsissä, joitten joukossa kenties ei ole yhtäkään, joka kaksinkimpussa pääsisi voitolle. Vielä surkeampaa on kuitenkin uskolle ja rakkaudelle nähdä satoja ihmisiä — ja niitten joukossa naisiakkin joista kenties ei yksikään itsepäitensä meiltä apuansa ja turvaansa kieltäisi, joukoksi kokoontuneena muuttuvan pelottavaksi hirviöksi ihmisen aivoilla, mutta pedon sydämellä ja myrskyn nostaman meren voimalla.

"Minusta vaara unhoittui surkeuden tähden. Oli kuin olisin katsellut alas helvettiin, kun näin paljastettuna ja työksi kasvaneena sen hirveän pahanteon voiman, joka ihmisen sydämessä asuu, ja joka tekee ihmisille mahdolliseksi *alhaisoksi* muuttua.

"Vaara oli kuitenkin pian ohitse. Jonkun erimielisyyden tähden päälle-karkaajien välillä, jonka syytä en tiedä, nämät erosivat kahteen puolueeseen, jotka rupesivat tappelemaan keskenänsä, ja pari tölmäystä otsaani saatuani minä onnellisesti pääsin vapaaksi heidän kynsistänsä.

"Mutta, Kitty, vasta sitten kuin olin viettänyt päivät rukouksessa, vasta sitten kuin olin mieleeni ilmi muistuttanut *toisen* alhaisen, joka *pani varteen* julman vehkeensä, minä tunsin itseni rohvaistuksi uudestaan alkamaan. Vasta sitten kuin vielä kerta tämmöisten raivojen ilkkuvien, inhimillisten ja samalla epä-inhimillisten olentojen kuohuvan meren ylitse uskossa olin nähnyt noitten inhimillisten ja samalla jumalallisten silmien rakkaudessa ja esirukouksessa katsovan ylös isän puoleen taivaassa, ja vielä kerta uskossa kuullut nuot armahtavan rakkauden sanat: 'Isä, anna heille anteeksi, sillä ei he tiedä, mitä tekevät,' — minä uudestaan rohkealla mielellä taisin lähteä matkaan armon ja anteeksi-antamuksen evankeliumia julistamaan. Mutta *silloin* minulle myöskin suotiin ennen tuntematon voima tuota sanomaa eksyneille esiin-kantamaan.

"Mieleeni johtui nyt vielä toinenkin alhaiso, joka myöskin pani varteen aikeensa säälimättä kivittäen uhrinsa, siksi kuin 'hän nukkui,' sekä mimmoiseksi mieheksi *yksi* tästä julmasta joukosta sitten nousi. Tämmöisiä *hyvän* aiheita löytyy näissäkin sydämissä, joista raivo, näyttää viimeisenkin inhimillisyyden sammuttaneen.

"Täällä Amerikassa minä en ole kohdannut mitään alhaisoa, vaan sen siaan joukottain hartaita kuulioita: miehiä, naisia ja lapsia, jotka maita metsiä ratsastavat monen kymmenen penikulman päähän, ja ilolla sitten viipyvät paljaan taivaan alla päivästä päivään saarnaajaa kuullaksensa.

"Nimi, jota täällä ennen muita kunnioitetaan, ei olekaan Wesley'n, vaan Whitefieldin, ja rakkaus tähän mieheen on äärettömän suuri. Luultavasti tuon meiltä saapuneen apostolin äänellä siirtolaisten korvissa on sekä uutisuuden että muuton viehätys. Täällä vallitsee vielä paljon rakkautta ja kunnioitusta 'vanhaa maata' kohtaan, jos kohta näihin tunteisiin monessa miehessä hämmentyneekin enemmän vanhentuneen harrastusta, kuin meidän on syytä katsoa itsellemme oikein edulliseksi. Ehkä tiedetäänkin siirtomaissa yhtä vähän siitä nuoruudesta ja virkeydestä, joka vanhan maan sydämessä asuu, kuin Englannissa tiedetään siitä voimasta ja miehuudesta, johon uusi maa jo on noussut.

"Lämpimissä eteläisissä valtioissa työ parhaasta päästä toimitetaan mustilla orjilla Afrikasta. Näistä orjista ovat monet kääntyneitä. Hellätuntoisina ja kaikenlaisille liikutuksille avoinna, vielä enemmän kuin irlantilaiset he ovat herkätkä itkemään ja nauramaan. Heidän orjuudentilansa niinkään kuin heidän maanpakolaisuutensakin tekee heidät erittäin taipuviksi mielistymään iloiseen sanomaan vapaasta Armosta ja Vapahtajasta, joka rakastaa musta-ihoisia yhtä paljon kuin valkoisiakin, ja joka on antanut henkensä nekeri-orjienkin edestä.

"Ensimmäisinä lähetyssaarnaajina Länsi-Intian orjien keskellä olivat määriläiset veljet. Siellä on ollut vainomuksia, jotka vetävät vertoja ensimmäisten aikojen hirmuille; ihmis-raukat ovat kärsineet kahleita ja siteitä, häväistystä ja julmuutta herroiltansa, jos kohta ei alhaiso-joukoiltakaan.

"Noita pirullisia julmuuksia, joita rajaton valta ihmisten sydämissä kasvattaa (olkootpa sitten herroja taikka orjia, kuninkaita taikka pappeja), minä ainoastaan rukoillessani uskallan ajatella. Mutta Jumala on mahtavampi kuin saatana, ja rakkaus on väkevämpi ja kestävämpi kuin viha.

"Risti on voittanut eikä Sanhedrin."

* * * * *

"*Jälkikirjoitus*. Minä olen kohdannut Tom Hendersonin. Hän on menestynyt toimissansa ja on rikkaaksi mieheksi tulemaisillaan. Hänen päänsä oli täynnä uljaita tuumia muun ohessa siinä suhteessa, että hän tahtoi suuret tavarat kädessään pohattana palata isänsä luo ja vasta silloin pyytää häneltä anteeksi. Tällä hän tahtoi osoittaa joka miehelle, että hän etsisi anteeksiantamusta semmoisenaan eikä niitten etujen tähden, jotka siitä voisivat hänelle syntyä. Minä olen kuitenkin koettanut saada häntä siihen vakuutukseen, että hänen ensi tehtävänsä on kirjoittaa kotia, ei kerskaton ja ylpeillen pohatan tavalla, vaan nöyrästi, karanneena, mutta katuvaishen poikana, joka etsii isänsä anteeksi-antamusta sen tähden, että hän tarvitsee sitä, kantaa hänen nuhteensa sen tähden, että hän ansaitsee niitä, ja tarjoaa hänelle apuansa kaikissa, missä hän voi.

"Alusta hän ei ollenkaan tahtonut ottaa tätä korviinsa, vaan pani vastaan voimiensa takaa; mutta kun ilmoitin hänelle, mitä sinä, Kitty, puhuit nähneesi hänen äitinsä surusta, ja mitä sinulla oli syytä uskoa hänen isänsäkin tunteista, minä huomasin, että se vaikutti häneen, jollei muusta, kumminkin siitä kiivaudesta ja äreystä, jolla hän koetti perusteisiksi vastata."

Jackin kirje on lyhyt ja peräti toisenlainen kuin Hugh'in. Se alkaa vähän katkerasti viitaten muutamien *entisten* ystävien menetykseen, varsinkin erään nuoren aatelismiehen, sen näet, josta Ewelyn oli meitä varottanut. Hän sanoo tulleen heidän kavaluutensa perille, ja vaikka hänen luottamuksensa inhimilliseen luontoon oli saanut kovan kolhauksen, ja ehkä hän *ei koskaan* (niinkuin hän juhlallisesti lausuu) voi käsittää, kuinka semmoiset ihmiset saattavat *olla jalomielisiä olevinaan*, jotka ovat niinkuin parhaat ystävät ainakin, niinkauan kuin kukkaro on täynnä, mutta eivät *kärsi nähdä sen haamuakaan*, joka sattuu olemaan jonkun *pienen tilapäisen avun* tarpeessa — hän ei suinkaan epäile, että onnen pyörä vielä kääntyy hänen hyväksensä. Jälkikirjoituksessa hän näistä vähän ilkkuisista mietteistä kuitenkin palaa kaikkein iloimpiin toiveisiin. Hän sanoo löytäneensä aarteen erään yhtiön muodossa kultakaivosten viljelemistä varten Perussa, missä espanjalaiset jo vuosisatoja sitten kohtasivat puolivillit koto-asukkaat hopeavadeista syömästä ja kulta-astioista juomasta. Ja jos yksinkertaisten koto-asukasten vaillinaisilla työkaluillaan onnistui koota *mahdottomat rikkaudet* ainoastaan maanpintaa hiukan *tuhrimalla*, mitä sitten valistuneet englantilaiset kahdeksanneltoista vuosisadalla maan uumeniin, sen *sydämeen* tunkemalla voisivatkaan löytää? Yhtiön sihteeri, lisää Jack vielä, joka on esitellyt nämät *päivänselkeät* johtopäätökset yleisölle, *joka tähän asti on ollut merkillisen sokea, on ihmeellisen* älykäs ja taitava nuorimies ja *erin-omaisen* hyvä ystävä hänelle. Itse hän on nimitetty ala-sihtieriksi, koska tämmöisissä vehkeissä *hyvät nimet* varsinkin alussa ovat suuresta arvosta, ja ensimmäisenä osana palkastansa hän jo on saanut sata puntaa sterlinkiä.

Toisessa jälkikirjoituksessa hän lisää, että hän sillä pienellä suostumussummalla, jonka hän oli saanut upsiერი-paikastansa, joka näillä *uusilla, loistavilla tulevaisuuden toiveilla* oli käynyt hänelle tarpeettomaksi, ja joka ilman sitä, nyt kun sota oli loppunut, tuottaisi aivan vähän kunniaa ja hyötyä, oli saanut pakoittavimmat velkansa maksetuiksi. Meidän ei sentähden tarvitsisi, hän toimellisesti lisää, huolehtia noista *pikku-asioista*, jotka jo olivat suorassa.

"Oi poikaani, poika-parkaani," sanoi äitini laskien huokauksella kirjeen pois kädestänsä, "hän on aina yhtä rikas hyvistä aikomuksista ja iloisista toiveista."

Kirjetten tullessa isäni oli poissa, ja hän ei lukenut niitä, ennenkuin tänäpä. Minä en koskaan nähnyt häntä niin vihan vimmassa, kuin koska hän viskasi Jackin kirjeen kädestänsä ja sanoi:

"'Loistavia tulevaisuuden toiveita' todellakin! Orjana tuommoisessa seikkailia-yhtiössä. 'Hyviä nimiä!' Niin, hänen nimensä on kumminkin liika hyvä konnamaisten petturien ohessa lokaan vedettäväksi!"

Yhä enemmän kiihtyneenä ja suutuksissa omista sanoistaan, hän kääntyi ensin Jackia, sitten itseänsä ja lopulta äitiäni ja minua vastaan. Hän sanoi, että kaikki olimme olleet sokeita hupsuja, ja että ainoa keino, joka olisi voinut pelastaa Jackin, olisi ollut antaa hänen pitää päänsä, kun hänen väkisin teki mieli merelle. Silloin pojalla olisi ollut itse-säilyttämisen vaisto, ja kaikki olimme enemmän moitittavia kuin hän. Sitten kuin hän tässä asiassa oli saanut vastusta kokea ja siitä suuttunut, oli kaikki mennyt hullusti. Nyt se oli myöhäistä. Seuraavana aamuna, lisäsi isäni, hän tahtoi lähteä Falmouth'iin, kuuluttaa vanhan talon huutokaupalle ja sitten nousta ensi laivaan, joka lähtisi siirtomaihin. Hän tahtoi olla poissa, kun Jack joutuisi hirteen, sillä että tämä eikä mikään muu tulisi lopuksi, siitä hän oli varma.

Alussa äitini kyynelet valuivat virtana, sillä välin kun minä puolestani olin niin suuressa mielenliikutuksessa, etten saanut itketyksikään; mutta sitten minä näin hänen käyvän yhä kalveammaksi, kyynelet olivat lakanneet vuotamasta, ja hän istui varsin hiljaa tuijottavin silmin, huulet yhteen-puserrettuna ja käsi kovasti sydäntä vastaan painettuna. Silloin minä vuorostani purskahdin itkemään, lankesin polvilleni hänen viereensä, suljin hänen kätensä omaani ja niiskutin: "Isä, katso, mitä olet tehnyt!" Isäni viha sammui nyt kerrassaan, hän katseli äitiäni, seisautui, suuteli hänen otsaansa ja sanoi:

"Rakastettuni, minä olen peto, ja sinä olet enkeli. Älä pane sydämellesi, mitä minä puhuin! Sinä

tiedät, etten ajattele puoliksikaan niin pahoin, kuin sanani kuuluvat. Kuinka onkin, Jackin vielä voi käydä hyvin, ole varma siitä! Minä olen kymmenen kertaa pahempi kuin hän. Kenties hän vielä tuottaa vanhalle nimellemme kunniaakin. Älä vaan ole suuttunut, rakastettuni, vaan rohvaise mielesi!"

Mutta sanat eivät aina voi parantaa haavoja, jotka sanat voivat iskeä, äitini ei puhunut ainoatakaan pahaa sanaa, hän ei vuodattanut ainoatakaan kyyneltä, mutta hänen katsantonsa huoletti minua.

Koko päivän hän on kulkenut ympäri niin ääneti ja hiljaa ja puhunut rakkaita sanoja meille kaikille, varsinkin isälleni, joka tänäpäpä on melkein yhtä tasainen ja nöyrä kuin hän itse. Mutta äitini kasvoilla on ollut luonnoton yksivakaisuus, ja kun minä tavallisuuden mukaan suutelin häntä hyvää yötä sanoakseni, hän sulki minut syliinsä ja lausui:

"Kitty kultani, minä en suinkaan olisi estänyt häntä merelle menemästä, jos vaan olisin tietänyt, että hän täyttä totta tahtoi sinne. Minä pelkään olleeni kovin itsekäs, mutta, Kitty, Jumala tietää, että olisin voinut luopua häntä koskaan enää näkemästä, jos olisin uskonut siitä olevan hänelle hyötyä. Jack parkaa! Jumala antakoon syntini minulle anteeksi. Mutta, Kitty, eihän se vielä voikaan olla myöhäistä? Sano uskovasi, että se ei vielä voi olla myöhäistä."

Tuossa hänen lapsellisessa vetoomisessansa minun päätäntääni oli jotakin, joka koski sydämeeni vielä kipeämmin kuin kaikkein tuskallisimmat niiskutukset.

Hän ei vuodattanut ainoatakaan kyyneltä. Hänen silmänsä olivat kuivia ja selkeitä, ja minä koetin tehdä ääneni niin huolettomaksi ja rohkeaksi kuin mahdollista lausuessani:

"Se ei millään muotoa ole myöhäistä, äiti rakas. Hän tulee takaisin meidän luoksemme. Hän auttaa isäämme maanviljelyksessä, ja kaikki käy paremmin kuin ennen. Saatpa nähdä vaan!"

Hän pudisti päätänsä, mutta hymyili, niinkuin heikko toivo olisi ruvennut hänen sydämessään koittamaan, ja minä kerroin:

"Se ei ole myöhäistä, se *ei koskaan* ole myöhäistä. Me voimme rukoilla hänen edestänsä yöt päivät, ja *sen* täytyy auttaa häntä."

Mutta kun nyt istun täällä yksinäni, rohkeuteni yhä vähenee, ja minä pelkään melkein jotakin pahempaa, kuin mitä isäni suutuksissaan lausui.

Mikä voikaan opettaa Jackia ymmärtämään erotusta oikean ja väärän välillä? Oi, jos vaan Hugh olisi täällä!

Mutta jos Hugh olisikin täällä, voisiko hän ainoatakaan näistä suurista suruista rakastetuistansa poistaa?

"Oi, jos Hugh olisi ollut täällä!" sanojeni kaiku muistuttaa minua toisen sisaren sanoista, sydämeistä toisesta lähteneistä, huolestuneesta niinkuin minun:

"Herra, jos sinä olisit täällä ollut, niin ei olisi veljeni kuollut."

Hän olisi voinut olla siellä! Hän tiesi kaikki. Mutta hän jäi sinne, missä hän oli. Sisaret saivat juoda katkeran maljan pohjaan asti. Heidän veljensä oli kuollut.

Mutta kesken tuskan ja murheen tuli pelastus ja riemu.

Minä tahdon *uskoa ja toivoa*. Minä en tahdo koskaan epäillä. "Sama eilen ja tänäpäpä ja ijankaikkisesti."

Sitten kuin viimein kirjoitin, elämämme purtilo on ollut murheen myrskyjen ajeltavana. Näinä viimeisinä viikkoina minulla ei olisi ollut rohkeutta kirjoittaa, jos minulla siihen olisi ollut aikaakin.

Olemmeko päässeet myrskystä? Olemmeko taas lujalla maalla? Tämä tuska ja huoli, tämä levoton pelko, tämä taukoomaton vielä pahempienkin kohtausten odottaminen, eikö se ole jotakin samantapaista kuin se epävakaisuus ja heidytyks, jonka myrskyiseltä mereltä päästyämme tunnemme vielä sittenkin, kuin taas olemme astuneet jalkamme rannalle? Vai olemmeko vieläkin meren aalloilla, ja onko tämä ainoastaan sattumallista tyventöä?

Toisena päivänä sen jälkeen kuin isäni oli lukenut Jack-paran onnettoman kirjeen, äitini tavallisuuden mukaan koetti nousta ylös suurukselle, mutta pyörtyi vaatettaessaan, ja Betty ja minä saimme ainoastaan töin-tuskin hänen takaisin vuoteelle nostetuksi, niin raskaana tuo kallis taakka lepäsi käsivarsillamme.

Kotia tultuansa isäni hämmästytti kuullessaan, että äitini oli sairastunut. Hän ei tahtonut ruuan einettä

maistaa, vaan astui kohta hevosen selkään ja neljästi Falmouth'iin lääkäriä hakemaan.

Kun tämä tuli, äitini oli parempi eikä katsonut tautiansa juuri miksikään. Tohtori, joka itse on vahva ja roteva mies, joka ei näytä koskaan olleen kipeä, sanoi, että kaikki olimme pitäneet turhaa pelkoa. "Satunnainen seisahdus sydämen liikunnossa, pieni hämminki veren kolvussa voi usein," sanoi hän, "matkaan-saattaa pelottavimpia ilmauksia — pelottavimpia äkkinäiselle, mr Trevelyan. Sairaan tila vähän kuumeinen — pieni levottomuus — pieni mielenkihtymys... Tavallisissa tapauksissa minä määrään suonen-iskua taikka veto-ainetta, mutta rouvanne, mr Trevelyan, ei näytä tuommoisia sallivan. Illalla tahdon paki-parastaan panna tuomaan miksturia, jonka espanjalainen laivan-lääkäri on minulle neuvonut. Minä en epäile, että ennen pitkää, viikon tai kahden päästä, tulette entiseen terveyteenne, rouvani. Voimallinen ruoka ja ennen kaikkia iloiset, virkistävät haastelot, joita ei puuttune" — hän kohteliaalla kumarruksella minun puoleeni jatkoi — "missä te, nuori lady, olette sairaanhoitajana; ennen kaikkia ilo ja hilpeys. Ensimmäinen ja viimeinen osa kaikista määräyksistäni on hilpeä ja reipas mieli-ala. Elämä, mrs Trevelyan, ei kaiken taitommekaan avulla voi kestää murheita vastaan."

Ja jänterä, punaposkinen pikku mies nousi hevosesensa selkään ja lähti parhaalla tuulella matkaansa heittäen isäni, Bettyn ja minun hyvin erilaisiin tunteisiin.

"Järkevä mies," sanoi isäni; "taitava ja älykäs mies! Näetkös, Kitty, meidän tulee rohvaista mielemme ja olla hyvässä toivossa."

Sitten hän meni äitini vuoteelle ja lausui:

"Rakastettuni, tohtori antaa meille parhaita toiveita, jonkun päivän perästä olet taas terve, jopa kenties terveempikin kuin ennen."

"Kuinka onkin," sanoi hän minulle kauan laiminlyötyyn suuruspöytään istuttuansa, "kenties onkin oikein onni, että äitisi sai tämän pienen kohtauksen. Kenties se juuri on täydellisen parantumisen alkuna. Tohtorissa on niin paljon elämää ja terveyttä, että hän jo senkin kautta vaikuttaa hoidettaviinsa."

Betty taas katsoi asiaa peräti toiselta kannalta. Hän ainoastaan pudisti päätänsä pelottavalla tavalla, paitsi kun hänen suuttumuksensa puhkesi ryntäykseen espanjalaisen laivanlääkärin neuvomaa lääkettä vastaan, jonka hänen päättääksensä epäilemättä paavi taikka Espanjan kuningas oli lähettänyt kaikessa hiljaisuudessa murhaamaan niin paljon englantilaisia kuin mahdollista. Hän lisäsi: "Ei niinkuin uskoisinkaan, että missis'ille lääkkeistä missään tapauksessa voi olla mitään hyötyä."

Itse minä palasin äitini huoneeseen niin iloisilla kasvoilla kuin mahdollista, mutta sydän täynnä sanomatonta pelkoa, josta Bettyn "merkit" ainoastaan olivat heikkoa kajahdusta.

Koko päivänä väri äitini poskilla kiihtyi, ja kaikilla kokeillani minä en saanut häntä estetyksi kiivaasti ja kiihkeästi puhumasta, joka oli peräti hänen luontoansa vastaan. Hän puhui Jackista ja siitä, mimmoista olisi, jos hän olisi kotona meidän luonamme, kuinka tekisimme vanhan kodin hänelle hauskaksi ja iloiseksi, kuinka tämä tulisi käänteeksi elämässämme, ja kuinka tästä-lähin kaikki muuttuisi hyväksi. "Tiedäthän, Kitty, että se ei ole myöhäistä," kertoi hän kertomistaan, "se ei koskaan ole myöhäistä."

Koko pitkän päivän isäni käveli levotonna edes-takaisin asumuksemme ympäri. Välisti hän tuli sisään varsin hiljaa ja ääneti ja puhui muutamia kehoittavia sanoja, ja atrioilla, noilla kolkoilla atrioilla, hänen aina oli tapa sanoa minulle:

"Sinä et saa olla niin murheellinen. Sinä olet nähnyt niin vähän sairautta eläissäsi. Sinä panet tämän liiksi sydämellesi. Tohtori sanoi, että sairaan tila ei ole hiukuakaan vaarallinen, että hän ymmärtää asian, siitä ei tarvitse olla ensinkään levoton; ja koska ikinä tulenkin sisään, hän aina on varsin hilpeä, varsin vilkas ja hilpeä. Siitä ei tarvitse olla ensinkään levoton, Kitty, ei ensinkään."

Ja sen perästä hän nousi pöydästä jättäen ruuan pitelemättä, meni ovelle, vihelsi Trustya ja tuli muutaman minutin päästä takaisin vielä suuremmalla kiivaudella kuin ennen vakuuttaen minulle, että se ei ollut mitään vaarallista, mitään sydämelle pantavaa, ja pyytäen minua kaikella muotoa rohkaisemaan mieleni ja koettamaan olla iloinen, kun lähdin sisään äitini luo.

Mutta kun yö tuli, ja äitini silmät näyttivät isommilta ja kirkkaammilta kuin milloinkaan, ja hänen sanansa kävivät yhä pikaisemmiksi, ja hän lopulta kertomatta tavallisia toiveitansa Jackista alkoi puhua yhtä kiivaasti kaikenmoisista pikku-asioista, minä viimein hiivin ulos isäni luo ilmoittamaan hänelle vakuutukseni, että äiti ei ollutkaan parempi. Kun isäni tuli sisään, hän viskasi häntä vastaan kiihkeitä kysymyksiä asioista ja seikoista, joista hän oikeastaan ei ollenkaan huolinut, ja minä en koskaan voi unhoittaa sitä tuskallista katsantoa, jonka isäparkani kasvot silloin saivat.

"Oi Kitty," sanoi hän, kun minä vähän ajan päästä tulin alas ja tapasin hänet kasvot käsiin peitettynä, "Kitty, Kitty, minä olen tappanut hänet!"

Tämän illan perästä meidän täytyi pyytää isääni, että hän ei kävisi äitini huoneessa, koska hänen olonsa näytti häntä liaksi liikuttavan. Joka kerta kuin minun yöllä täytyi lähteä jotakin hakemaan, minä tapasin isäni oven takana kuuntelemasta, hillityllä hengityksellä ja niin hävinneellä ja säikähtyneellä muodolla, kuin hän olisi valvonut useampia öitä perätysten.

Ne olivat kauheita hetkiä, kun minun täytyi kuulla rakkaan äitini muutoin niin suloisen äänen kajahtavan oudolta ja luonnottomalta; kuulla hänen puhuvan asioista, jotka eivät olleet hänen omasta päästänsä kotoisin ja vaativan vastausta kaikenmoisiin kummallisiin kysymyksiin, samalla kuin tiesin, että yhtähaavaa toinenkin rakas ja kallis olento tuskallisena seisoj oven takana kuuntelemassa, ja että jok'ainoa noista luonnottomista äänistä leikkaisi häntä sydämeen.

Kun aamulla lähdin huoneesta, hän vielä seisoj siellä, ja Trusty äänetönnä hänen jalkojensa juuressa. Isäni pani kätensä olalleni ja katseli minua silmäyksillä, joita hän ei rohjennut pukea sanoihin, sillä välin kuin uskollinen vanha koira-parka ihmettelevällä pienellä vinkunalla nuoleskeli kättäni. Tuossa hänen vanhassa tunnetussa tavassaan oli jotakin, joka mursi sen luonnottoman levollisuuden lumouksen, johon minun oli täytynyt pakottaa itseni, ja minä laskin pääni isäni rintaa vasten ja purskahdin itkemään.

"Pikku Kitty-parkaa," sanoi hän, "pikku tyttö-parkaani!" ja me lähdimme alas saliin yhdessä, sillä välin kuin Betty oli äitini luona.

Siitä hetkestä asti Betty otti kaikki asiat ja meidät itsekin hoiviinsa, hallitsi ja määräsi, niinkuin myrskyisinä aikoina, kun jokainen tuntee olevansa vaarassa, väkevimmän ja kykenevimmän luultavasti täytyykin tehdä.

Minä koetin tehdä heikon ehdotuksen, että vielä kerta hakisimme tohtorin apua, parhaasta päästä sen tähden, että luulin olevan isälleni hyväksi käydä ratsastamassa ja vähän vilpastelemassa.

Mutta isäni luottamus iloiseen pikku mieheen oli kadonnut, ja Betty vastusti jyrkästi tällöistä "hulluutta."

"Minä olen kuullut puhuttavan kummallisia asioita ihmisistä, jotka elävät muitten ihmisten elämästä," sanoi hän. "Minä en tahdo sanoa, että minä pidän noita kaikkia totena, mutta hänen rasvaleukaansa ja lihavia, pyöreitä kasvojansa minä en saa kärsityksi. Enkä minä usko missis'inkaan niitä kärsivän.

"Mutta ratsastaminen tekisi isäni niin hyvää," minä sanoin.

"Minä en voi nähdä oikeaksi pettää vanhoja, täysikasvuisia ihmisiä, niinkuin olisivat pieniä lapsia," vastasi Betty. "Rakas missis-parka antoi itse aivan usein peijata itseänsä, ja jollei master saa käydä huoneessa eikä häntä voi estää seisomasta oven takana niinkuin kummitus, on kaikkien paras, että hän saa ruveta jotakin hyötyä tekemään."

Ja niin isäni katsottiin käymään asioita yli- ja alikerran välillä. Yhtä raskaaksi kuin äitini kummallisten puhutun kuuleminen kävi minulle nyt nähdä isäni sukkasillaan hissuttavan edes-takaisin rapuissa ja hiipivän esiin kantaen pieniä kuppeja ja vateja yhtä suurella vaivalla, kuin jos kysymyksenä olisi ollut raskaimmat taakat, niin pelkäsi hän tippaakaan läikyttämästä taikka jollakin lusikalla sälistämästä.

Betty'n parannustapa oli hyvin yksinkertainen. Hän antoi äitini saada kaikki mitä hän tahtoi, ja tehdä kaikki mitä häntä halutti.

"Minun luullakseni, mrs Kitty," hän eräänä päivänä hyvin salamielisesti lausui minulle, "sairaat useasti tietävät, mitä heille on hyödyllistä. Jos taas eivät sitä tiedä, Jumala kaikkivaltias se onkin, jonka vallassa elämä ja kuolema on, ja minä en usko, että meillä on mitään oikeutta tehdä ketään huonommaksi, kuin hänen täytyy olla."

Kun äitini sentähden ahdisti henkeä, Betty vasten kaikkia sääntöjä, jotka olen kuullut, avasi akkunan selkiselälleen ja päästi raitista ilmaa sisään; ja kun häntä janotti, Betty antoi hänen juoda kylmää, raikasta lähdevettä.

Kun kolmas yö tuli, Betty väkisin tahtoi lähettää isäni ja minut maata.

"Te ette voi tehdä ihmeitä, lapsi kulta," sanoi hän, "ja Kaikkivaltias ei myöskään näytä tahtovan tehdä semmoisia meidän aikaan. Jos istutte ja valvotte missis'in luona vielä yhden yön, tulette yhtä kipeäksi kuin hän, ja siitä tulee enemmän, kuin mitä minä puolestani voin kestää."

Sillä ehdolla, että seuraavana yönä varsin yksinäni saisin valvoa äitini luona, ja Betty sitä vastaan panisi maata, sekä sillä juhlallisella lupauksella, että hän, kuin äitini huutaisi minua, kävisi minua

hakemassa, Betty vihdoin sai minun täksi kerraksi menemään levolle.

Kuinka vaikeaa noista rakkaista, tuijottavista ja tunnottomista silmistä oli erota! Oven sulkeminen meidän välillämme oli minusta kuin kiven vierittäminen haudalle. Minä olisin palannut takaisin saman vastaan-seisomattoman voiman pakosta, joka vetää siipipuolen linnun alas maahan, josta se koettaa nousta, mutta minä maltoin mieleni ajatellessani, kuinka täristys tuli tuon heikon olennon päälle, joka kerta kuin ovi avattiin, kuinka tarkasti ja ahneesti hänen silmänsä etsivät sitä tuntematonta jotakin, jota jokainen hiiskahdus pani häntä odottamaan. Nukkuakseni en ollenkaan ajatellutkaan.

Mutta kun olin ollut hetken aikaa makuulla ja rupesin rukoilemaan äitini edestä viihdyttäen itseäni sillä ajatuksella, että kumminkin tällä tavalla voisin olla hänelle jonkunlaiseksi avuksi, minä en tietänyt mistään, ennenkuin päivänkoite pujahti sisälle akkunastani, ja minä kuulin äänen, en korvissani, vaan sydämessäni, joka lausui: "Minä en kuole, vaan elän ja julistan Herran töitä."

Minä nousin silloin vuoteelta ja katsoin ulos akkunasta. Kaikki oli niin äänetöntä, niin hiljaista varhaisen aamun juhllallisessa tyvennössä, ja tuskin olisin suuresti hämmästynyt, jos olisin nähnyt enkelin valkeissa vaatteissa puhtaassa ilmassa vanhan orapihlaja-aidan, vanhojen jalavien, vihreäin kukkulain ja sumeain pilvien ylitse kohoovan päivänkoitetta kohden, joka loisti niin puhtaana, kuin se olisi kirkkaista helmiporteista tulvaillut.

Mutta siellä ei ollut mitään nähtävänä, ei ketään, joka olisi voinut ilmoittaa, *kenen* se kuiskausti oli, joka herätessäni niin suloisesti kaikui sydämessäni!

Sillä minä olen varma, että se *oli* joku ääni, joku sydän ja joku henki, joka puhui minulle; niin selkeitä, *ulkoa-päin* tulevia ja kuitenkin niin sulamielisiä, *sisälläni* kuuluvia ne sanat olivat, jotka minä kuulin.

Ne kaikuivat sydämessäni, nuot sanat, vielä suuremmalla voimalla kuin suloisien musiikin sävelet, täyttäneen sen sanomattomalla ihastuksella ja rauhalla.

Minä puin sitten päälleni, tein aamurukoukseni ja katselin ikäänkuin uudella toivolla ulos Jumalan ihanaan mailmaan.

Minusta oli kuin nuot ihmeelliset sanat kerrassaan olisivat ottaneet pois kaiken levottomuuden ja pelvon sydämeistäni.

Minä sanoin itsekseksi:

"Minä en tahdo olla taika-uskoinen, — minä en tahdo perustaa toivoani näkyihin ja merkkeihin, en edes noihin sanoihinkaan. Oi Vapahtajani, Isäni, minä en tahdo turvata mihinkään muuhun kuin sinun rakkauteesi yksinään. Mutta minä en kuitenkaan tahdo luopua siitä lohduituksesta, jonka nuot sanat minulle tuottivat. Ne ovat sinun sanojasi, ja mitä ikinä ne tietävätkin, ne kuitenkin ovat rakkauden sanoja. Minä tahdon liittyä sinuun, minä tahdon turvata sinuun — minä tahdon levähdyttää sydämeni ja mieleni sinussa — ainoataan *Sinussa!*"

Minusta oli kuin koko olentoni olisi elävän veden lähteessä kylpenyt, sillä niin terveeksi ja väkeväksi minä tunsin itseni, kun taas palasin äitini huoneeseen. Isäni seisoivat ovella kuuntelemassa, ja minusta näytti kuin hän jo kauan olisi siinä seisonut. Minä seisahduin ja kuiskasin hänelle muutamia lohduituksen sanoja. Ja kun avasin oven niin hiljaa, ettei edes Bettykään kääntynyt ympäri, ja hiivin äitini luo, *hän katsoi minuun!* Niin, hän katsoi silmiini katseella täynnä tyventä, tuntevaa rakkautta, kurotti minulle laihan, valkoisen kätensä, jonka minä otin ja suljin omaani, ja minä istuin hänen vuoteensa ääreen peläten liiaksi näyttämästä, mitä minä tunsin. Hiljaa ja liikahtamatta siinä istuessani minä huomasin, kuinka tuo kallis käsi vähitellen hellitti minusta, ja kuulin, kuinka hänen hengityksensä nousi ja laski niin tasaisesti ja levollisesti kuin lapsen. Se oli unen hiljaista ja tasaista hengitystä.

Hän nukkui, siksi kuin päivänkoite oli muuttunut täydeksi päiväksi ja kaikki ne värinvivahdukset, joista päivän ensimmäiset tunnit erotetaan toisistansa, olivat sulaneet yhteen puolipäivän tasaiseksi sädevaloksi. Minulla ei ollut muuta ajanmittaa kuin omat toiveeni, joille jokainen tällainen levon hetki oli verrattoman kallis, sekä tuskani isäni tähden, joka tietämättä siitä, mikä oli tapahtunut, tavallisuuden mukaan seisoivat suljetun oven takana vahtina.

Äitini avasi viimein silmänsä, ja Betty, joka oli pitänyt hänestä vaarin yhtä ääneti ja hiljaa kuin minä, nousi antamaan hänelle marjavettä.

Hän kysyi silloin isääni. Minun ei tarvinnut häntä huutaa. Niin pian kuin sanat olivat äitini huuilta lähteneet, ovi ilman pienintäkään narinaa aukeni, isäni kalveat kasvot tulivat siitä esiin, ja hän kysyi hiljaisella, liikuttavalla katseella, mitä hänen tuli tehdä.

Minä nousin ja vein hänet vuoteen ääreen.

Äitini kurotti hänelle kätensä ja sanoi:

"Rakastettuni, minä paranen." Betty oli niin ankarasti tyrkyttänyt hänelle, ettei hän millään muotoa saisi tunteitansa ilmoittaa, vaan ainoastaan olisi levollisen ja tyytyväisen näköinen, että hän nyt voimiensa takaa koetti olla niinkuin tämä juuri olisi ollut, mitä hän oli toivonutkin, lausuen sen ohessa muutamia hilpeitä ja jokapäiväisiä sanoja. Mutta murheellisen silmän yritys saada hymyilevää katsetta ilmoitetuksi, niinkään kuin värisevän huulen ponnistuskin saada muutamia iloisia sanoja lausutuksi, meni peräti tyhjiin, ja intohimoisella huokauksella hän koetti vetää kätensä pois ja lähteä ulos huoneesta.

Mutta äitini pani toisen kätensä hänen kämmenensä päälle, ja hän ei voinut muuta kuin laskea polvillensa, kumartaa kasvonsa hänen käsiensä ylitse ja purskahtaa itkemään niinkuin lapsi.

Hämmästyksissään Betty pani kädet ristiin ja koetti puhua, mutta hänenkin äänensä katkesi, niin että hänen täytyi kääntyä minä pois. Minä laskin polvilleni isäni viereen, mutta tunnettensa vallassa hänen täytyi minun käsivarteeni nojaten lähteä ulos huoneesta.

Vasta kun äitini taas oli taipunut uneen, ja me olimme koossa salihuoneessa, johon Betty oli tuonut illallisen, taikka miksi sitä määrätöntä ateriaa sanoisinkaan, joka meille sinä päivänä oli ensimmäinen ja viimeinen, Betty oli tullut sen verran taidolleen, että kun isäni koetti osoittamaa heikkouttansa vähän puollustaa, osasi vastata ja sanoa:

"Master, yhdelläkään meistä ei tässä katsannossa ole mitään kerskaamista; me emme ole tehneet mitään missis'in parantamiseksi, ja jos Kaikkivaltias on nähnyt hyväksi tehdä ihmeen (ja että se *on* ihme, sitä en minä suinkaan epäile) meidän puolestamme tulee antaa hänelle yksin siitä kunnia. Uuden vedenpaisumuksen merkkejä ei suinkaan ole puuttunut, ja me kaikki olemme tehneet parastamme missis'ia tappaaksemme, mutta tuolla hän nyt makaa ja nukkuu niin hiljaa ja viatonna kuin lammas!"

Mitkä suloiset, juhlalliset yöt nyt seurasivat, kun minä sain maata valveilla hänen huoneessansa, siksi kuin kuulin hänen makeasti nukkuvan ja itsekin uskalsin nukahtaa, tavan-takaa herätäkseni antamaan hänelle jotakin ravitsevaa lientä taikka virkistyttävää juomaa sekä kuulemaan hänen lempeän, rakkaan äänensä kuiskaavan jonkun kiitoksen taikka kenties kertovan jonkun värsyn hänen lempivirsistään, noista rakkaista vanhoista Georg Herbertin virsistä!

Ja sitten nuot ihastuttavat päivät, kun hän vähitellen taas toipui entisillensä! Kuinka suloista oli päivästä päivään ottaa vaari jokaisesta pienestä edistyksestä toipumisen tiellä! Se oli kuin olisi ottanut vaarin lehdistä, kun keväällä puhkeevat, taikka kukkasten kuvuista, kun vähitellen aukeevat auringon säteille ja levittävät tuoksuansa. Mutta elämä, joka nyt joka päivä kasvoi, ei ollut kukkasen tunnoton olemus, — se oli oman, kalliin äitini elämä!

Ja ensi sunnuntaina, kun isäni otti hänet käsivarsillensa ja kantoi hänet omaan pieneen lempihuoneesensa porttivajan päälle, ja hän lepäsi siellä sohvalla akkunaa ääressä, kuinka meidän kaikkien silloin oli olla! Häntä oli kovasti haluttanut varhain aamulla päästä sinne ylös, ja hän tahtoi, että kaikki paitsi Betty menisimme kirkkoon, olipa koettanut kehoittaa häntäkin lähtemään muitten kanssa, mutta siihen ei mikään valta mailmassa olisi saanut tätä uskollista sielua suostumaan.

Lähtiessäni hän taas itseksensä hyräili erästä Herbertin virsistä, jotka nuotittakin hänen korvissaan soivat musiikilta. Hän veisasi:

Oi päivä kallis päivien,
Kuin korkealle siipes viepi!
Muut päivät maahan heittäen
Päin toivon päivää käännät tiesi.
Oi salli, sua seuraten,
Mun maasta nousta matalasta
Ja valon lähde ikuinen
Sun kanssas löytää taivahasta.

Näitten pyhien sanojen kaiku korvissamme ja sydämet kiitosta ja ylistystä täynnä, isälläni ja minulla sinä autuaana sunnuntai-aamuna oli suloinen matka kirkollemme. Tiemme kulki kullankeltaisten elopeltojen kautta, ja kaukaa kuului aaltojen hiljainen pulina rantaa vastaan.

Ja sitten jumalanpalveluksen aikana, kuinka totisia ja eläviä rukouksemme, kiitoksemme ja vastauksemme olivat. Pyhät vuorolaulut olivat minusta ihka uusia, tänä onnellisena aamuna paki-parastaan isääni ja minua varten seipitettyjä.

Kotia palatessamme isäni kahden-kesken sanoi minulle:

"Kitty, ymmärrätkö mr Herbertin virsiä?"

"Luulen ymmärtäväni, isä," minä vastasin, "ja minä pidän niistä."

"Pidätkö todella?" kysyi hän alakuloisesti; "no niin, luultavasti kaikki oikein jumaliset ihmiset niistä pitävätkin. Minä puolestani en ole voinut niitä koskaan käsittää."

Kun äitini ja minä sitten istuimme yhdessä illan hiljaisuudessa, minä mainitsin hänelle siitä, mitä isäni oli puhunut, ja hän kertoi minulle, kuinka se sairaana ollessaan oli häntä iloittanut, kun oli kuullut Bettyn sortuneella vanhalla äänellään veisaavan sillä välin kuin hän liikkui ulkona askareilla taikka hääräili huoneessa.

"Minä pelkään, Kitty," sanoi hän, "että olen pannut liian suurta arvoa sanoihin ja muotoon. Pyhien enkelien mielisuosiioon ei tarvita rikkaan kuvatuslahjan jaloja höysteitä; köyhin ylistysvirsi hengessä ja totuudessa on suloista suitsutusta heille. Minä ajattelin tätä tänäpäpä, kun kasteisen ruohon ja vasta nitettyin heinien tuoksu minusta tuntui suloisemmalta kuin mikään keinotekoinen haju-aine, ja Bettyn wesleylaisten virsien sävelet kaikuivat korvissani yhtä kauniilta kuin tuomiokirkon kuorilaulu konsanaan."

"Mutta yhtä-kaikki," lisäsi hän hymyillen, "omat ajatukseni lensivät takaisin mr Herbertin virsiin, ja minä veisasin sydämässäni:"

Oi autuuteni, kruununi,
Mun Jumalani, Herrani!
Sua sydämeni halajaa,
Yöt päivät aina hehkuen,
Vaan sit en lausutuksi saa,
Sen vuoksi hiljaa rukoilen:
Oi autuuteni, kruununi,
Mun Jumalani, Herrani!

Kun isäni liittyi meihin, äitini käski minun hänelle lukea seuraavan virren:

Oi kuin kauheasti
Mua säikytit,
Kun katselit
Mun puoleheni ankarasti,
Miss' särkyneillä sydämin
Ma Herran eessä makasin.

Vaan haavojaan kun Kristus näyttää,
Sua ensinkään
En pelkääkään,
Hän vaatimukses kaikki täyttää,
Ja tasan seisoo vaakasi,
Ei paina paljon syntini.

Kun suorana on velka suuri,
Sa olet mun,
Mun vihatun —
Niin Herran sana lausuu juuri —
Sua silmään katson — Jumalan
Vanhurskauden omistan.

Isäni koitti olla tyytyväisen näköinen, mutta minä huomasin, että hän oli hyvin hämillään. Hän ei oikein tullut roveihinsa, ennenkuin minä äitini pyynnöstä hänelle luin seuraavan mr Charles Wesley'n virren:

Ääni kaikuu taivahasta:
Autuaita vainajat,
Jotka synnin maailmasta
Herrassansa nukkuivat.
Kaunis, kallis on se hoiva,
Jota aina nauttivat,
Jesus itse on se oiva
Palkka, jonka voittivat.

Seuratessaan Jesustansa

Salemihin uutehen,
Sinne veivät muassansa
Työnsä täältä taltehen.
Siellä riemuisasti saavat
Jumalata katsoa,
Siellä taivahat on aavat
Rauhan virttä veisata.

Ken siis tahtoo surkutella
Taivahasen siirtyvää,
Kenkä vielä valitella,
Että tänne hän ei jää?
Mailma lausuu: "pois hän lähti,
Maahan muutti synkkähän,"
Mutta enkelit: "kuin tähti
Autuasna loistaa hän."

Illalla, kun isäni ja minä olimme yksinämme, hän kysyi minulta, mitä minä luulin mr Herbertin "Oikeuden" virrellänsä tarkoittavan.

Minä kerroin hänelle raamatunlauseen: "Jonka Jumala on armo-istuimeksi asettanut uskon kautta hänen veressänsä, osoittaaksensa vanhurskauttansa edellä-käyväisten syntein anteeksi-antamisen tähden, joita Jumala on kärsinyt, osoittaaksensa vanhurskauttansa tällä ajalla, että hän itse vanhurskas olis, ja sen vanhurskaaksi tekisi, joka on Jesuksen uskosta." Room. 3: 25, 28. "minä arvaan, että se on tätä, jota mr Herbert tarkoittaa," minä sanoin.

"Jos niin on," virkahti isäni melkein hiukan äkäisesti, "miks'ei hän sitä sitten sano suoraan. Uskonto on hyvä ja arvoitukset ovat tavallaan myöskin hyviä, mutta minä puolestani en voi nähdä mitä etua siitä on, että nämät kaksi eri asiaa sekoitetaan yhteen. Minä en koskaan saa päähäni, mitä hyötyä voi olla siitä, että raamatunlauseita kierretään kokoon paljaaksi hämmennykseksi, sitten taas auki kierrettäviksi. Minua se todellakin rasittaa, sillä äitisi tähden olen sitä kaikin tavoin koettanut, Kitty. Mr Charles Wesley'n virret sitä vastaan miellyttävät minua suuresti, ja oikein onneksi on minulle, että elän aikana, jolloin vanha sotamies saa kuulla saarnoja, jotka ovat yhtä selkeitä kuin komennussana, ja hengellistä runoutta, yhtä yksinkertaista kuin suora puhe."

Vähän kyllä minä silloin ajattelin, että mr Herbertin virsi ennen pitkää tulisi äidilleni puollustukseksi.

Ensi maanantaina sen sunnuntain jälkeen, joka meille kaikille oli ollut niin suurena juhlapäivänä, Betty aamuhämyllä oli mennä navettoon, mutta lankesi vesi-ämpäriin, jonka Roger oli jättänyt tielle, ja taittoi jalkansa. Falmouth'in tohtori tuli kohta ja satoi jalan lohduttaen meitä sillä vakuutuksella, että se ei ollenkaan ollut mikään kova taikka vaarallinen tapaus.

Mutta Betty, joka eläessään ei ole ollut missään taudissa, joka olisi estänyt häntä vapaasti liikkumasta, pyristelee tohtoria vastaan katsoen varsin varmaksi että hänen on suora kuolema edessä.

Illalla hän sentähden sanoi minulle: "Minua lohduttaa, Kitty, ajatellessani, että tämä on kuolemaksi. Ainakin monessa katsannossa. Ensiksikin Roger siitä saa elinkautisen varoituksen, sillä minä olen monta kertaa kieltänyt häntä jättämästä ämpäriä tuolla tavalla tielle, vakuuttaen hänelle, että se tulisi olemaan jonkun ihmisen loppu. Nyt hän saa nähdä, että olen puhunut totta. Toiseksi, Mrs Kitty, minä ajattelen noita näkyjä ja merkkejä. Nyt ne kaikki saavat selityksensä — kellojen soiminen, koira-paran vinkuminen ja kaikki muu. Ja lopuksi minä oikein surmikseni iloitsen siitä, että se lopulta olenkin minä eikä missis." Tässä hänen äänensä alkoi vapista, ja hän viipyi hetken aikaa, ennenkuin hän jatkoi: "Minä voin yhtä hyvin puhua suuni puhtaaksi, Mrs Kitty. Se on minun tapojani, ja kenties pääsette pian kyllä minusta ja minun tavoistani vaivaa näkemästä. Minä iloitsen oikein surmikseni, minä sanon, että tuo kaikki tarkoitti minua eikä missis'ia — tämän vakuutuksen ja sisällisen todistuksen tähden. Minä sain sen mennyt vuonna. Joku päivä, kun missis makasi kipeänä, minä kysyin häneltä, oliko hänellä sitä, ja hän vastasi: ei. Paras on sentähden, että minä otetaan pois ennen häntä."

Minä hämmästyin ensiksi kuullessani, että Betty luuli itsensä mahdollisemmaksi taivaasen pääsemään kuin oma rakas äitini, mutta minussa nousi lempeämmät ajatukset, kun näin nuo karkeat, mutta kuitenkin ystävälliset kasvot täynnä kyyneliä, jotka, sen tiesin, eivät olleet ruumiillisen kivun pusertamia. Niin tyvenesti kuin suinkin taisin, minä sentähden sanoin: "Betty, luuletteko todellakin itsenne mahdollisemmaksi näkemään Jumalaa kuin äitini."

"Mrs Kitty kultani, minä puhuin sisällisestä todistuksesta. Minä en ole varma, ymmärsikö rakas missis-parka mitä minä tarkoitin, kun hänelle siitä puhuin. Se on Jumalan lahja, ja hän antaa sen köyhimmille syntisille ansiotta ja ilmaiseksi. Minäkö mahdollisempi kuin missis! Yhtä hyvin vois

ajatella itseäni paremmaksi kuin enkeli. Mutta minä olen saanut tuntea, että syntini ovat anteeksi-annetut, ja minä en ole varma, onko missis sitä tuntenut. Minä olen suuri syntinen, ja parhaimmassakin tapauksessa olen ollut yksipäinen ja äreä vanha nainen, niin etten voi toivoakaan muuta kuin kaikkein alhaisinta siaa taivaassa — vaikka Kaikkivaltias kuinka kauan hyödytöntä palveliatartansa säästäisikin. Paras lienee sentähden, että kohta saan muuttaa kotia."

Kun näin hänen kääntävän kasvonsa pois kyyneliänsä salataksensa — vanha spartalainen kuin hän olikin — sydämeni nöyristyi hänelle, ja minä olin vähällä nöyristää polvenikin.

Hän olisi mielellään mennyt kuolemaan meidän kaikkien edestämme ainoastaan hankkiaksensa meille aikaa paremmin valmistumaan taivaasen taikka voittamaan korkeamman sian Jumalan valtakunnassa.

Hetken aikaan minä en saanut sanaakaan puhutuksi. Silloin johtui mieleeni mr Herbertin virsi Jumalan oikeudesta, ja minä kerroin ja selitin Bettylle sen osan siitä, jossa oikeudelle lausutaan:

"Kun suorana on velka suuri,
Sa olet mun,
Mun vihatun —
Niin Herran sana lausuu juuri —
Sua silmään katson — Jumalan
Vanhurskauden omistan."

Minä puhuin hänelle kuinka äitini silmät loistivat, kun hänelle luin nämät rivit.

"Eikö *tämäkin* ole vakuutusta armon osallisuudesta?" minä kysyin.

"Niin, mrs Kitty," vastasi Betty, "siltä kumminkin *näyttää*, ja minä luulenkin, että Kaikkivaltias antaa ihmisten puhua asioista ja seikoista kunkin omalla tavallaan, ja jollei se aina ole niin selkeää kuin sen sopisi olla — joka miehen asiana ei olekaan puhua selkeästi — Herra kuitenkin ymmärtää, mitä tahdotaan sanoa, sillä mrs Kitty, epäilemättä Kaikkivaltias ymmärtää kaikki. Minä ajattelen välisti, minä, että hänen edessänsä kaikki tyyni olemme kuin änkyttäväiset lapset, ja jollemme aina voi saada selkoa muitten ihmisten änkyttämisestä, Hän, joka on kaikkien meidän isämme, sen kyllä voikin. Varmaan hän kumartuu ja kuuntelee, siksi kuin hän saa selvon, kuinka asian on, ja vähitellen hän opettaa meitä puhumaan yksinkertaisemmin, niin että voimme toinen toisemme ymmärtää. Mrs Kitty, kultani," jatkoi hän kuivaten silmiänsä raitin kulmaan, "te olette ihmeellisellä tavalla rauhoittaneet ja ilahuttaneet minua — niin, ihmeellisellä tavalla, ja Kaikkivaltias teitä siitä runsaasti siunatkoon."

"Betty, te ette millään muotoa saa kuolla," minä sanoin, lykäten pois pienen harmaan hiussuortuvan, joka oli langennut hänen silmillensä, "teidän täytyy tehdä parastanne terveeksi tullaksenne. Meidän on mahdoton olla ilman teitä, Betty, sitä ei kukaan meistä tahdo eikä voi."

"Käy niinkuin Kaikkivaltias tahtoo, lapseni," sanoi Betty, "kun Hänen aikansa tulee, me kaikki voimme olla ilman toinen toistamme paljon paremmin, kuin koskaan olemme uskoneetkaan. Mutta kun ajattelen lehmiamme ja porsaitamme ja kanoja ja kananpoikia, minusta kyllä tuntuu vähän vaikealta jättää eläinparat ainoastaan Rogerin haltuun. Minä en voi kieltää, että se tekee minun pahaa, ei sen puolesta, että epäilisin hänellä olevan hyvän tahdon, hupsu-paralla, taikka uskoisin hänen ehdollaan panneen ämpärin tielle niin että taittaisinkin jalkani — mutta nähkää, kaikille ei ole annettu järkeä. Mutta jos tästä vielä paranen, mrs Kitty, te ette koskaan saa sanoa sitä tohtorin ansioksi, sillä sitä en suinkaan saisi kestetyksi! Sillä nähkää, jos mikään olisi voinut minua kuolettaa, se juuri oli hänen lieheät kasvonsa ja hänen kaakottamisensa ja kakistamisensa vanhan kanan tavalla, kun hän oli tehdä minut hulluksi tuskasta. Jos vielä paranen, se on Kaikkivaltias, joka on minut parantanut, Kaikkivaltias ja te, mrs Kitty. Minä soisin ainoastaan," sanoi hän pudistaen päätänsä peloittavalla tavalla, "ettette olisi syntyneet murheisiin ja huoliin, sillä täysi tosi on, että Kaikkivaltias on antanut teille ihmeellisen lahjan lohduttaa ja suosia muita, ja Hänen tapanansa ei ole turhaan lahjojansa tuhлата."

XI.

Kolme kuukautta on kulunut, sitten kuin näihin lehtiin kirjoitin ainoankaan rivin, ja viimeiset sanat tuntuvat minusta niin heikoilta ja niin kaukaisilta, kuin suuren syvyyden ylitse kaikuva ääni, juuri kuin maa olisi jalkojeni alla auvennut, tehden juovan minun ja sen päivän väliin, jona ne kirjoitettiin.

Äitini on ihmeellisesti toipunut. On niinkuin se tauti, joka isompana osana hänen elämästään

uhkaavana pilvenä on riippunut hänen päänsä ylitse, kokonaan olisi tyhjentynyt siihen ankaraan kuumeeseen, joka häntä niin kovasti koetteli, jättäen hänet virkistyneeksi ja uudistuneeksi niinkuin ukkonen ilman! Välttämätön lepo, pakko pitää itsestäänsä vaari sekä täydellinen antauminen tarpeellisen hoidon ja vaalinnan alle on epäilemättä ollut vaikuttavana syynä tähän onnelliseen päätökseen.

Ennen kaikkia se kuitenkin on laupias käsi ja lempeä sallimus, jota meidän tulee hänen toipumisestansa kiittää.

Eräänä päivänä äitini ja minä istuimme isossa salin-akkunassa ompeluksemme ääressä. Vaikka vielä vähän jalkaansa ontuen, Betty kuitenkin taas oli liikkeellä askareitansa maitokamarissa ja kyökissä toimittamassa. Vähän aikaa sitten isäni oli viheltänyt Trustya ja oli nyt kaukana pelloilla. Oli rauhällisin aika päivästä, etsoneen aika kuumana iltapäivänä. Muuta ääntä ei kuulunutkaan kuin veden tipahtaminen vesirännistä pihallamme, kärpäsen pörinä akkunanruutua vastaan taikka eksyneen pienen mehiläisen surina rinkikukilla tuolla ulkona sekä Bettyn hiljainen hyräileminen kyökissä hyöriessään.

Äitini ja minä olimme puhuneet Jackista. Me olimme joku aika sitten kirjoittaneet hänelle pyytäen, että hän kumminkin ajaksi palaisi takaisin meille, koska maanviljelys rupesi käymään isällemme raskaaksi. Me olimme sanoneet hänelle, että vanha koti oli tarpeeksi avara meille kaikille, että ikävöitsimme olla hänen kanssansa, ja että kaikessa tapauksessa voisimme yhdessä hänen tulevaisuutensa tuumista neuvotella.

Meille ei vielä ollut mitään vastausta tullut, ja kerran toisensa perään olimme toinen toisellemme muistuttaneet, kuinka luonnollista oli, että kirjeet eivät voineet kulkea niin pian, kuin toivoimme. Postit olivat niin epäsäännöllisiä, ja saattoipa ilman sitä ajatella sata eri tapaa, joilla kirjeet taisivat mennä hukkaan. Tämän olimme kertoneet, joka kerta kuin isämme oli ratsastanut kirjettä kysymään ja ilman mitään semmoista palasi kotia. Ilman sitä Jackilla epäilemättä oli paljon toimittamista, varsinkin jos hänen oli mieli palata meidän luoksemme, ja kun hän oli niin kankea kirjoittamaan, hän kenties ei ollut mitään kirjettä lähettänytkään, vaan vastaisi itse omassa korkeassa persoonassaan. Me istuimme ja haaveksimme, kuinka koettaisimme tehdä maa-elämän hänelle vähemmän ikäväksi, pitäen kaikenmoisia tuumia, kuinka ryhtyisimme useampiin pieniin muutoksiin tehdäksemme kodin hänelle valkoisemmaksi ja iloisemmaksi, kun ratsastaja vaahtoisen hevosen selässä äkkiä syöksi pihaan humulla semmoisella, että vanhat nurkat paukkuivat ja akkunanruudut kalisivat.

Äitini ja minä katselimme toinen toistamme. Arvattavasti minä kävin yhtä vaaleaksi kuin hän, sillä hän lausui:

"Istu alallasi, Kitty. Anna Bettyn kuulustella, mikä on."

Betty, joka ei juuri koskaan tahdo pitää liikaa kiirutta, oli erinomaisen hidas ja kankea, kun muut hänen mielestäänsä turhan-päiten hätäilivät. Minusta oli kuin koko vuosisata, kun hän seisoi ja aika tavalla torui ratsastajaa, ennenkuin hän liikkasi avoimen akkunan eteen ja antoi minulle kirjeen jupisten jotakin muutamista ihmisistä, jotka aina tahtovat tehdä itsellensä ja muille tarpeetonta vaivaa, mutta itse puolestaan hän katsoi tämmöisen hopun ainoastaan jonkunlaiseksi keinoksi lopulta peittää, mitä alussa on laimin-lyöty.

"Mutta Jumala varjelkoon teitä, mrs Kitty kultani," huusi hän nähdessään tuskan, joka oli kasvohini kuvattuna, "te ette saa olla noin peljästyneen näköinen. Se on vaan yksi sir John Beauchampin palvelioista, jonkunlainen mrs Ewelynin keksintö järjen peloittamiseksi ihmisistä."

"Betty, anna miehelle jotakin virvotukseksi, ja káske hänen jäädä huoahamaan, niin kauan kuin hänellä on aikaa viipyä," sanoi äitini tyvenesti.

Betty meni.

Se oli todellakin kirje orpana Ewelyniltä minulle.

Se alkoi hellillä, hyväilevillä ja pitkäveteisillä sanoilla, varsin vasten Ewelynin tavallista tapaa ilman verukkeita suoraa päätä käydä asiaan käsiksi. Tarkoituksena oli nähtävästi raivata tietä tärkeille ilmoituksille. Mutta se pani ainoastaan aivoni niin hämille, että kun viimein tulin itse asiaan, sydämeni tykytti ja käteni värisi niin kovasti, että tuskin sain luetuksi. Mutta kun vihdoin olin päässyt päähän saakka, minä taas olin varsin levollinen. Minulla oli ainoastaan yksi ajatus: äitini.

Hetken aikaa minä pelkäsin häneen katsomasta epäillen, mitä minun oli tekeminen, siksi kuin hän lempeästi lausui:

"Kitty kultani, älä huoli sitä minulle lukea, vaan kerro, mitä siinä seisoo. Minä tiedän aivan hyvin, että siinä ei ole hyviä uutisia. Minä tiedän, että siinä puhutaan Jackista."

Minä katsoin nyt häneen. Hän istui kätet ristissä kuin rukousta varten. Minä panin polvilleni hänen viereensä ja kuiskasin hänen korvaansa (mitä sanoja minä käytin, minun on mahdoton muistaa, sillä sanat näyttivät lähtevän huuliltani toisella äänellä kuin omallani) kuiskasin, että Jack oli tehnyt jotakin, josta hän oli pantu kiinni, ja että hän nyt istui Newgaten vanki-huoneessa.

"Kitty", sanoi äitini, "meillä ei ole mitään aikaa hukata. Mene kohta hakemaan isääsi."

Isä parkaa! Kun tapasin hänet ja puhuin hänelle, mikä oli tapahtunut, hän ei virkkanut soimauksen sanaa Jackia eikä ketään muutakaan vastaan. Hän virkkoi ainoastaan: "Poika-parkaa, poika-parkaa, minä olin liian kova häntä vastaan!" — ja se oli kaikki. Äänetönnä vaelsimme kotia tantereita pitkin.

Kotia päästyämme näimme äitini istuvan ylhäällä pienessä kammiossaan ylipuolella porttivajaa. Isäni meni ylös hänen luoksensa, ja minä jäin alas saliin. Muutaman minutin päästä huusi äitini minua, ja minä karasin kohta tuonne ylös.

"Se on nyt varsin selvässä, rakkaani, mitä meidän tulee tehdä," sanoi äitini, "ja suuri armo onkin, että se on selvässä."

"Isäni ja minun täytyy kohta lähteä hänen luoksensa," minä sanoin.

"Niin, lapseni, huomispäivänä." Hän näytti minulle sitten jälkikirjoituksen Ewelynin kirjeessä, jonka hämmästyksissäni en tullut huomanneeksi, ja jossa meitä kehoitettiin lähettämään palvelia takaisin merta myöten, ottamaan hänen hevosensa ja viipymättä ratsastamaan Lontoosen.

Kaikki oli valmiina seuraavana aamuna ennen päivän valkenemista.

Isäni tahtoi ottaa oman hevosensa ja minä palvelian. Sillä tavalla voisimme olla Lontoossa yhdessä viikossa, ja meillä olisi liman sitä se suuri etu, että saisimme olla varsin yksin, vapaina kaikista uteliaista kysymyksistä ja silmäyksistä.

Betty oli liian paljon meihin kuuluva voidaksensa jäädä tietämättömäksi huolistamme Jackin tähden, ainakaan siinä suhteessa, että hän oli vankeudessa. Hän luuli sen olevan velasta, ja me käsitimme tuskin itsekään, oliko syynä tämä vai joku vielä pahempi asia.

Betty valvoi koko yön eväspussia meille laittaaksensa. Hän ei tahtonut sallia minun auttaa itseänsä, vaan vaati jyrkästi, että pysyisin vuoteessani, ja minun täytyi antaa hänen pitää päänsä. Aamulla, kun puin päälleni, hän eriskummallisella ja vähän sekavalla tavalla (sillä välin kuin hän pani vaatteeni myttyyn, joka puserrettiin ja painettiin niin vähäiseksi kuin mahdollista) toimistansa hetkeksikään lakkaamatta minulle lausui:

"Mrs Kitty, minä olen pistänyt viisi guinean kappaletta vanhaan sukkaan, jonka olen pannut mytyn kulmaan. Mielelläni olisin antanut ne master Jackille, kun hän lähti sotaan, mutta äitini oli ennen kuolemaansa sanonut, että minun tulisi säästää ne hautajaisikseni, ja minä olin luvannut sen hänelle. Mutta kun oikein asiaa ajattelen, minä en voi katsoa synniksi rikkoa lupaustani.

"Kauan aikaa olen ollut kahdella päällä, mitä minun olisi tekeminen. Mikä suurempi hyöty minulla uljaista hautajaisista olisikaan kuin rikkaalla miehellä evankeliumissa? Komeat hautajaiset eivät saa syntistä ijanikkaisesta tulesta pelastetuksi, eikä syntiruumiin haavat taikka nuoleskelevat koirat siunatuista enkeleitä estetyiksi sielua kotia isänhuoneesen kantamasta. Kun kuolen, Mrs Kitty, minä tahdon, että luokkajäsenet, veisaten Mr Wesley'n virsiä, kantavat ruumiini hautaan, sillä välin kuin enkelit, laulaen laulujansa, kantavat sieluni taivaasen. Minä en kuitenkaan ole varsin varma, tarvitaanko enkeleitä ollenkaan, sillä sitten kuin Herra kuoli, taivas näyttää olevan hyvän matkaa lähempänä maata kuin ennen, ja kenties tulemme nyt kohta varsin luonnollisella tavalla ja ilman enkelikäsien avutta sinne sisään. Mutta se ei ollut hautajaiset, jotka panivat minut kahdelle päälle, vaan se oli äidilleni annettu lupaus. Minä olen monta kertaa rukoillut valaistusta tässä asiassa, ja viime yönä minä sain nähdä sen niin selkeästi kuin itse auringon. Minun päättääkseni meidän tulee tehdä muille juuri niin, kuin tahdomme, että he tekisivät meille, olkoot sitten kuolleita taikka eläviä. Jos minä olisin kuollut ja olisin saattanut jonkun ihmisen tekemään tuommoisen mielettömän lupauksen, minä katsoisin suurimmaksi hyväksi työksi, jos se ihminen rikkoisi lupauksen ja käyttäisi rahat johonkin parempaan tarpeeseen. Minun tulee sentähden tehdä samalla tavalla äidilleni, Mrs Kitty. Teidän ei tarvitse puhua master Jackille, mitä nyt olen sanonut, Mrs Kitty. Minun uskoni on, että jos guineat voivat olla master Jackille avuksi, äitini tuolla ylhäällä taivaassa mielihyvällä hymyilee niille, jota hän ei suinkaan tekisi, jos ne hautajaisissani viinana ja romminna muuttaisivat ihmisiä luontokappaleiksi."

Kun Betty oli puhunut loppuun saakka, hän liikkasi alas rapuista, ja minä sain keventää sydämeni ensimmäisillä kyynelillä, jotka tuon kauhistavan sanoman jälkeen nousivat silmiini.

Äitini tahtoi välttämättömästi tulla alas meidän kanssamme suurustamaan, ja kun hän jätti minun

hyvästi, sillä välin kuin isäni tuolla ulkona katsoi suitsia ja satulavöitä, hän näytti niin tyveneltä ja tyytyväiseltä, että minä en voinut olla lausumatta:

"Älä, äiti kulta, koeta pitää itseäsi ylhäällä meidän tähtemme. Sinä käyt siitä vaan pahemmaksi, kun olemme lähteneet."

"Ei, Kitty," vastasi äitini, "niin ei tapahdu. Minä en koeta pitää itseäni ylhäällä, vaan minun luullakseni minua pidetään. Minä en voi itseäni oikein ymmärtää, enkä minä tunne itseäni toivottomaksi, vaan olen vakuutettu siitä; että tämä tulee kääntymään Jackin ja meidän kaikkien hyväksi, ja se toivo antaa minulle voimaa rukoilla hänen edestänsä niinkuin en koskaan ennen ole rukoillut."

Ja tällä me erosimme.

Meillä oli todellakin suuri apu siitä, että matkamme pikaisuus ei riippunut muutamien huolimattomien ajo- ja merimiesten hyvästä tahdosta, joille meidän ei olisi käynyt erin-omaisen kiiruumme kauheaa syytä selittäminen. He olisivat epäilemättä luulleet tuskallisen eteen-päin pyrkimisemme vanhan herran äreystä taikka nuoren tytön malttamattomuudesta syntyneeksi, jota vastaan kaikki nyt riippui ainoastaan meistä itsestä ja meidän hevosistamme.

Nämät jalot ja uljaat eläimet näyttivät kiiruustamme ikäänkuin kihkaantuvan, siksi kuin meidän sekä heidän itsensä että matkan pituuden tähden täytyi heitä pikemmin pidättää kuin jouduttaa.

Ainoastaan kaksi tapausta on minulla tältä matkalta selkeässä muistossa, niin kokonamme olimme matkan tarkoitusperässä kiinni.

Toinen niistä tapahtui, kun selkeänä ja kauniina aamuna kapealla metsätiellä ratsastimme jyrkkää ja kivistä mäkeä alas. Edessämme näimme herran papillisessa pu'ussa hevosen selässä, joka ohjakset kaulassa sai mennä melkein mihin itse tahtoi, sillä välin kuin herra luki kirjaa, joka makasi avoimna hänen edessänsä satulalla.

Se näytti hyvin vaaralliselta, erittäinkin kun hevonen sivutse kulkiessamme juuri oli kompastumaisillaan. Isäni nosti hattua ja sanoi vieraalle:

"Suokaat anteeksi vanhalle sotamiehelle, sir, mutta minun täytyy tunnustaa, että tuntisin itseni paljon paremmin turvatuksi, jos olisin ratsasjoukon johdattajana, kuin jos tuolla tavalla tuon hevosen selässä ajaisin."

Vieras vastasi kohteliaasti tervehdykseen, lausuen, tyvenellä ja ystävällisellä äänellä jotakin sentapaista, kuin että hän ja hänen hevosensa hyvästi ymmärsivät toinen toisensa; mutta kun hän kiitti isääni suosiollisesta muistutuksesta, hänen kasvonsa kirkastuivat tuosta pilvettömästä ja kauniista hymystä, jota ei kukaan voi unhoittaa, joka kerta on saanut sen nähdä. Minä tunsin mr Wesley'n.

Toinen tapaus, peräti toista laatua kuin edellinen, tapahtui seuraavana aamuna.

Kello ei vielä ollut viisi, ilma oli sumuinen ja puolipimeä, mutta niinpian kuin vähänkin taisimme tietä erottaa, olimme nyt niinkuin ainakin hevosen selässä. Sen pienen kaupungin äärellä, missä olimme olleet yötä, oli jo suuri väkijoukko koolla. Meidän täytyi ajaa sen lävitse, enkä minä ole koskaan nähnyt ilkeämpää katsantoa kuin useammassa noissa kasvoissa. Monet niistä olivat kaikkein alhaisimpia kasvonmuotoja, raakoja ja pedontapaisia taikka julmia ja raivoja, ja niitten kaikkien ylitse kohosi kamala, kauhistava kapine — minä en tietänyt mikä. Väkijoukon ulkosyrjillä kuulimme riettaita sanoja ja törkeää naurua. Mutta kun pääsimme edemmäksi, noin väkijoukon keskipaikoille, kaikki oli niin äänetöntä, niin hiljaista. Jokainen silmä oli kiinni yhdessä ainoassa esineessä peräti toisella taholla kuin se kamala kapine, joka vähää sitä ennen oli langennut silmäni, ja jokainen korva kuunteli ääntä, ääntä niin tyventä, niin juhlallista, niin selkeää ja niin syvää, mutta kuitenkin varsin luonnollista eikä koskaan huikeaa taikka kimeää. Jo ennenkuin taisimme puhujan itse erottaa, minä kuitenkin käsitin, että se oli mr John Wesley.

"Anna mennä, Kitty," sanoi isäni matalalla, vapisevalla äänellä, tarttuen suitsiini, "anna mennä, etkö näe, mitä kansa odottaa."

Minä näin hänen huulensa vapisevan enkä rohjennut mitään kysyä.

Mutta kun katsoin taakseni, minä silmänräpäyksessä käsitin asian. Se oli mestaus, joka oli vetänyt tämän ihmis-joukon koolle; se oli hirsipuu, joka kohosi sen ylitse, ja mr Wesley oli käyttänyt tilaisuutta kokoontuneille saarnata.

* * * * *

Minä en koskaan unhoita sitä kunnioittavaa ystävällisyyttä, jolla setä

Beauchamp tervehti isääni, kun pääsimme hänen asuntonsa luoksi Great Ormond Streetin varrella, enkä liioin hänen sydämellisyyttänsä minua itseäkään kohtaan.

Täti Beauchamp oli myöskin ystävällinen tavallaan, mutta kovasta mielenliikutuksesta hän sai puistutuskohtauksen, joka teki, että hänen muille huojennukseksi täytyi panna maata ja pysyä alallaan yksinäisyydessä, josta oli sekin hyöty, että Ewelyn ja minä häiritsemättä saimme puhua keskenämme.

Ewelyn kertoi nyt kaikki minulle, mutta setä Beauchampilla oli vielä vaikeampi tehtävä isäni kanssa puhuessaan.

Jack ei istunut Newgatessa velasta, vaan jostakin vielä pahemmasta.

Odottaen palkkaansa, joka muutaman viikon päästä oli saatavana, hän oli ottanut yhtiön kassasta rahoja, jotka hän ensi tilaisuudessa aikoi maksaa takaisin. Mutta laki ei huoli aikomuksista. Työ oli rikos, ja hänen täytyi kärsiä rankaistuksensa. Setä Henderson ja setä Beauchamp olivat jättäneet hänen asiansa parhaiten asian-ajajien haltuun, ja Ewelyn sanoi, että heillä näytti olevan toivo juttua voittaaksensa.

"Mutta jos hän tuomitaan syypääksi," minä kysyin, katsoen Ewelynin rehelliseen silmään, "mikä hänelle sitten tulee rankaistukseksi?"

"Jokin taikka ei mikään," sanoi Ewelyn, karttaen silmäystäni ja osoittaen hämiä, joka oli hänelle peräti outo. "Kaikki sanovat, että laki on niin epävakainen."

Seuraavana päivänä isäni ja minä lähdimme Newgateen. Olimme päättäneet yksi erältämme mennä sisälle Jackin luo hänen tunteitansa niin paljon kuin mahdollista säästääksemme.

Kolkot muurit; akkunat asetetut niin, että päästivät niin vähän valoa ja iloa kuin mahdollista; kalisevat kahleet tyrmän telkimissä; raskaitten avainten räminä ja kaikkien ovien tarkka sulkeminen meidän perässämme; tieto siitä, että väijyvät, uteliaat silmät ottivat vaarin meistä; kauhea vakuutus, että vankikopit monellekin olivat viimeisenä askeleena häpeällistä hautaa kohden: tämä kaikki oli niin kamalaa ja pani minun tuntemaan kuin itsekin olisin ollut vanki taikka elävältä haudattu. Kun minun sitten täytyi istua isääni odottamassa pimeässä pienessä huoneessa rautaristikoilla kolkkoa pihaa päin antavien akkunain edessä, minä kyllä koetin sekä rukoilla että ajatella, mutta tunsin itseni peräti kykenemättömäksi kaikkeen muuhun kuin matkimaan tyhjiä sanoja ja lukemaan akkunanrautoja ja savutorvia, niin että kun isäni vihdoon tuli ulos ja minä vuorostani vietiin sisälle Jackin luo, minä olin varsin valmistamaton häntä tapaamaan. Minä taisin ainoastaan kiertää käsivarteni hänen kaulansa ympäri, niiskuttaa ja pyytää häneltä anteeksi kaikki kovat sanat, jotka joskus olin hänelle puhunut.

"Pikku Kitty-parka," sanoi hän syvällä äänellä, joka oli enemmän isäni kuin hänen omansa kaltainen, "pikku sisar-parkani, sinä ja isämme olette samanlaisia. Ei yhtäkään soimausta, ei yhtäkään valitusta," ja sitten kuin hän oli saanut minut tuolille istumaan, jatkoi hän kävellen edes-takaisin: "Minä luulin hänen olevan kovin suutuksissa, kovin vihossansa minulle — ja se olisi melkein ollutkin parempi, ollut huokeampi minun kantaa." Vähän aikaa vaiti oltuansa lisäsi hän sitten äänellä, joka enemmän muistutti hänen huoletonta olentoansa: "Tämä on surkeaa surkeampaa. Minä olen onnettomin ihminen maan päällä. Ainoastaan kolme päivää vielä, ja minä olisin saanut palkkani, ja kaikki olisi ollut säntillään. Älkäämme kuitenkaan katselko asiaan asian pimeää puolta, kaikki voi vielä kääntyä hyvin päin." Ja sitten kysyi hän kiivaasti, mitä asian-ajajat ajattelivat.

Minä vastasin, että heillä näytti olevan parhaat menestymisen toiveet.

Tavallisella, hilpeällä tavallaan hän nyt kääntyi valkoiseen puoleen päin, niinkuin toivo jo olisi ollut varmuutta, ja puhuttuansa vähän aikaa onnettomuudestansa piimmastaan ohitse-menneenä vastoin-käymisenä, hän sanoi:

"Tiedäthän, Kitty, että minä aina olen uskonut onnelliseen muutokseen elämänvaiheissani. Eikä minua ollenkaan kummastuttaisi, jos nyt olisimme itse käänteessä, sillä totta puhuakseni se oli rahankitsas yhtiö. Sihtieri on kurja mies ja samalla teeskenteliä. Vaikk'ei juuri sillä tavalla, kuin olisi ollut suotavin, lienee kuitenkin paras, että olen päässyt heistä. Ja mitä niihin pieniin pikapäisiin sanoihin tulee, jotka sinä, pikku Kitty, olet lausunut, älä niistä koskaan enää puhukaan. Kaikissa meissä on pienet vikamme, mutta sinä olet kieltämättä hurskain pieni sielu koko tässä puuttuvaisessa mailmassamme."

Mutta kun palasin takaisin isäni kanssa, sydämeni oli kuin jääkappale rinnassani. Kaikki tuskailimme suuresti syntiä ja häpeää ja teimme mitä kykenimme Jackin edestä, sillä välin kuin hänen oma omatuntonsa näytti olevan keveä kuin höyhen. Oli kuin hän ei ollenkaan olisi ajatellut mitään muuta kuin pahaa onnea, ja minä kysyin itseltäni, tulisiko koskaan niin pitkälle, että hän oppisi oikeaa väärästä

erottamaan.

Seuraavana iltapäivänä setä Beauchamp asian-ajajien parissa oltuansa tuli minun luokseni peräti hämillään. He olivat sanoneet hänelle, että Jack ei tahtonut suostua heidän tuumaansa hänen puollustuksensa suhteen, ja että näytti epätietoiselta, saataisiinko häntä sanomaan itseänsä *syyttömäksi*.

"Sinun täytyy puhua hänen kanssansa, Kitty," sanoi setäni, "ja koettaa häntä taivuttaa. Sinua hän tottelee, jos ketään. Mitä minuun tulee, ihmisten käsitykset siveydestä ja uskonnosta, sittenkuin metodistoja ilmaantui, minusta näyttävät olevan niin ylös-alaisin, että minä puolestani en enää voi ymmärtää ketään enkä mitään."

Minä lähdin sentähden varhain seuraavana aamuna taas Newgateen ja pääsinkin sisälle onnettoman veljeni luo.

"Jack", minä sanoin, "setä Beauchamp sanoo, että sinä ja asian-ajajat ette oikein ymmärrä toinen toistanne, ja minä olen tullut tänne katsomaan, voinko olla sinulle miksikään avuksi."

"Me ymmärrämme toinen toisemme täydellisesti, Kitty," sanoi Jack, "he vaativat minua tekemään valan valheen päälle, ja sitä minä en voi. Minä otin todellakin rahat, ja jos ainoana puollustukseni on vanna, *etten* ole sitä tehnyt, sitten, Kitty, minulla ei ole mitään puollustusta enkä minä näe *mitään* neuvoa. Minä luulin heidän keksineen jotakin muuta, mutta näyttää siltä, kuin eivät olisi voineet."

Minä tunsin sydämeni elpyvän uudesta toivosta, minä menin hänen luoksensa, tartuin hänen käteensä, katsoin häntä silmiin ja sanoin:

"Tahtoisitko todellakin kärsiä vaikka mitä, ennen kuin sanoa valheen?"

"Tietysti, minä en voi väärää valaa tehdä. Mitä tarkoitatkaan, Kitty?"

"Jumalan kiitos," minä sanoin enkä voinut olla itkuun purskahtamatta.

Jack käveli edes-takaisin. Muutaman silmänräpäyksen perästä hän seisautui minun eteeni ja sanoi yksivakaisesti: "Kummastuttaako sinua, sisar, että minä en tahdo sanoa valhetta, että minä en tahdo alentaa itseäni? Taisitko uskoa, että sitä tahtoisin? Taisitko uskoa, että vaikka luulin edeltä-käsin vapaasti voivani ottaa palkan, jonka tuon kurjan yhtiön tuli minulle maksaa, minä sen puolesta tietentaiten voisin sanoa valheen ja tehdä väärän valan?"

"Oi Jack," minä sanoin, kätkien kasvoni käsiini, "mitä minun olikaan ajattelevinen, kun sinä taisit ottaa sen, mikä ei ollut sinun? Se teki meidät niin onnettomiksi."

Jack kääntyi suutuksissa pois, ja minä istuin paikallani nojaten päätäni käteeni. Minä kuulin hänen kävelevän edes-takaisin, ja sitten hetken aikaa vaiti oltuansa pitkäänsä lausuvan minulle:

"Minä ymmärrän, Kitty, sinä uskoit, että kun veljesi oli voinut varastaa, hän myöskin voisi tehdä kaikkea muuta."

"Mutta sitä sinä et *tahdo*, Jack," minä sanoin pannen polvilleni hänen viereensä. "Sinä et tahdo. Sinä tahdot ennen kärsiä kaikki kuin tehdä, mitä et pidä oikeana, mitä katsot synniksi. Jumalan kiitos, Jumalan kiitos!"

Hetken aikaa vaiti oltuansa hän sanoi vähän katkerasti:

"Sinä kiität Jumalaa, Kitty, siitä, jota kaikki eivät katsoisi juuri erin-omaiseksi armoksi, siitä, että tie on minulle avoinna hirteen. Luultavasti tiedät, että eräs akka-parka joku päivä sitten hirtettiin kuuden pensin varkaudesta, ja minä olen varastanut viisikymmentä puntaa. Luuletko, että isäni ja äitini siitä käyvät yhtä iloisiksi kuin sinä?"

"Oi Jack," minä sanoin, "sinä *tiedät*, mitä minä tarkoitan, ja sinä *tunnet*, mitä minä tunnen! Me panemme liikkeelle kannot ja pilvet, saadaksemme sinut vapaaksi julistetuksi, ja minun päälleni on tullut erinomainen luottamus hankkeemme menestymiseen. Minä tunnen, että Jumala nyt on meidän puolellamme, ja hänen kätensä on väkevä."

Mutta minä tunsin, että vaikka hankkeemme menestyisi yli kaikkein hilpeimpien toivettenikin (ja minä olin todellakin täynnä toiveita, sillä monta rukousta nousi, ja minussa oli juuri sillä hetkellä herännyt onnellinen ajatus), sydämeni ei koskaan sykkisi puhtaammasta ilosta kuin siitä, jonka minä tunsin tänä aamuna Jackin pimeässä kopissa, kun hän valitsi kaikkea muuta ennen kuin hän tahtoi tehdä sitä, minkä hän katsoi vääräksi.

Sillä minusta oli kuin veljeni silloin ensi kerran olisi ollut uskollinen itseänsä kohtaan, semmoinen,

mimmoiseksi Jumala oli hänet tahtonut. Hän oli kyllä vielä "vieraassa maassa," nälän maassa, jossa hänelle ei annettu edes "rapaa," mutta enkö rojhennut toivoa, että hän "malttaisi mielensä," että kiusaus syntiin, joka oli hänen luonteellensa outo (niinkuin Hugh päätti) saisi hänen heräämään synnistä, joka oli hänen *omansa*, hänen helmasyntinsä?

Se ajatus, joka oli minussa herännyt, näytti alusta kaikkien muitten mielestä paitsi Ewelynin, peräti mahdottomalta toteuttaa. Lopulta kuitenkin vastaväite toisensa perästä raukesi, ja me saimme luvan, Ewelyn ja minä, tati Beauchampin vaunuissa lähteä perulaisen vuorikaivos-yhtiön sihtierin Elias Posthlethwaiten Esq. luo.

Mr Posthlethwaitella oli hienot rannehiat ja välkkyvät kiiltokivet, mutta hänen kasvonsa puuttuivat sitä välttämätöntä jotakin, joka synnyttää luottamusta, ja hänen olentonsa sitä yhtä välttämätöntä ominaisuutta, joka on gentlemanin merkinä.

Hän vastaan-otti meitä toimellisella kohteliaisuudella siinä luulossa, että tahdoimme ottaa osakkeita, jota onnenpeliä muotinaisetkin olivat ruvenneet enemmän kuin kortinlyöntiä rakastamaan. Hän pelkäsi kuitenkin, että osakkeita tällä haavaa ei olisi mistään hinnasta tarjona. Menekki oli ollut "ääretön," vakuutti hän. Mutta kun Ewelyn sanoi, että meillä ei ollenkaan ollut tämmöisiä tuumia, hän ei suinkaan näyttänyt tyytyväiseltä, ja kun minä änkäten sain käyntimme tarkoituksen ilmoitetuksi, hänen käytöksensä kokonaan muuttui.

"Ikävä seikka, nuoret rouvaseni, ikävä seikka," sanoi hän; "ikävä ja huolestuttava, varsinkin koska nuori mies oli parhaita ystäviäni. Minä toivoin paikan tuottavan hänelle loistavan tulevaisuuden — mutta minua pahoittaa, minua pahoittaa —"

Minä muistutin Jackin nuoruudesta, hänen kiellostaan sanoa itseänsä syyttömäksi, minä puhuin isästäni ja äidistäni, vaikka minusta tuntui häväistykseltä mokoman miehen edessä heidän nimeänsäkään mainita taikka heidän suruunsa viitata. Mutta hän jäi taipumattomaksi. Hän vakuutti kuitenkin kovin katkerasti, jopa hänelle peräti vastenluonteiseksikin, että hän ei voinut auttaa, mutta löytyi velvollisuuksia, hän sanoi, yhteiskuntaa kohtaan, joita nuoret naiset tietysti eivät voineet käsittää ja jotka välttämättömästi olivat täytettävät. Lopulta hän tuskastui, luonnollinen raakuus tuli teeskennellyn hienouden alta esiin, ja törkeällä, halveksivalla naurulla hän julisti, että tämmöiset kohtaukset näyttämöllä olisivat hyvin liikuttavia, jopa oikein innostusta nostaviakin, mutta että yhteiskunnan valitettavasti täytyi katsoa — välttämättömyyttä eikä kauneutta. Lopuksi sanoi hän, että asia ei riippunut hänestä, vaan johtokunnasta; luvunlaskuissa oli ennenkin tavattu vikoja, ja välttämätöntä oli nyt asettaa peloittava esimerkki.

Ewelyn oli sillä välin seisonut ja lukenut painettua paperia, joka makasi pöydällä, ja joka sisälsi ilmoituksen yhtiön tarkoituksesta sekä luettelon johtokunnan jäsenistä, ja hän osoitti nyt sormellaan kahta kolmea nimeä, kertoi ne ääneen ja sanoi tyvenesti:

"Nuot ovat siis johtajat, mr Posthlethwaite, ja te sanotte, että päätös riippuu heistä. Me tahdomme tuota päätä käydä heitä tapaamassa. Lord Clinton on isäni lähimpiä tuttaviani."

Sihtierin käytös muuttui taas äkkiä. "Lord Clinton, rouvaseni, lord Clinton," sanoi hän kiihkohermoisella levottomuudella, "tuntee hyvin vähän asioitamme. Epäilemättä hän lähettää teidät takaisin minun luokseni."

"Saadaan nähdä," sanoi Ewelyn kylmäkiskoisesti, luoden huolettomasti terävät silmänsä sihtieriin.

Tämä hämmästy nähtävästi.

"Lord Clinton," sanoi hän laskien etusormensa otsallensa ikäänkuin jotakin selvää saadaksensa, "niin, minä muistan sen nyt, se on pieni erhetys, erhetys, joka aikaa sitten olisi tullut korjatuksi, jollei olisi ollut niin suuri kiire. Lord Clintonin nimi on vahingosta, hänen omaa suostumustansa kysymättä, tullut listaan pannuksi."

"Mutta lord Edward Bernard taikka sir James Delaware — se on yhden tekevää," sanoi Ewelyn; "tule, orpana Kitty," lisäsi hän, "joutukaamme, meillä ei ole mitään aikaa hukata. Luultavasti näitten kahden herran suostumusta on kysytty, mr Posthlethwaite, ennenkuin heidän nimensä pantiin listaan?"

"Tietysti, rouvaseni, tietysti," vakuutti sihtieri, lisäten: "Mutta suokaat anteeksi, mitä voittekaan noille herroille sanoa, jota eivät tiedä ennakolta? Enkö minä, vaivaanne säästääkseni, yhtä hyvin voisi tuota heille puhua?"

"Minä kiitän teitä, mr Posthlethwaite," sanoi Ewelyn tyvenesti, "me emme katso vaivaa. Minä tahdon kehoittaa noita herroja, jotka, kuten sanotte, pitävät epäluuloa luvunlaskujen suhteen, tarkastamaan, eikö syntipukiksi sopisi tehdä joku muu kuin orpanani, mr Trevelyan."

Sihtierin terävät, viekkaat ketunsilmät eivät voineet Ewelynin selkeää, avointa ja totista katsetta kestää. Hetken ajan päästä hän sanoi:

"Mr Trevylyan, rouvaseni, on teidän orpananne, teidän orpananne ja minun ystäväni. Johtokunta on kyllä kovin suutuksissa, se täytyy tunnustaa, mutta älkäämme epäilkö. Jättäkää asia minun haltuuni, minä tahdon katsoa, mitä voidaan tehdä."

"Hyvä, sir," sanoi Ewelyn, "jos *te tahdotte katsoa*, mitä voidaan tehdä, minä *en* sitä tee. Me odotamme vastausta huomenna."

Ja tällä hän heitti huoneen. Mr Posthlethwaite seurasi häntä syvästi kumartaen vaunun-astuimelle saakka.

"Mitä sinä luulet tästä tulevan lopuksi, Ewelyn?" minä kysyin, kun taas istuimme vaunuissa, sillä minä tunsin itseni kovin hämmentyneeksi.

"Mistä?" kysyi Ewelyn.

"Tästä Jackin kauheasta asiasta," minä sanoin.

"Minä en juuri voi niin pitkälle nähdä, serkku kultani," Ewelyn sanoi, "mutta kuinka mr Posthlethwaiten ja perulaisen vuorikaivosyhtiön lopullisesti käy, sen luulen voivani nähdä."

"Ja mitenkä asiaa jatkettanee?" minä kysyin.

"Kuinka *siitä* voisi tulla mitään," vastasi Ewelyn, "kun sen, josta koko juttu riippuu, täytyy pötkiä tiehensä sen pelvosta, että hän muutoin ennen pitkää joutuu samaan paikkaan kuin Jack, ja kun koko yhtiö hajoo niinkuin akanat tuuleen."

Minä en tuota oikein ymmärtänyt, ainoastaan sen ymmärsin, että mr Posthlethwaite oli kovin vaarallinen mies, niin kova ja samalla niin tunnoton, että minua väristytti häntä ajatellessanikin. Olisiko mahdollista, että koko asia ensimmäisestä alusta asti olisi ollut sulaa petosta?

"Kas niin, lapseni," sanoi setä Beauchamp hymyillen, kun palasimme takaisin ja Ewelynin riemuitseva katse kohtasi häntä, "minä näen kumminkin, että onnellisesti ja hyvin olette päässeet jalopeuran luolasta. Puuttuisi vaan, että Kitty olisi tuonut jalopeuran itse muassaan ruusukahleissansa, pieni keijukainen kuin hän onkin. Mutta näyttääpä melkein kuin hän olisi tullut voitetuksi tappelossa," sanoi hän ystävällisesti silittäen kyynelistä kastunutta poskeani.

"Kitty on ainoastaan puolittain tyytyväinen," sanoi Ewelyn. "Hän tietää tuskin, tuleeko hänen iloita vai itkeä inhimillisen luonnon turmelusta mr Posthlethwaiten persoonassa, kun sitä vastaan minä, joka olen kova ja taipumaton sydämeltäni, tuskin tiedän kumpaa enemmän riemuitsen, Jackin turvallisuuttako vai mr Posthlethwaiten epäturvallisuutta. Minä olen aina ihailnut niitä Psaltarin paikkoja, jossa puhutaan siitä, että jumalattomat tarttuvat omiin verkkoihinsa; mutta että itse omalla kädelläni saisin vetää kokoon semmoisen verkon, on enemmän kuin koskaan olen voinut toivoa."

Hän kertoi sitten, mikä meille oli tapahtunut. Setä Beauchamp vakuutti isälleni ja minulle, että kaikki kääntyisi hyvin päin, ja minä sain luvan kohta lähteä Jackin luo ilmoittamaan, mikä oli tapahtunut.

Hän näytti hyvin kiitolliselta, ja oli erinomaisen lempeä ja ystävällinen puheissaan.

"Älä pidä minua kiittämättömimpänä olentona mailmassa, Kitty, mutta minä en ole varma, eikö minun olisi ollut helpompi, jos olisin lähetetty siirtomaihin taikka tuomittu johonkin vielä kovempaankin, kuin koska minun täällä täytyy kohdata kaikki ihmiset ja tuntea, niinkuin tunnen, että olen ollut kaikkein arkamaisin ja itsekkäin olento mailmassa, samalla kuin itse luulin olevani kelpo mies, kykenevä jalomielisimpiin uhrauksiin. Ja minä en ole varma," lisäsi hän sortuneella äänellä, "eikö *tämäkin* ole huokeampaa, kuin että minun täytyy pitää itseni semmoisena, kuin näinä viimeisinä tunteina olen pitänyt. Kovin kauheaa, Kitty, on olla omissa silmissään häväistynä."

"Älä puku tuolla tavalla, Jack," minä sanoin, "sano Jumalalle, mitä tahdot, mutta ei minulle. Sinulla ei voi olla mitään hyötyä siitä, että minä en voi sitä kestää. Sinä et taida uskoa, kuinka hyväksi ja jaloksi sinä vielä voit tulla," minä sanoin, tartuin hänen käteensä, katsoin häntä silmiin ja lisäsin sitten: "Minä tuntisin itseni tänä hetkenä ylpeäksi, jos saisin käydä Lontoon kaduilla sinun kanssasi, semmoisena kuin sinä olet; ihmiset saisivat sanoa mitä tahtoisivat, minä en huolisi siitä ensinkään, sillä tietäisinpä että olet veljeni, joka ennen tahtoisi kuolla kuin valheella henkesi ostaa."

"Sinä olet kelpo pikku Kitty," sanoi Jack, "mutta vaiti, Kitty, vaiti, sinä et millään muotoa saa siirtää minua takaisin hourun kantakivelle."

Mutta kun olin lähtemäisilläni, hän huusi minut takaisin ja sanoi suopeasti:

"Sinulla on siis toivo minusta, Kitty; minä pyydän sinua, älä sitä heitä! Koeta saada isäni ja äitinikin toivomaan. Minua lohduttaa ajattellessani, että joku muu voi toivoa, sillä itse sitä tuskin voinkaan."

Seuraavana päivänä isäni ja minä kävimme yhdessä Jackin luona, mutta tätä yhtymistämme minä en koetakaan kuvata, sillä kun sitä ajattelenkin, silmäni täyttyvät kyynelistä. Isäni pyysi anteeksi Jackilta ja Jack isältäni, ja molemmat itkivät kuin lapset. Niin liikuttavaa on nähdä miesten heltyvän itkemään.

Meille naisille kyynleet ovat luonnollisia surun ja tuskan ilmauksia. Miehillä ne sitä vastaan ovat kuin veripisarot, heidän sydämensä syvyydestä puserretut. Meille kyynleet ovat lievennykseksi, heille ainoastaan kaksinkertaiseksi tuskaksi.

Ewelynin sanat kävivät toteen. Muutaman päivän päästä Perun vuorikaivos-yhtiö oli hajalla ja Elias Posthlethwaite Esq. teillä tietämättömillä.

Ja kun ei enää ollut mitään päälle-kantajaa, ei myöskään ollut mitään kannetta.

Mutta tämä ei minulle ollut suurin ilo, ei likimainkaan suurin, niin suureksi kuin sitä itsessään täytyi katsoakin.

Päivää sen jälkeen kuin olin puhunut Jackille yhtymisemme seurauksista sihtierin kanssa, minä sain luvan viipyä vähän aikaa hänen kopissaan.

Minä puhuin hänelle ensin kodistamme, mutta hän näytti hajamieliseltä ja hetken päästä hän äkkiä lausui:

"Kitty, eilen, sitten kuin sinä kävit täällä, minulla oli erin-omainen vieras — vanha merimies nimeltä Silas Todd. Hän näyttää merkillisellä tavalla saavan itsellensä tien kaikkiin vankihuoneisiin ja kaikkien vankien sydämiin. Nuoruudessaan hän omien sanojensa mukaan oli vallaton veitikka, joka otti osaa kaikenmoisiin ilkitöihin neekeri-raukkoja vastaan, joita hän tunnottomasti houkutteli orjalaivoihin, missä hän kulki. Hän väsyi viimein hurjaan elämäänsä, muutti Lontoosen ja meni naimisiin. Vähää sen jälkeen köyhä työmies sai hänen ja hänen vaimonsa mr Wesley'n saarna kuulemaan. He eivät tulleet äkki-päätä vakuutetuiksi, mutta kauan ei kuitenkaan viipynyt, ennenkuin olivat kokonaan muuttuneet. He tunsivat itsensä onnellisiksi uskostansa, ja jonkun ajan päästä Silas Todd rupesi opettamaan hyljättyjä ja laiminlyötyjä lapsia eräässä koulussa, joka oli yhteydessä mr Wesley'n kirkon kanssa. Seitsemän vuotta hän aamusta iltaan saakka väsymättömästi teki työtä näitten lasten hyväksi, ja noin kolmesataa hyljättyä pienokaista hän oli kasvattanut, opettanut lukemaan ja kirjoittamaan sekä toimittanut johonkin käsityön oppiin. Mutta kun hän poikansa kanssa eräänä päivänä oli mr Wesley'n aamusaarna kuulemassa, tekstinä sattui olemaan: 'Minä olin sairas ja vankina, ettekä minua oppineet,' ja nämä sanat iskivät niinkuin nuolet hänen sydämeensä. Hän otti ne soimaukseksi, ja hänestä oli kuin Herra itse murheellisena olisi katsonut häneen. Siitä hetkestä asti hänen varsinainen kutsumuksensa tuli hänelle selville, ja hän on sitten pannut koko elämänsä käydäkseen kaikissa vankihuoneissa ja kaikissa vankikopeissa; joihin hän suinkin on päässyt. Hän on seurannut pahantekiöitä hirsipuun juurelle, istuen rattailla heidän vieresssänsä heidän kanssansa rukoilemassa. Hänen kauttansa on armon iloisen sanoman ohessa iloa ja rauhaa levinnyt hengiltä-tuomittujen vankien koppeihin, ja häntä kuultuansa paatuneimmat pahantekiät ovat itkeneet katumuksen ja murheen kyyneliä, siksi kuin uskoivat saaneensa syntinsä anteeksi, jolloin heidän riemunsa oli niin suuri, etteivät itse hirsipuutakaan säikähtäneet. Ja vielä ihmeellisempää on mielestäni, mitä olen kuullut vanginvartialta, että kun Elias Todd puhuu vangeille, tuomarit, teloittajat ja vanginvartiat heltyvät itkemään. Virkakunnat, niin maalliset kuin kirkollisetkin, ovat tuon tuostakin koettaneet saada häntä vankihuoneista pois, mutta hän ei anna itseänsä karkottaa. Ja niin, Kitty, hän eilen löysi tien minunkin luokseni."

Minä en puhunut mitään, vaan odotin hänen jatkavan. Vähän ajan päästä hän virkkoi:

"Hän löysi tien minun luokseni, ja jos joskus pääsen vapaaksi, minä kyllä löydän tien hänen luoksensa. Hän rukoili minun kanssani, Kitty, ja semmoista rukousta en ole koskaan kuullut — enkä uskonut voivan löytyäkään. Hän rukoili, niinkuin hän olisi nähnyt sydämeeni, ja niinkuin hän olisi katsellut Vapahtajan kasvoihin. Minä en sitä koskaan unhoita — minä toivon etten sitä koskaan tee! Mitkä hänen sanansa olivat, minä en todellakaan voi muistaa. Ne eivät olleet semmoisia kuin muut sanat, ne olivat niin kiivaita ja samalla niin nöyriä, niin hartaita ja niin turvallisia, niin yksivakaisia ja niin rohkeita. Oli kuin hän olisi voinut ottaa taivaan väkiryynnäköllä, ja yhtä kaikki hänen suuri voimansa näytti seisovan ainoastaan siinä, että hän tunsu Jumalan olevan meidän puolellamme, ei ainoastaan *valmiina* antamaan, vaan autuaana antamisesta, jakamassa armorikkaalla kädellensä runsasta rukouksen kuulemista."

"Ilmoititko hänelle mitään sinusta itsestäsi," minä kysyin, kun hän vähän aikaa oli ollut ääneti.

"Minä en tiedä, Kitty, mitä minä puhuin, taikka mitä hän itse arvasi, mutta sen tiedän, että minun

alusta ei ollut aikomus puhua hänelle mitään. Minä luulin hänen kohtelevan minua yhtenä tuhansista muista hengellisistä sairaista, mutta hän tuli minun luokseni ystävänä ja veljenä, niin nöyränä ja samalla säälivänä, että minä en voinut pitää vastaan, ja ennenkuin hän heitti minut, minä halusta olin sydämeni sisimmät ajatukset hänelle ilmoittanut."

"Ja se on tehnyt sinun hyvää, veli?" minä kysyin.

"Se on avannut varsin uuden mailman minulle," sanoi Jack. "Se on antanut minun tuta, että kuinka paljon isäni ja sinä syntini ja hätäni tähden minua surkuttelittekin, Jumala kuitenkin on minua äärettömän paljon enemmän surkutellut. Hän on *surrut* vääryyttäni, koska synti on suurin kurjuus mailmassa, ja hänen halunsa ja aikomuksensa on nostaa minut ylös luoksensa. Ja hän tekee sen, Kitty, minä olen varma, että hän sen tekee!"

*****

Muutamia päiviä meni, ennenkuin kaikki temput Jackin vapauttamisen suhteen saatiin suoritetuiksi, ja nämät päivät olivat hänelle kalliita päiviä. Silas Todd kävi useasti hänen luonsa ja kantoi kärsivällisesti hänen vaihettelevaa luonnottansa, vastaten säyseästi kaikkiin epäilyksiin, jotka hänessä nousivat, ja jotka hänessä useasti synnyttivät äreiden, joka suuresti erosi hänen entisestä hyväntahtoisesta myöspäisyydestänsä. Hän muistutti minulle monesti kipeää lasta, joka herää nälän ja levottomuuden tunteesta, jonka se ainoastaan äreydellä saa ilmoitetuksi. Mutta suuri tosi-asia oli kuitenkin varma. Hän ei enää ollut uneen uupunut, hänen koko olentonsa oli herännyt. Toisena hetkenä hän koetti puollustaa itseänsä omia, edellisiä syytöksiänsä vastaan, toisena hetkenä hän katkeralla mielellä vakuutti, että kaikki parempien päivien toivo ainoastaan oli turhaa unennäköä. Hän oli langennut, valitti hän, ei tosin niin, että hän ei rohjennut anteeksi-antamista toivoa, vaan kuitenkin niin, että hän täällä maan päällä ei enää voinut elää elämää, jota kannattaisi elämäksi sanoa. Mutta kun luulin hänet ikäänkuin rannalle jättäneeni; uudestaan tapasin hänet tyrskyjen keskellä tunnonvaivojen aavalla merellä ajelemasta, hänen kuitenkin, ylimalkain oli parempi. Hänessä kasvoi päivästä päivään epäluottamus itseensä, mutta luottamus Jumalan anteeksi-antavaan armoon ja vahvistavaan voimaan siksi kuin hän pääsi vapaaksi, ja me molemmat istuimme yksinämme setä Beauchampin kirjastossa, jolloin hän lausui:

"Se on *anteeksi-antamuksella*, jolla sen täytyy alkaa, — siinä koko asia! _Helposti voitettu anteeksi-antamus saattaa tehdä meitä kevytmielisiksi ja huolimattomiksi, mutta Jumalan anteeksi-antamus ei suinkaan ole mikään leikin-asia. Se on uhri, mutta Jumalan puolinen ja sentähden meille helppo. Se on *anteeksi-antamus* Jumalan oman pojan kuolevalla äänellä julistettu ja hänen pyhällä verellensä vahvistettu. Ihmeellinen ilo on tietää, että Jumala ei vihaa meitä syntiemme tähden; mutta minä luulen melkein vielä suuremmaksi iloksi tietää, että hän *meidän tähtemme* vihaa *syntejämme* eikä tahdo niitä sallia. Hän tahtoo sitä vastaan auttaa ja rohvaista meitä, vieläpä *antaa meidän kärsiä kaikkikin*, niin että voittaisimme syntimme ja tulisimme vanhurskaiksi ja vakaviksi emmekä enää etsisi omaamme."

Monta ulkonaista vastusta oli vielä voitettavana. Vaikeaa oli Jackille löytää joku sopiva toimi. Hän oli valmis kaikkiin ja kantamaan jokaista nöyryytystä, mutta se epäluulo ja pelko, jonka vilpillinen käytös tietysti aina synnyttää, on kalsea ilman-ala hyvän kehittymiselle. Jos hän esimerkiksi joskus hymyili, setä Henderson kohta oli valmis katsomaan häntä katumattomaksi; jos hän oli yksivakainen, setä Beauchamp sanoi häntä jöröksi. Kauhean työlästä on ilmeisesti langenneen jälleen nousta; jos hän rohkenee katsoa vapaasti ympärillensä, muutamat pitävät häntä hävyttömänä; jos hän on nöyristynyt ja painaa alas päänsä, toiset sanovat häntä ahdasmieliseksi. Me ajattelimme alusta kotia ja vanhaa maanviljelys-elämää, mutta niin mielelläni kuin olisin tahtonutkin saada Jackin taas meidän keskellemme, minä en kuitenkaan voinut olla huomaamatta, että vaikka hänellä ei ollut mitään sitä vastaan muistuttamista, hän ei kuitenkaan voinut olla siitä lannistumatta.

Eräänä aamuna, juuri kuin isäni ja minä näistä asioista keskustelimme, meitä suuresti hämmästytti, kun näimme kamaripalvelian huolettomasti avaavan oven ja ilmoittavan "mrs Spencerin."

Hugh oli samana päivänä tullut Tomin kanssa Amerikasta. Isäni jätti minun toimekseni antaa hänelle tieto viimeisten viikkojen surullisista, jos kohta ei toivottomistakaan tapauksista, ja kun Jack, ennenkuin olin ennättänyt päähän asti, itse tuli sisään, minä lähdin ulos heittäen heidät kahden-kesken.

Jack sanoi minulle perästä-päin, että Hugh'in lämmin ja sydämellinen käytös, hänen rehelliset ja uskolliset neuvonsa olivat hänelle enemmän kuin suuri tavara. "Se on ihmeellinen apu," sanoi hän, "kun tulee uskotuksi siltä, johon joka mies luottaa, niinkuin Hugh'in laita on."

Minä tiedän aivan hyvin, mitä tämä merkitsee. Oli aika, jolloin minäkään sen pelvosta, että tällaisessa tunteessa olisi epäjumaloitsemista, en rohjennut mieltäni siihen kiinnittää, mutta tästä pelvosta olen nyt päässyt, sitten kuin siitä olen puhunut Jackin kanssa, ja hän on kertonut minulle, että minä hänelle olen juuri samanlainen ihmeellinen apu, josta selvästi näkyy, että se on Jumala, joka

tahtoo sen sillä tavalla. Hugh sanoo meidän yhtä vähän epäjumaloitsevan toisiamme, kun sanomme, että kohta paremmin voimme tehdä työtä yhdessä, kuin sitä voi pitää auringon palvelemisena, kun sanomme, että paremmin voimme tehdä työtä sen valossa.

Hugh on suorittanut kaikki Jackin asiat — Hugh ja orpana Tom-parka, joka tuli takaisin Hugh'in kanssa. Hugh ei luule, että vanha elämä tuolla kotona sopisi Jackille; hänen päättääksensä isä ja poika kiihoittaisivat ja suututtaisivat toinen toistansa, ja jos yhtä-päätä koettaisivat tätä luonnollista taipumustansa voittaa, he alinomaisella jännityksellä ja uudistetulla ahkeroitsemisella ainoastaan kiusaisivat ja kiivastuttaisivat itseänsä. Hän luuli ilman sitä, että Jackin mieli siitä liiaksi lannistuisi. Se tulisi olemaan vanhuuden elämä, aljettu nuoruudessa, yksi-jonoinen työ, rauhallinen ja hauska kyllä hyvää ja hyödyllistä elämänjuoksua muistellessa, mutta viettelevä ja lannistava sille, jolla ei ole muuta, johon saattaa katsoa takaisin, kuin menetetyt tilaisuudet ja hukattu nuoruuden aika.

On sentähden päätetty, että sillä välin kuin Tom jää kotiin isäänsä auttamaan, Jack lähtee Amerikkaan ja ottaa vastaan tupakinkasvimaat, jotka Tom on Etelä-Karolinassa ostanut. Jack tunsu tästä suurta huojennusta, ja minä iloitsin, että kaikki oli suorassa, ennenkuin tulimme kotia, koska keskustelut näistä asioista olisivat voineet olla tuskallisia.

Näitä järjestääksemme viivyimme muutaman päivän Hackneyssa. Jonkunlaisella äreällä tyytyväisyydellä täti ilmoitti minulle, että setä Hendersonin tekopyhä veljenpoika, melkoinen rahasumma muassaan, oli lähtenyt teille tietämättömille. Rahallista vahinkoa vastasi tädin silmissä nähtävästi ennustuksen toteenkäyminen ja kalvinillisen opin tappio hänen presbyterillisen vihamiehensä persoonassa.

Setä heitti tämän tappelotanteren tykkänään, ja jos jossakin tilaisuudessa joltakin taholta jonkunlaista puollustusta kuului mr Whitefieldin taikka lady Huntingdonin hyväksi, tädin suurimpana myönnytyksenä oli se, että "ainakin löytyy poikkeuksia, armollisia poikkeuksia, että Jumalan laupeudella ei ole mitään määrää, ja että hän luuli papistojenkin voivan tulla pelastetuiksi ja autuaiksi."

Veljenpojan ja rahojen katoamisesta oli, kummastakin eri tavallaan, suuri huojennus sekä orpana Tomille että hänen äidillensä.

"Sinä näet, orpana Kitty," sanoi Tom, "että minä olin päättänyt taipua vaikka mihin, sillä minä tunsin sen ansainneeni. Mutta suureksi iloksi on minulle, että näen voivani olla isälleni hyödyksi, ja että tulin takaisin tekemään työtä enkä ainoastaan syötettyjä vasikoita syömään."

"Minä olen varma, orpana Tom," minä sanoin, "että isänhuoneesen palaamisen ja tervehdyksen jälkeen ei mikään palkkalainen tehnyt niin työtä kuin armoihin otettu poika."

"Ja minä olen varma," sanoi Tom, "että pojalla oli yhtä suuri ilo otsansa hiessä tehdystä työstä kuin riemu-atriasta."

"Niin on luullakseni kaikkien lasten, jotka ovat saaneet anteeksi," minä sanoin.

Tomin tuuheitten silmäkarvojen alta iski pikainen välähdys osoittaen, että hän ymmärsi minut, ja hän sanoi:

"Muistatko, orpana Kitty, kuinka sinä kerta sanoit minulle, että kääntymys ei ole mikään suljettu portti Jumalan ja meidän välillämme, vaan avoin ovi, jonka kautta meidän täytyy käydä? Oli kauan, ennenkuin opin tuota ymmärtämään, mutta nyt minä luulen ruvenneeni sitä käsittämään."

Ne olivat onnellisia päiviä, joita vietimme Hackneyssa. Täti Henderson oli niin halukas kuulemaan äidistäni. Kun hänelle juttelin Bettyn keinosta kuumetautia hoitaa, hän sanoi Bettyn olleen varsin oikeassa katsoessaan äitini paranemista ihmeeksi, sillä semmoinen menetys ei ollut kuin täysi hulluus ja murha.

Mutta hänen sydämensä oli kuitenkin liian heltynyt ja nöyristynyt ilosta Tomin takaisin-tulosta, jotta hän olisi voinut olla kova muitten erhetyksiä tuomitessa — ellei juuri tekopyhän veljenpojan, ja jollei tämän epäusko ja rikos olisi häntä riitaan kiihdyttänyt, hänen sota-aseensa luultavasti olisivat saaneet tupessansa ruostua.

Kun minä koetin kiittää häntä Tomin jalomielisestä käytöksestä Jackia vastaan Etelä-Karolinan kasvimaitten suhteen, hän kohta keskeytti minua sanoen:

"Kitty, kaikki mikä meillä mailmassa on, minä ja minun omaiseni olisimme valmiit panemaan alttiiksi, jos sillä voisimme maksaa, mitä sinä ja sinun omaisesi olette meille tehneet. Ja mitä sinä ja mr Spencer olette tehneet meidän ja Tomin edestä, on korkealla kaiken kiitoksen ja makson yli, ja minä en ole oppinut sievistelemään. Sisar Beauchamp-parka ymmärtää tuota paremmin kuin minä. Minä en sitä

koskaan ymmärtänyt. Mutta jos jossakin tilaisuudessa joku teistä kääntyisi sairaaksi, älkää hetkeäkään epäilkö käskemästä minua teitä hoitamaan. Tuota minä hiukan ymmärrän, joka ei ole kenenkään teidän laita, ei edes sisar Trevylyan-parankaan, ja minä kulkisin mielelläni toisesta päästä mailmaa toiseen tehdäkseni teille kaikkea hyvää, mihin suinkin kykenen. Lupaa minulle siis, Kitty, panna tieto minulle, ja minusta tulee tuntumaan, kuin raskas taakka lankeisi hartioiltani."

Minä en voinut olla sisällistä väristystä tuntematta, ajatellessani etanasoppaa, ankaria lääkkeellisiä määräyksiä sekä semmoisissa tapauksissa välttämättömiä yhteen-tölmäyksiä täti Hendersonin ja Bettyn välillä. Minä taisin ainoastaan lausua, että toivoin meidän kaikkien kauan pysyvämme terveenä, ja että minun olisi kovin mieluista tehdä täti Hendersonille jotakin palvelusta, jos suinkin voisin.

* * * * *

Me olemme siis taas rakkaassa vanhassa kodissamme, isäni, äitini, minä ja veli Jack — vieläpä Hughkin, sillä hän on aina ollut kuin yksi meistä, vaikka nyt lähemmällä tavalla kuin ennen. Kuinka vähällä olemme olleet toinen toisestamme mailman tuiskussa eritä! Ja kuinka suloiselta nykyisen hetken hiljainen rauha kestettyin, pauhaavien myrskyjen verralla tuntuu!

Paljon on kuitenkin, joka muistuttaa meitä, että vielä olemme mailman merellä, suurella, aavalla merellä, emmekä tiedä, pääsemmekö vasta-päinkään niistä myrskyistä, jotka tavan-takaa nousevat. Mutta me emme kuitenkaan ole ilman perämiestä, ja me olemme koetelleet häntä, joka on se suuri voitto, jonka jokaisesta myrskystä olemme tuottaneet.

Äitimme on taipuvampi laskemaan Jackia Amerikkaan, kuin kukaan meistä olisi voinut toivoa. Hän sanoo huokeammaksi erota hänestä nyt, kuin koska hän oli sotaväkeen Flanderniin menemäisillään. Hän tuntee, että hän nyt ei lähde yksin. Ja me tiedämme hyvin, että hän tällä tarkoittaa jotakin muuta ja korkeampaa, kuin että Hugh lähtee hänen kanssansa katsomaan, kuinka hän uuteen maahan asettuu. Sillä Hughin *täytyy* lähteä, mutta toivolla, joka meille molemmille tekee eron huokeammaksi, kuin koska hän viimein meidät heitti.

Asian selittämiseksi on mainittava että muutamia päiviä takaisin-tulomme jälkeen Ewelynin isäsetä, uusi pastorimme, kävi meitä tervehtimässä.

Hän oli vanhemman ja voipuneemman muotoinen, kuin koska hänet viimein tapasimme, ja näytti kiihkohermoisemmalta kuin milloinkaan.

Hän sanoi olleen myöhäistä siirtää vanha mies semmoinen kuin hän oppineen elämän keskeltä Oxfordista, Lontoon ja sen lähitienojen sivistyneistä oloista paikka-kuntaan, jonka hän ketään loukkaamatta luuli voivansa sanoa piimmastaan sivistyksen äärimmäiseksi rajamaaksi. Hän sanoi, laivarosvot ja salametsästäjät, vastahakoisuus maksamaan kymmenyksiä, Cornwallin murre ja kaikenmoiset raakuuden jätteet toisella puolella sekä metodismi ja sen vaarat toisella puolella, tuntevan itsensä kykenemättömäksi kansassa mitään vaikuttamaan. Jos joku muu siihen kykenisi, se olisi hänelle mieluista, ja hän tuli sentähden nyt Hugh'ille ehdoittelemaan, että tämä runsaasti määrätty palkkaa vastaan ottaisi hänen virkaansa toimittaaksensa. Itse tahtoi hän muuttaa Lontoosen. Hän oli puhunut kirkkopatruunan kanssa, joka oleviin oloihin katsoen oli sanonut pitävänsä tämän parhaana. Ja niin on asia nyt tällä tavalla päätetty.

Hugh ja Jack ovat lähteneet. He nousivat laivaan Falmouth'issa.

Minusta tuntuu nyt heidän lähdettyänsä raskaammalta, kuin koska siitä ensin puhuttiin. Puuttuen kuvatuslahjaa, minä en koskaan voi ennakoita asiain katkeruutta arvata, joka välisti tekee, että minua perästä-päin karvastelee enemmän.

Laiva, jossa lähtivät, oli vanha ja huono. Laiturilta palatessamme kuulin muutamien merimiesten ylenkatseella siitä puhuvan.

Ilta heidän lähtönsä jälkeen oli myrskyinen. Vuorilta merta päin katsellessani, raskaita ukkosien pilviä kokoontui lännessä juuri niillä paikoin, missä ajattelin laivan silloin olevan.

Ja Betty pudistaa taas päätänsä ja sanoo, ettei auta paha ennustaminen, mutta kyllä hän viimeisiin aikoihin on sekä kuullut että nähnyt kamalia ja kummallisia asioita.

Ja kun minä epäsin hänen pelkonsa, muistuttaen kaikkia niitä pahoja enteitä, jotka hän oli kuullut äitini suhteen, hän ainoastaan nyykähytti päätänsä, nyrpisti huuliansa ja vastasi, että jos silloin ihmeitä tapahtui, ja äitini säilyi, hän kuitenkin itse taittoi jalkansa, master Jackista mitään puhumattakaan; ja ilman sitä ihmeitä ei myöskään saa odottaa joka päivä. Hän soisi ainoastaan, että hän ei olisi vanha rampa; jos hän olisi niinkuin ennen, hän lähtisi mr Jackista huolta pitämään. Hän oli kuullut kauheita asioita intianeista ja neekereistä, ja kuka katsoisikaan hänen liinavaatteitansa ja parsisi hänen

sukkiansa? Hän tahtoi kuitenkin toivoa parasta. Ihmiset olivat ennenkin palanneet hengissä; hän toivoi, että niin tapahtuisi nytkin master Hughin kanssa, ja että saisimme nähdä hänet taas terveenä ja raittiina; mutta kyllä hän tuntisi itsensä kiitolliseksi, jos niin tapahtuisi.

"Mutta Betty," minä viimein sanoin, taistellen kyynelten ja suuttumuksen välillä — suuttumuksen häntä vastaan hänen aavistustensa tähden ja itseäni vastaan siitä, että otin niistä vaarin — "Betty, pakanallista on huolia tuommoisista. Meidän tulee avata sydämemme Jumalan sanalle ja antaa totuuden valon paistaa ja tutkia joka komero. Mitä onkaan kaikista enteistä ja arvoituksista mailmassa yhden ainoan hetken sydämellistä rukousta vastaan? Muistakaat, että rukous oli voimallisempi kuin P. Paavalin aavistukset, sillä hän sanoi 'näkevänsä, että purjehdus tulisi vaaralliseksi ja vahingolliseksi ei ainoastaan kalulle ja haahdelle, vaan hengellekin.' Ja sitten kuin hän oli paastonnut ja rukoillut, hän yhtä-kaikki nousi ja sanoi, että Jumala oli hänelle lahjoittanut ne, jotka hänen kanssansa purjehtivat, ja vaikka haaksi hukkui, ei yhtäkään henkeä menettynyt."

"On rukouksia," sanoi Betty, "jotka voivat maat ja taivaat taivuttaa."

"Ja olipa rukous kerta mahtavampi kuin ennustus," minä sanoin, "vaikka se ei ollut jonkun apostolinkaan, vaan ainoastaan kurjan syntisen kaupungin. Ninive pelastui, kuinka pettyneeksi Jonas itsensä tunsikin, kun hänen sanansa eivät käyneet toteen."

"Mrs Kitty," sanoi Betty kuivakiskoisesti, ahkeroitien kahta kiivaammin käsillä olevaa työtänsä. "Minä en katso sitä varsin ystävälliseksi teiltä, että minua tuohon itsekkääsen vanhaan juutalaiseen vertaatte. Minusta on useasti näyttänyt yhtä ihmeelliseltä, että Kaikkivaltias puhui hänen kauttansa, kuin että Hän puhui Bileamin aasin kautta, hän kun karkasi paikastansa ja oli saattaa sekä haaksi että haaksiväkikin hukkumaan. Ja sitten suututtelemisen ja kiukuttelemisen siitä, että Herra oli laupeampi kuin hän, ja että vaivaiset syntiset ihmiset tuossa suuressa kaupungissa ja mykät eläin-parat säästettiin. Minä en voi kieltää loukkaantuvani siitä, että minua verrataan häneen. Sen tiedän omassa-tunnossani, että yöt päivät rukoilen master Jackin ja master Hugh'in edestä, ja jos molemmat eheänä palaavat takaisin, minä kumminkin tulen armottoman iloiseksi, se on varma."

"Betty," minä anoin, "ymmärrättehän, että minä en millään muotoa tahtonut teitä profeta Jonaasen verrata. Minä sanoin ainoastaan, että kun kansa *silloin* rukoili Herraa, hän luopui uhkauksiansa täyttämästä, ja me emme koskaan voi tietää, kuinka paljon armoa ja apua rukoustemme kautta *nyt* voi tulla niitten osaksi, joita rakastamme Hän voi lähettää enkelinsä, ja yksi ainoa niistä on väkevämpi ja mahtavampi kuin kaikki meren myrskyt. Hän voi myöskin ainoastaan ojentaa kätensä, ja sen kautta tehdä jonkun vaipuvan Pietari-paran kykeneväksi ilman vahingotta veden päällä kävelemään. Minä soisin, Betty, että tahtoisitte ajatella Jumalan lupauksia eikä enteitä ja aavistuksia. Ja koska niin paljon meitä kaikkia rakastatte, minä soisin, että voisitte meille toivoa parasta, ja kun minun itse useasti on varsin vaikea toivoa, minä tahtoisin, että te, Betty, olisitte minulle avuksi eikä esteeksi."

"Mrs Kitty," sanoi Betty vähän leppyneenä, "nuorten ihmisten on jotenkin helppo toivoa. Jos aurinko ainoastaan yhden ainoan hetken paistaa, he kohta luulevat talven menneeksi, ja jos vanhat ihmiset eivät voi olla heille järkeä jakamatta, se kohta on kuin tulta tappuroihin viskattaisiin. Minä en suinkaan tahtonut profeeta Jonasta, tuota huolestunutta vanhaa sielu-parkaa halveksia, hänellä oli kyllä vastuksensa, ja minä en uskalla väittää, että jos olisin ollut hänen siassansa, minä en olisi ollut vielä pahempi kuin hän. Mutta sen kuitenkin luulen, että Kaikkivaltias olisi varjellut minua enemmän huolimasta muutamista vanhoista lehdistä, jotka kasvavat kuin sienet yhtenä yönä, kuin koko kansasta tuossa suuressa kaupungissa, viattomista lapsista alkaen mykkiin eläimiin asti. Minä olen karkea, vanha sielu, mrs Kitty, ja luontoni on vähän omituinen silloinkin, kun se on parhaimmallaan; mutta totta on kuitenkin, että minä koko elin-aikani mielelläni tahtoisin istua rampana takanurkassa ja pitää vaaria Rogerista, hupsu parasta, taikka tuosta saamattomasta lutuksesta, joka ei tullut toimeen elukkain eikä voin kanssa, kun minä olin kipeä (vaikka minä tunnustan, että se voisi vaivuttaa minut hautaan), kun vaan saisin nähdä teidät, mrs Kitty, master Hugh'in, masterin ja missis'in kaikki taas yhdessä, ja sitten myöskin tietäisin, että master Jackin käy hyvin — ja ken tietää, enkö sitä saakin? Sillä minä en kiellä, että Herran laupeus on suuri, ja kun hän rupee ihmisiä hämmästyttämään, se tavallisesti tapahtuu sillä tavalla, että hän antaa heille enemmän eikä vähemmän kuin pyytävät, ja jotakin paljon parempaa kuin koskaan toivoivatkaan. Ainakin on hänen menetyksensä minua kohtaan ollut semmoinen, mrs Kitty."

XII.

Kaksi kuukautta on kulunut, sitten kuin Hugh heitti meidät. Häneltä on tullut toivorikkaita kirjeitä, ja

aavistusten raskas taakka, joka äänettömyyden pitkinä päivinä lähdon ja ensimmäisten tietojen välillä minua painoi, näyttää yhä enemmän kevenevän. Jok'ainoa vieno kevätuuli, jok'ainoa elähyttävä auringon säde vaikuttaa sydämeni huojentamiseksi.

Uusien etevien kappaleitten näkeminen ei kuitenkaan ihastuta minua sinne-päinkään niin paljon, kuin koska uutena aikana taikka uuden ilon valossa näen vanhain rakastettuun esineitten puukeentuvan uuteen kauneuteen — minä tarkoitan eläviä esineitä, jotka ovat Jumalan omasta kädestä lähteneet. Minä en koskaan taida uskoa, että voisin puoleksikaan niin paljon iloita noita ihmeellisiä metsiä, joista Hugh puhuu, kuin nähdessäni näitten rakkaitten vanhojen jalavien, joitten oksat lapsuudesta saakka ovat painaneet pääni ylitse, joka kevät tekevän uusia pehmeitä lehtiä, siksi kuin tulevat niin tuuheiksi, että syvään varjoonsa kätkevät pesän, jonka onnellinen pieni rastaspari on rakentanut, ja jonka lähisyydessä koiras nyt niin hiljaa ja suloisesti visertää, sillä välin kuin naaras hautoo pienokaisiansa, ja vienot tuulet keinuttavat kehtoa.

Amerikan metsät loistavin köynnöskasvinensa olisivat minusta ainoastaan kuin taulu suurenlainen ja ihana todellakin, maalattuna kuin se onkin Jumalan omalla kädellä, mutta puuttuva sitä kodin ja kotiolojen suloista tuoksua, joka jok'ainoasta pienestä orapihlajapensaasta akkunani alta huokuu minua vastaan.

Ja nyt on toinen, uusi ja armas valo koittanut kaikkien rakkaitten, tuttujen vanhojen paikkojen ylitse, sillä Hugh tulee kotia, jopa piankin, varsin pian! Ja koko elin-aikamme saamme yhdessä vaikuttaa tämän vanhan seurakunnan ja näitten vanhojen ystävien hyväksi, ja Jumalan avulla monessa kodissa herättää uutta toivoa ja uutta elämää!

Se on *elämän* ihmeellinen voima kaikissa, joka saattaa sydämen tuntemaan Hänen läsnä-oloansa, joka on Elämä itse, se on tämä voima, joka paljon enemmän kuin kaikkein suurenlaisin näky-ala, jota emme saa katsella tarpeeksi kauan nähdäksemme sen kasvavan, kukoistavan ja muuttuvan, valtaa sydämemme ja sulaa yhteen sen kanssa osaksi omasta elämästämme.

Kaikkien kauniitten paikkojen *kauneus* sanoo: *Jumala on ollut täällä*, mutta *elämä* vähäpätöisimmissäkin elävissä kappaleissa, pienessä sammalessa, joka tänäpäpä nousee maasta, pienessä lehdessä, joka on murtanut verhon, johon se eilen oli suljettuna, ja tänäpäpä voitollisna liehuu päivänpaisteessa, värisevässä lumikukassa, jonka helppo koskenta voi hienosta varresta erottaa, mutta jota kuolleen maankuoren koko paino ei voinut estää päivän valkeuteen lykkäämästä — elämä vähäpätöisimmässäkään muodossaan ei sano: "*Jumala on ollut täällä*," vaan: "*Jumala on täällä*," ei ainoastaan: "Mestarin käsi on luonut meidät — ettekö näe hänen töittensä täydellisyyttä?" vaan: "Elähyttäjän henki huokuu meistä — ettekö tunne hänen läsnä-olonsa riemua?" ja tämä minusta näyttää koskevan syvemmälle sydämeen.

Minä istuin tänäpäpä mielipaikassani metsässä, pienen lähteen ääressä, joka kuohuttaa vettä niin hiljaa, niin hiljaa, ilman vähintäkään pauhua taikka humua, jotta useasti tulen ajatelleeksi lammikkoa, jonka enkeli liikutti, antaen sen vedelle parantavan mahdin, ja niin suuri on elonvoima kaikissa esineissä tämän pienen lähteen lähisyydessä, että se näyttää lähtevän itse lähteestä. Siellä nousevat ensimmäiset kevätkukat, ja minä tiedän sen aivan hyvin, sillä niistä minä joka vuosi sidon ensimmäisen kukkakimpun äidilleni, ja minusta on välisti kuin näitten kukkain ja lehtien olento riippuisikin jostain muusta kuin auringosta, vedestä ja ilmasta. Minusta on kuin joku rakastava käsi niitä suojelisi, ja useasti tulee mieleeni, eikö ole muita olentoja mailmassa kuin ne, jotka tunnemme, ympärillämme Jumalan luotujen töitten keskellä toimimassa. Me puuttuvaliset ihmiset käytämme koneita vaivan ja ajan säästämiseksi, mutta missä työ ei ole huokaus, vaan ilo, ja missä työntekiät ovat kymmentuhatta kertaa kymmentuhansia ja taas tuhat kertaa tuhansia, miksikä kuollut konehisto toimittaisikaan sitä, jonka elävät kätet niin paljon paremmin saavat aikaan?

Mutta Hugh sanoo, että, oli kuinka oli, tästä riippuu verrattain vähän, sillä Jumalan luodussa mailmassa ei mikään tapahdu hengettömien, ikivanhojen lakien johdosta taikka koneiston kautta, joka ylimuistoisista ajoista on ollut käymässä. Kaikkialla on elävä liikevoima eikä kuollut konelaitos, joko onnellisten, palvelevien henkien aikaan-saattama, taikka ainoan, itsetyisen, joka paikassa läsnä-olevaisen, kaikkivaltiaan Jumalan herättämä.

Rukkimme taikka ompeluksemme ääressä istuessamme äidilläni ja minulla on pitkät pakinat, ja minusta näyttää melkein siltä, kuin olisi se ahtaitten ajatustemme tunkeminen Jumalan neuvoshuoneeseen, joka suureksi osaksi taikka kokonaankin synnyttää vaikeuden käsittää kysymyksiä entämääräyksestä ja vakuutuksesta, joista niin monet kristityt näihin aikoihin niin suurella katkeruudella riitelevät.

Me vaadimme lyhytmielisyydessämme, että kaikki olisi muuttumattomilla päätöksillä ja järkähtämättömillä suostumuksilla ratkaistu ja vahvistettu, unhottaen, että tämmöisillä on voima ja arvo meidän välillämme, juuri sen tähden että ihmiset, jotka niitä tekevät ja rakentavat, voivat muuttua

taikka kuolla. Mutta suuri turvallisuus lahjojen suhteen seisoo siinä, että se on Jumala itse, joka niitä antaa. Antaja elää aina ja on aina läsnä. Minä en usko, että hän meille antaa muuta takausta, ja minä olen varma, että me emme muuta tarvitsekaan. Hugh kirjoitti kerta tästä:

"Epä-usko, niinkuin Eevakin, vaatii vakuutusta, joka ei riipu Jumalasta. Mutta semmoinen riippumattomuus ei ole muuta kuin kuolema. Uskolla sitä vastaan, joka vakuutuksena eli takauksena Jumalan lupauksista vastaan-ottaa Jumalan itse, ei tämmöisessä riippumisessa ole ainoastaan vakuutus, vaan elämäkin. Epä-usko rakastaa järkähtämättömiä päätöksiä, vahvistettuja tuomioita turvatuksi itseänsä tunteaksensa. Mutta Jumala ei anna meille semmoisia kehoja, hänestä itsestä erotettuja järjeks-päätelmiä. Hänen lupauksensa ovat kaikki mieskohtaisia, kaikki aiotut uskolle, joka todella on. Hän sanoo: 'Minun lampaani ei pidä hukuman ijankaikkisesti, eikä pidä yhdenkään repäsevän heitä minun kädestäni.' 'Minä en sinua koskaan heitä enkä hylkää.' 'Kenen pitää meitä Kristuksen rakkaudesta erottaman?'

"Jos kylmä, kuollut sydän, joka vaatii vakuutusta ikäänkuin itseänsä vastaan, sentähden kysyy: 'Mutta enkä *minä* voi kiskoa *itseäni* sinun kädestäsi? Enkö *minä* voi kieltää sinua? ja jollei mikään, ei ne kappaleet, jotka ovat, eikä ne kappaleet, jotka tulevat, ei elämä eikä kuolema, voi meitä Kristuksen rakkaudesta erottaa, eikö kumminkin *synti* sitä voi?' — ei kuulu muuta vastausta kuin tämä: 'Minä rakastan, minä olen luja — pysykää minussa!' Jos etsimme jotakin lupausta uskolle semmoiselle, joka *on ollut*, mutta ei enään ole; jotakin kehoitussanaa muille kuin niille, jotka kääntyvät Jumalaan, saamme turhaan hakea koko raamatun. Jos käännymme *Jumalaan*, kaikki käy selkeäksi, mutta jos käännymme Hänestä *pois*, kaikki käy pimeäksi. Jumala ei anna mitään lupauksia, paitsi ainoastaan uskolle, työssä elävälle uskolle.

"Mutta jos vapiseva, Jumalaan liittyvä sydän itkien tekee kysymyksen: 'Voinko joskus luopua sinusta?' saadaan sama vastaus, vaikka toisella äänellä, hellimmän säälillä äänellä: '*Pysy vaan minussa — minä rakastan, minä olen luja.*' Vahvalle uskolle tämä on täysi ja täydellinen vakuutus; heikolle uskolle ei käy mitään täydellisempää antaminen. Jos koko mailman taitavimmat uskon-oppineet ja lakimiehet yhdistyisivät ajatuksellisiin lauseisiin puettua kaavaa uskovaisen vakuutukselle hankkimaan, arkuus ja epätoivo epäilemättä löytäisivät jonkun tempun itseänsä ulos-sulkeaksensa. Jumala käy sentähden luullakseni toista tietä, niin että hän juuri vakuutuksen puutteen kautta pakottaa murheellista ja epäilevää sydäntä hakenemaan hänen luoksensa vakuutukseen, joka on autuaallinen turvallisuus, olkoon siitä sitten selvä tieto taikka ei. Jos siitä on selvä tieto, silloin se myöskin on elämä, rauha ja riemu Pyhässä Hengessä, silloin se on turvallisuus Isän asunnossa, hänen sydämensä pyhydessä.

"Ja jos kerta olemme niin pitkälle päässeet, me ainoastaan hymyilemme inhimillisille säännöille ja päätöksille, mutta itkemme silmämme kuivaksi rakkaan isänsydämen turvissa, sanoen: 'Sinä yksin olet vakuuteni.'

"Jumala ei tahdo antaa meidän nojata mihinkään joko töihin taikka sanoihin, jotka ihmiset ovat antaneet; ei mihinkään olleeseen taikka olevaiseen, joka on hänestä itsestä erotettu. 'Yhdistys Jumalan kanssa,' sanoi äitini, 'on lunastuksen pää-määrä ja tarkoitus.' 'Sinä, Herra olet verellä meitä Jumalalle lunastanut.' Jumala rakastaa meitä liiaksi salliaksensa, että jokin meille palkitsisi henkemme yhdistyksen hänen itsensä kanssa."

* * * * *

Näyttää siltä, kuin äidilläni ja Bettyllä Lontoossa ollessamme olisi ollut monta yksivakaista pakinaa keskenänsä. Alusta nämät pakinat olivat varsin sotaista luontoa, ja riita oli kiivas ja kuuma, mutta joku päivä oli Betty sanonut, että hänen päätänsä vimmasi, ja että hän pelkäsi tulevansa hulluksi, jos hänen alin-omaa täytyi samassa paikassa tehdä samaa kiertokulkua, niinkuin hän luuli missis'in ja hänen kaiken aikaa tehneen. Hän oli sentähden ehdoitellut, että pitkien puhetten verosta lukisivat raamattua yhdessä ja rukoukseksi käyttäisivät muutamia mr Wesley'n virsiä, ja ihmeellistä oli ollut, sanoi äitini, kuinka paljon paremmin he sen jälkeen toinen toisensa ymmärsivät.

"Sillä," jatkoi äitini, "totta puhuakseni, minä en koskaan unhoita sitä, minkä Betty sairaana ollessani kerta puhui minulle vakuutuksesta." Joku ilta yhteisen raamatun lukemisen jälkeen oli heidän välillänsä tapahtunut pakina, josta äitini seuraavalla tavalla kertoi minulle:

He olivat lukeneet Room. 8:n luvun, ja muun ohessa painaneet mieleensä ensimmäisen värsyn: "niin ei ole nyt mitään kadotusta niissä, jotka ovat Jesuksessa Kristuksessa" ja 16:n värsyn: "Se henki todistaa meidän henkemme kanssa, että olemme Jumalan lapset." Silloin oli Betty kertonut äidilleni, mitä hän ennen on puhunut minulle, kuinka hän monen viikkoisen pimeyden ja surkeuden jälkeen, jolla välin hänen syntiensä taakka oli painanut hänet maahan, vihdoinkin oli saanut nähdä syntikuormansa toisen hartioille sälytettynä. Silmänräpäyksessä hän oli tuntenut sydämensä siitä keventyneeksi, mutta kiitollisuudella, rakkaudella ja rauhalla täytetyksi. Hän oli tuntenut, että Vapahtaja oli kantanut hänen syntinsä, ja että ne nyt olivat pois-kannetut ja anteeksi-annetut.

Äitini oli vastannut hänelle ja sanonut, että hän puolestaan ristinpuuhun katsoessaan useasti oli tuntenut sydämensä kiitollisuudesta ja ilosta sulaneeksi, mutta että hänen syntiensä muisto sitten taas oli lannistanut häntä, ja hän päätti sentähden korkeimmallaan voivansa toivoa, että toivo lopulta voittaisi pelvon, Jumalan laupeus hänen syntinsä, ja että hänelle kenties kuolinvuoteella suotaisiin heikko, vapiseva toivo rauhassa täältä eritän. Hän ei suinkaan kieltänyt, että vakuutus semmoinen kuin se, mistä Betty puhui, voi tulla muutamien ihmisten osaksi, mutta hänen luullaksensa ainoastaan suurten pyhimysten taikka erin-omaisten uskonsankarien. Ainakaan hän ei koskaan ollut muuta ajatellut, kuin että hänen itse olisi liian rohkeaa mitään semmoista odottaakaan.

Mutta Betty ei sanonut voivansa ajatella, että Kaikkivaltias tahtois, että hänen lapsensa köysi kaulassa kinastaisivat mailman lävitse, tietämättä, eivätkö lopulta tulisi hirtetyiksi. Jos kaikkivaltiaan Jumalan palvelu ei olisi sen parempi, moni hänen luullaksensa ei siihen taipuisikaan. Hän oli varsin varma, ettei mikään helläsydäminen isä tällä tavalla kohtelisi häijyintäkään lastansa, joka tahtoo tehdä parannusta, saatikka sitten hyvä Jumala itse.

"Mutta," oli äitini sanonut, "hellinkin isä voi nähdä lapsensa kärsivän, jos kärsimys on lapselle hyödyksi. Mitä enemmän Jumala rakastaa meitä, sitä huokeampi hänen on nähdä huoliamme, kun nämät vaan kerta meille riemuksi kääntyvät. Ja näin pahoja ja kapinallisia ollessamme meidän lienee paras odottaa anteeksi-antamusta, siksi kuin emme enää voi syntiä tehdä."

"Tuo missis, ei kumminkaan ole ollut teidän tapanne eikä liioin masterinkaan," säisti Betty.

"Parempi kenties, jos olisi ollut," sanoi äitini surumielisesti Jackia muistellen.

"Mutta", jatkoi Betty, "kun tiedän, että minä puolestani en koskaan tahtois palvella herraa, joka ei saisi taloansa muulla toimilla hallituksi kuin palvelioitansa ja palveliattariansa vanginvartian tavalla väijymällä eikä koskaan puhuisi heille hyvää sanaa sen pelvosta, että unhottaisivat asemansa. Yksin eläimetkin hupsu-parat, tuntevat erotiuksen. Ja mitä master Jackiin tulee," lisäsi hän leppeämmällä, änkyttävällä äänellä, "minä en voi kieltää, että jos te, missis, ja master kohtelisitte häntä heittiönä, ettekä koskaan hukkaisi häneen ystävällistä katsetta taikka tervehdystä, vaan istuisitte kuin tuomioistuimella, antaen hänen kumartaa ja pitää kauniita puheita teille, ja sitten lähettäisitte hänet saamaan ruokaa kyökkiin Rogerin ja minun kanssani, minä master Jackin siassa lähtisin matkaani uudestaan onneani etsimään; ja mitä minuun itse tulee, minä kohta pötkisin tieheni, minäkin." Betty oli omasta kuvauksestaan purskahtanut itkemään, mutta näytti äkkiä kääntyvän toiselle tolalle, hymyili ja sanoi:

"Oi missis, mikä vanha hupsu minä olen, kun taidan ajatellakaan, että te ja master voisitte tuommoista ilveilystä pitää. Yksin Rogerkin, vaivainen raukka, seisoi ja nauraisi ja odottaisi, mikä perästä tulisikaan, ja koira hän vinkuisi ja liehakoitsisi master Jackille, ja juoksisi hänen luotansa teidän luoksenne, ikäänkuin hän tahtois kysyä: 'Kuinka, ettekö näe, että se on nuori master?' Mutta master Jack itse olisi ensimmäinen tuntemaan isänsä ja äitinsä valepu'ussakin, ja ennenkuin te, missis, taikka master olisitte ennättäneet lausua yhdenkään sanan, hän olisi teidän jalkojenne juuressa — ei, teidän kaulassanne, ja te itkisitte ilosta hänen tähtensä."

Äitini oli hetken aikaa ollut ääneti, ja sortuneella äänellä oli Betty jatkanut:

"Ja Jumala Kaikkivaltias on vielä paljon parempi, hän, Isä evankeliumissa ei istunut alallaan huoneesensa suljettuna, odottaen poikaa takaisin tulevaksi, eikä hän liioin tuimistanut kasvojansa ja hankkinut pitää hänelle nuhdesaarnaa siitä, mikä hän oli ollut, ja mikä hänestä tulisi. Hänen ainoa pelkonsa oli, että nuorukaisparka häpeisi takaisin tullaksensa. Hän meni sentähden akkunaan katsomaan, eikö häntä näkyisi, ja sillä silmänräpäyksellä, jolla hän huomasi hänet, hän riensi pitkän matkan häntä vastaan, niin että palaisivat yhdessä ja jok'ainoa sielu koko talossa näkisi, että kadonnut, mutta takaisin palannut poika-raiska oli tervetullut. Hän keskeytti kerrassaan sen kauniin puheen, jonka nuorukainen oli ajatellut tuolla vieraalla maalla, langeten hänen kaulaansa ja suudellen häntä enemmän äidin kuin isän tavalla. Ja sitten hän pani palveliat ja palveliattaret liikkeelle valmistamaan ilojuhlaa, ja lopuksi soitettiin ja tanssittiin kuin häitä pidettäessä. Se oli toista, se, kuin jos hän olisi antanut poika-poloisen paljailta polvillaan, ruumis tuskin ryysyihin verhoittuna ja jalat kengätönnä leivän palasta kerjätä. Isä ei pelännyt pojan tulevan liian perehtyneeksi. Hän päin-vastoin koetti häntä kaikin tavoin perehdyttää, ja Herra Jesus sanoo, että se on juuri *tätä*, kuin Kaikkivaltias tuntee, kun joku meistä palaa takaisin hänen luoksensa. Hän tuntee täydellisesti isänhuoneen, joka on enemmän kuin kukaan meistä vielä tekee," niin Betty päätti selityksensä.

Äitini myönnytti, että vertaus tuhlaaja-pojasta todellakin varsin yksinkertaisesti kuvasi Jumalan isänrakkautta katuvaaisia syntisiä vastaan-ottaessaan. Mutta kuinka voimme tietää, olemmeko todella katuvaaisia? On niin helppo pettyä ja itsestämme uskoa kaikki, minkä toivomme.

"Minulle puolestani," sanoi Betty, "se ei suinkaan ollut helppo; mitä enemmän minä toivoin, sitä vähemmän taisin päästä toivetteni perille."

"Tämä saattaa olla muutamien ihmisten laita," päätti äitini, "vilpittömien ja totisten kristittyjen, jotka ovat varovaisia käytöksessään ja rehellisiä itseänsä vastaan; mutta kuka vastaa niistä hairauksista, joihin hilpeät, herkkäluontoiset ihmiset voivat langeta, jos heille sanotaan, että kristillisen elämän alku seisoo syntien anteeksi-saamisen tunnossa?"

"Kieltämättä," sanoi Betty, "löytyy ihmisiä, jotka pettävät itseänsä, ja semmoisia tulee kaikkina aikoinakin löytymään. Apostolitkaan eivät voineet siihen mitään. Mutta heidän varoituksensa tällaisille ihmisille eivät koskaan päätyneet sanoilla: 'menkää pois,' vaan sanoilla: 'kääntäkää takaisin;' ja ihmisten käy aina huokeammaksi täyttää totta kääntää takaisin, jos vaikka ainoastaan jonkun tunninkin ovat olleet oikeassa käsityksessä ja oikealle taholle kääntyneet. Minun luullakseni pienikin silmäys siihen kauheaan asiaan, jonka nimenä on *synti*, ja siihen ihmeelliseen, jonka nimenä on *armo*, tekee ihmiselle huokeammaksi kääntää takaisin, kuin jos hän kaiken aikansa olisi elänyt kuin järjetön luontokappale eikä koskaan tällaisia ajatellutkaan."

Äitini ei ollut voinut tätä ainetta heittää, ennenkuin hän kysyi, kuinka väärä ilo olisi totisesta erotettava.

Tähän Betty oli vastannut melkein näin:

"Niin paljon kuin minä ymmärrän, totisen ilon täytyy olla ilo semmoinen, joka tekee meidät halullisiksi antamaan koko mailman itseämme polkea, ilman että siitä ollenkaan huolimme. Totinen ilo saattaa meidät niin mieltyneiksi, että voisimme antaa anteeksi katkerimmille vihollisillemmekin, ja ettei yksikään ihminen voisi tehdä meille mitään, joka ansaitsisi vihollisuuden nimeä, koska, jos vaan tuntisivat, mitä me itse tunnemme, silmänräpäyksessä tulisivat ystäviksemme ja veljiksemme. Totinen ilo nostaa meidät korkealle tämän mailman kaikkien riemujen ylitse, niinkuin ainoastaan olisivat vanhoja, unhoittuneita unelmia, ja panee meidät mieluisasti taipumaan jokaisen kuorman taikka koetuksen alle mailmassa sen kalliin käden tähden, joka laskee ikeen päällemme. Tämä ilo tekee, että tunnemme itsemme halvemmiksi ja mahdottomammiksi kuin yksikään ihminen mailmassa, koska olemme unhoittaneet ja loukanneet Hänen, joka meidän edestämme on mennyt kuolemaan; mutta se saattaa meidät tuntemaan itsemme korkeammiksi kuin kaikki kuninkaat mailmassa, koska kuninkaitten kuningas rakastaa meitä. Se on ilo, josta koko mailma ei saa meiltä riitetyksi, mutta jonka pienin synti voi himmentää ja saastuttaa. Jos aina voisimme tässä ilossa pysyä, se tekisi meidät lakeiksi kuin lampaat, ahkeriksi kuin mehiläiset ja onnellisiksi kuin enkelit. Me tulisimme silloin urhoollisiksi kuin master ja lempeiksi kuin te, missis. Jos sen kadotamme, meillä ei ole muuta neuvoa kuin kääntää takaisin ja uudestaan etsiä sitä sieltä, mistä sen ensin löysimme, kääntää takaisin Herran Kristuksen luo, joka on sen ansainnut, ja Kaikkivaltiaan luo, joka sen meille lahjoitti. Sillä ilman tätä iloa olemme heikot kuin Simson, koska hänen hiuksensa olivat kerityt; mutta sen takaisin saatuamme väkevät kuin hän, koska hän kantoi kaupunginportit pois. Se on ilo, joka ei ole missään muualla kuin Herran luona, mutta jos Herran löydämme, löydämme myöskin sen. Sitä ei sovi ajatellakaan, että kun Kaikkivaltias käskee meidän kieltää mailman ja sen riemut, hän ei antaisi meille sitä, mikä parempi on, ajassa ja ijankaikkisuudessa nauttiaksemme. — Ja" — näin lopetti Betty — "jos alati koetamme omin voimin aaltojen vallasta kalliolle päästä, mutta meidän ei koskaan onnistu saada vakavaa jalansiaa, kuinka voimme kääntää takaisin ja kurottaa pelastavaa kättä sille, joka vielä on laivassa taikka taistelee tyrskyjen keskellä?"

"Puhuitko hänelle jotakin muuta, äiti kulta?" minä kysyin.

"Bettylle en puhunut mitään, mutta minä menin ylös pieneen kammiooni, lankesin polvilleni ja rukoilin Jumalaa minua neuvomaan."

"Ja sitten, äiti," minä kysyin.

"Sitten, Kitty, minä luin raamattuani, ajattelin ja rukoilin, ja lopulta minä rupesin käsittämään synniksi olla Jumalan rakkauteen meitä kohtaan uskomatta sekä meidän velvollisuudeksemme häntä kohtaan olla iloisia."

Ja eikö tämä juuri ole se iloinen sanoma, se hyvä oppi, jonka metodistat yli koko mailman levittävät, oppi, joka lupaa elämän, iloa ja voimaa kaikille niille, jotka tahtovat sen vastaan-ottaa, ja joka myöskin pitää lupauksensa? Eikö tämä iloinen sanoma ole oppi, joka ei ainoastaan puhu luomisesta aikojen alussa täytettynä ja "sangen hyvänä," vaan elävästä, läsnä-olevasta Luojusta ja Isästä, joka vielä yhä luo ja uudistaa, ei ainoastaan tapahtuneesta, täytetystä sovituksesta, vaan läsnä-olevasta, elävästä sovittajasta; ei ainoastaan olleesta, ihmeellisestä hengenvuodatuksesta, vaan läsnäolevasta, elävästä ja pyhästä Hengestä, joka nyt ja joka päivä, aina ja joka paikassa, valaisee, pyhittää ja lohduttaa?

* * * * *

"Ei kiitollisna silloin vaan,

Kun rakkautes tuta saan,
Vaan valmihina ainiaan
Sun kunniaasi veisaamaan."

Minä heräsin tän'aamuna nämät mr Herbertin sanat mielessäni, ja jo ennenkuin päivä oli korkeimmillaan, minä tunsin niitä tarvitsevani. Oli tullut kirje Hugh'ilta. Jackin asiain järjestäminen ottaa enemmän aikaa, kuin alusta luulimmekaan, ja sillä välin Hugh'illa on tarpeeksi lähetystyötä neekeri-parkojen joukossa. Minun täytyy sentähden malittaa mieleni, niin etten toivo häntä takaisin ennenkuin syksyllä, jolloin hän vasta luulee voivansa palata, ja niin etten anna jälellä olevien päivien olla ainoastaan autiona rajamaana kahden eri seudun välillä, vaan koetan täyttää niitä hyödyllisellä työllä, jonka Jumala häntä rukoillessani antaa minun toimittaa.

Pieni työ on jo tullut osakseni. Kun äitini ja minä aamupäivällä kävimme Toby'n luona, hän suurena suosion-osoituksena minulta pyysi, että hän joskus saisi tulla meidän luoksemme joksikin tunniksi, ja että minä silloin vähän auttaisin häntä sisäluvussa. Vaikka hän kyllä koettaa parastansa, hän katsoo tätä kovin raskaaksi ja vaivaloiseksi työksi omin päinsä sekä hyvin epätietoiseksi keinoksi valistuksen ja rakennuksen voittamiseen. Tänäpäni iltapäivällä hän tuli meille, ja pienellä empimyksellä hän nyt ilmoitti minulle, minkä tähden hän parhaasta päästä tahtoo lukutaidossa vaurastua. Hän on näet sunnuntai-iltaisain ruvennut kokoomaan luoksensa muutamia poikia, jotka muutoin karaisivat ympäri, opettaaksensa heitä lukemaan ja veisaamaan, ja yrittäessään muita opettaa, hän on huomannut, mikä häneltä itseltä puuttuu.

Tämä selittää ne äänet, jotka isäni ja minä kuulimme, kun viimis sunnuntaina kävimme hänen mökkinsä puolessa. Laulu oli yleensä vilkas ja sydämellinen, vaikka äänet välisti kävivät epävakaisiksi ja melkoisesti erosivat toisistansa, mutta silloin Toby'n käskevä sana, niinkuin johdattajan ainakin, taas kokosi hajonneet voimat, ja lopulta kaikki yhdistyivät ikäänkuin jonkunlaiseen loppuköörin.

Ja minä sanoin Bettylle, että pieni opetus musiikissa, semmoisena kuin kaikessa vaatimattomuudessani voin sitä antaa, kenties ei haittaisi Tobbya, jos hänestä tulee laulun-opettaja samalla kuin koulumestarikin.

"Varmaan enemmänkin, mrs Kitty," sanoi Betty. "Toby Treffry on nimitetty paikallis-saarnaajaksi meidän piiriimme."

Tämän ilmoitti Betty, sillä välin kuin hän korjasi ruokia pöydästä, eikä mikään olisi voinut panna äitini luottamusta metodistojen laitoksiin kovemmalle koetukselle.

"Toby saarnaajana, vaikka hän itse tuskin osaa puhtaasti kirjaa lukea!" huusi hän.

"Minun luullakseni, missis" sanoi Betty, "ihmiset paljon helpommin oppivat lukemaan kirjaa kuin oppivat sitä, minkä Kaikkivaltias on opettanut Tobbylle, sielu-paralle. Syvyyksissä, joitten lävitse Toby on käynyt, löytyy asioita, joista minun tietääkseni ei vielä koskaan ole missään aapis-kirjassa puhuttu."

"Muille hyöty olkoon kuinka suuri tahansa," sanoi äitini, "mutta Tobbylle itselle mahtaa olla kovin vaarallista nousta opettajaksi, kun hänellä vielä omasta puolestaan on niin paljon oppimista."

"Missis," sanoi Betty, kunnioituksella, mutta samalla vakavasti, "minun päättääkseni kestäisi tuomiopäivään saakka, jos ihmiset viipyisivät muita opettamasta, siksi kuin itse tulevat täysi-oppineiksi. Ja ihmisistä, jotka vasta silloin rupeevat muita opettamaan, kuin itse ovat laanneet oppimasta, tulee tavallisesti julman ikävät opettajat. Minun mielestäni ei mikään opetus voi olla elävämpi ja vilkkaampi, kuin se, jonka opettaja itse eilen taikka tänäpäni on Kaikkivaltialta saanut. Ilman sitä se ei suinkaan ollut Toby, joka itse nosti itsensä opettajaksi, vaan se oli ihmiset, jotka tunsivat itsellään olleen hyötyä siitä, mitä hän luokkakokouksissa oli puhunut, ja niin he pyysivät häntä puhumaan, ja niin hän tuli saarnaajaksi. Sillä tavalla sen asian laita on alusta loppuun asti."

Isäni muistutti:

"Sanankuuliat, joitten tekee mieli kuulla, ovat todellakin hyvä alku saarnaajalle. Minulla ei ole mitään tällaisista lahjojen ja voimien koetusta vastaan, enkä minä luule, että kumminkaan suuret palkka-edut ovat Tobbya houkutteleet."

"Mitä Toby'n niinkuin muittenkin paikallis-saarnaajien palkkaan tulee," sanoi Betty kuivakiskoisesti, "se maallisessa katsannossa on varsin keho. Hän käy useasti kymmenen taikka kahdenkymmenenkin penikulman päässä saarnaamassa. Sateella hän seisoo läpi-märkänä, antaen sitten vaatteensa kuivaa ruumiin yllä. Se kyllä nuoruudessa käy laatuun, mutta josta myöhemmin voi tulla paha perässä. Tällä haavaa Toby'n palkka minun ymmärtääkseni seisoo väsyneissä jaloissa ja alinomaisessa vaivan-näössä, ja vastapäin se tulee hänelle osaksi luuvalona ja säilöstyksenä. Mutta hän tuntee itsensä tyytyväiseksi, hän, ja muut myöskin. He ovat saaneet hyvän osan siitä palkasta, jonka täällä antaa ja odottavat, ja

loppu on heille tallella."

Mutta kun sitten Tobyilta tiedustin hänen itse-uhraavaa työtänsä ja palkka-etujansakin kysyin, hän vastasi punastuen ja änkyttäen eikä vastannut niinkuin hän olisi tottunut kokouksissa puhumaan, mutta hän kuitenkin sanoi: "Minä olen valittu koetteeksi saarnaajaksi yhdeksi vuodeksi, mrs Kitty, ja mitä palkkaan tulee, se mielestäni on runsas, jopa oikein ruhtinaallinenkin, niin että yksin matkoillani kulkiessani rauhassa voin ylistää Herraa ja hänen hyvyttänsä ja kaikkea sitä, minkä olen saanut ihmisille julistaakseni puhumattakaan siitä ilosta, että saan nähdä ihmisten sydämet liikutuksissa, ja siitä toivosta, että kohta saan kohdata heidät Herran edessä ja siellä heidän kanssansa hänen nimeänsä ylistää."

* * * * *

Viime-kuluneet viikot ovat olleet rikkaita tapauksista. Setä Beauchamp kuoli äkkiä pari viikkoa sitten. Pelästys tuotti tädille halvauksen, joka estää häntä sen koommin seura-elämään osaa ottamasta.

Orpana Ewelynille on langennut melkoiset tavarat, jotka hän isän-äitinsä testamentin mukaan isänsä kuoltua saa yksin hallitaksensa. Hän on ilmoittanut meille aikomuksensa, jollei mikään estäisi, äitinsä kanssa käydä meidän luonamme. Heikkouden tilassaan täti Beauchamp alati puhuu siitä lupauksesta, jonka hän sanoo "sisar Trevelylinin" antaneen hänelle, että hän tarvetilassa tulisi häntä hoitamaan. Kun äitini kuitenkin nyt on mahdoton heittää kotimme, katsotaan kaikilla matkan vaikeuksillakin tädin terveydelle parhaaksi, että hän heittää Lontoon ja joksikin ajaksi muuttaa maille meidän luoksemme. Äitini huolellinen hoito tulee luultavasti tekemään tädin heikkojen ja kiihtyneitten hermojen hyvää.

Betty ei tästä käynnistä pidä juuri parhaita toiveita. Rikkipassatut Lontoon-palveliat, kamaripalvelia ja kamarineitsyt, ja päälliseksi vanha rouva, joka maalaa kasvonsa kuin Isebel kuningatar, tuo kaikki ei voi muuta kuin hänessä synnyttää todellisia pelkoja. "Todellakin", sanoi hän tänäpänä, "tämä voi olla tarpeeksi selittämään kaikki pahat enteet ja merkit, niin että siitä kenties pitäisi pikemmin iloitakin, koska merkit kyllä olisivat voineet tietää paljon pahempaakin, kuin nyt tapahtuu."

Nyt kun vieraamme ovat tulleet, Bettyn sydän on melkoisesti keventynyt, varsinkin siitä, että "Lontoon-palvelia" on metodista ja ent. vuorityömies, jonka Ewelyn on koroittanut palvelian arvoon ja virkaan; että kamarineitsyt on kokonaan kiinni emännässään, että täti-parka on heittänyt poskimaalinsa, ja että koko seura ennen pitkää tulee pappilaan siirtämään.

Sillä orpana Ewelyn on Hugh'in hyväksi ostanut oikeuden seurakuntaan ensi kerralla kutsua pappi, josta hän ei tahdo vastaan-ottaa mitään kiitosta, koska hän sanoo tahtovansa anastaa virkatalon ja muuttaa päärakennuksen orpolasten kodiksi, jättäen ainoastaan muutamia huoneita itseänsä ja äitiänsä varten. Aluksi hän aikoo koota ympärillensä muutamia turvattomia pieniä tyttöjä, jotka hän on tavannut Lontoossa, ja joitten edestä hän toivoo voivansa jotain tehdä, sitten kuin hän on muuttanut heidät pois suuren kaupungin kiusauksista ja turmeluksesta.

Minä ja Hugh, hän sanoo, saamme rakkaassa vanhassa kodissamme järjestää kaikki mieltämme myöten. Hän tahtoo kuitenkin panna kuntoon hävinneen osan rakennuksesta, missä meille määrätty huoneet ovat. Muurarit ja salvomiehet ovat jo täydessä toimessa, ja kun ei parannettavaa ole peräti paljon, työ kyllä pian saadaan tehdyksi. Vanhat muurit ovat yhtä lujia kuin rakennettaessa, ja niissä on ainoastaan siellä täällä ulkonaisia vikoja, jotka vaativat korjaamista. Tärkeimmät muutokset seisovat laatten ja kattojen, akkunankehien ja lasiruutujen uudistamisessa sekä Bettyn kanojen karkottamisessa, jotka ylimuistoisista ajoista asti ovat tyhjissä ja asumattomissa vanhoissa huoneissa vallinneet.

Työ on Ewelynin silmän alla jo hyvästi edistynyt, ja kun Hugh tulee kotia, hänestä varmaankin on kuin taikasauvaa olisi huiskutettu tämän rakkaan, vanhan paikan ylitse, niin viehättävän yhdenlaisena ja kuitenkin niin toisennäköisenä se hänelle ilmestyy.

Ewelyn on kaikin puolin yksivakaisempi, suopeampi ja rauhallisempi kuin koskaan ennen. Hänen luja tahdonvoimansa löytää työssä tyydytystä ja on lakannut taukoomatta häntä alituisen vastarintaan muitten tahtoa vastaan pakoittamasta. Hän näyttää samalla enemmän kuningattaren tapaiselta kulu milloinkaan, ja minä iloitsen nähdessäni, että kaikki muut vaistonmaisesti taipuvat hänen valtansa alle — paitsi ainoastaan täti Beauchamp-parka, ja hänen sairashuoneessansa Ewelyn miellyttää minua enemmän kuin missään muualla. Sedän kuolema sekä siitä syntynyt suru ja muuttuneet olot ovat saattaneet täti-paran avuttoman äreyden ja vastustuksen tilaan, joka tavallisesti osoittaa itsensä Ewelyniä vastaan, ja jota on hyvin surkea katsella. Näyttää siltä kuin tädin mielestä jokin aina olisi hänen toivettensa tiellä, ja tämän hirmuvaltaisen jonkin edustajana näyttää olevan Ewelynin tahto. Välisti hän toruu ja moittii häntä, niinkuin hänellä olisi pahankurinen lapsi edessään; toisella kertaa hän itkee, vääntää käsiänsä ja rukoilee tehdä tuota taikka tätä tavallaan mahdotonta, niinkuin hän itse olisi lapsi Ewelyn kova ja taipumaton äiti.

Ja Ewelyn, joka muutoin kaikissa tiloissa on niin käskevä ja jyrkkä, on tämän tautivuoteen ääressä nöyrä ja hellä ja kantaa kärsivällisesti kaikki, mikä sairaan päähän pistää. Tavan-takaa, jonkun suuttumuksen, katumuksen taikka ärtymyksen puuskan jälkeen, tädissä kuitenkin ilmaantuu ikäänkuin kirkkaamman valon säen, osoittaen itsensä kiitoksissa ja rakkaissa sanoissa sillä tavalla, että hän puhuttelee Ewelyniä kuin pientä lasta, antaen hänelle lapsuuden lempinimiä, josta tämä nousee vedet silmiin.

Lääkärit eivät sano tätä tautia kuolettavaksi, ja näyttääpä melkein siltä, tuin äitini läsnä-olo ja hänen ystävällinen, mutta samalla vakaa käytöksensä jo olisi ollut sairaalle hyväksi.

Hugh'in kotiin-tulon aika on käsissä. Joka päivä voi meille tuottaa tietoja hänen laivastansa. Ewelyn jouduttaa valmistuksia pappilassa äitinsä ja lasten vastaan-ottamiseksi. Kaksi puutarhaa päin antavaa huonetta ovat jo koristetut kaikenmoisilla loistokaluilla, joihin hänen äitinsä on tottunut: paitsi mukavia ja uhkeita huonekaluja siellä on kiinalaisia vaasuja, kuvia kultaisilla alustoilla, hyvänhajuisista puunlajeista tehtyjä lippaita, pehmeitä mattoja, leopardin- ja tiikerintaljoja, peilejä kukkais-seppeletten muotoon leikatuilla kehyksillä — sanalla sanottu kaikki, mikä voi saattaa tädin tuntemaan itsensä täällä yhtä peretyneeksi, kuin jos hänen akkunansa antaisivat Great Ormond katua eikä pientä puutarhaa päin, joka tuskin on Atlantin meren myrskyiltä suojattuna.

Muu osa rakennuksesta on jyrkkä vastakohta tässä mainittua vastaan. Ewelynin huoneessa kaikki komeus seisoo ainoastaan kukkasissa ja kirjoissa sekä merta päin antavassa näky-alassa. Huonekalut ovat melkein yhtä yksinkertaisia kuin lastenkodon makuukammioissa ja kouluhuoneessa.

Jokaisen pienen vuoteen vieressä seisoo pesinkaappi ja piironki, sievä pieni kirjahylly päällä. Ne ovat kaikki yhtäläisiä. Ewelynin tarkoituksena on vähitellen lisätä lahjojansa kirjoilla, maalauksilla ja muilla semmoisilla, niin että lapset niin paljon kuin mahdollista tuntisivat tämän kodiksensa, niinkuin hän sanoo, ei lainattujen nimien taikka tekoheimolaisuuden vuoksi vaan tosi-olojen nojalla. Hänen aikomuksensa on, sitä myöten kuin hän oppii lapsia tuntemaan, antaa jokaiselle heistä omat pienet kapineensa, niin etteivät tuntisi itseänsä ainoastaan numerolu'uiksi pääsummassa taikka kuolleiksi kappaleiksi varasto-aitassa, vaan eläviksi pieniksi yksilöiksi hyvässä perheessä. Hän aikoo joka lapselle antaa hedelmäpuun, lampaan taikka kanan, niin että aikaisin oppisivat käsittämään yhteyttä omistamisen ja hoitamisen sekä itsekieltämisen ja antamisen välillä. Hän tahtoo myöskin kehoittaa heitä mieleensä johdattamaan entiset olonsa, niin että tuntisivat, että vastaan-ottamisen kautta lastenkotoon eivät ole tulleet luonnottomiin, Jumalan tavallisesta järjestyksestä eriäviin oloihin siirretyiksi, vaan tärkeänä elämänsä aikana ainoastaan mailman kiusauksista ja vaaroista säästetyiksi.

"Tämä, orpانا Kitty," sanoi Ewelyn eräänä päivänä, "on vielä kirjoittamaton lehti elämäni kirjassa, ja vuosien kuluttua on hauska nähdä, sopiiko kirjoitus yhteen aikomusteni kanssa. Sillä vaikka tapausten suunnitelma on minun kädessäni, niitten muodostuminen tietysti ei riipu minusta."

Toisella kertaa, kun yhdessä kävelimme rantaa pitkin, hän äkkiä lausui:

"Orpانا Kitty, mr Wesleyllä on hyvin keho ajatus siitä Jumalan lahjasta, joka sanotaan rikkaudeksi; hän katsoo sitä vähä-arvoisimmaksi kaikista asioista. Mutta minä puolestani en voi muuta kuin pitää sitä suurena lahjana, verrattomana etuna sille, joka vielä on nuori ja vapaa. Ainoastaan harvat saavat mitään omaisuutta mieltänsä myöten hallittavaksi, ennenkuin heidän tapansa ja tarpeensa jo ovat niin muodostuneet, että luulevat tarvitsevansa kaikki, mikä heillä on, ja sentähden eivät pidä itsensä likimainkaan rikkaina. Minun sitä vastaan on toinen laita. Tuntee ja taipumukseni ovat yksinkertaisia. Minä en tunne mitään komeuden iloa eikä mitään loiston tarvetta. Jumala on antanut minulle nuoruuden ja terveyden lahjan, ja ilman sitä," lisäsi hän vapisevalla äänellä, "hän on antanut minun vähän luoda silmäni tämän mailman suureen kurjuuteen ja hätään ja jo elämäni kynnyksellä kasvoista kasvoihin nähdä kuolemankin. Ja koko mailmassa ei ole mitään, joka tekisi minut niin onnelliseksi, — niin oikein onnelliseksi — kuin koska saan antaa *itseni* ja kaikki tyyni mikä minulla on, koko elin-aikanani kaikkia hyljättyjä, murheellisia, turvattomia ja kadonneita auttaakseni ja lohduttaakseni, pelastaakseni ja hoitaakseni. Ja sitten kun kaiken tämän ohessa saan antaa heidän tuntea ja tunnustaa, että apu ja rakkaus, jonka minussa löysivät, ainoastaan oli pieni pisara Jumalan oman rakkauden ja voiman suuresta, loppumattomasta lähteestä."

Puhuessaan hän katseli merta pitkin länteen päin, missä taivaan ranta paloi laskevan auringon sädevalossa. Kirkkautta, loistoa ja tulta vastaan hänen omassa silmässään ja hänen kauniissa, heloittavissa kasvoissaan taivaan kajastus minusta kuitenkin oli ainoastaan kuollut ja himeä. Kirkkaus hänen kasvoissaan — niin minusta tuntui — oli heijastus siitä auringosta, joka on näkymätön ja jankaikkinen, ja niitten loisto ei ollut illan vaan aamun ruskoa.

* * * * *

Kun Ewelyn ja minä sinä iltana viiptyen seisomme yhdessä meren rannalla, minä auringon laskettua

huomasin pilvenjängän, joka hiljaa nousi taivaanrannan ylitse. Kotia palatessamme tuuli antoi kuulla noita eriskummallisia, oikullisia ja raivokkaita puuskauksia, jotka isäni sanoo niitten keveäin joukkojen kaltaisiksi, jotka ryntäystä tehdessä lähetetään suuremmille voimille tietä raivaamaan.

Minä tunsin itseni sanomattoman tuskalliseksi, ja minä tiesin, että joka mies tunsu niinkuin minäkin, koska kaikki illan kuluessa kiivaasti koettivat pitää puhetta voimassa asioilla semmoisilla kuin Ewelynin puuhut pappilassa, käsillä olevat työmme, isäni sotaseikkailukset j.n.e. Puhuttiin kaikista muista, paitsi Hugh'ista ja tuulesta, joka nyt oli lakannut satunnaisista puuskauksistansa, mutta yhä ajoi aaltoja rantaa vastaan, ja samalla kuin sade virtana hnhtoi akkunaruutuja, kuulimme lainetten kauhean kohinan mereltä.

Huolettomalla äänellä sanoi Ewelyn minulle hyvää yötä, niinkuin ainakin ja niinkuin ei kukaan rakastetuistamme olisi ollut ulkona merellä. Äitini ei pannut kysymykseenkään tulla minun huoneeseni taikka kärkeä minua luoksensa, niinkuin hänen muutoin levottomuuden ja pelvon hetkinä oli tapa tehdä. Ainoastaan isäni äänessä oli hellä pieni täritys, kun hän palasi ulkoa tuulta ja sen vaiheita tiedustelemasta.

"Tämä myrsky," sanoi hän, "ei ole äkki-arvaamaton ilmaus, eikä mikään hyvä merimies ole voinut olla sitä ennakolta odottamatta. Se on kasvanut eilis-illasta saakka, ja jokainen, joka tuntee rantamme, pysyy epäilemättä kaukana niistä taikka viipyy jonkun sataman suojassa."

Mutta paljon myöhemmin minä kuulin äitini oven hiljaa sulkeentuvan ja äänten puhuvan matalaan ja nähtävästi tärkeistä asioista. Kaikki aistit jänteessä minä nyt kuulin Ewelynin äänettömät askelet, kun hän huoneeni ohitse pistäysi omaansa.

Ainoastaan Betty rohkeni minua puhutella. Hän koputti oveani ja tuli sisään, kun minä vielä seisoin akkunassa myrskyä kuuntelemassa.

"Mrs Kitty kultani," sanoi hän tuolla vanhalla, käskevällä äänellä, joka siirsi minut takaisin lapsuuteni aikoihin ja kerrassaan teki minut nöyräksi ja lakeaksi, "mrs Kitty lintuni, te ette saa seisoa tuossa tuolla tavalla kuuntelemassa ja tuijottamassa," ja sitten hän rupesi avaamaan hamenauhojani, juuri kuin lapsena ollessani. "Tämmöisinä öinä ei kukaan näe eikä kuule mitään. — Minä olen kuullut tuulen ulvovan ja pauhaavan samalla tavalla ennenkin, enkä olisi voinut muuta uskoa, kuin että ihmiset olivat hengen hädässä, mutta kun aamu tuli ja minä kuulustelin, ei ollutkaan mitään tapahtunut. Olkaat sentähden huoleti, Kitty rakas, älkääät epäilkö, vaan koettakaat saada unta silmiinne, mrs Kitty."

Kuinka kiitolliseksi minä tunsin itseni Bettyä kohtaan siitä hienotuntoisuuden puutteesta, joka pani hänen teeskentelemättömällä osan-otollaan yht'äkkiä käymään minuun käsiksi, ja joka sai minun laskemaan pääni hänen rintaansa vastaan lapsen tavalla itkeäkseeni.

"Minä en epäile, Betty," minä niiskutin. "Minkätähden niin tekisinkään? Kenties laiva vielä ei ole lähtenyt Amerikasta, taikka kenties se nyt on jossakin satamassa lähellä kotia."

"Mahdollista kyllä, lapsi, mutta se ei ole ainoastaan tämä, josta voitte tuottaa lohdutusta, lintuseni. Meidän tulee nostaa silmämme Herran Kaikkivaltiaan puoleen."

"Niin minä teenkin, niin minä todella teenkin. Mutta hän ei ole tämän erityisen tapauksen suhteen antanut mitään erityistä lupautta taikka juuri tätä vaaraa vastaan mitään varmaa vakuutusta — vai kuinka?"

"Minä en voi sanoa, mrs Kitty, että uskoisin hänen sitä tehneen, mutta hän on luvannut pitää huolta meistä, ja hän tahtoo, että kaikissa luotamme häneen. Ja varma on, että hän ennemmin parantaa kuin haavoittaa. Hänen lupauksensa ovat kyllä suuria, mutta itse hän kuitenkin on paljon suurempi ja korkeampi kuin kaikki, minkä hän antaa. Ja paitsi sitä hän aina tekee enemmän kuin hän puhuu, enemmän eikä koskaan vähemmän, sillä hän on parempi kuin sanoilla sanoa voi. Ja nyt, mrs Kitty," niin lopetti hän, "minä heitän teidät yksin hänen kanssansa. Se tulee olemaan teille hyväksi, sillä minun luullakseni kaikki suuret taistelot parhaiten taistellaan yksinäisyydessä Kaikkivaltiaan kanssa. Ja te saatte tuta, että kun notkistatte polvenne hänen astinlautansa edessä ja annatte itsenne kokonanne ja täydestä sydämestänne hänelle, te ette tarvitse muita lupauksia kuin ne, jotka jo ovat annetut — ei yhtäkään ainoata. Sillä kaikille sanoille koko mailmassa on pantu rajansa ja aina löytyy jotakin, johon ne eivät ulotu, mutta Jumalan rakkaus ei löydä loppua missään, vaan tulvaa niin pitkälle, kuin ihmisen murheet menevät."

Ja kun hän oli heittänyt minut, minä tunsin, että mitä hän oli puhunut, oli totta. Minä havaitsin, että kaikki lupaukset ovat suljetut tuohon ainoaan: "En minä sinua hylkää;" että kaikki pelastuksen toivo on heikko suoraa luottamusta vastaan itse pelastajaan.

Ja vaikka minun täytyisi tuntea tämän illan opetukset kahta katkerampinakin, minä en kuitenkaan

tahtoisii niitä muistostani poistetuksi.

Sillä lopulta minä taisin sammuttaa kynttiläni ja pimeässä pelkäämättä panna maata, kuinka ankarasti myrsky raivoisikin piesten huonettani, joka tärisi siansa myöten. Säikähtämättä taisin kuulla, kuinka vanhojen jalavien oksat natisivat ja ratisivat, ja kuinka tuulet vinkuivat niitten välissä, sillä myrskyssä ei enää ollut mitään peloittavaa. Minä taisin sulkea itseni niihin käsiin, jotka olivat myrskyn lähettäneet, ja etsiä turvaa itselleni ja omaisilleni Jumalan luona.

Ja tämä oli todellakin kova koetus. Sillä tietysti minun olisi ollut paljon huokeampi seisoa Hugh'in rinnalla, hänen kanssansa merellä aallosta aaltoon viskattuna, sillä välin kuin laiva natisi liitoksissaan, kuin yksinäni ja hyvässä suojassa niinkuin nyt tähystellä tuulia ja kuulla niitten syöksevän laaksoon, sitten kuin merellä olivat voimansa hukanneet.

Aamulla, kun parhaallaan panin vaatteet päälleni, Betty tuli sisään minun luokseni kalveana ja silmät tuijoksissa. Toby, sanoi hän, oli juuri palannut vuorilta ja puhunut, että mereltä näkyi mastoton laiva englantilaista mallia, joka oli joutunut uraltansa ja nyt kauhealla vauhdilla ajoi kallioita päin sen lahden suussa, jonka äärellä hänen mökkinsä seiso. Hän oli palata sinne parin luokkalaisensa kanssa laivaväen edestä rukoilemaan, ja he tahtoivat katsoa, mistä paikasta parhaiten voisivat päästä haaksirikkoisia apuun.

Kun tällöinen tapaturma oli tulossa, kukaan meistä ei voinut jäädä kotiin. Isäni ja Roger liittyivät niihin vanhoihin merimiehiin ja kalastajiin, jotka olivat vuorilla tähystämässä, ja Ewelyn ja minä koetimme seurata heitä, mutta tuulen ankaruus teki sen meille mahdottomaksi. Me emme voineet sitä kestää. Päätettiin sentähden, että äitini ja Bettyn kanssa jäisimme Tobyn mökkiin katsomaan valkeata ja toimittamaan vaippoja, peittoja ja kaikenlaista muuta, joka voisi tulla tarpeelliseksi, jos haaksirikkoiset saataisiin pelastetuiksi.

Lyhyt pieni silmänräpäys ylhäällä vuorilla oli kuitenkin ollut kylliksi ikipäiviksi muistomme kiinnittämään kauhea näky, joka mereltä astui silmäämme.

Mastotonna ja ohjatonna onneton laiva maanmiehemme muassaan ajoi rantoja päin, joita nämät niin kauan ja niin hartaasti olivat ikävöinneet, mutta — ainoastaan niitten lähistössä hukkuaksensa.

Kukaan meistä ei puhunut sanaakaan valmistuksia kiivaasti puuhatessamme, eikä liioin niinä vielä kauheampinakaan hetkinä, joina emme tehneet mitään, koska kaikki, minkä taisimme tehdä, jo oli saatu tehdyksi.

Hetken ajan päästä Toby tuli ovelle ja huusi:

"Meillä on toivo — älkäätko rukoilemasta! Laiva on istunut kahden kallion väliin, ja jos se ainoastaan voi pysyä koossa, siksi kuin pakoveden aika tulee, onpa toivo!"

Huokaus, niiskutus pääsi kaikkien meidän sydämistämme ja huojensi ahdistustamme. Me lankesimme yhdessä polvillemme, mutta kukaan meistä ei saanut sanaakaan puhutuksi.

Pian palasi Toby.

"He viittaavat," sanoi hän. "Me olemme viitanneet takaisin, että pysyisivät alallaan ja odottaisivat. Mutta joko eivät voi meitä kuulla taikka laiva ei tahdo pysyä koossa. Yksi heistä sitoo köyden ympärillensä mereen karataksensa. Me voimme rannalta nähdä hänet. He kuulisivat meidät, jos tuuli ja aallot eivät pauhaisi niin kovasti."

Nyt emme enää voineet jäädä mökkiin. Ewelyn ja minä palasimme Tobyn kanssa siihen kohtaan lahdelmaa, joka oli lähimpänä laivaa.

"Hän toivoo pääsevänsä meidän luoksemme ja saavansa toiset köydellä maihin," sanoi Toby. "Mutta se ei koskaan menesty. Meri on liian ankara."

Ja sitten sanoi hän matalammalla äänellä: "Hänen täytyy olla rannikolle tuttu. Hän kiipee niljakkaita kallioita myöten siitä ainoasta paikasta, josta se on mahdollista — juuri siitä, mitä mr Hugh'in ja minun oli tapa käydä linnunpesiä hakemassa."

Hän vaikeni, ja hänen silmänsä kääntyivät minuun.

"Oi mrs Kitty, rohvaiskaat mielenne, rohvaiskaat mielenne," sanoi hän; "mr Hugh tietää kyllä, mitä hän tekee, ja Herra ei anna hänen hukkuu."

Mies, jota silmillämme seurasimme, luiskahti nyt kalliolta ja katosi. Merimiehet nostivat huudon. Vielä toisenkin. Hän näkyi taas aalloilla. Tuli pitkä, matala mumina merimiesten joukossa ja sen perästä

kauhea äänettömyys. Mikä sitten tapahtui, minä en tiedä. Sumu piiritti minua, ottaen jokaisen äänen ja jokaisen esineen pois tuntuvistani.

Kun taas tulin taidolleni, minä olin Tobyn tuvassa nojaten päätäni äitini rintaa vastaan, ja kun katsoin ympärilleni, minä havaitsin miehen pitkällään Tobyn pienessä sängyssä, joka oli siirretty lähemmäksi takkaa, ja Tobyn ja Bettyn hänen käsiänsä ja jalkojansa ahkerasti hieromassa. Hänen kasvonsa olivat kalmeat ja liikkumattomat.

Mutta hiljaa, melkein ennenkuin vielä olin täydellä tunnolla, ummistuneet silmäluomet aukenivat, ja raukea silmä kääntyi minuun. Silmänräpäyksessä minä makasin polvillani Hugh'in edessä.

Koko tunnin aikaa oli kaikin tavoin koetettu häntä henkiin, mutta se oli vasta viime hetkenä, ennenkuin minä heräsin, kuin ensimmäinen hengenveto, ensimmäinen pieni värinkajastus ilmoitti hengen palanneeksi.

Mutta kun olin polvillani hänen vieresssä, hänen rintansa hiljaa nousi, hänen silmänsä aukenivat, hänen katseensa lepäsivät sanomattoman suloisella tyyneydellä minun kasvoillani, ja hän pikemmin huokasi kuin lausui kysymyksen: "Ovatko toisetkin pelastetut?"

Ja Toby sanoi: "Kaikki, kaikki, ja Jumala siunatkoon teitä, master Hugh. Aallot, joitten luulimme viskaavan teidät kuolleena rantaan, eivät katkaisseet köyttä, joka oli laivassa kiinni. Rohkeimmat pelastettiin kohta ja pakoveden tultua toisetkin kaikki samalla tavalla."

Nyt oli Hugh tyytyväinen eikä tehnyt useampia kysymyksiä, vaan piti ainoastaan kiinni kädestäni ja sulki taas silmänsä. Hänen huulensa liikkuvat, kyyneliä pujahti hänen silmäluomiensa alta ja syvimmän rauhan ilmaus leveni hänen kasvoillensa.

Ja vielä kerran ennen yötä lankesimme kaikki polvillemme hänen vuoteensa viereen; haaksirikkoon joutunut laivaväki oli koossa oven suussa, ja selkeillä, jos kohta heikoillakin sanoilla Hugh kiitti Jumalaa, jonka hyvyys on joka aamu uusi, ja jonka laupeus pysyy iankaikkisesti.

Tällä tavalla oli Jumala yhtä haavaa vastannut tuhansiin rukouksiin; jotka olivat häntä kohden nousseet. Tobyn takan ääressä hukunut sai henkensä takaisin, ja sen kautta laivarosvon ja kuoleman asumus muuttui elämän kynnykseksi, ryövärien luola rukoushuoneeksi.

Ja minä olin saanut takaisin Hugh'in. Se oli ensimmäinen jumalanpalvelus, jossa Hugh johdatti seurakuntansa rukouksia ja kiitos-uhreja. "Onnellinen matka oli hänelle annettu," niinkuin P. Paavalille ennen aikaan, jopa yli kaiken mitä olisimme voineet pyytää taikka ajatellakin.

Haaksirikkoisena rannalle viskattuna, veljiensä tähden kuolemaisillaan, hän oli päässyt kotimaahansa jalommalla voitolla, kuin jos hän olisi ollut laivaton päällikkö, ja häntä olisi kuninkaallisilla tervehdyslaukauksilla vastaan-otettu. Ne "amen" sanat, jotka hänen ensimmäistä uhripalvelustansa seurasivat, olivat niitten änkyttämiä, joitten tähden hän oli pannut henkensä alttiiksi.

Me katsoimme tämän lupausrikkaaksi merkiksi.

Kun elämän myrskyt ovat voitettut, ja me heräämme ensimmäistä kiitosvirttämme toisella rannalla veisaamaan, kohtaammeko siellä silloin joukon miehiä ja naisia, pelastettuja vielä onnettomammasta haaksirikosta kuin tämä, vuodattamasta sydämensä kiitollisuutta, ei meille, vaan Hänelle, joka on rakastanut meitä ja lunastanut meitä Jumalalle omalla verellensä; Hänelle, joka ei ainoastaan ole pelastanut meitä synnistä ja helvetistä, vaan meille myöskin avannut tien taivaasen ja Jumalan luo?

Sillä maan päällä nämät myrskyt eivät koskaan lakkaa. Ja sittenkin kuin Whitefield, molemmat Wesleyt, Nelson ja Silas Todd ovat maan päältä kadonneet ja heidän kanssansa kaikki muutkin, jotka olivat heidän apulaisinansa haaksirikkoisia sieluja pelastaessa ja kuolevia sydämiä henkiin saattaessa, myrsky ja haaksirikot, sanoo Hugh, uudistuvat. Sillä siksi kuin taivas ja maa hukkuvat, kestää pelastustyökin, suvusta sukuun, päivästä päivään. Mutta myrskyn ohessa, sanoo Hugh, Jumala myöskin lähettää voimia pelastustyöhön — vanhaan pelastustyöhön vanhoista vaaroista, ja heleänä ja kauniina kaikuu lunastuksen iankaikkisesti uusi laulu, niinkuin se ensi kerran kaikui joka sydämessä, joka sai sen taivaasta oppia.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KITTYN PÄIVÄKIRJA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in

the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the

requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR

INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.